İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİR ERKEN CUMHURİYET MİMARI ŞEHABETTİN UZLUK: YAZILARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Neslihan ÇİPAN

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

HAZİRAN 2018

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİR ERKEN CUMHURİYET MİMARI ŞEHABETTİN UZLUK: YAZILARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Neslihan ÇİPAN
502151106

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. V. Gül CEPHANECİGİL

HAZİRAN 2018

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502151106 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Neslihan ÇİPAN, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "BİR ERKEN CUMHURİYET MİMARI ŞEHABETTİN UZLUK: YAZILARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. V. Gül CEPHANECİGİL**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Zeynep KUBAN TOKGÖZ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Öğr. Gör. Dr. Yavuz SEZER
Bilgi Üniversitesi

Teslim Tarihi : 04 Mayıs 2018
Savunma Tarihi : 07 Haziran 2018

ÖNSÖZ

Az ilgi görene karşı duyulan bir merakla başlayan bu çalışma, Erken Cumhuriyet döneminin inşa etmeyen bir mimarı olarak alana yazılarıyla katkıda bulunmuş Şehabettin Uzluk üzerine bir monografi denemesidir.

Çalışma süresince arşivlerinden faydalandığım Selçuk Üniversitesi Kütüphanesi ve Selçuklu Araştırmaları Merkezi'ne, Almanca belgelerin tercümelerinde yardımları için Ayşem Ayaz'a ve Burcu Can'a, Osmanlıca belgelerin okunmasında yardımcı olan Murat Bilgin'e, tezin İngilizce özetinde yardımları için Banu Baç'a, dar vakitlerde yardımları için Bekir Büyükharmancı'ya, arşivindeki dökümanları benimle paylaşan Av. Serdar Ceylan'a, sorularımı cevaplayan Prof. Dr. Haşim Karpuz'a teşekkür ederim.

Tez konumun seçiminde beni yönlendiren, çalışma süresince bilgi ve görüşleriyle her zaman yol gösteren değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Gül Cephanecigil'e sabrı, anlayışı ve desteği için sonsuz teşekkürler.

Desteklerini her an hissettiğim ablama, kardeşime, anneme ve her koşulda sevgisini, vaktini, yardımını esirgemeden yanımda olan babama ne kadar teşekkür etsem az.

Yaşamını mimarlık ve sanat tarihine adamış mimar Şehabettin Uzluk'un anısına saygıyla…

Mayıs 2018

Neslihan Çipan
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **v**
KISALTMALAR ..... **ix**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xi**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xiii**
ÖZET ..... **xxi**
SUMMARY ..... **xxiii**
1. GİRİŞ **1**
2. ŞEHABETTİN UZLUK'UN HAYATI **5**
3. UZLUK'UN MİMAR SİNAN VE TÜRK MİMARLIĞI HAKKINDAKİ ÇALIŞMALARI **31**
3.1 Mimar Sinan Mimarlığının Öncelleri Olarak Anadolu Selçuklu ve Orta Asya Mimarlıkları 33
3.2 Mimar Sinan'dan Önce Türk Mimarları 36
3.3 Sinan Mimarlığının Türklüğü 38
3.4 Mimar Sinan Ekolü 41
3.5 Sonuç 43
4. UZLUK'UN KONYA TARİHİ ÜZERİNE ÇALIŞMALARI **45**
4.1 Kent Görünümlerinden Yapı Dökümü Yapmaya Çalışan Yazılar 52
4.2 Mevlâna İle İlişkilendirdiği Yapılar Hakkında Yazdıkları 53
4.3 Konya Sarayı İle İlgili Yazıları 55
4.4 Süslemeler İle İlgili Yazıları 58
4.5 Mimari Parçalara İlişkin Yazıları 59
4.6 Sonuç 62
5. UZLUK'UN ŞEHİRCİLİK ÇALIŞMALARI **65**
5.1 Uzluk'un Şehircilik Yaklaşımında Muhtemel Tesirler 72
5.2 Türkiye'deki Şehircilik Çalışmaları Hakkında Düşünceleri 77
5.2.1 "Şehir mimarisi" veya "Şehircilik"? 77
5.2.2 Plan nasıl yapılır? 78

5.2.3 Şehir mimarisinde “usûl” 80
5.2.4 Uzluk’un Konya şehir planı üzerine etütleri 82
5.3 Türkiye’ye Özgü Planlama Prensipleri 91
5.3.1 Türk şehri nedir? 91
5.3.2 Modern zamanda Türk şehri nasıl olur? 95
5.4 Sonuç 98
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 99
KAYNAKLAR 103
EKLER 111

KISALTMALAR

BCA **:** Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz. **:** Bakınız
SÜFNU **:** Selçuk Üniversitesi Feridun Nafiz Uzluk
SÜSAM **:** Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi
TAD **:** Türkiye Anıtlar Derneği

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge A.1: Şehabettin Uzluk'un yayın listesi 204

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Şehabettin Uzluk ve kardeşi Feridun Nafiz Uzluk'un 1912 tarihli fotoğrafı (SÜSAM Arşivi Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 243). 5

Şekil 2.2: Sanâyi-i Nefîse Mektebi öğrencilerinin 1920 tarihli fotoğrafı. Solda ayakta Şehabettin Uzluk (SÜSAM Arşivi Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü). 7

Şekil 2.3: Şehabettin Uzluk'un Yunan ve Roma dönemlerine tarihlenebilecek mimari parçalara ait çizimleri (S. Ceylan Kişisel Arşivi). 9

Şekil 2.4: Şehabettin Uzluk'un Yunan ve Roma dönemlerine tarihlenebilecek mimari parçalara ait çizimleri (S. Ceylan Kişisel Arşivi). 9

Şekil 2.5: Şehabettin Uzluk'un Sanâyi-i Nefîse Mekteb-i Âlîsi Talebe Cemiyeti Reisi kartviziti (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 10

Şekil 2.6: Uzluk'un Münih'te 1928 tarihli fotoğrafı (SÜSAM Arşivi, Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 273). 13

Şekil 2.7: Uzluk kardeşlerin Almanya'da çekilmiş bir fotoğrafı (SÜSAM Arşivi, Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 259). 13

Şekil 2.8: Uzluk'un, fotoğrafın arkasındaki isminin yazılı olmasıyla, Engelmann Atölyesi'nde yaptığı tahmin edilen bir çalışma (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 14

Şekil 2.9: Uzluk'un Münih'te yaptığı rölyefler (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 14

Şekil 2.10: Şehabettin Uzluk'un Münih'te yaptığı tahmin edilen bir çalışması (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 15

Şekil 2.11: Uzluk'un Münih'te yaptığı 1928 tarihli cephe ve plan çizimleri (SÜSAM Arşivi). 16

Şekil 2.12: Uzluk'un Münih'te yaptığı 1928 tarihli kesit çizimleri (SÜSAM Arşivi). 17

Şekil 2.13: Uzluk'un Münih'te yaptığı 1928 tarihli korint düzende sütun başlığı çizimi (SÜSAM Arşivi). 17

Şekil 2.14: Uzluk'un 1930 tarihli, karakalem tekniğiyle yapmış olduğu Almanya'dan bir ev manzarası (SÜSAM Arşivi). 18

Şekil 2.15: Uzluk'un 1934 tarihli, suluboya tekniğiyle yapmış olduğu Almanya'dan bir ev manzarası (SÜSAM Arşivi). 18

Şekil 2.16: Margot Grzywacz'ın 1929 tarihli bir fotoğrafı (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 19

Şekil 2.17: Şehabettin Uzluk'un Wismar Mühendislik Akademisi'nden aldığı mimarlık diploması (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2352). 20

Şekil 2.18: Uzluk, Askeri Ortaokul'da öğrencileri ile birlikte (SÜSAM Arşivi, Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 315). 22

Şekil 2.19: Türkiye Anıtlar Derneği Konya Şubesi üyeleri toplu halde. Orta sırada soldan dördüncü Şehabettin Uzluk (SÜSAM Arşivi). 23
Şekil 2.20: Konya Anıtlar Derneği'nin çalışmalarıyla ilgili muhtelif yerel gazetelerden haberler (Yeni Konya 18 Nisan 1986; Yeni Konya 24 Mart 1986; Yeni Meram 23 Aralık 1958; Yeni Konya 26 Ocak 1959). 24
Şekil 2.21: TAD Konya Şubesi tarafından onarımı yapılan Hoca Fakıh Mescit ve Türbesi (Karpuz, vd., 1998). 25
Şekil 2.22: Uzluk, Türkiye Anıtlar Derneği'nin düzenlediği sergisinin açılışında (SÜSAM Arşivi). 26
Şekil 2.23: Uzluk, TAD koruma çalışmaları sırasında (SÜSAM Arşivi, Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 44). 26
Şekil 2.24: Uzluk, TAD koruma çalışmaları sırasında (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 26
Şekil 2.25: Ajans Türk Matbaasında kartpostal olarak basılan Şehabettin Uzluk'un Konya'daki anıtlara ait yaptığı resimlerden oluşan albüm, görünen 1937 tarihli resim Karatay Medresesi içinden bir çalışma (S. Ceylan Kişisel Arşivi). 27
Şekil 2.26: Sağdan üçüncü sırada Şehabettin Uzluk ve yanında F. Nafiz Uzluk Konya Halkevi'nden arkadaşlarıyla birlikte (Karpuz, vd., 1998). 28
Şekil 2.27: Şahabettin Uzluk ve Şemsi Arel'in 1946'da açtıkları Resim ve Mimari Sergisi kitapçığı (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 28
Şekil 2.28: Uzluk'a 1 Mayıs 1985 yılında Sanat Tarihi Fahrî Doktoru unvanı verilirken (SÜSAM Arşivi). 28
Şekil 2.29: Şehabettin Uzluk'un Yeni Konya ve Yeni Meram gazetelerinde yer alan vefat haberi (Yeni Konya, 5 Temmuz 1989; Yeni Meram, 19 Temmuz 1989). 29
Şekil 3.1: Solda Hasan Rıza'nın yaptığı Mimar Sinan resmi (Ünver, 1971), sağda Uzuk'un yaptığı Mimar Sinan rölyefi (SÜSAM Arşivi). 32
Şekil 3.2: Bursa Ulu Camii planı (Çetintaş, 1952), Eşrefoğlu Camii planı (Aslanapa, 1984). 34
Şekil 3.3: Konya Akçagizlenmez (Taş) Mescidi (Aslanapa, 1984), İnce Minareli Mescit ve Bursa II. Murat Camii planı (Diez, 1946). 35
Şekil 3.4: Konya İplikçi Camii planı (Url-3), İsfahan Cuma Camii planı (Url-2). 35
Şekil 3.5: Solda eski Fatih Camii planı, sağda Konya Selimiye Camii planı (Riefstahl, 1930). 40
Şekil 4.1: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, 19.yy başlarında Alâaddin Tepesinden Konya'nın doğu görünüşü (SÜSAM Arşivi). 47
Şekil 4.2: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, 19.yy ortalarında Larende yönünden Konya'nın görünüşü (SÜSAM Arşivi). 48
Şekil 4.3: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, 19.yy'ın ikinci yarısında Alâaddin Camii'nin ay ışığında kuzeyden görünüşü (SÜSAM Arşivi). 48
Şekil 4.4: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Üçler mezarlığından Mevlâna Türbesi'ne bakış. Soldan itibaren Kapu Camii minaresi, Aziziye Camii, Pir Mehmed Paşa Camii, Selimiye Camii, Yeşil Türbe (SÜSAM Arşivi). 49
Şekil 4.5: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, Alâaddin Tepesinden Karatay Medresesi'ne bakış (SÜSAM Arşivi). 49
Şekil 4.6: Solda Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, Konya Sur Kapılarından Pazar Kapısı; sağda Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Yeşil Kubbe ve Niyaz Penceresi (SÜSAM Arşivi). 50

Şekil 4.7: Solda Uzluk'un taslak kitabı için hazırladığı kapak (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi), sağda kitabın 1921 tarihli Almanca aslının kapağı. 52
Şekil 4.8: Matrakçı Nasûh'un Konya minyatürü (SÜSAM Arşivi). 53
Şekil 4.9: Ressam Hüsnü Yusuf'un Konya resmi, 19. Yüzyılda Hz. Şems Türbesi önünden Alâaddin Tepesine bakış (Sarre, 1967). 53
Şekil 4.10: Mevlâna'nın Türbesi kitabından Uzluk'un çizimlerinin yer aldığı muhtelif sayfalar (Uzluk, 1946). 54
Şekil 4.11: Uzluk'un Konya Köşkü çizimi (Sarre, 1967). 57
Şekil 4.12: Uzluk'a ait 1936 tarihli resimleri. Solda minare yıkılmadan önce, sağda minare yıkıldıktan sonra İnce Minareli Medrese (SÜSAM Arşivi). 59
Şekil 4.13: Uzluk'un çizimiyle Sahip Ata Camii'nin yıkılan minaresi (SÜSAM Arşivi). 60
Şekil 4.14: Handevî ve Kandevî Türbesi (Uzluk, 1952e). 61
Şekil 5.1: I. Türk Sanatları Kongresi program kitapçığı (SÜSAM Arşivi). 67
Şekil 5.2: Resim ve Mimari Sergisi duyuru broşürü (SÜSAM Arşivi). 68
Şekil 5.3: Uzluk'un Bahçelievler Konut kooperatifi yerleşkesine ait olduğu düşünülen eskizleri (SÜSAM Arşivi). 68
Şekil 5.4: Jansen'in bürosunda çalışılan Bahçelievler Konut kooperatifi yerleşkesi eskizleri (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 23046; 23056; 23057; 23061, Url-1). 69
Şekil 5.5: Uzluk'un Bahçelievler Konut kooperatifi yerleşkesine ait olduğu tahmin edilen eskizleri (SÜSAM Arşivi)..... 69
Şekil 5.6: Uzluk'un Bahçelievlere ait olduğu düşünülen cephe eskizleri (SÜSAM Arşivi). 70
Şekil 5.7: Jansen'in Bahçelievler görünüşleri (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 23149, Url-1). 70
Şekil 5.8: Uzluk'un Gençlik Parkı'na ait olduğu düşünülen eskizleri (SÜSAM Arşivi). 71
Şekil 5.9: Yukarıda Jansen'in Gençlik Parkı planları (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 22933, Url-1); aşağıda Nâfia Vekâleti tarafından yaptırılan Gençlik Parkı planı (Bozdoğan, 2015). 71
Şekil 5.10: Uzluk'un Cebeci'ye ait olduğu düşünülen eskizleri (SÜSAM Arşivi). 72
Şekil 5.11: Jansen'in Cebeci planı (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 22933, Url-1). 72
Şekil 5.12: Uzluk'un Konya planı üzerinde etüt ettiği noktalar: 1. Alaaddin Tepesi, 2. Stadyum, 3. Halkevi, 4. İstasyon (1924 tarihli *Konya ve Rehberi* isimli kitabın eki olarak yayımlanan Konya krokisi, Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi). 83
Şekil 5.13: Uzluk'a göre tepenin mevcut hali (Arkitekt, 1933f)..... 83
Şekil 5.14: Uzluk'un Alâaddin Tepesi için önerisi (Arkitekt, 1933f). 84
Şekil 5.15: Uzluk'un Alâaddin Tepesi için önerisi (Arkitekt, 1933f). 85
Şekil 5.16: Uzluk'a göre poyrazda Musalla Mezarlığı'nın olduğu yerdeki stadyum alanı ve günbatıda Alâaddin Tepesi ile tren yolu arasında bulunan stadyum alanı (Arkitekt, 1934a). 86
Şekil 5.17: Uzluk'un Halkevi binası için yer önerisi (Arkitekt, 1934b). 86
Şekil 5.18: Uzluk'un İstasyon Caddesi önerisi (Arkitekt, 1934c). 87
Şekil 5.19: Uzluk'un İstasyon Caddesi önerisi (Arkitekt, 1934c). 88

Şekil 5.20: Jansen'in Adana, istasyon ve eski şehir arasındaki imar planı (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 23347, Url-1)..... 89
Şekil 5.21: Jansen'in Adana istasyon planı (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 23344, Url-1) 89
Şekil 5.22: Uzluk'a göre Hoço Şehri planı (Mimar, 1932). 91
Şekil 5.23: Uzluk'a göre Anadolu'da Türk şehir planları: Kayseri, Konya, Erzurum, Erzincan, Sivas (Mimar, 1932). 93
Şekil 5.24: Konya, birinci sur ve saray yapıları (Mimar, 1932). 93
Şekil 5.25: Uzluk'un kitabında verdiği Türkiye'den ve Almanya'dan mezarlık görüntüleri (Uzluk, 1931). 97
Şekil 5.26: Uzluk'un Konya için mezarlık önerisi (Uzluk, 1933e). 97
Şekil A.1: Zeki Sayar'ın 1979 tarihli mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 113
Şekil A.2: Şehabettin Uzluk'un Konya Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi Şehâdetnâmesinin, zayi olmasıyla talebi üzerine kendisine verilen tasdikli sureti, tarih Ekim 1918 (Teşrn-i Evvel 1334) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2352). 114
Şekil A.3: Uzluk'un Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderdiği dilekçe (SÜSAM Arşivi). 115
Şekil A.4: Uzluk'a ait hizmet pusulası (SÜSAM Arşivi). 115
Şekil A.5: Şefik Bursalı'nın 1988 tarihli mektubu (1) (SÜSAM Arşivi)..... 116
Şekil A.6: Şefik Bursalı'nın 1988 tarihli mektubu (2) (SÜSAM Arşivi)..... 117
Şekil A.7: Şefik Bursalı'nın 1988 tarihli mektubu (3) (SÜSAM Arşivi)..... 118
Şekil A.8: Şefik Bursalı'nın 1988 tarihli mektubu (4) (SÜSAM Arşivi)..... 119
Şekil A.9: Uzluk'un Talebeliğe dönüşünün kabulü ile ilgili belge (BCA, yer bilgisi: 86-417-21, kurum: 180-9-0-0/Genel). 120
Şekil A.10: Uzluk'un Talebeliğe dönüşünün kabulü ile ilgili belgenin latin harfleriyle yazılmış hali. 121
Şekil A.11: Dilekçenin kabulüne imkan olmadığına dair belge (BCA, yer bilgisi: 86-417-21, kurum: 180-9-0-0/Genel). 122
Şekil A.12: Dilekçenin kabulüne imkan olmadığına dair belgenin latin harfleriyle yazılmış hali. 123
Şekil A.13: Uzluk'a ait Sanâyi-i Nefîse Tasdiknâmesi (SÜSAM Arşivi). 124
Şekil A.14: Uzluk'a ait Sanâyi-i Nefîse Tasdiknâmesinin latin harfleriyle yazılmış hali..... 125
Şekil A.15: Grzywacz'ın 04.04.1928 tarihli mektubu (1) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 126
Şekil A.16: Grzywacz'ın 04.04.1928 tarihli mektubu (2) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 127
Şekil A.17: Grzywacz'ın 04.04.1928 tarihli mektubunun Türkçe tercümesi..... 128
Şekil A.18: Grzywacz'ın 27.09.1928 tarihli mektubu (1) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 129
Şekil A.19: Grzywacz'ın 27.09.1928 tarihli mektubu (2) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 129
Şekil A.20: Grzywacz'ın 27.09.1928 tarihli mektubunun Türkçe tercümesi..... 130
Şekil A.21: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 20.04.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 131
Şekil A.22: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 20.04.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi. 132

Şekil A.23: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 03.08.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 133
Şekil A.24: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 03.08.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi. 134
Şekil A.25: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 16.08.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 135
Şekil A.26: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 16.08.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi. 136
Şekil A.27: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 19.10.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 137
Şekil A.28: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 19.10.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi. 138
Şekil A.29: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 06.11.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 139
Şekil A.30: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 06.11.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi. 140
Şekil A.31: Margot Grzywacz 14.04.1928 tarihli mektup (1) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 141
Şekil A.32: Margot Grzywacz 14.04.1928 tarihli mektup (2) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi). 142
Şekil A.33: Margot Grzywacz'ın 14.04.1928 tarihli mektubunun Türkçe tercümesi. 143
Şekil A.34: Uzluk'a ait ruhsatname (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 144
Şekil A.35: Konya Belediye Reisinden Ş. Uzluk'a gelen cevap mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 145
Şekil A.36: Maârif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'nden Uzluk'a gelen cevap mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 146
Şekil A.37: Konya Belediye Başkanından Ş. Uzluk'a gelen 1945 tarihli mektup (SÜSAM Arşivi). 147
Şekil A.38: Konya ve Mülhakatı Eski Eserleri Sevenler Cemiyeti İdare Heyeti'nden Ş. Uzluk'a gelen 1944 tarihli mektup (SÜSAM Arşivi). 148
Şekil A.39: Ajans Türk Matbasıyla yapılan anlaşma (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 150
Şekil A.40: Ajans Türk Matbasıyla yapılan anlaşma (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 150
Şekil A.41: Uzluk'un Sanat Tarihi Fahrî Doktora Diploması **(**SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi) 151
Şekil A.42: Süheyl Ünver'in 1946 tarihli mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 152
Şekil A.43: Sarre'nin uzluk'a mektubu (Sarre, 1967). 153
Şekil A.44: Sarre'nin Uzluk'a mektubunun Türkçe çevirisi (Sarre, 1967). 154
Şekil A.45: Suut Kemal Yetkin'den gelen 15 Temmuz 1959 tarihli, Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresine davet mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 155
Şekil A.46: Kongre genel sekreterinden gelen 5 Ağustos 1959 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 156
Şekil A.47: Uzluk'un kartviziti (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi) 156

Şekil A.48: Zeki Sayar'ın 1941 tarihli mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427). 157
Şekil A.49: Zeki Sayar'ın 1941 tarihli mektubunun Türkçe tercümesi. 158
Şekil B.1.1: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)..... 159
Şekil B.1.2: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)..... 159
Şekil B.1.3: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)..... 160
Şekil B.1.4: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)..... 160
Şekil B.1.5: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)..... 161
Şekil B.1.6: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)..... 161
Şekil B.1.7: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)..... 162
Şekil B.1.8: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)..... 162
Şekil B.1.9: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)..... 162
Şekil B.1.10: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 163
Şekil B.1.11: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 163
Şekil B.1.12: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 164
Şekil B.1.13: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 164
Şekil B.1.14: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 165
Şekil B.1.15: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 165
Şekil B.1.16: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 165
Şekil B.1.17: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 166
Şekil B.1.18: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 166
Şekil B.1.19: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi) 166
Şekil B.2.1: Uzluk'a ait 1938 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 167
Şekil B.2.2: Uzluk'a ait 1937 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 167
Şekil B.2.3: Uzluk'a ait 1938 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 168
Şekil B.2.4: Uzluk'a ait 1938 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 168
Şekil B.2.5: Uzluk'a ait 1937 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 169
Şekil B.2.6: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi). 169
Şekil B.2.7: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi). 170
Şekil B.2.8: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi). 170
Şekil B.2.9: Uzluk'un 1939 tarihli Edirne Üç Şerefeli Camii çizimi (Arkitekt, 1941). 171
Şekil B.2.10: Edirne Eski Cami (Arkitekt, 1941). 171
Şekil B.2.11: Uzluk'un 1929 tarihinde Hasan Rıza'dan kopya ettiği Mimar Sinan çizimi (SÜSAM Arşivi). 172
Şekil B.2.12: Çelebi Yusuf Ziya Paşa (Uzluk, 1957). 172
Şekil B.2.13: Tarihsiz çizim, Mevlana (SÜSAM Arşivi). 173
Şekil B.2.14: Uzluk'a ait 1927 tarihli çizim, Fasih Dede (SÜSAM Arşivi)..... 173
Şekil B.2.15: Uzluk'a ait 1936 tarihli çizim, Fasih Dede'nin talebesi Şinası (SÜSAM Arşivi). 174
Şekil B.2.16: Leylek Hasan Dede'nin mezar taşı krokisi (Uzluk, 1957)..... 174
Şekil B.2.17: Uzluk'a ait 24 Mart 1336 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 175
Şekil B.2.18: Uzluk'a ait 1922 tarihli çizim, Bîmârhâne Ser-tabîbi Avnî Mahmûd Bey (SÜSAM Arşivi). 175
Şekil B.2.19: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi). 176
Şekil B.2.20: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi). 176
Şekil B.2.21: Uzluk'a ait 13 Şubat 1936 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi)..... 176
Şekil B.2.22: Tarihsiz çizim, dervişler (SÜSAM Arşivi). 177
Şekil B.2.23: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi). 177

Şekil B.2.24: Uzluk'a ait 25 Mart 1337 tarihli çizim, Sevgili Nâfizime (SÜSAM Arşivi). 178
Şekil B.2.25: Uzluk'a ait 3 Mart 1336 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 178
Şekil B.2.26: Uzluk'a ait 1921 Tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 179
Şekil B.3.1: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 180
Şekil B.3.2: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 181
Şekil B.3.3: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 182
Şekil B.3.4: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 183
Şekil B.3.5: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 184
Şekil B.3.6: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 185
Şekil B.4.1: Uzluk'a ait 1934 tarihli resim (SÜSAM Arşivi) 186
Şekil B.4.2: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi) 186
Şekil B.4.3: Uzluk'a ait 1934 tarihli resim (SÜSAM Arşivi) 187
Şekil B.4.4: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi) 187
Şekil B.4.5: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi). 188
Şekil B.4.6: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi). 188
Şekil B.4.7: Uzluk'a ait 19?? tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 189
Şekil B.4.8: Uzluk'a ait 1931 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 189
Şekil B.4.9: Uzluk'a ait 1938 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi). 190
Şekil B.4.10: Uzluk'a ait 1936 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi) 190
Şekil B.5.1: Uzluk'a ait 193? tarihli resim, Konya'nın görünümü (SÜSAM Arşivi). 191
Şekil B.5.2: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, 19.yy'ın ikinci yarısında Alâaddin Camiinin doğudan görünüşü (SÜSAM Arşivi) 191
Şekil B.5.3: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Alâaddin Camii içi (SÜSAM Arşivi). 192
Şekil B.5.4: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Beyşehir Eşrefoğlu Camii içi (SÜSAM Arşivi). 192
Şekil B.5.5: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Alâaddin Camii'nde sultanlara ait dinlenme odası (SÜSAM Arşivi). 193
Şekil B.5.6: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, Şerafettin Camii (SÜSAM Arşivi) 193
Şekil B.5.7: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, iç kalenin 19.yy başlarında görünümü arka planda Selimiye Camii, Yeşil kubbe ve Karatay Medresesi (SÜSAM Arşivi). 194
Şekil B.5.8: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, iç kalenin 19.yy başlarında görünümü (SÜSAM Arşivi). 194
Şekil B.5.9: Uzluk'a ait tarihsiz resim, kale surlarından bir görünüm (SÜSAM Arşivi). 195
Şekil B.5.10: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, Selçuklu motifi (SÜSAM Arşivi). 195
Şekil B.5.11: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Karatay Medrsesi içinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi). 196
Şekil B.5.12: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, Sahip Ata Türbesi içinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi). 196
Şekil B.5.13: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, Selçuklu sultanlarının sandukaları (SÜSAM Arşivi). 197
Şekil B.5.14: Uzluk'a ait 1935 tarihli resim, Sırçalı Medresedeki çinili eyvan (SÜSAM Arşivi). 197
Şekil B.5.15: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, Kışla (Saray) Camii içinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi). 198

Şekil B.5.16: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, çeşme başında insanlar (SÜSAM Arşivi). 198
Şekil B.5.17: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, Karatay Medresesi Osmanlı Devri kalıntısı (SÜSAM Arşivi). 199
Şekil B.5.18: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim (SÜSAM Arşivi). 199
Şekil B.5.19: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Kapı Camii ve bedestenden bir görünüm (SÜSAM Arşivi). 200
Şekil B.5.20: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Şemsi Tebrizi Türbesinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi). 200
Şekil B.5.21: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Tâcü'l-Vezîr Türbesinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi). 201
Şekil B.5.22: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Konya Kadınhanı'nda bir çeşme (SÜSAM Arşivi). 201
Şekil B.5.23: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim (SÜSAM Arşivi). 202
Şekil B.5.24: Uzluk'a ait tarihsiz resim, Selimiye Camii ve Yeşil kubbenin gece görünümü (SÜSAM Arşivi). 202
Şekil B.5.25: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi). 203

BİR ERKEN CUMHURİYET MİMARI ŞEHABETTİN UZLUK: YAZILARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

ÖZET

Erken Cumhuriyetin yazınsal anlamda üretken bir mimarı olan Şehabettin Uzluk hakkında şimdiye kadar fazla araştırma yapılmamış, onun mimar kimliği ise hiç incelenmemiştir. Bu çalışma, Uzluk'un hayatını bir zaman çizgisinde ele alarak mimarlık, şehircilik, koruma gibi konularda düşüncelerini anlamayı ve dönemin mimarlık ortamındaki yerini tespit etmeyi amaçlar.

Uzluk'un faaliyetlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle, birkaç kaynakta birbirini tekrarlayan ve kısıtlı bilgiler içeren biyografisi Uzluk ailesinden kalan eşyaların korunduğu arşivlerdeki belgeler, mektuplar ve fotoğraflarla desteklenerek detaylandırılmıştır. Türkiye-Almanya hattındaki çalışmalarıyla ilgili bilgiler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tezin ana kaynağını Uzluk'un yazıları oluşturmaktadır. Geniş ilgi alanlarına sahip Uzluk'un yazılarından mimarlık, şehircilik ve Konya ile ilgili olanlar seçilmiş ve tez bu yazılardan hareketle oluşturulmuş bazı başlıklarla ilerlemiştir. Uzluk'un bu konulardaki görüşleri ortaya konularak dönemin diğer mimarları ile karşılaştırılmış ve Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlık ortamında tartışılan bu konularla dönemin mimarlık ve şehircilik anlayışı hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çalışma Uzluk'un yazıları ekseninde Erken Cumhuriyet mimarlık yazınındaki tartışma konularından bazılarını ele alırken; çoğu zaman müellifi, yani eser sahibini düşündüren "mimar"a bu pratik anlamından farklı olarak bakmanın mümkün olabileceğini de ortaya koyar. İnşa etmeyen bir mimarın kendini yazılarıyla mimar olarak var etme sürecini anlatır.

AN EARLY REPUBLICAN ARCHITECT ŞEHABETTİN UZLUK: AN EVALUATION ON HİS SCRIPTS

SUMMARY

There has not been much research on Şehabettin Uzluk, a productive architect in literary terms in the early Republic of Turkey, and his architectural identity has never been studied. The present study is about Şehabettin Uzluk, who, despite his architectural education, has not been active in architectural practice. The fact that he did not serve as an architect and lived in Konya probably made his reputation less known. However, he is a prolific writer who has written articles and books in amounts that can not be underestimated in different fields such as architecture, urbanism, history, conservation, painting and mevleviyeh. While the thesis study was trying to establish Şehabettin Uzluk's unknown architectural profile in early Republican period in the light of existing documents, it also aims to determine the location of the Uzluk in the period of architecture by evaluating his views in the context of the period.

Primarily in order to have a better understanding of Uzluk's activities, each repetitive biography document and containing limited information on several sources were supported by archival documents such as letters, photos. By the help of these documents it is aimed to uncover information about his works in Turkey- Germany line. Since Şehabettin Uzluk had no relatives left, two main archives were used during the study: Seljuk University Feridun Nafiz Uzluk Nadir Books Library and Selcuk University Seljuk Research Center Archives. In addition to this, some of the drawings in the personal archive of Serdar Ceylan, a lawyer in Konya and close to his family, were also used.

Considering his architectural education in four different cities of Turkey and Germany, his works on conservation, involved in the project of Jansen desk and Ankara's reconstruction, it is surprising that little or none has been found in the mentioned archives regarding works such as lecture notes, drawings and sketches belonging Uzluk. A number of sketches, which were found incidentally in the archive that are in a very bad situation, suggest that there is continuation of these works. However, the documents of these archives have not been able to reach today as good as it was for various reasons such as moving archives many times and dividing or even distributing archives while moving. Because of this, it has been forced to work with limited material that can be reached.

Uzluk's studies in architecture started in 1919 as a student in Sanayi-i Nefise School. Later, Uzluk went to Germany to continue his education in various cities for eleven years by taking painting, sculpture, architecture and urbanism lessons. Uzluk returned to Turkey in 1935 with a degree in architecture and started his career as a teacher instead an architect. In addition to this, he took in charge as chairmanship of some institutions such as the headquarters of People's House and Turkey Monuments

Association in Konya. Even if he did not design or practice, Uzluk was not far from architecture throughout his life; made an effort to raise awareness and discussion of architecture and to raise awareness and interest in society for the preservation of past architectural products. And he continues to write from 1924 until the year he passed away which is 1989.

The main source of the thesis is composed of Uzluk's writings. From his writings, the ones about architecture, urbanism and Konya were selected and the thesis progressed with some titles which were created with the headings from these writings. Uzluk 's views on these topics were put forth compared with other architects of the period and through these topics that were discussed in the environment of Early Republican Period architecture and some evaluations were made about the architecture and urbanism of the period.

In the first part, especially with the help of the archive researches, information about Uzluk's life tried to be given, and the works he has done during his lifetime are explained chronologically.

In the second part, an analysis was tried to be made on Uzluk's writings about Mimar Sinan and Turkish Architecture. After mentioning about the interest of the period to the topic and the possible causes for this interest, Uzluk's thoughts about the subject were tried to be evaluated in the context of the period. In this context, the subject of Mimar Sinan's architecture was discussed and the relationship between Ottoman architecture and Seljuk architecture and Central Asian architecture were examined.

In the third part, Uzluk's studies conducted on the city of Konya, its historical and architectural works were examined. Not only Uzluk's writings but also his pictures were evaluated in this context. Konya, where he lived and loved like his hometown, had an important place in his writings. The conservation thought as a prominent one in Uzluk’s writings were examined and the boundaries of this thought were tried to be understood. Uzluk’s other works, which was written with both personel and architectural interests, about Konya Seljuk monuments and some buildings related to Mevlana also were examined. Uzluk added to Turkish architecture field with his translations related to Konya and Seljuk. In this section, the topics addressed by Uzluk are examined under the headings created from his writings.

The fourth chapter is on the field of urbanism, in which Uzluk has intensified his interest and his work, and not only literally but also practically presented. In this section, firstly the sources of Uzluk's urbanism knowledge were tried to be understood. The approach to urban planning issues discussed through Uzluk's texts that he wrote on urbanism. The education that Uzluk had on urbanism in Germany and as a person who worked in the Jansen Office it is tried to be understood how he placed himself in Turkey. A number of suggestions he made for the city of Konya in the field of urbanism were examined.

In the last part, an evaluation was made on all these issues. It is understood that Uzluk firstly wrote about drawing, miniature and tile art; then, urbanism from 1930 to 1936; then, Mimar Sinan and Turkish architecture between 1936 and 1952, later on the necessity of protection and the state of historical artifacts from 1940's until his death. It is pointed out that the two subjects which are the Seljuk architecture and Mevlana never change by the time. Not only his chronological works were mentioned but also his ideas about contemporary architecture of his time were tried to be understood. Other aspects of Uzluk's architect identity including as an

architecture historian, as an urbanist, a protectionist, as a tutor/ narrater were tried to be exposed.

While the present study addresses some of the discussion topics in the Early Republican architecture literature on the axis of the writings of Uzluk; mostly it reveals that it can be possible to look at the "architect" differently from this practical point of view as an author. It tells about an architect who did not build but brought himself into existence as a writer and an architect through his writings.

1. GİRİŞ

Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerini kapsayan 18. yüzyıl sonlarından 20. yüzyıl ortalarına dek uzanan sürede mimarlık mesleği önemli değişiklik ve dönüşümler geçirmiş; bürokrat niteliğinden uzaklaşmış, okullaşarak ve örgütlenerek bir meslekleşme süreci yaşamıştır. Bu bağlamda mimar monografilerinin mesleğin söz konusu dönem Türkiyesindeki gelişimini anlamada önemli birer araç oldukları söylenebilir. Ancak, dönem mimarlarına ilişkin monografilerin çoğunlukla tasarım veya uygulama pratiği içindeki mimarlara odaklandığı ve buna bağlı olarak söz konusu çalışmalarda ağırlıklı olarak pratiğe ilişkin konu ve sorunların tartışıldığını söylemek olasıdır. Bu çerçevede mimarlık eğitimi alan ancak tasarım veya uygulama yapmayan mimarların meslek hayatlarına dair incelemeler, dönemin meslek güzergahlarına ilişkin manzarayı tamamlamada bir diğer önemli araç olarak belirir.

Bu çalışma, mimarlık eğitimi almış olmasına rağmen mimarlık pratiği içinde faaliyet göstermemiş isimlerden Şehabettin Uzluk'u konu almaktadır. Zeki Sayar'ın "şeyhülmimarân" olarak nitelendirdiği[1] Uzluk'un mimar olarak görev yapmaması ve Konya'da yaşaması isminin belki az tanınmasına sebep olmuştur. Ancak kendisi mimarlık, şehircilik, tarih, koruma, resim ve mevlevîlik gibi farklı alanlarda azımsanamayacak miktarda makale ve kitap kaleme almış üretken bir yazardır. Tez çalışması bir erken Cumhuriyet dönemi mimar profili olarak Şehabettin Uzluk'un bu çok bilinmeyen meslek hayatını mevcut belgeler ışığında kurmaya çalışırken; görüşlerini de dönemi bağlamında değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Uzluk'un mimarlıkla ilişkisi 1919 yılında Sanâyi-i Nefîse Mektebi öğrenciliğiyle başlar. Sonrasında Almanya'ya giden Uzluk, burada on bir yıl boyunca çeşitli şehirlerde resim, heykel, mimarlık, şehircilik dersleri alarak eğitimine devam eder. 1935 yılında mimarlık diplomasıyla Türkiye'ye dönen Uzluk, döneminin donanımlı bir mimarı olarak mimarlık yapmak yerine öğretmenlik yapar. Bunun yanında

[1] Zeki Sayar 1979 tarihli mektubu (Şekil A.1).

Konya'da Halkevi, Anıtlar Derneği gibi kurumların başkanlığını üstlenir ve 1924'ten vefat ettiği 1989'a kadar yazmaya devam eder.

Şehabettin Uzluk'un, birinci dereceden akrabası yoktur. Bu sebeple çalışmada, aileden kalan malzemelerin korunduğu Selçuk Üniversitesi Feridun Nafiz Uzluk Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi ve Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Arşivi olmak üzere iki ana arşiv kullanılmıştır.[2] Bunun yanı sıra Konya'da avukatlık yapan ve aileyle yakınlığı olan Serdar Ceylan'ın kişisel arşivinde bulunan bazı belge ve çizimlerden de yararlanılmıştır.

Şafak ve Karpuz'un ifade ettiğine göre Şehabettin Uzluk, kardeşi Feridun Nafiz Uzluk'un 1974 yılında vefatından sonra onun vasiyeti üzerine kişisel eşya, evrak ve kitaplarını Mevlâna Tetkikleri Enstitüsü'ne bağışlamıştır. Sözü edilen tarihlerde henüz kurulma aşamasında olan Enstitünün kuruluşu gerçekleştirilemediği için bağışlanan kitaplar kataloglandıktan sonra İl Halk Kütüphanesi'ne devredilmiş ve burada özel bir Uzluk Koleksiyonu oluşturulmuştur. Günümüzde bu arşiv Selçuk Üniversitesi Feridun Nafiz Uzluk Nadir Eserler Kütüphanesi koleksiyonunun çekirdeğini oluşturmaktadır. Nimet Uzluk (1920-2000) ise, eşi Şehabettin Uzluk'un 1989 yılında vefatının ardından onun kitap, belge, tablo ve kişisel evrakları ile Feridun Nafiz Uzluk'tan elinde kalanları İl Halk Kütüphanesi'nin Uzluk koleksiyonuna bağışlamak istemiş; ancak Uzluk ailesinin vârislerinden birinin itirazı üzerine, bağışlanacak olan kitap ve eserlerin bir kısmı Türk Petrol Vakfı'na satılmış; arta kalanlar ise Nimet Uzluk tarafından 1993 yılında SÜSAM'a bağışlanmıştır (Şafak, 2007, ss. 30-31; Şafak, 2003, s. 147; Karpuz ve Şafak, 2003, ss. 106-109). Vârislerin istedikleri eşyaları almalarıyla Uzluk evindeki eşyalar da bir bütün olarak korunamamış ve dağılmıştır[3] (H. Karpuz, kişisel görüşme, 15 Mart 2017).

Tez çalışması için araştırmalar öncelikle 2017 yılında yeni binasına taşınmış ancak tasnifi tamamlanmamış olan SÜSAM Uzluk Arşivi'nde gerçekleştirilmiştir. SÜSAM'daki Uzluk arşivi her iki kardeşin kitap, broşür, belge, mektup, fotoğraf,

[2] Aileden kalan eşyalar bugün; Selçuk Üniversitesi Feridun Nafiz Uzluk Nadir Eserler Kütüphanesi, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi, Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Tıp Tarihi ve Etik A.B.D. Kütüphanesi ve Arşivi, İstanbul Türk Petrol Vakfı, Türkiye Anıtlar Derneği gibi çeşitli koleksiyonlara dağılmıştır (S. Ceylan ile kişisel görüşme). Çalışma kapsamında Şehabettin Uzluk'a ait malzemeleri barındıran arşivler taranmıştır.

[3] Nimet Uzluk hayattayken evlerinin yarı hissesini de Selçuk Üniversitesi'ne hibe etmiştir. SÜSAM yönetimi kalan hissenin de satın alınmasını ve Uzluk evinin bir araştırma merkezi haline getirilmesini önermiş ama bu talep üniversitece kabul edilmemiştir (H. Karpuz, kişisel görüşme, 15 Mart 2017).

gazete küpürlerini barındırmakla birlikte belgelerin önemli kısmı pek çok kez taşınma ve taşınırken arşivin bölünmesi, hatta dağıtılması gibi sebeplerden ötürü maalesef günümüze olduğu gibi ulaşamamıştır.

Türkiye ve Almanya'da dört farklı şehirde mimarlık eğitimi aldığı, koruma üzerine çalışmalar yaptığı, Hermann Jansen bürosu ve Ankara'nın imarı projesinde görev aldığı düşünüldüğünde, sözü edilen arşivlerde Uzluk'a ait ders notu, çizim, eskiz gibi çalışmaların yok denecek kadar az olması şaşırtıcıdır. Arşivde tesadüfî olarak bulunan ve oldukça kötü durumda olan bir takım eskizler bu çalışmaların devamının olduğunu düşündürür. Ancak bahsi geçen ve belki bilemediğimiz başka sebeplerle elimize ulaşamamışlardır. Bu yüzden, ulaşılabilen sınırlı malzemeyle çalışılmak zorunda kalınmıştır.

Şehabettin Uzluk, resim ve mevlevîlik gibi farklı alanlarda da yazılar kaleme almış olmasına rağmen tez çalışmasında konu Uzluk'un mimarlık, şehircilik ve Konya şehrine ilişkin yazıları ile sınırlandırılmıştır. İlk bölümde özellikle yapılan arşiv araştırmalarının da yardımıyla Uzluk'un hayatı hakkında bilgi verilmeye çalışılmış, ilgilerine değinilmiştir. İkinci bölümde Uzluk'un Mimar Sinan hakkında yazdığı yazılar üzerinde bir analiz yapılması denenmiş ve Uzluk'un konu hakkındaki düşünceleri dönemi bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde Uzluk'un Konya şehri, tarihi ve mimari eserleri üzerine yaptığı çalışmalar incelenmiştir. Dördüncü bölüm Uzluk'un ilgisini ve çalışmalarını yoğunlaştırdığı ve sadece yazınsal anlamda değil, -gerçekleşmese de- pratik anlamda da söz söylediği şehircilik alanındadır. Bu bölümde Uzluk'un şehircilik bilgisinin kaynakları, Almanya'da şehircilik dersleri almış ve Jansen bürosunda çalışmış biri olarak kendisini nasıl konumlandırdığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise bu konular dahilinde bir değerlendirme yapılmıştır.

2. ŞEHABETTİN UZLUK'UN HAYATI

Şehabettin Uzluk, Mevlevî bir ailenin ilk çocuğu olarak, nüfus kaydına göre 5 Mayıs 1900 yılında Konya'da doğar. Babası subay Ahmet Hamdi Bey (ö:1905), annesi Mesnevihan Salih Beyzade Ali Çelebi kızı Ayşe Sıdıka Hanım'dır (1886-1974) (Şafak, 2006, s. 178). Çocukluğunu babasının görevi münasebetiyle gittikleri Ereğli'de geçirir. Ahmet Hamdi Bey'in 1905 senesinde Beyşehir taburuyla birlikte görevlendirildiği Yemen'de şehit düşmesinin ardından annesi ve kardeşiyle birlikte Konya'ya dönerler (Karpuz, 1996[4], s. 2; Şafak, 2006, s. 178) (Şekil 2.1).

Şekil 2.1: Şehabettin Uzluk ve kardeşi Feridun Nafiz Uzluk'un 1912 tarihli fotoğrafı (SÜSAM Arşivi Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 243).

[4] Faydalanılan bu kaynak, ulaşılabilen en erken tarihli, detaylı Şehabettin Uzluk biyografisidir. Haşim Karpuz, bu biyografik bilgileri Mimar Yılmaz Önge'nin kişisel notlarından ve Şehabettin Uzluk ile eşi Nimet Uzluk hayattayken yaptıkları görüşmelerden derlediğini aktarır (Karpuz, 1996).

Şehabettin Uzluk, Konya İdâdîsi'ni bitirdikten sonra (Şekil A.2) 16 Mart 1918'den 12 Şubat 1919 yılına kadar Encümen Vilayet Kalemi zabıt kâtipliği yapar[5] ve 1919 yılında Sanâyi-i Nefîse Mektebi Mimarlık şubesine kaydolur (Şafak 2008a, s. 119). Konya'da Mevlevî muhitinde büyüyen iki kardeş, İstanbul'da da Konya çelebisi Abdülhalim Çelebi'nin tavsiyesiyle Mevlevî Dergâhına tensip olurlar. Şehabettin Uzluk, yükseköğrenimi sırasında Galata Mevlevîhanesi'nde, Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nde öğrenim gören kardeşi Feridun Nafiz Uzluk ise Üsküdar Mevlevîhanesi'nde ikamet ederler.[6] Feridun Nafiz Uzluk, abisinin o yıllarda dergâhtan çıkıp Cağaloğlu Lisan Mektebi binasını kullanan Sanâyi-i Nefîse Mektebi'ne yürüyerek gidip geldiğini anlatır (Şafak, 2006, s. 179).

Uzluk'un hem Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde hem de daha sonraki eğitimi sırasında aldığı dersleri ve hocalarını, 1973 yılında kaleme aldığı kısa biyografisinden[7] öğrenebilmekteyiz. Şehabettin Uzluk, 1919'da başladığı Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde resim ve heykel derslerini İbrahim Çallı, Hikmet Onat, Ömer Adil ve İhsan Beylerin atölyelerinde aldığını belirtmektedir[8] (Şafak, 2008a, s. 119) (Şekil 2.2). Mimarlık şubesi derslerini ise;

> …teorik derslerden Türk Mimarisi'ni Kemâleddin; Osmanlı Mimarisi'ni Vedat; Yunan, Bizans Klâsiklerini ve İtalyan Rönesansı'nı Mimar Mongeri'den; Matematik, Kozmografya, Cebir ve Menâzır'ı (perspektif) Ahmed Ziya; İnşaatçılık'ı Mühendis Mahmud Şükrü; Geometrik Çizimler'i Mühendis Ferid; Keşif Usûlü'nü Mühendis Salâhaddin; Betonarmecilik'i Mühendis Gâlib; Genel Sanat Tarihi'ni (Mehmet) Vahid Bey; Estetik dersini Ahmed Haşim, Fâzıl Ahmed ve İsmail Hakkı (Baltacıoğlu) Bey'lerden…

takip ettiğini ifade etmektedir[9] (Şafak, 2008a, s. 119).

---

[5] 1960 tarihli hizmet pusulası (Şekil A.3, Şekil A.4) (SÜSAM Arşivi).

[6] Uzluk, Galata Mevlevîhanesinde kaldığı zamanlar ile ilgili şu bilgileri verir: "İstanbul'da 1919'dan 1924 yılı sonuna kadar geçirdiğim yüksek tahsil hayatımda, bu feyizli Mevlevîhanede ikamet ettim. Pek değerli bir alim olan şeyhin Mesnevi takrirlerini dinledim. Cuma mukabelelerine semazen olarak iştirak ettim. Bu esnada İstanbul'un memleket çapındaki yüksek şahsiyetlerini yakından tanıdım; çeşitli sohbetlerinden ve bilgilerinden faydalandım." (Şafak, 2006, ss. 179-180).

[7] Çalışma süresince Uzluk'a ait arşivler kullanılmış olsa da arşivin çok kez taşınması ve dağılması sebebiyle Yakup Şafak'ın Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Arşivi'nde yer aldığını ifade ettiği biyografinin aslına ulaşılamamış bu yüzden Yakup Şafak'ın çalışmasından faydalanılmıştır. Belgenin Latin harfli çevirisi ve çalışmanın tümü için bkz. Şafak, Y. (2008a). "Şahabettin Uzluk'un Notlarında Son Dönemde Yaşamış Konyalı Mevlevîler", Akademik Sayfalar (Merhaba Gazetesi eki), C.8, S.8, 12 Mart 2008, ss. 116-121.

[8] Uzluk, Resim atölyesinde ressam ve neyzen Halil Dikmen ile birlikte çalıştıklarını ifade eder. Uzluk'un ifadesine göre, metinde yer verilen fotoğrafta Halil Dikmen de vardır (Şafak, 2008b, s. 68).

[9] Uzluk'un aldığını ifade ettiği, yukarıda yer alan, dersler, 1911 tarihli Sanâyi-i Nefîse Mektebi ders programı ve Uzluk'a ait Sanâyi-i Nefîse'de aldığı dersleri gösteren belgede yazanlarla genel olarak

Şekil 2.2: Sanâyi-i Nefîse Mektebi öğrencilerinin 1920 tarihli fotoğrafı. Solda ayakta Şehabettin Uzluk (SÜSAM Arşivi Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü).

Kuruluşundan itibaren *L'Ecole des Beaux Arts'*ınkine benzer bir program izleyen Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde Uzluk'un öğrenim gördüğü dönemde 1911 tarihli yönetmelik[10] uygulanıyor olmalıdır. Cumhuriyetin ilanına kadar geçerliliğini koruyan bu yönetmeliğe göre mektebe kaydolan bütün öğrenciler bir yıllık hazırlık eğitimini başarıyla tamamladıktan sonra mimarlık için dört sene eğitim almak zorundadırlar. Bu programa göre mimarlık şubesi öğrencilerinin almaları beklenen dersler şunlardır:

---

uyuşmakta ancak küçük farklılıklar görülmektedir. Örneğin ikinci sınıfta almış olduğu "Kat-ı Ahcar" dersinden kendi ifadesinde bahsetmezken, belgede yer almayan "Estetik" dersini almış olduğunu söyler. Uzluk'un ayrı ayrı bahsettiği Türk Mimarisi, Osmanlı Mimarisi, Yunan, Bizans ve Rönesans Mimarileri derslerinin ise programda yer alan "Fenn-i Mimarî" dersinin parçaları olabileceğini düşündürür.

[10] Bahsi geçen yönetmelik ve program için bkz. Anonim, (1327). Sanâyi-i Nefîse Mektebi Talimatname ve Ders Programları, Mahmud Bey Matbaası, Dersaadet.

Nazari dersler:

1. sene: Cebir ve Müsellesât ve Mihanik, Menâzır, Teşrîh (ihtiyarî)

2. sene: Amelî ve Nazarî İnşaat, Kat-ı Ahcar ve Ahşap, Târîh-i Sınâat-ı Nefîse

3. sene: Amelî ve Nazarî İnşaat, Fenn-i Mimârî, Topografya

4. sene: Amelî ve Nazarî İnşaat, Usûl-i Keşf-i Mimârî

Atölyeler:

1. sene: Muhtelif üslûplardaki müzeyyenâtın musattah örneklerden ve alçı modellerden istinsâhı, Aksâm-ı mimarîye etüdleri, Alçı modellerden vücûd-ı beşer tersîmâtı (Resim şubesinin birinci sınıfında görülecektir), Alçı modellerden çamur ile modelaj (Heykeltraşî şubesinin birinci sınıfında görülecektir) –

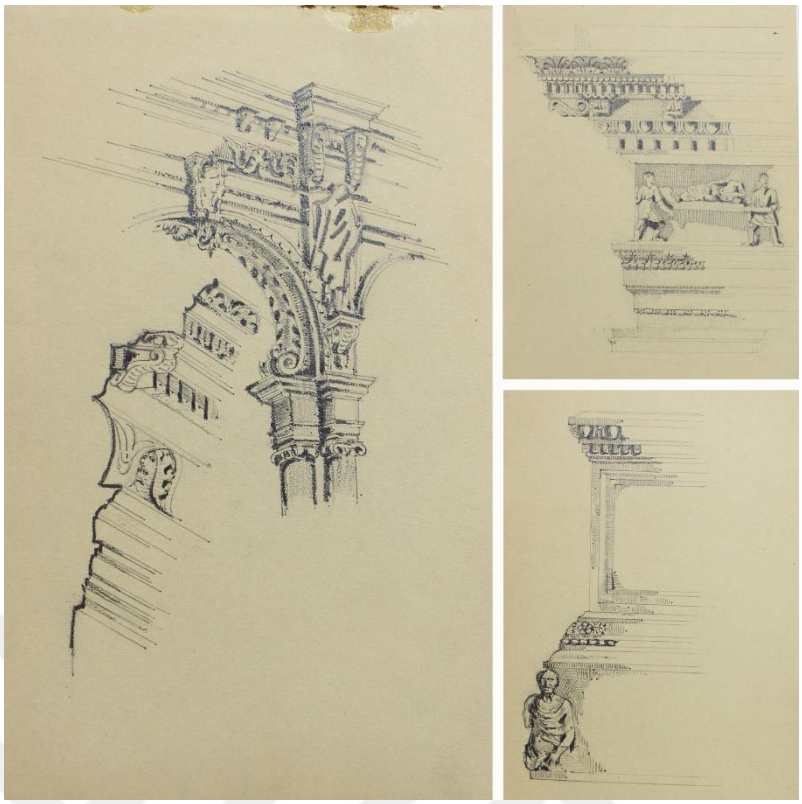
2. sene: Yunanî ve Roma ve Osmanlı üslûplarının aksâm-ı mimârîyesinin musattah örneklerden istinsâhı, Âsâr-ı mimârîyenin doğrudan doğruya mesahası ve kurşun kalem ve çini mürekkep ile tersîmi, Gölge nazariyâtının tatbîkâtı ve gölgelerin lavi usûlüyle gösterilmesi, Yunanî ve Roma ve Rönesans ve Osmanlı üslûblarının örnekten sulu boya çini mürekkep ile tersîmi

3. sene: İtalya Rönesansı üslûbunda tersîmât ve binâ planları ve maktalar ve cepheler ve bunlara dâir projeler ve aksâm-ı mimârîye etüdleri

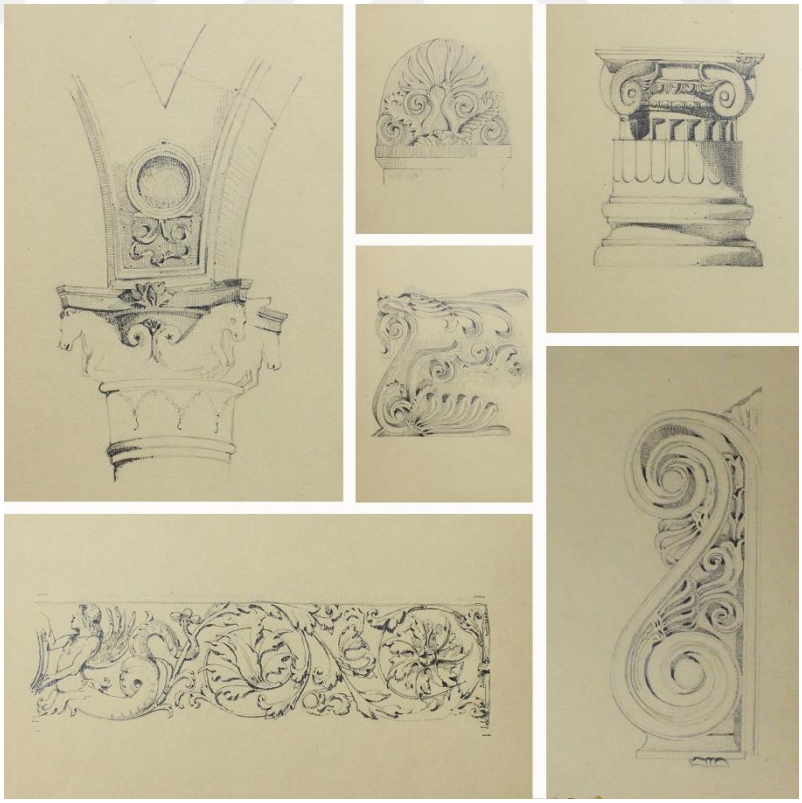
4. sene: Mimârî-i Osmânî üslûbunda etüdler ve teferruatıyla projeler, Bu üslûbdaki müzeyyenâttan cesâmet-i tabîiyede sulu boya ile tersîmât, (talebe albümlerine krokiler dahi yapacaklardır).

Uzluk arşivinde yer alan bir grup çizim, -üzerlerinde tarih veya üretildikleri bağlama dair herhangi bir bilgi barındırmasa da-, Sanâyi-i Nefîse bir ve ikinci sınıf programlarında görülen Roma, Yunan, Rönesans ve Osmanlı üslûplarının muhtelif aksamına dair gerçekleştirileceği ifade edilen çizimler olabileceğini düşündürmektedir (Şekil 2.3, Şekil 2.4, Ek B.1).

Ayrıca, Celal Esad Arseven'in *Türk Sanatı* kitabında Kütahya'da Çiyanzade Nuri Bey evi planının "Sanayi-i Nefise Akademisi kısm-ı mimarisinden Mazlumzade Süleyman Şehabeddin Bey tarafından tersim edildiği" bilgisi yer almaktadır (Arseven, 1928, s. 131). Uzluk'un bu çizimleri Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde öğrenci olduğu dönemde yapmış olduğu düşünülebilir.

Şekil 2.3: Şehabettin Uzluk'un Yunan ve Roma dönemlerine tarihlenebilecek mimari parçalara ait çizimleri (S. Ceylan Kişisel Arşivi).

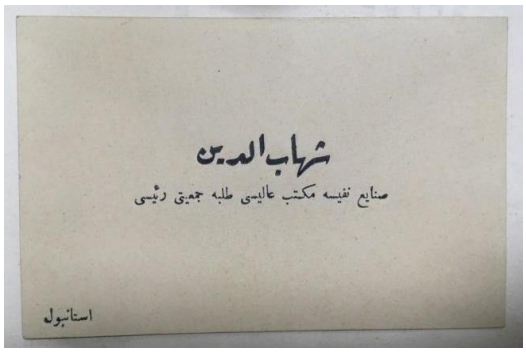
Şekil 2.4: Şehabettin Uzluk'un Yunan ve Roma dönemlerine tarihlenebilecek mimari parçalara ait çizimleri (S. Ceylan Kişisel Arşivi).

Uzluk, biyografisinde, öğrenciliği sırasında 1922 yılında Sanâyi-i Nefîse Mekteb-i Âlîsi Talebe Cemiyeti'ni kurduğundan ve cemiyetin başkanlığını yaptığından da bahsetmektedir (Şafak, 2008a, s. 119). Cemiyet toplantılarının, ressam Ahmed İhsan'ın 1920'de Çemberlitaş Klodfarer Sokağı'nda açtığı resim atölyesinde yapıldığını anlatan Uzluk, o yıllarda mektebin müdürü Cemil Cem Bey ile öğrenciler arasında yaşanan anlaşmazlıkları bu toplantılarda konuştuklarını, kendisinin de cemiyet başkanı olarak Ankara'ya gidip bu durumu Maarif Vekili İsmail Safa (Özler) Bey ile görüştüğünü ve bu görüşme sonrasında Cemil Cem Bey'in 1924 yılında okuldan uzaklaştırıldığını aktarır (Şafak, 2008b, ss. 68-69).

Şehabettin Uzluk'un arkadaşlarından, kendisi de Sanâyi-i Nefîse mezunu olan Şefik Bursalı,[11] 1988 yılında gönderdiği bir mektupta (Şekil A.5, Şekil A.6). Uzluk'un arkadaşları arasında etkili bir kişi olarak tanındığını şu sözlerle anlatır:

> …Cağaloğlu Semti Abdullah Cevdet Sokağı ve matbaası karşısındaki binanın kapı önü bahçesinde dizelenmiş iskemlede birkaç akran arkadaşiyle oturanlar arasında nazar-ı dikkatimi çeken mimari bölümü mezun namzedi olduğu anlaşılan açık mavi elbiseli, bakır renkli çehresini manalaştıran siyah gözleri, kalkık kaşları, ciddi tavrıyla konuşmaları ilgiyle dinleniyordu. Sanâyi-i Nefîse'nin emektar yaşlı kapıcısına işaretle sordum bu olgun gencin kim olduğunu, cevabı: Yamandır, adı Konyalı Şahabettin'dir oldu.

Bahsi geçen bilgilerden ve Uzluk'a ait kartvizitten (Şekil 2.5) başka, Talebe Birliği'nin faaliyetleriyle ilgili bir veriye ulaşılamamıştır, ancak böyle bir kurucu ve başkanlık görevi yapmış olması ve Bursalı'nın Uzluk ile ilgili sözleri onun mektepte aktif bir öğrenci olduğunu düşündürmektedir.

Şekil 2.5: Şehabettin Uzluk'un Sanâyi-i Nefîse Mekteb-i Âlîsi Talebe Cemiyeti Reisi kartviziti (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

[11] Şefik Bursalı (1903-1990) 1923-1930 yılları arasında Sanâyi-i Nefîse Mektebi Resim Şubesinde Hikmet Onat ve İbrahim Çallı atölyelerinde dersler alır. İlk olarak Sanâyi-i Nefîse'de tanıdığı Uzluk ile arkadaşlıkları 1934-1937 yılları arasında atandığı Konya'da resim öğretmenliği yaparken devam etmiş olmalıdır.

Her ne kadar çeşitli kaynaklarda[12] mezun olduğu yazıyor olsa da yapılan araştırmalarda Uzluk'un Sanâyi-i Nefîse Mektebi'ne ait bir mezuniyet belgesine ulaşılamamıştır. Dönemin Sanâyi-i Nefîse ders planına göre 1919'da başladığı Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nden beş yıl sonra mezun olması gereken Uzluk'un öğrenimi Kurtuluş Savaşı sürecine denk gelmektedir. Bununla birlikte 1341 (1925) tarihli bir belgede (Şekil A.9, Şekil A.11) Uzluk'un 1924 yılında hala öğrenci göründüğü anlaşılmaktadır. Ekinde bir sağlık raporu da olduğu anlaşılan belgede dört ay tedavi gördükten sonra sağlığına kavuşan "Sanâyi-i Nefîse talebesinden Şahap Bey'in" öğrenciliğe devam etmesinde bir mahzur görülmediği belirtilmektedir. Şehabettin Uzluk, Sanâyi-i Nefîse Mektebi'ne bir dilekçe daha vermiş olmalıdır ki belgenin ikinci sayfasında cevaben "Teşrinievvel 1340 (Ekim 1924) imtihanı"na dahil olmadığı için son talimatnameye göre dilekçesinin kabulüne imkan olmadığı ifade edilmektedir.[13] 1924 talimatnamesine göre[14] icazet müsabakası adı altında her yıl senede iki defa yazılı, çizim ve sözlü olmak üzere üç sınav yapılmaktadır (Anonim, 1340). Bu durum Uzluk'un bu sınavlardan birine girememiş olabileceğini düşündürür.

Aynı zamanda Uzluk'un isteği doğrultusunda düzenlenen 1 Ekim 1924 yılına ait bir belgede ise (Şekil A.13) "mimarlık şubesi üçüncü sınıfında kayıtlı olan Şehabettin Efendi'nin" o zamana kadar Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde almış olduğu "amelî ve nazarî" on altı dersin ismi ve bu derslerden aldığı notlar yer almaktadır. Üzerinde bir tasdikname olduğu yazılı olan bu belge, 1911 tarihli talimatnameye göre "şahadetname (diploma) almaya muvaffak olamayan veyahut herhangi sınıftan mektebi terk edenlere" başvurdukları takdirde usûlen verilen bir belgedir (Anonim, 1327). Bu bilgiler, Uzluk'un Sanâyi-i Nefîse Mektebi mimarlık şubesinde üç yıl

[12] Kaynaklar için bkz. Haşim Karpuz, Sefa Odabaşı, Alaybey Karaoğlu, (1996), Konya Ticaret Odası sergi kataloğu, Konya: Konya Ticaret Odası Yayını; Serdar Ceylan, (2015). "Uzluk, Şehabettin", *Konya Ansiklopedisi*, (c. 9, ss. 31). Konya; Karpuz, H., Çaycı, A., Ceylan, S. (2017). Uzluk Ailesi Armağanı, Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası.

[13] Belgede yer alan öğrenci numarası ile Şehabettin Uzluk'un Sanâyi-i Nefîse mühürlü tasdiknamesindeki öğrenci numarası uyuşmamaktadır. Ancak tarihlerin tutuyor olması ve o dönemde Şehabettin isminde başka bir mimarlık mektebi öğrencisi olmasının güçlüğü belgedeki numaranın yazılırken yanlışlık yapılmış olabileceğini düşündürür. Belge için bkz. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, yer bilgisi: 86-417-21, kurum: 180-9-0-0/Genel

[14] Bahsi geçen yönetmelik ve program için bkz. Anonim, (1340). Sanâyi-i Nefîse Mekteb-i Âlîsi Talimâtnâmesi, İstanbul Matbaa-i Âmire.

okuduğunu kesinleştirmekle birlikte mezun olmadan Almanya'ya gitmiş olabileceğini düşündürür.[15]

1924 yılında[16] Almanya'ya giden Uzluk'un buradaki faaliyetlerine dair bilgiler de sınırlıdır. Fotoğraf ve mektuplar üzerinden çıkarımlarda bulunulduğunda ise, sırasıyla Berlin (1924-?), Weimar, Münih (1926-1929), tekrar Berlin ve Weimar (1934), Wismar (1934-1935) şehirlerinde bulunduğu, daha çok da Münih ve Berlin şehirlerinde yaşadığı tahmin edilebilmektedir (Şekil 2.6) (Şekil 2.7). Biyografisinde yer alan ifadelerden, farklı şehirlerdeki ikametlerinde dönemin öne çıkan isimlerinden dersler aldığını da çıkarsamak mümkündür. Bu çerçevede Berlin'de Liebermann'dan[17] resim, Weimar'da Engelmann'dan[18] heykel dersleri aldığını (Şekil 2.8, Şekil 2.9); Berlin Teknik Okulu'nda Hermann Jansen'in[19] yanında dört yıl asistanlık yaptığını ve burada başka çalışmalarla birlikte Ankara şehir planının çizimlerinde de görev aldığını ifade etmektedir (Şafak, 2008a, s. 119).

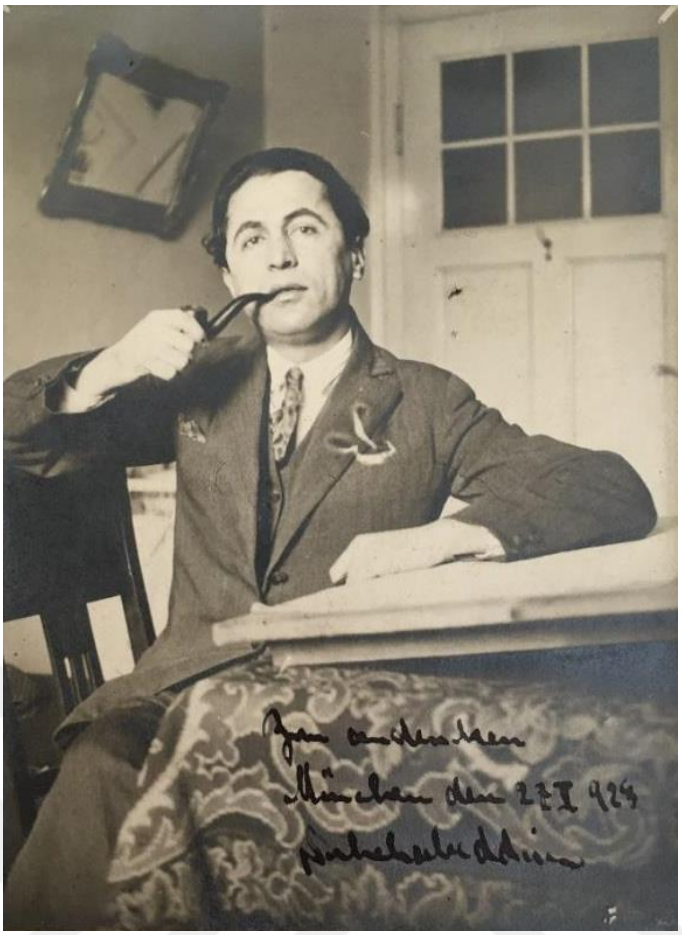
[15] Bu düşünceyi destekleyen bir diğer veri Şefik Bursalı'nın yukarıda bahsi geçen mektubudur. Bursalı, mektubun devamında, 1923 yılında mektebe geldiğinde Şehabettin Uzluk'u gördüğü ilk günden sonra okulda kendisine ikinci defa rastlamadığını şu sözlerle anlatır: "…Bende olumlu etki bırakan bu kimsenin görüş ve fikirlerinden yararlanırım diye düşündüğüm sıralarda bu hazret, Mevlâna'nın muhibbi Şemsi Tebrizi'nin Konya'dan gözden nihan oluşu misalince görünmezliğe karıştı." (Şefik Bursalı mektubu, SÜSAM Arşivi).

[16] Bu tarih Uzluk'un yazmış olduğu kendi biyografisinde yer almaktadır (Şafak, 2008a, s. 119). Ancak bundan farklı olarak Uzluk, "Konya Köşkü'nün İç Duvarında Süvari Savaşçıları" adlı makalesinde Friedrich Sarre ile görüşmelerinin 1923 yılında Berlin'de başladığını ifade eder (Halıcı, 1984, s. 118). Yapılan araştırmalarla 1924 tarihi daha gerçekçi görünmektedir.

[17] Max Liebermann (1847-1935), Alman ressam. Empresyonizm akımının Almanya'daki önemli temsilcilerindendir. Weimar Sanat Akademisi'nde okur, bir süre Fransa, Barbizon Köyü'nde bulunur ve Barbizon Ekolü kurucularından Jean-François Millet'ten etkilenir. 1897'de Berlin Secession'u kurar. 1920-1932 yılları arasında Berlin Prusya Sanat Akademisi başkanlığı yapar (Url-4).

[18] Richard Engelmann (1868-1966), Alman heykeltıraş. 1913-1930 yılları arasında, 1919'da Walter Grapius ile birlikte Bauhaus adını alan Weimar Bauhaus Okulu'nda heykel bölümü başkanlığı yapmıştır (Url-5).

[19] Hermann Jansen (1869-1945), mimar, şehir plancı. Bölüm 5.1'de hakkında ayrıntılı bilgi verilecektir.

Şekil 2.6: Uzluk'un Münih'te 1928 tarihli fotoğrafı (SÜSAM Arşivi, Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 273).

Şekil 2.7: Uzluk kardeşlerin Almanya'da çekilmiş bir fotoğrafı (SÜSAM Arşivi, Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 259).

Şekil 2.8: Uzluk'un, fotoğrafın arkasındaki isminin yazılı olmasıyla, Engelmann Atölyesi'nde yaptığı tahmin edilen bir çalışma (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

Şekil 2.9: Uzluk'un Münih'te yaptığı rölyefler (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

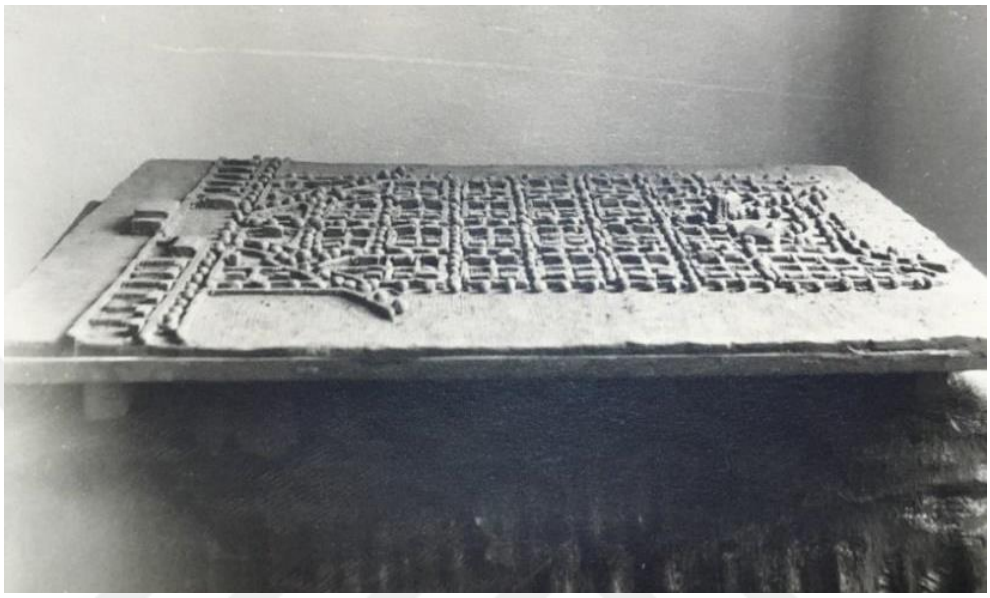
Kardeşi Feridun Nafiz Uzluk'un, bir mektubunda, Konya vilayeti hesabına Münih'e gönderildiğini ifade etmesiyle[20] birlikte Uzluk'un Münih'te bir okula kayıt olduğuna dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak biyografisinde Münih Teknik Okulu'nda Knakfus'tan[21] Klasik Sanat Tarihi, Wölfflin'den[22] Ortaçağ Sanatı ve belgede ismi

[20] Uzluk'un Almanya'ya gidişiyle ilgili kardeşi F. N. Uzluk'un yazmış olduğu 1973 tarihli mektupta: "…Cağaloğlu'ndaki Sanâyi-i Nefîse denilen şimdiki Güzel Sanatlar Yüksek Akademisi olan müesseseye devam etmiş, bilahare Konya Vilayeti hesabına Almanya'nın München şehrindeki meşhûr-ı âlem Technischen Hochschule'ye devam eyleyerek…" ifadesi yer almaktadır (Şafak, 2006, s. 179).

[21] Hubert Knackfuss (1866-1948) Alman mimar. Arkeolojik kazı çalışmalarında bulunmuş ve Berlin'de ve 1919-1934 yılları arasında Münih Teknik Okulunda Antik Dönem Mimarlık Tarihi dersleri vermiştir (Url-6).

[22] Heinrich Wölfflin (1864-1945) İsviçreli sanat tarihçi. Basel, Berlin, Münih ve Zürih Üniversitelerinde dersler vermiştir. Mimarinin Psikolojisi Hakkında Öndeyişler (1886), Rönesans ve Barok (1888), Albrecht Dürer'in Sanatı (1905), Yakın Zamanlarda Sanattaki Üslûp Değişmesi Sorunları (1915), Sanat Tarihinin Temel Kavramları (1915) kitaplarının yazarıdır. Sanatta üslûp

okunamayan bir başkasından Rönesans derslerini aldığını söylemektedir. Kendi ifadesine göre, "büyük inşaatçılık" olarak adlandırdığı mimarlık derslerini Bestelmayer[23] ve Schumacher'den, şehircilik derslerini ise Theodor Fischer'den[24] (1862-1938) almış; ayrıca bahçecilik ve mezarlık konularını Abel[25] ve Grassel'in[26] atölyelerinde çalışarak öğrenmiştir (Şafak, 2008a, s. 119) (Şekil 2.10).

Şekil 2.10: Şehabettin Uzluk'un Münih'te yaptığı tahmin edilen bir çalışması (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

Uzluk Arşivi'nde yer alan 1928 tarihli bir dizi çizim Uzluk'un bu dönem izlediği dersler çerçevesinde üretilmiş olabileceğini düşündürmektedir (Şekil 2.11, Şekil 2.12, Şekil 2.13, Ek B.3). Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde yaptığı düşünülen çalışmaların da devamı niteliğinde görünen bu çalışmaları Uzluk'un, Münih Teknik Okulu'nda aldığı Rönesans derslerinde yapmış olması olası görünmektedir. Bunların haricinde yaklaşık olarak aynı tarihlerde, suluboya ve karakalem tekniğiyle yapılmış

analiziyle ilgili çalışmalarıyla sanat tarihi alanına eleştirel bir bakış açısı getirmiştir ve kitapları halen okunmaktadır (Url-7).

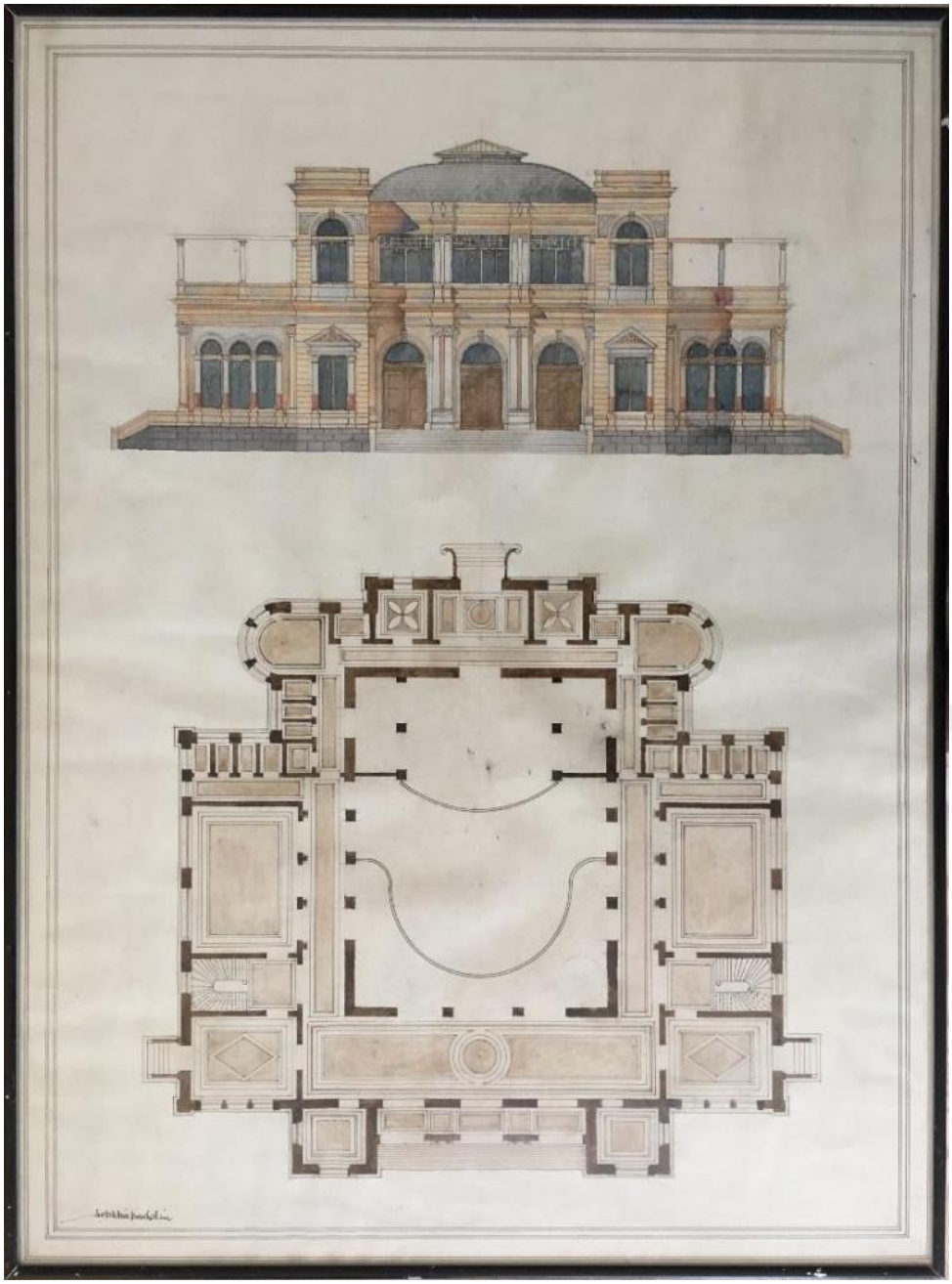
[23] German Bestelmeyer (1874-1942) sanat tarihçi, mimar. Modernizmi eleştiren Der Block'un kurucusudur. Türkiye'de 1916 yılında Alman Dostluk Yurdu yarışmasını kazanır (Url-8).

[24] Theodor Fischer (1862-1938), mimar, şehir plancı. 1908 yılında Münih Teknik Okulu'nda şehircilik dersleri vermeye başlar. Münih, Berlin ve Stuttgart'ta hem uygulama hem eğitim alanında şehircilik üzerine çalışmalar yapar (Url-9).

[25] Adolf Abel (1882-1968) Alman mimar, şehir plancı. Stuttgart Teknik Okulu'nda mimarlık eğitimini tamamladıktan sonra Stuttgart, Köln, Dresden, Münih şehirlerinde çalışır. Stuttgart Teknik Okulu'nda Paul Bonatz'ın asistanlığını yapar. 1930'da Münih Teknik Okulu'na Theodor Fischer'in yerine atanarak mimarlık ve şehircilik dersleri verir (Url-10; Url-11).

[26] Hans Grassel (1860-1939) mimar. Mezarlık, mezar anıtları ve bahçe tasarımı konularında uzmanlaşmıştır. 1905-1907 yılları arasında Münih Orman Mezarlığını inşa eder. 1912-1930 yılları arasında Münih Teknik Okulu'nda bahçe ve mezarlık tasarımı dersleri verir (Url-12).

Almanya ev ve kır manzaralarını konu edindiği resim çalışmaları da vardır (Şekil 2.14, Şekil 2.15, Ek B.4). Bu resimler de Uzluk'un resimdeki üslûbu ve çizgi karakterine örnek teşkil ederler. Uzluk'un resim ilgisi sadece yaptığı çizimlerle de kalmaz, resim sanatıyla ilgili pek çok yazı kaleme alır.[27]

Şekil 2.11: Uzluk'un Münih'te yaptığı 1928 tarihli cephe ve plan çizimleri (SÜSAM Arşivi).

[27] Uzluk'un resim alanında yazdıkları 1924 yılında "Türk Ressamları" başlığıyla Millî Mecmua'da yayımlanan bir dizi makalesiyle başlar. Sonrasında 1931 yılında *Türk Resim Sanatı*, 1945 yılında *Mevlânanın Ressamları* ve 1957 yılında genişletilmiş ve düzenlenmiş haliyle *Mevlevîlikte Resim Resimde Mevlevîler* isimli kitapları yayımlanır.

Şekil 2.12: Uzluk'un Münih'te yaptığı 1928 tarihli kesit çizimleri (SÜSAM Arşivi).

Şekil 2.13: Uzluk'un Münih'te yaptığı 1928 tarihli korint düzende sütun başlığı çizimi (SÜSAM Arşivi).

Şekil 2.14: Uzluk'un 1930 tarihli, karakalem tekniğiyle yapmış olduğu Almanya'dan bir ev manzarası (SÜSAM Arşivi).

Şekil 2.15: Uzluk'un 1934 tarihli, suluboya tekniğiyle yapmış olduğu Almanya'dan bir ev manzarası (SÜSAM Arşivi).

Buraya kadar oluşan manzara Uzluk'un, Almanya'da geçirdiği yaklaşık on bir yıl boyunca formel bir eğitimden ziyade ilgisini çeken kişilerden ilgilendiği konularda dersler almak ve atölyelerde çalışmak şeklinde bir eğitim almış olduğunu

düşündürür. Fakat, Almanya'dayken Uzluk ile aralarında bir gönül ilişkisi bulunduğu anlaşılan filolog Margot Grzywacz'ın[28] (Şekil 2.16) mektuplarında Şehabettin Bey'in bitirmesi gereken bir okuldan bahsediliyor olması bir soru işareti oluşturmaktadır. Grzywacz'ın 04.04.1928 tarihli mektubunda (Şekil A.15, Şekil A.16) o sırada Münih'te yaşayan ve Münih Teknik Okulu'na devam eden Uzluk'un 1930 yılında okulunu bitirip Türkiye'ye döneceği bilgisi yer alır. Bunu takip eden mektuplarda ise Margot Grzywacz, Uzluk'u bir an önce çalışmaya başlaması gerektiği, yoksa okulu bitiremeyeceği, okulunu bitirmeden Türkiye'ye dönmesinin kendisi için olumsuz bir durum yaratacağı konusunda uyarmaktadır (Şekil A. 18, Şekil A. 19).

Şekil 2.16: Margot Grzywacz'ın 1929 tarihli bir fotoğrafı (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

Nitekim Uzluk'un arşivinde bulunan Wismar Mühendislik Akademisi'nden alınmış 28 Şubat 1935 tarihli mimarlık diploması da bir eğitim kurumuna devam ederek diploma almış olduğunu tasdikler. Ancak ilginç bir şekilde Uzluk buradaki eğitiminden hiç bahsetmez. Akademi ile Şehabettin ve Nafiz Uzluk arasındaki bir dizi yazışmadan (Şekil A.21, Şekil A.23, Şekil A.25, Şekil A.27, Şekil A.29) Uzluk'un Türkiye'ye dönmeden önce, 1934 yılında, Wismar Mühendislik

[28] Margot Grzywacz (1901-?), Alman filolog. Almanya'da Modern diller, Felsefe, Eğitim Bilimi alanlarında eğitim alır. Latince kökenli dillerde "Kıskançlık"ın nasıl tanımlandığına dair akademik çalışmasıyla (Grzywach, Margot. 1937. Eifersucht'in den Romanischen Sprachen. Bochum-Langendreer: H. Poppinghaus.) bilinir. Pek çok Avrupa ülkesiyle birlikte Amerika, Rusya, Japonya, Çin'de bulunur, bu ülkelerde konuşulan dilleri öğrenir ve buralarda çalışır (Url-13).

Akademisi'nden diploma almak için başvurduğu ancak bunun Akademi tarafından iki dönem burada okumak ve Akademi'nin sınavlarını geçmek şartıyla kabul edileceğinin bildirildiği anlaşılır. Uzluk'un daha erken sınava girerek diploma alma isteği reddedilir ve Uzluk, Wismar Mühendislik Akademisi'nden mimarlık diplomasını iki dönem sonra, 28 Şubat 1935'de alır (Şekil 2.17). Bu durumda akla gelen, Uzluk'un önce Münih Teknik Okulu'na kayıt olarak bir müddet dersleri takip ettiği ama belki Berlin'de Jansen bürosunda çalışması belki de başka sebeplerden ötürü okulu tamamlayamadığı; nihayetinde almış olduğu dersleri saydırarak ve iki dönem de fiilen öğrencilik yaparak Wismar Mühendislik Akademisi'nden mimarlık diploması almış olabileceği ihtimalidir. Ancak söz konusu tahminle ilgili bir belgeye ulaşılamamış olması durumu netleştirmeye imkân vermemektedir.

Uzluk'un diploma alacağı 1935 tarihinden önce, "Mimar Şehabettin" ya da "Architekt Şehabettin" ismiyle yazılarının yayımlanmış olması da ilk bakışta çelişkili bir durum gibi görünse de dönemin diğer örnekleri de göz önünde bulundurulduğunda diploması olmadan da mimar ünvanını kullanıyor olması mümkün görünmektedir.

INGENIEUR-AKADEMIE

der Seestadt WISMAR a. d. Ostsee

Prüfungszeugnis

Herr Hamdi Schehabeddin

geboren am 8. Mai 1900 zu Kotia

hat sich auf Grund der von der Aufsichtsbehörde, dem Mecklenburg-Schwerinschen Ministerium des Innern, genehmigten Prüfungsordnung vor dem Prüfungsausschuß

der Hauptprüfung für

Architektur

unterzogen und diese mit dem Grade

bestanden

bestanden (vgl. umstch. Prüfungs-Ergebnis). Er hat hierdurch den Nachweis erbracht für die Befähigung zur Ausübung des Berufes als

ARCHITEKT

Wismar, den 28. Februar 1935.

Der Prüfungsausschuß

Der staatliche Prüfungskommissar: Regierungsbaurat

Das Kuratorium: Bürgermeister

Der Direktor: Städt. Baurat

Şekil 2.17: Şehabettin Uzluk'un Wismar Mühendislik Akademisi'nden aldığı mimarlık diploması (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2352).

Margot Grzywacz, 14.04.1928 tarihli mektubunda on sene içinde Uzluk'un yapılarını ilgiyle seyrediyor olacağını ifade etmektedir (Şekil A.31, Şekil A.32). Bu sözler şüphesiz bir destek ifadesi olarak anlaşılabileceği gibi Uzluk'un aktif olarak mimarlık yapma düşüncesinin varlığına da işaret ediyor olabilir. Nitekim Türkiye'ye dönüşünün ardından kamu hizmetinde mimar olarak çalışmak üzere başvurmuş olması da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir. Ancak gelişmeler bu yönde olmayacak, Uzluk aktif mimarlık yapmayacaktır.

Şehabettin Uzluk ve 1932 yılında Almanya'ya uzmanlık eğitimi için gelen kardeşi Feridun Nafiz Uzluk 1935 yılında Türkiye'ye dönerler[29] (Şafak, 2003, s. 144). Şehabettin Uzluk, Türkiye'ye döndüğünde Urfa İmar müdürlüğüne tayin olur[30] (Karpuz, 1996) ancak göreve başlamadan istifa eder ve Konya'da Askeri Ortaokul'da ve Konya Ortaokulu'nda Almanca öğretmenliği yapar[31] (Şafak, 2008a, s. 119) (Şekil 2.18). Uzluk'un tayin olduğu Urfa'ya gitmek ya da mimarlık yapmak yerine Konya'ya dönerek öğretmenlik yapma kararının sebepleri tam olarak bilinmemektedir. Uzluk, "General Kurtcepe'nin ricası üzerine Askeri Ortaokul'da" Almanca öğretmenliği yapmaya başladığını, sonrasında ise Karma Ortaokul'da aynı göreve otuz yılı aşkın bir süre devam ettiğini ifade eder (Şafak, 2008a, s. 119). Yapılan görüşmede Haşim Karpuz, Uzluk'un, kendisini ve kardeşini büyük bir özveriyle büyüten annesine çok bağlı olduğunu ve Urfa'ya gitmesine annesinin rıza göstermediğini ifade etmiştir (H. Karpuz, kişisel görüşme, 15 Mart 2017). Konya Karma Ortaokulu'ndan Uzluk'un öğrencisi olan ve uzun yıllar yanında bulunan Hasan Yöğrük ise hocasının mimarlık yapmamasını "O dönemde inşaat onun istediği gibi değildi, zaten hocam çelebi bir insandı. Almanya'da tahsil gördü ve orada en

[29] Meltem Alpay, Şehabettin Uzluk'un eşi Nimet Uzluk ile görüşmeler yaparak ortaya koyduğu çalışmasında, Uzluk'un 1935'te aslında Almanya'ya geri dönmek üzere Türkiye'ye geldiği ancak çeşitli sebeplerden Türkiye'de kaldığı bu sebeple Almanya'da yapmış olduğu çalışmaların ve eşyalarının orada kaldığını belirtir (Alpay, 1995, s. 10). Uzluk'un oldukça uzun sayılabilecek bir süre Almanya'da yaşamış olmasına rağmen oradayken yaptığı çalışmaların pek azının elimizde bulunması bu düşünceyi desteklemektedir.

[30] Konuyla ilgili Veled Çelebi'nin Feridun Nafiz Uzluk'a gönderdiği 29 Nisan 1935 tarihli mektupta "Şahabettin'in işi için çok eksik müracaat etmişsiniz. Nasıl oldu da oradaki Nafia memurundan meseleyi etraflıca tahkik edip tam bir surette teşebbüs eylemediniz?" ifadeleri yer alır. Devamında Veled Çelebi nasıl başvuru yapılması gerektiğini ve gerekli evrakları bildirir (Şafak ve Öz, 2007, s. 69). Bununla birlikte, Nafia Vekaleti imzalı Uzluk'un mimar olarak mesleğini yapması için verilen ruhsatnamenin 28 Eylül 1937 tarihli olması henüz Türkiye'de mimarlık yapma koşullarını sağlamamış olmasını düşündürür (Şekil A.34).

[31] Alpay'ın belirttiğine göre (1995, s. 10); Uzluk, Urfa İmar Müdürlüğüne tayininden başka Bursa'ya Müze Müdürü olarak görevlendirilmek de istenir. Ancak Uzluk ikisini de kabul etmeyerek Konya'da kalır.

meşhur profesörlerden dersler aldı.” sözleriyle açıklar (H. Yöğrük, kişisel görüşme, 22 Mart 2017).

Şekil 2.18: Uzluk, Askeri Ortaokul’da öğrencileri ile birlikte (SÜSAM Arşivi, Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 315).

Uzluk’un 1944 yılında Belediye’de mimar olarak çalışmak ve 1958 yılında Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğü’nde görevlendirilmek gibi iki teşebbüsü olacaktır. Ancak ikisi de Uzluk’un öğretmenliğe devam ediyor olması sebebiyle gerçekleşmez.[32] Mimarlık yapmadığı bilinse de bununla tezat teşkil edebilecek bazı durumlar da görülmektedir. Bu duruma Konya Halkevi Güzel Sanatlar Komitesi’nin 18 Mayıs 1946 yılında düzenlediği “Resim ve Mimari Sergisi”nde sergilenen çalışmalar örnek verilebilir. Sergi duyurusuna göre (Şekil 5.2), Uzluk’a ait halkevi, hastane, otel, ticarethane, müze, konservatuvar, tiyatro, belediye yapılarına ait plan ve görünüşler ile muhtelif yapıların maketlerinin sergilendiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kendi yazdığı biyografisinde Uzluk, bir süre bazı özel işler yaptığını da söylemektedir (Şafak, 2008a, s. 119).

Şehabettin Uzluk’un kardeşi Feridun Nafiz Uzluk da dönemin, sanat ve mimarlık tarihi konularına ilgili tıp doktorlarındandır ve 1946 yılında Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel önderliğinde kurulan Türkiye Anıtlar Derneği’nin 1951-1974 yılları

[32] 30 Mayıs 1944 yılında Konya Belediye reisinden Uzluk’a cevaben gelen mektupta “belediyemiz mimarlığına asaleten tayininizin icra edilebilmesi için öğretmenlikten istifa etmiş” olunması gerektiği yazılıdır (Şekil A.35). Uzluk istifa etmemiş ve tayin gerçekleşmemiştir. 1958’de Uzluk’un, Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğü’nde görevlendirilmeyi talep ettiği, ancak şartlar uygun olmadığı için gerçekleşemediği de anlaşılmaktadır. Maârif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü’nden Uzluk’a gelen cevap mektubunda, Uzluk’un halen çalışmakta olduğu okulda haftada yirmidört saat dersinin bulunması, derslerin kanunen kapatılmasına ya da yerine bir öğretmenin bulunmasına imkan olmadığından Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğü’nde görevlendirilmesinin mümkün olmadığı bildirilmiştir (Şekil A.36).

arasında genel başkanlığını yapmıştır. Amacı "taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bakımı, onarımı, korunması, kollanması, çevresinin güzelleştirilmesi yanında bu eserlerin tanıtımı için yayınlar yapmak, seminerler ve konferanslar tertiplemek, sergiler düzenlemek suretiyle halkımıza tanıtmak ve sevdirmek, yazılı hale getirip halkımıza sunmak ve gelecek kuşaklara aktarmak" olarak ifade edilen bu cemiyetin Konya şubesi, 1952 yılında Şehabettin Uzluk'un kurucu başkanlığında açılır (Karpuz vd. 1998, ss. 4-5) (Şekil 2.19).

Şekil 2.19: Türkiye Anıtlar Derneği Konya Şubesi üyeleri toplu halde. Orta sırada soldan dördüncü Şehabettin Uzluk (SÜSAM Arşivi).

Şehabettin Uzluk'un 1952-1989 yılları arasında başkanlığını yürüttüğü bu dernek, özellikle koruma ile ilgili kurumların yeterli olmadığı yıllarda Konya'da aktif olarak faaliyetlerini sürdürdüğü gibi Şehabettin Uzluk için de mimarlığın proje veya uygulama alanlarında olmasa da koruma alanında etkinlik göstermesine imkân tanır. Hatta bu konudaki çalışmaları derneğin faaliyetleri ile de sınırlı kalmaz; Uzluk, belediye ve benzeri kamu kurumlarının yaptığı koruma-onarım çalışmalarında da Konya'da fikri alınan ve akıl danışılan biridir. Örneğin, Konya ve Mülhakatı Eski Eserleri Sevenler Cemiyeti'nin 18 Kasım 1944 tarihli toplantısında Belediye tarafından istimlake açılacak ve genişletilecek olan Şems Türbesi civarı ve türbenin tamiri için bu alanda ihtisas sahibi Uzluk'un fikirlerinden istifade edilir (Şekil A.37, Şekil A.38). Bunun gibi örnekler olsa da Uzluk, çoğu zaman uyarılarının ve çabalarının resmi makamlarca dikkate alınmamasını da eleştirir. Tahir Paşa Camii'nin tamiri sırasında yapılan tahribat, Amber Reis Camii yanında bulunan Amber Reis Türbesi'nin yıktırılmasını örnek göstererek;

> Bu nasıl iş? Türk Türk'ün yaptığını yıkıyor. Aynı yavrusunu yiyen kedi gibi, eski eserleri yıkmışlar. Alâaddin Tepesindeki Bizans kilisesi 1921'de Belediye reisi Muhlis Bey tarafından yıkılıyor. Konyalı bu, Konyalı! Bunlar için yaşıyorum. Burada yaşamamın sebebi bu. Yoksa giderim. Vallahi içerim kan ağlıyor.

sözleriyle üzüntüsünü dile getirir (Odabaşı, 1998, ss. 156-159).

Uzluk'a göre abideleri tamir etmek için yalnız mesleki bilgiye sahip bir mimar olmak yetmemekte, o mimarın tarih ve sanat yönleri bulunması, ayrıca "Türk mimarisinin vasıflarını" bilmesi gerekmektedir. Tamiri yapacak olan mimar bir doktor gibi çalışarak yapıyı çok iyi incelemeli ve yapıdaki hasar durumuna göre onarım yöntemi belirlemelidir (Uzluk, 1945b, ss. 3-12). Uzluk'un 1989 yılındaki vefatına kadar başkanlığını yaptığı dernek vasıtasıyla içerisinde cami, mescid, medrese, tekke, türbe, han, hamam ve sarnıçların bulunduğu elliye yakın tarihi eserin korunması, onarımı, tamiri sağlanmış, bazı yeni camilerin yapımına da destek olunmuştur[33] (Karpuz vd. 1998, ss. 7-16; Ceylan, 2013, ss. 361-364) (Şekil 2.20).

Şekil 2.20: Konya Anıtlar Derneği'nin çalışmalarıyla ilgili muhtelif yerel gazetelerden haberler (Yeni Konya 18 Nisan 1986; Yeni Konya 24 Mart 1986; Yeni Meram 23 Aralık 1958; Yeni Konya 26 Ocak 1959).

Dernek tarafından onarımı yapılan yapılar arasında; 1954'te Şems Türbesi ve Camii, 1957'de Şeyh Sadreddin Konevi Camii ve Türbesi, 1958'de Şeyh Osman Rumi

[33] Günümüzde fiili olarak olmasa da varlığını devam ettiren Konya Anıtlar Derneği'nin müdürü ile yapılan görüşmelerde derneğe ait bir arşivin bulunmadığı anlaşılmış ve karar defterlerine de ulaşılamamıştır. Bu sebeple yapılan onarım ve restorasyon faaliyetleri ile ilgili ayrıntılı bilgi edinilememiştir.

Türbesi, 1958 ve 1969'da Zenguri Mescidi, 1961'de Hoca Ahmed Fakıh Camii ve Türbesi (Şekil 2.21) bulunmaktadır ve Uzluk bu yapıların onarımında bizzat mimarlığını üstlendiğini ifade eder (Şafak, 2008a, s. 120). Dernek üyelerinden Hasan Özönder, Şehabettin Uzluk'un bu alandaki faaliyetlerini şu sözlerle dile getirir

> Her iki fedakar kardeşin yurdumuzdaki tarihi eser ve materyallerin korunması yolunda verdikleri hizmet ve mücadele(nin), bu konunun hasmı cahil kafalara karşı adeta bir mücadele şeklini aldığı zamanlar olmuştur. Bu cansiperane gayretler olmasaydı belki şimdi ne Sadreddin Konevi Türbesi kalacaktı, ne de Sarı Yakup Kabristanı. Alâaddin Camii'nin kurtarılması için gösterdikleri mesai … fedakarlık ve feragat örneğidir.
>
> Konya'daki gerek Selçuklu ve gerekse Osmanlı dönemine ait birçok tarihi eserin kapısı üzerindeki onarım levhalarında Derneğin adı; kubbesinde, duvarında veya penceresinde Şehabettin Bey'in ve onun etrafında sanat aşkıyla toplanan vefakâr mesai arkadaşlarının el emeği, alın teri, göz nuru ile bezledilen emek ve gayretlerinin izleri vardır (Karpuz vd. 1998, s. 12).

Şekil 2.21: TAD Konya Şubesi tarafından onarımı yapılan Hoca Fakıh Mescit ve Türbesi (Karpuz, vd., 1998).

Dernek aynı zamanda kuruluş amacına paralel olarak seminerler, toplantılar, sergiler, geziler de düzenler (Şekil 2.22). Derneğin toplantıları her ayın ilk cumartesi günü Şehabettin Uzluk'un evinde gerçekleştirilir (Odabaşı, 1998, s. 155). Anıtlar Derneği'nin toplantılarına katılan Hasan Yöğrük, bu toplantılarda Şehabettin Uzluk'un Konya ve tarihi eserlerle ilgili bilgiler verdiğini zaman zaman da toplantıya gelenlerle birlikte tarihi eserlere ziyaretler yaptıklarını aktarır (H. Yöğrük, kişisel görüşme, 22 Mart 2017) (Şekil 2.23, Şekil 2.24). Bahsedilen bu gezme pratiğinin örneklerini dönemin entelektüellerinin oluşturduğu benzer dernek ve cemiyetlerde de görmek mümkündür.

Şekil 2.22: Uzluk, Türkiye Anıtlar Derneği'nin düzenlediği sergisinin açılışında (SÜSAM Arşivi).

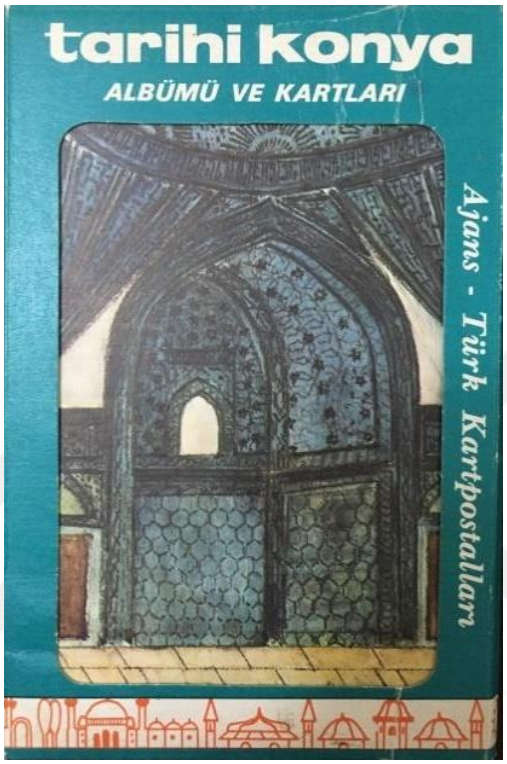

Şekil 2.23: Uzluk, TAD koruma çalışmaları sırasında (SÜSAM Arşivi, Feridun Nafiz Uzluk Fotoğraf Albümü, No: 44).

Şekil 2.24: Uzluk, TAD koruma çalışmaları sırasında (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

Şehabettin ve Feridun Nafiz Uzluk'un, derneğe maddi gelir temin etmek için de uğraş verdikleri bilinmektedir. Feridun Nafiz Uzluk'un hazırladığı Konya gravürleri ve Şehabettin Uzluk'un Konya'daki anıtlara ait yaptığı resimler Ajans Türk Matbaası'nda kartpostal olarak bastırılarak satılır ve elde edilen gelir anıtların onarımında kullanılır (Karpuz vd. 1998, s. 8) (Şekil 2.25, Şekil A.39, Şekil A.40).

Şekil 2.25: Ajans Türk Matbaasında kartpostal olarak basılan Şehabettin Uzluk'un Konya'daki anıtlara ait yaptığı resimlerden oluşan albüm, görünen 1937 tarihli resim Karatay Medresesi içinden bir çalışma (S. Ceylan Kişisel Arşivi).

Şehabettin Uzluk, bunun yanında Konya Halkevi başkanlığı ve Konya Halkevi Güzel Sanatlar Kolu başkanlığı yapar (Karpuz, 1996, s. 3) (Şekil 2.26). Halkevi Dergisi'nde yazılar kaleme alır, Halkevi'nde zaman zaman konuşmalar yapar, 18 Mayıs-5 Haziran 1946'da ressam Şemsi Arel[34] ile birlikte "Mimarî ve Resim Sergisi" açarlar[35] (Şekil 2.27). Uzluk'a Selçuk Üniversitesi tarafından Türk sanatı, tarihi ve kültürüne katkılarından dolayı 1 Mayıs 1985 yılında verilen "Sanat Tarihi Fahrî Doktoru" unvanı tüm bu çalışmalarının sonucu olmalıdır (Karpuz, vd. 1996, s. 3) (Şekil 2.28, Şekil A.41).

[34] Şemsi Arel (1906-1982), Sanâyi-i Nefîse Mektebi mezunu ressam. Babası da ressam olan Arel Konya Askeri Ortaokulu'nda resim öğretmenliği yaparken Uzluk ile tanışırlar.
[35] Konya Halkevi'nin günümüze ulaşan bir arşivi bulunmadığından bu sergide sergilenen çalışmalara ulaşılamamıştır.

Şekil 2.26: Sağdan üçüncü sırada Şehabettin Uzluk ve yanında F. Nafiz Uzluk Konya Halkevi'nden arkadaşlarıyla birlikte (Karpuz, vd., 1998).

Şekil 2.27 : Şahabettin Uzluk ve Şemsi Arel'in 1946'da açtıkları Resim ve Mimari Sergisi kitapçığı (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

Şekil 2.28: Uzluk'a 1 Mayıs 1985 yılında Sanat Tarihi Fahrî Doktoru unvanı verilirken (SÜSAM Arşivi).

Tasarım veya uygulama alanında herhangi bir üretimine ulaşılamayan Uzluk'un üretiminin en önemli kısmını mimari, şehircilik, resim, sanat konularında Anadolu Mecmuası, Millî Mecmua, Servet-i Fünun, Türk Sözü, Çağ, Yeni Fikir, Halkevi, Arkitekt, Belediyeler dergileriyle; İkdam, Babalık, Alemdar gazetelerinde[36] yazmış olduğu çok sayıdaki telif ve tercüme yazılar oluşturur. Naci İslimyeli'nin (1967) "bir sanatçı olmaktan çok sanat hadimi"[37] olarak nitelendirdiği Şehabettin Uzluk, 4 Temmuz 1989'da vefat eder (Şekil 2.29).

Şekil 2.29: Şehabettin Uzluk'un Yeni Konya ve Yeni Meram gazetelerinde yer alan vefat haberi (Yeni Konya, 5 Temmuz 1989; Yeni Meram, 19 Temmuz 1989).

[36] Bu isimler Uzluk'un kaleme aldığı biyografisinde yer almaktadır (Şafak, 2008a, s. 120). Çalışma kapsamında Millî Mecmua, Halkevi, Arkitekt, Belediyeler Dergisi ve Babalık taranmış; yayınlarının bazılarının yerel ve ulaşılabilirliklerinin kısıtlı oluşu sebebiyle diğerleri çalışmaya dâhil edilememiştir.

[37] Şehabettin Uzluk'un ismi, Türk Plastik Sanatçıları Ansiklopedisi'nde bu ifadelerle yer alır. "Güçlü bir deseni, başarılı suluboya çalışmaları" olduğu ifade edilen Uzluk, ansiklopedide mimar, ressam ve yazar olarak anılır. Ayrıca ansiklopedi içerisinde, ilgili yerlerde, Uzluk'a ait Hasip Dede, Vesim Paşa, Yusuf Ziya Paşa'nın portre çizimlerine ve Uzluk koleksiyonundan bazı parçalara da yer verilmiştir (İslimyeli, 1967).

3. UZLUK'UN MİMAR SİNAN VE TÜRK MİMARLIĞI HAKKINDAKİ ÇALIŞMALARI

Geç 19.yy ve erken 20.yy'da popüler çalışma alanlarından birini Osmanlı mimarlığının en önemli eserlerini verdiği kabul edilen Mimar Sinan oluşturur.[38] Ancak Sinan üzerine yoğunlaşan bu çalışmaların çokluğunu sadece bununla açıklamak mümkün değildir. Necipoğlu (2007, s. 142), dönemin bu ilgisini Türk mimarisini İslâm mimarisi içerisinde ve hatta en aşağı konumunda, Osmanlı camilerini ise Ayasofya'nın taklitleri olarak gören batılı söylemlere karşı koyulmak istenmesiyle açıklar. Tanyeli'ye göre ise (2007, ss. 35-36), bu ortamda varlık gösterebilmek için büyük Türk başarılarına ve bu başarıların yaratıcıları olan büyük Türk mimarlarına ihtiyaç vardır ve Sinan için oluşturulan dahi ve deha kavramları, Türk sanatının Sinan üzerinden yeniden üretilmeye çalışıldığı 20.yy'da ortaya çıkar.

Osmanlı mimarlığının gelişimi içerisinde Sinan'a ayrıcalıklı bir yer veren tavrın bilinen en erken örneği 1873 yılındaki uluslararası Viyana Fuarı için hazırlanan *Usûl-i Mimârî-i Osmânî*'de görülür. Necipoğlu'na göre (2007, s. 146), Usûl'ün "rasyonalist paradigması" kendisinden sonraki Türkçe yayınları etkiler, sonraları, yeni ulus-devlet olmaya çalışan Türkiye'de Türk mimarisinin köken arayışı ve Sinan'ın yeri daha hararetli bir tartışma ortamı bulur.

Usûl'den itibaren artan bu Sinan ilgisinin tezahürünü çeşitli alanlarda görmek mümkündür. Bunların önemli bir kısmını Sinan için düzenlenen anma etkinlikleri oluşturur. Bu etkinlikler münasebetiyle Sinan'ı yücelten pek çok yazı kaleme alınır. Başta 1935'de Türk Tarih Kurumu'nun başlattığı kapsamlı çalışma olmak üzere Sinan hakkında farklı ölçekte çok sayıda monografik çalışma gerçekleştirilir. Bununla birlikte Sinan'ın etnik kökeni ve fiziksel özelliklerini belirlemeye yönelik çalışmalar da yapılır. Türk Tarih Kurumu tarafından Sinan'ın mezarı açılarak kafatası üzerinde ölçümler yapılır ve Sinan'ın çehresinin fiziksel özelliklerini ortaya

[38] Mimar Sinan ile ilgili ayrıntılı bibliyografya için bkz. Topaloğlu, A., Çelik, K., Ören, M. Z. (1988). Mimar Sinan ve Yapılarıyla İlgili Eserler Bibliyografyası, (ed. E. İhsanoğlu), İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

koyacak çizim ve büstler üretilir. Sinan üzerine yapılan bir diğer üretim Sinan yapılarının rölöve çalışmalarıdır. Ali Saim Ülgen, Sedat Çetintaş gibi Osmanlı eserleri üzerine çizimler ve analizler yapan mimarlar Türk Sanatı hakkındaki tarihi bilgi ve belge noksanlığını hazırladıkları rölövelerle telafi etmeye çalışırlar. Sinan'ın etnik köken ya da fiziksel özelliklerini belirlemeye yönelik çalışmaların Sinan'ın ve dolayısıyla yapıtlarının "Türk"lüğü ispat, monografiler ya da yapı özelindeki rölöve çalışmalarının da Türk sanatı varlığını belgeleme gibi iki amaç doğrultusunda yoğunlaştığı kabul edilebilir.

Uzluk'un ise, Sinan üzerine yayınlanmış metinlerinin ilki 1936 yılına ait olsa da Sinan ilgisinin daha öncesine, öğrencilik yıllarına dayandığını söylemek mümkündür. Uzluk, 1929 yılında Münih'te, heykeltıraş Feiffer'in atölyesinde Ressam Hasan Rıza'nın Sinan tasviri üzerinden kalıp çıkararak, hocasının takdirini kazandığını ifade ettiği bir Mimar Sinan rölyefi hazırlar (Şafak, 2008a, s. 119) (Şekil 3.1). Dr. Rıfat Osman'ın 1927'de Millî Mecmua'da yayınlanan bir yazısı[39] için Hasan Rıza'nın çizdiği bilinen bu görselden Uzluk'un ürettiği rölyef, Cumhuriyet döneminde farklı sanatçılar tarafından gerçekleştirilecek Sinan büstü çalışmalarının bir habercisi olarak değerlendirilebilir. Uzluk'un Sinan ilgisini, daha sonra Sinan üzerine yaptığı monografik çalışmalarda izlemek mümkündür.

Şekil 3.1: Solda Hasan Rıza'nın yaptığı Mimar Sinan resmi (Ünver, 1971), sağda Uzuk'un yaptığı Mimar Sinan rölyefi (SÜSAM Arşivi).

[39] Makale için bkz. Rıfat Osman, (1927). "İrtihalinin 339'uncu Sene-i Devriyesi Münasebetiyle Büyük Türklerden Mimar Koca Sinan b. Abdülmennan" *Millî Mecmua,* 7, S. 83, s. 1339.

Uzluk'un Osmanlı mimarlığı ve kısmen öncesi-sonrasına yer verdiği metinleri 1936 ile 1952 yılları arasında yayımlanan sekiz makale ve kitaptan oluşmaktadır. Bu metinlerden biri küçük bir kitap ölçeğinde olup Sinan'dan önce ve sonra Türk mimarlığının anlatıldığı *Sinan bin Abdülmennan'ın Yapı Sınırları*[40] adlı bir çalışmadır. Uzluk kitapta Osmanlı'nın kuruluşundan 19.yy sonuna kadar geçen dönemdeki mimari anlayışı, mimarinin geçirdiği değişimleri örneklerle anlatır. Bu kitap dışındaki metinlerin bir kısmı Konya Halkevi Dergisi'nde ve Millî Mecmua'da ölüm yıldönümlerinde yayınlanan Sinan, Sinan'ın eserleri ve sonrasına etkileri konulu yazılardır.[41] Bu yazıların amacı Sinan'ı anmak ve anlatmak olduğu için olsa gerek, içerisinde Sinan'a odaklanan bir mimarlık tarihi ve onu yücelten pek çok ifade bulundurur. Diğer metinler ise Sinan öncesinde ve özellikle Selçuklu döneminin önemli mimarları, bu mimarların eserleri ve kendinden sonrakiler üzerindeki etkilerinin anlatıldığı yazılardır.[42]

Uzluk'un Sinan yazılarının belli oranda tekrarlar içeren metinler olduğunu burada belirtmek gerekir. Bu nedenle çalışmada metinlerin ayrı ayrı değerlendirilmesi yerine tekrar eden ve Uzluk'un Sinan'a bakışında karakteristik olduğu düşünülen bazı temalar aşağıda ele alınmaya çalışılacaktır.

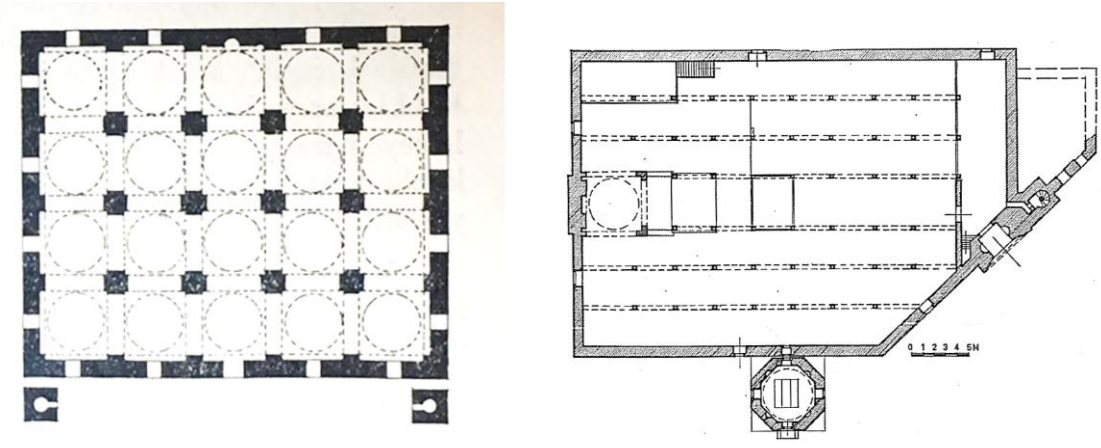
3.1 Mimar Sinan Mimarlığının Öncelleri Olarak Anadolu Selçuklu ve Orta Asya Mimarlıkları

Uzluk'un metinlerinde, Sinan'a kadar olan dönem Selçuklu mimarisinin etkisiyle gelişmiş bir dönemdir ve en yüksek noktasına Sinan ile ulaşır. Ona göre (1936a: 5) Osmanlı camilerinin ilk örneklerini oluşturan iki tip, Selçuklu camileri ve Selçuklu medreselerinin küçük ölçekte tekrarlanmasıyla oluşturulmuştur. Dışarıdan strüktürü okunmayan, düz damı taşıyan direkleriyle Selçuklu ulu camilerinden etkilenilerek oluşturulmuş ulu cami tipi ve taç kapılı, avlulu, eyvanlı, minareli Selçuklu medreselerinden etkilenilerek oluşturulmuş zaviye planlı cami tipi, öncüllerini

[40] Uzluk, Ş. (1936a). *Sinan bin Abdülmennan'ın Yapı Sınırları*, Konya: Babalık Basımevi.
[41] Uzluk, Ş. (1945a). "Mimar Koca Sinan'ın Sanatı", *Konya Halkevi Dergisi*, S. 78, ss. 3-19.; Uzluk, Ş. (1948). "Koca Sinan'ı Anarken", *Konya Halkevi Dergisi*, S. 114, s. 1.; Uzluk, Ş. (1952). "Mimar Koca Sinan", *Millî Mecmua*, c.13, S.146-1, ss. 5-6.; Uzluk, Ş. (1946). "Hindistan'da Sinan'ın Çırakları", *Konya Halkevi Dergisi*, S. 90, ss. 1-13.
[42] Uzluk, Ş. [Mimar Şahabettin], (1941). "Hacı Alaeddin ve Türk Rönesans Mimarları Üzerindeki Tesirleri", *Arkitekt*, S.121-122, ss. 28-34.; Uzluk, Ş., [Architekt Şehabettin], (1935a). *Keluk bin Abdullah*, Konya: Babalık Basımevi.

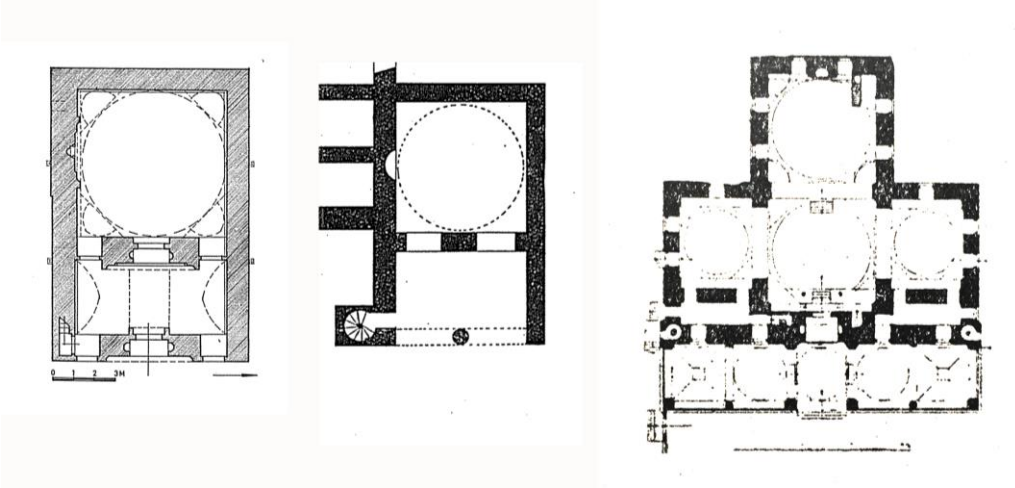
Konya'da bulundurması açısından Uzluk'un başvurduğu veriler olur ve Uzluk'un örnekleri de bu yönde ilerler. Uzluk, bu dönem için Bursa'da; Ulu Cami, I. Murat Camii, II. Murat Camii, Yıldırım Beyazıt Camii, Yeşil Cami; İznik'te; Yeşil Cami, Vezir Hayrettin Türbesi, Nilüfer Hatun İmareti, Mahmut Çelebi Camii; Edirne'de; Muradiye Camii, Eski Cami, Üç Şerefeli Cami örneklerini plan şemaları, malzeme ve biçim özellikleriyle tarifler.

Uzluk'a göre (1936a, s. 5) Selçuklu Mimarisi, prensipleri Kelük bin Abdullah tarafından geliştirilmiş "Konya Mektebi" sanatıdır. Hatta "Konya Mektebi"ni metin boyunca Selçuklu'nun ismi bilinen mimarı "Kelük bin Abdullah Mektebi" olarak da ifade eder. "Konya Mektebi"nin ardıllarından olan "Bursa Mektebi" de "ufak tefek materyal oyunları"[43] dışında "Konya tekniği"nin aynıdır. Örneğin Bursa Ulu Cami'nin bir öncül modeli aranacaksa bu Beyşehir'deki Eşrefoğlu Camii'dir (Şekil 3.2). Aralarında kullanılan malzeme, mekân büyüklüğü ve kubbe adedi açısından fark vardır ancak aynı düşünceyle üretilmişlerdir. Yine, Bursa'da II. Murat Camii de "birkaç ufak değişiklik" yapılacak olursa, Konya Akçagizlenmez (Taş) ve İnce Minare Mescitleri modelinde, tamamen Selçuklu mimarisi tarzındadır (Uzluk, 1936a, ss. 9-10) (Şekil 3.3).

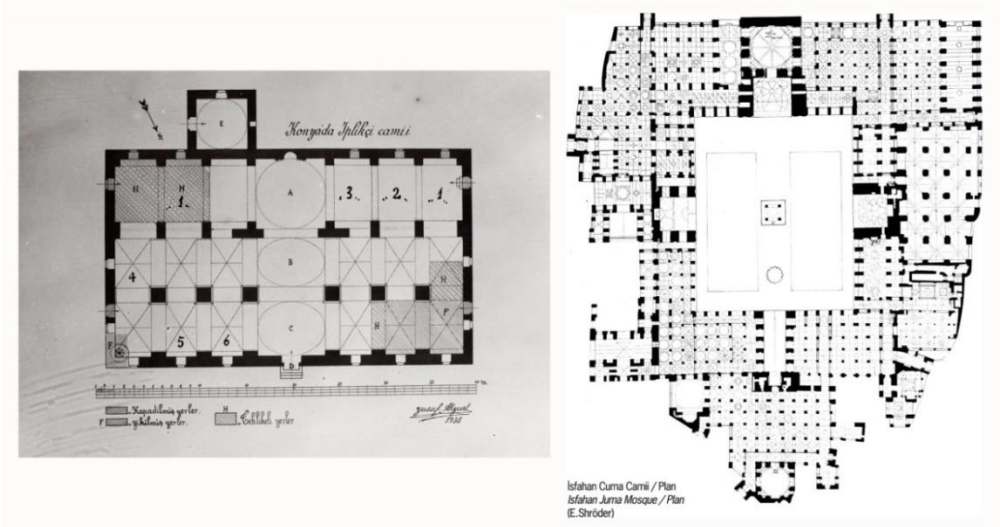
Şekil 3.2: Bursa Ulu Camii planı (Çetintaş, 1952), Eşrefoğlu Camii planı (Aslanapa, 1984).

[43] Uzluk'un "materyal oyunları" ile kastı malzeme, biçim, renk farklılıkları olarak düşünülebilir. Örneğin Uzluk, taş malzemeden üretilmiş bir cami ile ahşap malzemeden üretilmiş bir caminin aynı teknikle aynı anlayışla yapıldığını savunur.

Şekil 3.3: Konya Akçagizlenmez (Taş) Mescidi (Aslanapa, 1984), İnce Minareli Mescit ve Bursa II. Murat Camii planı (Diez, 1946).

Uzluk, Sinan'da zirvesine ulaşan Türk mimarlığının kökenlerini 1945'te yayımlanan "Mimar Koca Sinan'ın Sanatı" makalesinde daha da geriye, Orta Asya mimarisine dek götürür. Bu makale, 1936 tarihli "Sinan bin Abdülmennan'ın Yapı Sınırları" isimli kitabıyla aynı kurguyla yazılmış gibi görünse de içeriği oldukça farklıdır. Uzluk, makalesinde Türk mimarlığını Asya mektebi ile başlatır ve sonrasını Konya (11.yy), Bursa (14.yy), Edirne ve İstanbul mektepleri olarak kategorize eder. Ancak Asya Türk Mektebi mimarisi, Anadolu'ya gelince malzeme ve mekân farklılığı dolayısıyla değişiklikler göstermiştir. Bugün planları karşılaştırıldığında bu iki yapı arasında nasıl bir benzerlik veya süreklilik gördüğü net olarak anlaşılamasa da Uzluk'a göre İsfahan Cuma Camii ile Konya İplikçi Camii aynı prensiplerle yapılmış iki yapıdır (Uzluk, 1945a, s. 4) (Şekil 3.4).

Şekil 3.4: Konya İplikçi Camii planı (Url-3), İsfahan Cuma Camii planı (Url-2).

Uzluk, anlatısında yer bulan neredeyse her yapı için Selçuklu mimarisine atıf yapabilecek bir nokta bulur. İncelediği örneklerde Osmanlı mimarisinin kökeniyle ilgili girdiği her arayışın sonu tekrar ve tekrar Türkleri gösterir. Uzluk'un bu arayışındaki "Türk mimarlar" üzerinde durduğu isimler ise Kelük bin Abdullah, Hacı Alâaddin ve Mimar Sinan olur.

3.2 Mimar Sinan'dan Önce Türk Mimarları

1930'lardan sonra Sinan yazınında önemli ölçüde artış meydana gelir, vefatının yıldönümlerinde Sinan için pek çok anma programı düzenlenir. Ancak Sinan öyle yücedir ki pek çoğunda onu anmakta bile aciz kalınır:

> Şark ve garbın meslek erbabı arasında ismi hürmetle anılan ve asarı önünde hayret ve takdir ile baş eğilen bu koca mimarın hakkında söylenecek sözler bînihayedir ve aynı zamanda mahduttur. Bînihayedir. Çünkü üstat o kadar yüksektir ki ne kadar çok söylense o yükseklikle mütenasip miktarda meram ifade edilemez ve o payeye yetişilemez. Mahduttur. Çünkü ilmi ve tenkidi surette konuşmak nispeten çok az sermayemiz olduğundan onun paye-i irfanı karşısında büyük cesaret olmuş olur (Anonim, 1934, s. 87).

Anlaşılıyor ki bu dönemde hemfikir olunan bir konu vardır, o da Sinan'ın "çığır açan" büyük bir "Türk" mimarı olduğudur.

Uzluk'un erken metinleri, Türklerin başka büyük mimarlarının da olduğu ve bu mimarların önemli eserler ortaya koyduğuna yaptığı vurgu ile dönemi yazınından bir yönüyle ayrışır. Uzluk, ölüm yıldönümlerinde Sinan ile ilgili övgü ve takdirlerini ifade ederken bir yandan da Türk mimarlık tarihinin unutulmuş mimarları ile ilgili yazılar da kaleme alır. Örneğin Uzluk'un dikkat çektiği bir mimar Selçuklu döneminden, Konya İnce Minareli Külliye ve Konya Sahip Ata Camii mimarı Kelük bin Abdullah'tır. Uzluk (1935a, ss. 28-29), Anadolu Selçuklu mimarisinde bir "ekol" olan Kelük bin Abdullah'ı ve onun çıraklarını erken dönem Osmanlı mimarlığının en büyük yaratıcıları olarak görür. Uzluk'a göre Kelük bin Abdullah sadece mimar değil aynı zamanda heykeltıraş ve ressamdır, bu özelliklerini de yaptığı eserlerde gösterir. Ancak Türk mimarlığını "Sinan'la başlatmak ve onunla bitirmek isteyenler" kasıtlı olarak Sinan'dan başka mimarları unuturlar. Aynı zamanda Uzluk'un 1936 tarihli makalesine verdiği isim Sinan'a atfedilen abartılı ve süslü kalıpların da dışındadır. Makalesine, "koca Sinan", "büyük deha" gibi isimler yerine "Sinan bin Abdülmennan'ın Yapı Sınırları" ismini uygun görmesi, Sinan'ın mimari yeteneğini

kabul etmekle birlikte Kelük bin Abdullah ya da Sinaneddin bin Yusuf gibi bir adlandırma yaparak hepsinin benzer şekilde, döneminde ismini duyuran birer mimar olduklarının kabulüne işaret ediyor olmalıdır.

Bu çerçevede Uzluk'un metinlerinde Üç Şerefeli Cami, öncesini Sinan dönemine bağlayan önemli bir yapı olarak vurgulanır. Uzluk'a göre (1945a, s. 8) Türkler İstanbul'da Bizans eserleriyle karşılaşmadan önce Anadolu'da özgün Türk mimarisi gelişmeye devam eder. İstanbul'daki Türk mimarisi, Hacı Alâaddin'in Ulu Cami sistemini Edirne Üç Şerefeli Cami'de adapte etmesine dayanır. Uzluk'un, Hacı Alâaddin'e atfettiği Edirne Üç Şerefeli Cami, mimarın sanat ve teknik yönünden en başarılı eseri olduğu gibi, kubbe-kemer ölçülerindeki oran ve inşa niteliğiyle Konya ve Bursa Mekteplerine ilaveler yaparak ilerleyen Türk mimarisinde yeni bir tip ve mimarinin gelişimi için önemli bir eşik oluşturur (Uzluk, 1941, ss. 29-30). Hatta Uzluk, yine "Kelük bin Abdullah Mektebi" ismine benzer bir yaklaşımla "Edirne Mektebi"nin "Konyalı Hacı Alâaddin Mektebi" adını taşıdığını ileri sürer. Uzluk yetiştirdiği çıraklarla birlikte Hacı Alâaddin'i Türk Rönesansının[44] kurucusu olarak görmektedir. Uzluk (1945a, ss. 8-11), Türk Rönesansının ustalarını Fatih Camii mimarı Atik Sinan, Edirne Beyazıt Camii'nin mimarı Musa Usta, İstanbul Beyazıt Camii'nin mimarı Mimar Hayrettin ve Edirne Selimiye Cami'nin mimarı Mimar Sinan olarak sıralar. Uzluk (1941, s. 28), Hacı Alâaddin'in tüm önemine rağmen adının unutulmasını ya da "sıradan bir kalfa gibi" hatırlanmasını ve araştırmacılar da dahil kimsenin bu konuyla ilgilenmiyor olmasını eleştirir. Uzluk'a göre (1941, s. 31), Hacı Alâaddin bitmek bilmeyen gayreti ve çalışma azmiyle, kendinden öncekilerden ilham alarak, takdir edilesi yenilikler meydana getirmiştir. Hacı Alâaddin'in başarısı tesadüfi değildir, bu başarıya rasyonel bir deneme yanılma sürecinin sonunda ulaşmıştır. O, Anadolu'da yaptığı eserlerle tecrübe kazanarak Edirne Üç Şerefli Cami'yi inşa eder ve "Türk Rönesansının muakkipleri üzerinde büyük tesirler" gösterir.

Uzluk'un döneminden ayrışan bu tavrının bir benzerinin Sedat Çetintaş'ta görüldüğünü de burada belirtmek gerekir. Sedat Çetintaş da (1935a) "Koca Sinan'dan da Büyük Mimarlarımız Vardır" yazısında daha net bir biçimde büyük

[44] Rönesans kavramı mimarlık tarihi yazınında daha çok canlandırmacı döneme işaret etmek için kullanılıyor olsa da Uzluk'un bunu klasik Osmanlı için kullandığı anlaşılmaktadır. Uzluk, Türk Rönesansı ifadesini, ulaştığı nokta açısından Rönesansa denk gördüğü Osmanlı sanatı için kullanıyor olmalıdır.

Türk mimarlarının varlığını kanıtlamak ve onları açığa çıkarmak ister. Edirne Üç Şerefeli Camii mimarı ya da Mimar Hayrettin'in tanınmamasına hayıflanırken "Sinan'dan başka geçmişte yüzümüzü ağartacak kuvvetli bir sanatkarımız yokmuş gibi" her sene ölüm yıldönümünde Sinan için düzenlenen anma etkinliklerini ve yaratılan "tek büyük mimar Sinan" imajını eleştirir (Çetintaş, 1935b; Çetintaş, 1935c; Çetintaş, 1937), Ancak Çetintaş ile Uzluk'un ayrıştığı nokta Çetintaş'ın Sinan dışında önemine işaret ettiği mimarların yalnızca Osmanlı dönemi mimarları olmasıdır. Oysa Uzluk'un listesinde Selçuklu mimarları da önemli yer tutmaktadır.

Uzluk'un bu araştırmalarındaki temel motivasyonun Bizans eserlerinden etkilenerek ya da kopyalanarak oluşturulduğu iddia edilen Türk mimarisinin "gerçek kökenlerini" açığa çıkarmak olduğu düşünülebilir. Uzluk, İstanbul'daki Osmanlı eserlerinin kökenini Bizans eserleri yerine Edirne'de, Bursa'da ya da Konya'da bularak bu eserlerin ortaya çıkmasındaki Türk etkileri vurgulamaya çalışıyor olmalıdır.

3.3 Sinan Mimarlığının Türklüğü

Sinan mimarlığının Türklüğünü kanıtlama çabasının dönem literatüründe iki yoldan geliştiği gözlenmektedir. Bunlardan ilkinde Sinan yapılarının Türk mimarlığında öncelleri bulunmaya çalışılırken, diğerinde ise Sinan'ın Türklüğü kanıtlanmaya çalışılır.

İstanbul'un fethi, Osmanlı'da Avrupa Rönesans düşüncesinin tanınmasını sağlamanın yanında, Fatih külliyesinin yapımı ile de Osmanlı mimarlığında kilit bir noktayı oluşturur. Öncesinde, Gurlitt'in 1907 tarihli *Die Baukunst Konstantinopels* kitabı Ayasofya'nın taklitleri olduğu söylenerek küçümsenen Osmanlı mimarisinin özgünlüğünü plan tipolojilerini sınıflandırarak inceler (Necipoğlu, 2007, ss. 151-158). Glück'ün (1974, s. 170) Ağaoğlu'nu referans göstererek[45] onayladığı düşüncesine göre Türkler Ayasofya'yı taklit etmemiş, Ayasofya'dan aldıkları ilhamı kendi yaratıcılıklarıyla birleştirerek yeniden inşa etmişlerdir. Glück (1974, s. 171) o

[45] Ağaoğlu'nun bahsi geçen makalesi için bkz. Ağaoğlu, M. (1926). "Die Gestalt der alten Mohammedije in Konstantinopel und ihr Baumeister", Belvedere, 46, 1926, ss. 83-94. Bu makale 1975 yılında Arkitekt Dergisinde de yayımlanmıştır. Makale için bkz. Ağaoğlu, M. (1975). "Fatih Camii'nin Eski Şekli ve Türk Mimarlık Sanatındaki Yeri", *Arkitekt,* S. 1975-03 (359), ss. 116-118.; Ağaoğlu, M. (1975). "Fatih Camii'nin Eski Şekli ve Türk Mimarlık Sanatındaki Yeri (devam)", *Arkitekt,* S. 1975-04 (360), ss. 181-182.

güne kadar Avrupalılar tarafından söylenegelen düşüncenin temelini şu sözlerle anlatır:

> …mesela aralarında yaratıldıkları zaman itibariyle aşağı yukarı bin senelik bir fark olduğu halde gene de dikkati çeken bir uygunluk gösteren Osmanlı Camii tipini kısaca "Ayasofya"dan neşet ettiriyorlar. Türklerin böyle bir eseri yalnız başına taklit edebilmelerine de inanılmadığından büyük kubbeli Osmanlı camilerinin inşasını bir Rum'a mal ederek işin içinden kolayca sıyrılıyorlar…

Dolayısıyla Fatih Camii'nin Türklüğünü kanıtlama gereği gibi elde Sinan'ın Türklüğünü kanıtlama gereği de vardır. Yani bu çalışmalarla hem Osmanlı mimarisinin Bizans'a değil Anadolu Selçuklu mimarisine dayandığının hem de Sinan'ın Türk olduğunun altı çizilmiş olur.

Uzluk, yazılarında Sinan'ın etnik kökeni konusuyla hiç ilgilenmez, ancak Sinan camilerinin Ayasofya ile kurulan ilişkisi ve Türk referansları onun da uzak duramadığı bir tartışma konusudur. Uzluk da Glück ve Gurlitt gibi Ayasofya mimari tarzının Osmanlılar tarafından İstanbul Fatih Camii ile tekrar ortaya çıkarıldığını ve geliştirildiğini savunur. Uzluk'a göre Fatih Camii'nin önemi "Ayasofya'nın yanında eski Türk geleneğini gözeten yeni bir genişlik içinde yürümesi"ndedir. Fatih Camii, Bizans ve Yunan Sanatından etkilenmiş olsa da en kuvvetli etkiyi yine Anadolu'daki Türk Mimarisinden almıştır (Uzluk, 1936a, s. 17).

Uzluk'a göre Osmanlı'nın en parlak zamanı İstanbul'un alınmasıyla ve sonrasında Sinan ile birlikte başlar. Uzluk (1936a, s. 21), Sinan'ın önemini vurgulamak için "Türk ARCHİTEKTURunde gövde sanatının[46] en büyük amilidir. Tekamül rolünü büyük ölçüde oynuyor." gibi ifadeler kullanır. Ancak bu metinlerde her ne kadar mimariyi en yüksek mertebesine çıkardığı düşünülse de Sinan bunu yaparken yalnız değildir. Sinan'ın yaptığı her eserin Türk mimarisinde bir öncülü aranır ve bulunur. Örneğin; Uzluk, Sinan'ın sanatını anlatmak için metne Sinaneddin bin Yusuf'a (Atik Sinan) atfedilen Fatih Camii ile başlar. Uzluk'a göre Sinan, Edirne II. Beyazıt Camii'ni model alarak İstanbul Selimiye Camii'ni (Yavuz Sultan Selim Camii), Fatih Camii'ni model alarak Şehzade Camii'ni inşa eder.

[46] Uzluk'un sık kullandığı "gövde sanatı" ifadesi ile ne kastettiği tam olarak bilinmese de bu kavramla mimaride mekân kurgusu ve strüktürün bir araya gelişini vurguladığı düşünülebilir.

1971 yılında Rudolf M. Riefstahl'in "İstanbul'daki Eski Fatih Camii'nin Bir Benzeri Konya'da Selimiye Camii"[47] başlıklı makalesi Uzluk tarafından Türkçeye tercüme edilerek yayımlanır. Rıefstahl tarafından 1930 yılında kaleme alınan makalede[48] Fatih Camii'nin ilk inşa edildiği zamanki mimarisi ve onun birebir kopyası olduğu ileri sürülen Konya Selimiye Camii'nin tarihi ve mimari özellikleri anlatılır[49] (Şekil 3.5). Uzluk'un çeviri makalesinde asıl dikkat çeken, makaleye eklediği kendi notlarıdır. Uzluk (1971, s. 173), daha erken tarihte yazdığı bir makalesinde[50] kendisi de aynı görüşte olsa da, Riefstahl'in Fatih Camii'nin Apustol Kilisesi[51] yerine inşa edildiği sözlerini Ali Saim Ülgen ve Mehmet Ağaoğlu'nun çalışmalarını[52] kaynak göstererek "mesnetsiz bir mütalaa" olarak değerlendirir.

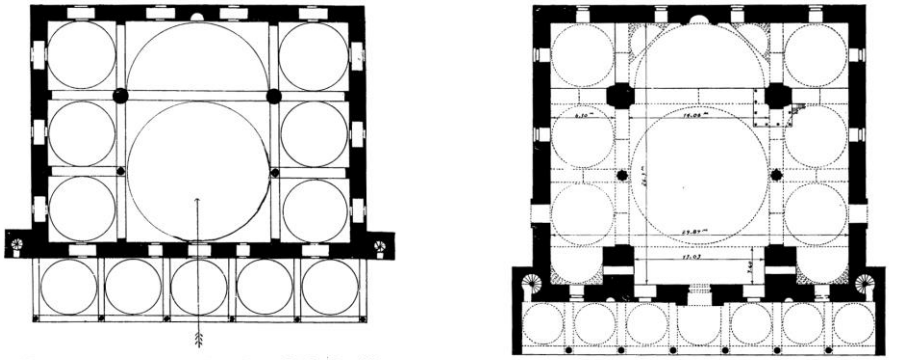

FIG. 3—*Constantinople: Old Fatih Ground Plan (After Aga-Oglu)*

FIG. 6—*Konya: Selimiyeh. Ground Plan (Drawn by Martin A. Charles)*

Şekil 3.5: Solda eski Fatih Camii planı, sağda Konya Selimiye Camii planı (Riefstahl, 1930).

Uzluk, Riefstahl'in Türk mimarisindeki çok ışık kullanımı ve pencere çokluğu konusundaki eleştirisinin de "Türk mimarisindeki özelliği takdir edememesinden" ileri geldiğini belirtir. Çünkü Riefstahl'in eleştirdiği bu konu Uzluk'a göre Türk

[47] Makale için bkz. Uzluk, Ş. (1971). "İstanbul'daki Eski Fatih Camii'nin Bir Benzeri Konya'da Selimiye Camii", *Vakıflar Dergisi*, sayı: IX, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Mars Matbaası, 1971, Ankara.

[48] Makale için bkz. Rıefstahl, R. M. (1930). "Selimiyeh in Konya", *The Art Bulletin*, Vol. 12, No. 4 (Dec. 1930), ss.311-319.

[49] Bu benzerlik dönemin başka yazarları tarafından da ele alınmıştır. Örneğin Diez, Türk Sanatı kitabında (1946, ss. 140-142) iki caminin benzerliği ile ilgili görüşlerini Ağaoğlu'nun Fatih Camii planını alıntılayarak paylaşırken Sinan'ın Türklüğünü de bir kez daha onaylar.

[50] Makale için bkz. Uzluk, Ş. (1945a). "Mimar Koca Sinan'ın Sanatı", *Konya Halkevi Dergisi*, S. 78, ss. 13.

[51] İustinianos'un Havariyyun Kilisesi

[52] Çalışmalar için bkz. Ülgen, A., S.; Kunter, H., B. (1938). "Fatih Camii", *Vakıflar Dergisi*, S.1, ss.91-101; Ağaoğlu M. (1926). "Die Gestalt der alten Mohammedije in Konstantinopel und ihr Baumeister", *Belvedere*, S. 46, ss. 83-94.

mimarisinin karakteristiklerindendir. Türk mimarlığında mekân, Hristiyan mimarlığına göre çok daha aydınlık olmalıdır. Ayrıca Türklerin yapının üzerini örtmek için kullandıkları kubbeli örtü biçimlerinin de Bizans ile hiçbir ilgisi olmadığını savunarak bu biçimi Asya/Anadolu Türk mimarisine dayandırır.

Uzluk'un 1945 tarihli makalesinin "Sinan Sonrası" bölümü, İstanbul'un fethinin ve Ayasofya'nın Türklerin eline geçmesiyle birlikte kazandığı mimari güzelliğin anlatıldığı efsanevî bir hikâyeye dönüşür ve beraberinde Türk-İslâm mimarisi vurgusu da ortaya çıkar. "Hıristiyan Avrupa'nın" yüzyıllardır anlayamadığı, Ayasofya'nın merkezî mekân kurgusu İstanbul'un alınmasıyla birlikte Türklerin elinde "hakiki sahibini ve ilerleticisini" bulmuş olur (Uzluk, 1945a, s. 12). Zaten Uzluk'a göre (1945a, s. 13) dış görünümünde "sanat değeri olmayan" Ayasofya'nın neredeyse tek başarılı noktası merkezî mekân kurgusudur. Ayasofya'nın ağır ve basık gövdesi ancak çok uzaktan güzel görünebilmekte, dahası Türklerin eklediği minareler de kaldırılacak olursa mimarisi "çok soğuk bir şekil" almaktadır. Anlaşıldığı gibi Uzluk metinlerinde sadece İstanbul'da yeni inşa edilen camiler değil İstanbul'un fethinden sonra camiye çevrilen Ayasofya da Türk mimarisinin kuvvetini ve başarısını anlatmak için bir örnek olur. Ayasofya ve Fatih Camii üzerine kurulan bu Türk referanslar Uzluk'un metinlerinde Sinan'ın mimarlığı üzerinde kendini göstermeye devam eder.

Uzluk'un 1936 tarihli makalesinde Sinan'ın, İstanbul Selimiye'den itibaren "hacim sanatının teşekkülünden ziyade tekamülüne hizmet ederek" her örnekte yeni bir ilerleme sağladığını söylemesi de benzer şekilde bir sürekliliğe vurgu yapmaktadır (Uzluk, 1936a, ss. 21-23; Uzluk, 1945a, s. 17).

3.4 Mimar Sinan Ekolü

Uzluk, Sinan'ın sanatının ayırt edici vasıflarını sadelik ve saha sanatındaki[53] yetkinlik olarak görmektedir. Uzluk'a göre (1936a, ss. 24-25), Sinan tarafından oluşturulan bu belirleyici üslup Sinan'dan sonra da öğrencileri tarafından özgün kimliği korunarak bir süre devam ettirilir. Osmanlı mimarisinin Sinan'ın öğrencileri tarafından diğer ülkelere yayıldığı iddiasının dönemin mimarlık tarihi yazınında da

[53] "Saha sanatı" ifadesiyle muhtemelen mekân kurgusunu kastediyor olmalıdır.

yer bulduğu gözlenir.[54] Bu iddialara göre; Sinan'ın öğrencileri sadece Osmanlı sınırları içerisinde kalmamış, Osmanlı sanatını Hindistan'a kadar taşımış, orada pek çok önemli esere imza atmışlardır.[55] Uzluk (1946, ss. 1-13), Hintli alim Nedvi Bey sayesinde Kalküta Kütüphanesi'nde bulduğunu belirttiği bir belgeye dayanarak şimdiye kadar bilinegelen yanlışları düzelttiğini savunur. Sinan'ın Hindistan'daki bilinen iki çırağı Yusuf ve Mehmet İsa iken bu belgeye göre Mehmet İsa adındaki kişinin aslında iki farklı kişi olduğunu böylelikle Sinan'ın Hindistan'da dört çırağının[56] açığa çıkmış olduğunu ileri sürer. Bu çıraklar 1526 ile 1605 yılları arasında Hindistan'da eserler inşa ederler. Tıpkı Sinan'ın Bizans eserlerinin olduğu İstanbul'da eski Türk sanat geleneklerine sadık kalarak Türk mimarisini geliştirdiği gibi, çırakları da Hindistan'da Moğol devri mimarisine yeni bir karakter kazandırmaya çalışırlar. Hindistan'da çırakların çalıştığı yapıları (Delhi ve Agra'da cami, Agra Ekber Türbesi, Elmas Camii gibi), özellikle Taç Mahal'in mimari özelliklerini ve inşaatında çalışanların isim listesini aktarır.

Sinan sonrası mimarinin Avrupa kültür ve sanatıyla olan etkileşimlerle oluşan yeni "stili" ise, Uzluk için başarılı olmuş bir stil değildir ancak "büyük bir cesaret içindedir" (Uzluk, 1936a, s. 25). Uzluk, bu stile örnek olarak İtalyan Rönesansının Osmanlı yapılarındaki etkisini vererek Nuruosmaniye Camii'ni gösterir. Cami "büyük bir cesaret altında kubbe KONSTRUCTİONu ile yuvarlak havludan gövdedir" (1936a, s. 26). Uzluk bu denemeleri başarılı buluyor olmasa bile önemsiyor olmalıdır. Uzluk'a göre ilerleyen zaman içinde Osmanlı sanatında 17.yy'da yavaş yavaş başlayan bozulma 18. ve 19.yy'da artarak devam eder ve mimari giderek bozulur. Uzluk 18.yy eserlerini eleştirirken bu dönemde yapılan örneklerden yine Nuruosmâniye Camii için "Bütün İslâm yapı formları, İtalyan konuşması şeklinde dışa vuruyor. İzleri yalnız minarelerde bulmuyorum. Belki bütün portalin İSTİLAKTİTli nişlerinde görüyorum. Aynı yapmacıklar Laleli

[54] Örnekleri için bkz. Ahmet Cevdet (haz.). (1897). Tezkiretü'l Bünyân, İstanbul, 1315/1897, s. 13.; Launay, *Usûl*, s. 6.; Glück, H. (1974). "Osmanlılarda Mimari", Eski Türk Sanatı ve Avrupa'ya Etkisi içinde (ed. J. Strzygowski, H. Glück, F. Köprülü), (Çev. A. C. Köprülü), İstanbul: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 168; B. O. Celal, (1932). "Mimar Sinan Ekolü", *Arkitekt*, S. 1932-04(16), ss. 113.

[55] Necipoğlu'na göre mesnetsiz verilere dayanan bu iddialarda Sinan'ın öğrencilerinden Mimar Yusuf ile birlikte Hindistan'a giden öğrencilerin Delhi, Ağra, Kişmir, Lahur'da önemli saraylar, kaleler, camiler inşa ettiği söylenir. Necipoğlu, bu öğrencilerin, Sinan'ın baş mimar olduğu dönemde ölmüş olan Babür Şah tarafından davet edildiği düşüncelerini yanlış tarihlendirilmiş bir iddia olarak niteler (Necipoğlu, 2007, s. 144).

[56] Uzluk muhtemelen burada bir hata yapar çünkü bahsettiği şekliyle çırak sayısı üç olmaktadır. Makalenin devamında ise dört çırağın ismini Mehmet Han, İsmail Han, Yusuf ve İsa olarak zikreder.

Camii'ndedir." ifadelerini kullanır. 19.yy ile ilgili eleştirilerinde ise Uzluk daha serttir:

> Avrupacılık adı altında yapı faaliyetleri, birkaç lavantinin elinde oyuncak oluyor. Güya eski sanata yeni hayat katıyorlar… Ondan sonra Marmara kıyılarında mesela Çırağan, Beylerbeyi, Dolmabağçe sarayları… Uzun hatlardan mermer fasatlar ARCHİTEKTURdan başka her şeydir. Bütün yapıda esas ideden ziyade DECORATİON detaylar hâkim oluyor. Bütün KOMPOSTİONda SYMPATİ[57] sonuncu bir kuruntu bile değildir… İşte Osmanlı ARCHİTEKTURu, bu kuru vakit öldürmeler, para yok etmeler, muhiti anlamamalar yüzünden renkten renge ve şekilden şekle giriyor ve ölüyor (Uzluk, 1936a, s. 26).

Uzluk'un bu eleştirileri, Klasik dönemden sonrasını bir bozulma ve yok olma evresi olarak değerlendiren dönemin genel tarih yazınıyla paralellik gösterir.

3.5 Sonuç

1900'lerin başında ortaya atılan "bir Türk sanatının mevcut olup olmadığı" sorusu pek çok araştırmacıyı aynı konu etrafında bir araya getirir. Türk sanatı varlığını yok sayan görüşün dayandığı iki temel sav, Türklerin en büyük sanatçılarının aslında Türk olmadıkları ve Türk sanatı eserlerinin taklit yoluyla oluşturulduğu yani onların da aslında Türk'e ait bir orijinal karaktere sahip olmadıklarıdır (Glück, 1974, ss. 169-170). Türk sanatının varlığını ispatlamanın yolu bu sanatın Türk kökenlerini ve Türk yaratıcılarını açığa çıkarmakta aranır. Uzluk'unkiler de dahil olmak üzere bu metinlerin pek çoğunun bu bağlamda ve bu amaçla üretilmiş oldukları söylenebilir. İlk iddia Uzluk'un çürütmeye çalıştığı bir mesele olmaz çünkü onun için, bu eserlerin mimarları elbette Türktür ve bu bir tartışma konusu değildir. İkincisi ise Uzluk'un Osmanlı eserlerinin kökenini Asya'da, Anadolu Selçuklu eserlerinde aradığı ve ispatına çalıştığı bir meseledir.

Bunları tartışırken genel anlamda Osmanlı mimarlığının kısa bir tarihsel anlatısını yapmakta olan Uzluk, pek çok çağdaşı gibi Osmanlı mimarlığını, Bursa Dönemi, Klasik Dönem vb. isimlerle dönemlendirmek yerine, Sinan öncesi, Sinan ve Sinan sonrası olarak kategorize ederek anlatır. Uzluk'un yazısının kaynakları Sinan ve Osmanlı mimarisi üzerine yapılmış Almanca çalışmalardır. Metinlerin dili ve Türkçe'de pek rastlanmayan ifadelere metinlerinde sıklıkla yer veriyor oluşu

[57] Kelimenin yanlış yazılmadığı açıktır ancak Uzluk'un "sempati" sözüyle ne kastettiği tam olarak anlaşılamamıştır.

Uzluk’un metinleri oluştururken bu Almanca kaynakları tercüme ederek çalıştığını düşündürür. Aynı zamanda bu kaynakları kullanmasında Uzluk’un bu yazılarını Almanya’dan henüz döndüğü tarihlerde yazmış olması elbette etkilidir ancak bir sebep de Batının da böyle düşündüğünü ifade ederek kendi fikirlerini tasdikleme ihtiyacı olabilir. Bu ispat ve tasdik çabalarının dönem yazarlarının genelinde mevcut olduğu görülebilmektedir.

4. UZLUK'UN KONYA TARİHİ ÜZERİNE ÇALIŞMALARI

Erken Cumhuriyet döneminin şehir tarihi yazımının, odaklarında tarih, şehircilik ve koruma olan üç grup yazar[58] tarafından kaleme alındıkları gözlemlenir. Tekeli (1997) şehir tarih yazımında müelliflerin şehri ele alış biçimleri ve tarihe yaklaşımlarıyla yaptığı gruplamada, Erken Cumhuriyet Dönemi şehir tarih yazımını, siyasi tarih odaklı, şehirlerin Türkleşme sürecini anlatan çalışmalar; şehirleri coğrafi, tarihi açıdan ele alan, folklorik ögeler, yerel ürünler, yerel yöneticiler anlatılarak bir kent kimliği oluşturulmak istenen çalışmalar; kent kimliğini oluşturan önemli bir nesnenin tarihi yazılırken kentin de tarihinin yazılmış olduğu çalışmalar ve içerisindeki yapıları kataloglayarak fiziki anlamda bir şehir tarihi ya da şehir rehberi oluşturan çalışmalar olarak tasnif eder.

Türkiye'de, şehrin tarihi yapılarını ele alarak şehir tarihi anlatan, yapıları kataloglayan ya da şehrin fiziki görünümünü tarifleyen şehir tarihi yazımının daha çok korumacılar tarafından üretildikleri söylenebilir. Bu çalışmaların temel amacının tarihi yapıları, unutulmamaları hatta korunmalarını sağlamak için belgelemek ve bu yapılarla şehrin gelişimini anlatarak bir şehir tarihini ortaya koymak olduğu düşünülebilir. Rıfat Osman[59], Süheyl Ünver[60], İbrahim Hakkı Konyalı[61], Hüseyin Hüsameddin (Yaşar)[62] gibi araştırmacıların çalışmaları bu türün örnekleridir.

---

[58] Fuat Köprülü, Ömer Lütfi Barkan, Mustafa Akdağ, Halil İnalcık gibi araştırmacılar; tarih odaklı; Celal Esad Arseven, Kemal Ahmet Aru, Osman Nuri Ergin gibi araştırmacılar, şehircilik odaklı; Rıfat Osman, Süheyl Ünver, İbrahim Hakkı Konyalı, Hüseyin Hüsameddin gibi araştırmacılar da koruma odaklı yazarlar grubuna örnek gösterilebilir.

[59] Asıl mesleği doktorluğun yanında araştırmacı, yazar ve ressam olan Rıfat Osman (1874-1933), Edirne üzerine yaptığı çalışmalarla dikkat çeker. Özellikle Edirne ve Edirne Sarayı hakkında araştırmalarını uzun yıllar sürdüren Rıfat Osman, resimlerini de bizzat yaptığı Edirne tarihi ve Mimar Sinan hakkında pek çok makale/kitap kaleme almıştır. Diğer çalışmalarındaki gibi, 1921 yılında kaleme aldığı *Edirne Evkâf-ı İslâmiyye Tarihi* kitabını yazma amacı, çeşitli sebeplerle yıkılan, yok olan hatta artık bulunduğu yer dahi bilinmeyen tarihi eserleri kayıt altına alarak unutulmalarını önlemektir (Rıfat Osman, 1999, s. 19).

[60] Hekim, tıp tarihçisi, bilim tarihçisi, sanat tarihçisi, ressam, müzehhib Süheyl Ünver (1898-1986) iki bine yakın makale kitap kaleme almıştır (Mesera; Kazancıgil; Sayar, 1998, ss. 7-9). Bunlar içerisinden konu dahilinde en önemlileri, gezdiği gördüğü yerler hakkında el yazısıyla yazdığı ve kendi yaptığı resimleri eklediği günlükleridir. İstanbul, Edirne, Bursa, Konya gibi şehirlere yaptığı ziyaretlerde yazdığı bu günlüklerde geleneksel Türk evlerini, mahalle dokusunu, mimari yapıları, tarihi yapılardaki süslemeleri belgeler ve tasvirlerini yapar.

Pek çok şehir için olduğu gibi Konya üzerine yapılan şehir tarihi çalışmalarını da çeşitli alanlarda takip etmek mümkündür. Bu çalışmaların çoğunluğu yaşadığı ya da bir sebeple bulunduğu şehri sevenler ve onun kültür tarihine katkıda bulunmak, niteliklerini belgelemek ve yaşatmak isteyenler; bir kısmı Konya'ya gelen yerli ve yabancı seyyahlar; bir kısmı da Anadolu üzerine araştırma yapan arkeologlar ve sanat tarihçileri tarafından yapılan çalışmalardır.[63] Kitapların yanında yerel gazete ve dergilerde de şehir tarihi açısından değerlendirilebilecek çok sayıda yazı yayımlanır. Özellikle ilk grubu oluşturan şehir tarihçilerinin "neden şehir tarihi yazdıkları" sorusunun kendi içinde farklı sebepleri olsa da Türk şehirlerinin eski ve takdir edilesi değerlerini ortaya çıkarmak gibi anlaşılır ve basit bir cevabı vardır. Bunu yaparken o şehrin önemli bir özelliğini ön plana taşımak ve şehri o özelliğiyle tanıtmak isterler. Bu, Konya için genellikle, Selçuklu başkentliği yapmış olmak ve içerisinde Selçuklu dönemine ait önemli eserler bulundurmaktır. Bunun yanında Konya'nın bir diğer ayırıcı özelliği Mevlâna'ya ev sahipliği yapması ve Mevlevîliğin idare merkezi olan Mevlâna Dergâhı'nı (Âsitâne) barındırıyor olmasıdır.

1920'lerden itibaren Konya ile ilgili eski mimari eserleri anlatan tarihi bilgiler veren kitaplar yayımlanır. Bu tarihten çok daha önce kaleme alınmış Konya'yı konu edinen seyahatnameler mevcut olsa da Konya'yı ve bulundurduğu eserleri tanıtmak amacıyla yazılmış bilinen ilk yerel örnek Faik, Mehmet Muhlis, Ferid ve Bahri Bey'lerin 1923 yılında hazırladığı *Konya Rehberi*'dir. Sonraki yıllarda bunu, benzer çalışmalar takip eder. 1944 yılında "pek yüksek mazisi olan Konya'mızın tarihçesiyle eski eserlerine ait bir kitaba ihtiyacı vardı" gerekçesiyle *Konya Eski Eserler Kılavuzu* adıyla bir kitap yayımlanır (Soyman ve Tongur, 1944). Konya'nın kısa bir tarihçesiyle başlayan bu kitap Konya'da bulunan tarihi yapıları dönemlerine göre gruplandırarak anlatır. Halkevi Konya yayın heyeti, "Konya gibi mazisi pek

---

[61] Araştırmacı, gazeteci, müzeci, arşivci İbrahim Hakkı Konyalı (1896-1984), özellike 1940'lı yıllardan sonra şehir tarihi alanına yönelmiş ve Alanya, Konya, Akşehir, Karaman, Ermenek, Ereğli, Kilis, Üsküdar, Erzurum, Beyşehir tarihlerini yazmıştır. Konyalı, şehir tarihi çalışmalarında arşiv belgeleri ve yapı kitabelerini kullanmış, yapıları yerinde inceleyip fotoğraflamıştır (Erdem, Yücel, 2015."İbrahim Hakkı Konyalı (Atis)" *Şehirlerin Sevdalısı İbrahim Hakkı Konyalı Armağanı,* Konya: S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları).

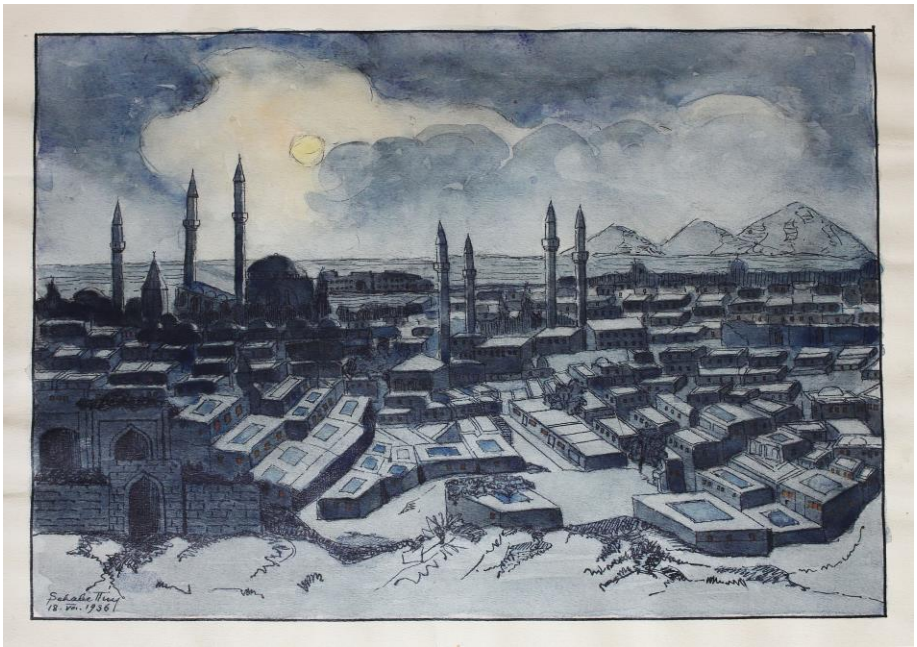
[62] Hüseyin Hüsameddin (Yaşar) (1869-1939), araştırmacı, ilim adamı. Hayatının amacını, Türk tarihini ve dilini araştırmak şeklinde ifade eden Hüseyin Hüsameddin'in en bilinen ve önemli eseri *Amasya Tarihi*'dir (Akpınar, 1998, ss. 551-552).

[63] Konya üzerine yapılan çalışmalar için bkz. Erdemir, Y.; Cirtil, S.; Özgün, S. (2003). *Konya Bibliyografyası-Arkeoloji-Sanat Tarihi-Tarih-Mimarlık Tarihi-Etnografya,* Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

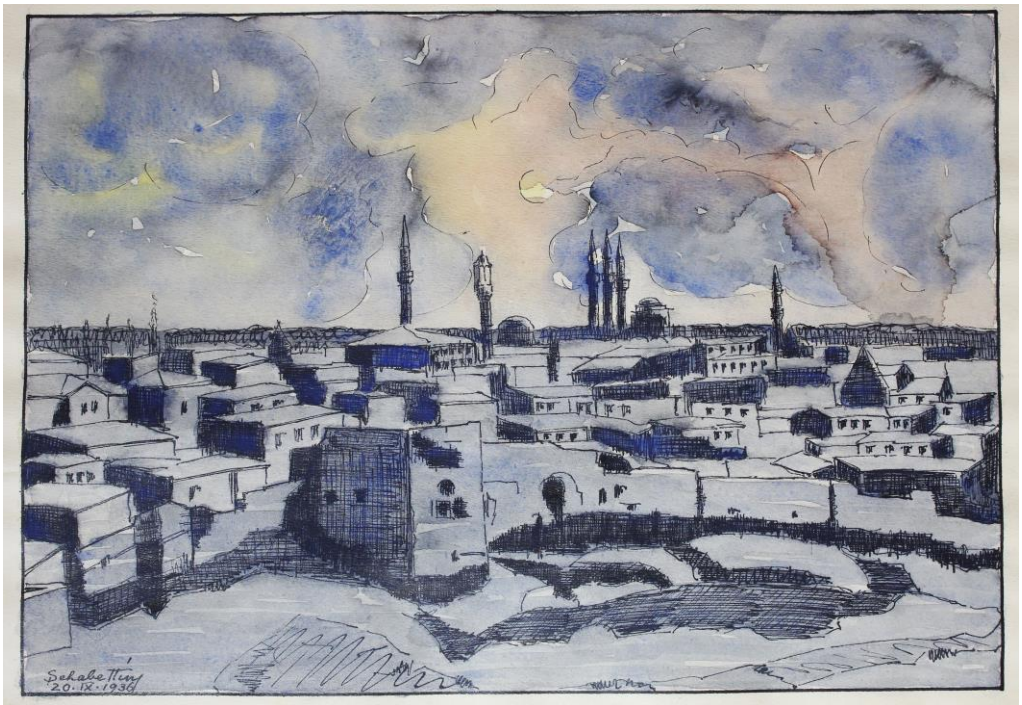
eski devirlere kadar çıkan, bugünkü Türkiye'nin Tarih bakımından nüvesini, özünü teşkil eden bir şehir"de, şehir üzerine ilmi bir boşluğu doldurmak niyetiyle derginin çıkarıldığını ifade ederler (Anonim, 1936). Bununla birlikte kişisel çabalar da mevcuttur. İbrahim Hakkı Konyalı'nın *Abideleri ve Kitabeleriyle Konya* ile Süheyl Ünver'in *Konya Defterleri*'nin yanı sıra Şehabettin Uzluk'un *Konya Abideleri* de bu grup çalışmalardan kabul edilebilir.

Kendisinden bir şehir tarihçisi olarak bahsetmese/bahsedilmese de Uzluk'un, memleketi ve yaşadığı şehir olması hasebiyle Konya üzerine yoğunlaşan çalışmalarıyla şehir tarihine katkıda bulunduğu açıktır. Uzluk, Konya şehri üzerine yazılarında Konya'nın daha çok Selçuklu olmak üzere, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemlerini ele alır. Bunu gerçekleştirirken sadece bir Konya tasviri yapmakla kalmaz bir Türk tarihi anlatısı kurgular ve Konya örneklerini bu anlatı içerisinde verir. Bunun haricinde tek tek ele aldığı, mimarını anlatırken dolaylı olarak incelediği ya da süslemelerini anlatmak için mimari eserleri konu edindiği pek çok makalesi vardır.

Uzluk'un Konya şehrini konu alan resimlerini de Konya şehir tarihine bir katkı olarak değerlendirmek mümkündür. 1935 yılı ve sonrasında yaptığı bu resimler Konya'dan muhtelif şehir manzaralarını ve mimari yapıları konu edinir (Şekil 4.1, Şekil 4.2, Şekil 4.3, Şekil 4.4, Şekil 4.5, Şekil 4.6, Ek B.5).

Şekil 4.1: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, 19.yy başlarında Alâaddin Tepesinden Konya'nın doğu görünüşü (SÜSAM Arşivi).

Şekil 4.2: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, 19.yy ortalarında Larende yönünden Konya'nın görünüşü (SÜSAM Arşivi).

Şekil 4.3: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, 19.yy'ın ikinci yarısında Alâaddin Camii'nin ay ışığında kuzeyden görünüşü (SÜSAM Arşivi).

Şekil 4.4: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Üçler mezarlığından Mevlâna Türbesi'ne bakış. Soldan itibaren Kapu Camii minaresi, Aziziye Camii, Pir Mehmed Paşa Camii, Selimiye Camii, Yeşil Türbe (SÜSAM Arşivi).

Şekil 4.5: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, Alâaddin Tepesinden Karatay Medresesi'ne bakış (SÜSAM Arşivi).

Şekil 4.6: Solda Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, Konya Sur Kapılarından Pazar Kapısı; sağda Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Yeşil Kubbe ve Niyaz Penceresi (SÜSAM Arşivi).

Uzluk'un şehir tarihi yazımı anlamında tek ve konuyu bütün olarak ele aldığı kitabı 1939 tarihli *Konya Abideleri*'dir. Bu kitabın genel anlamda Konya'daki Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemi eserlerinin yapı türlerine göre sınıflandırılarak anlatıldığı bir metin olduğu söylenebilir. Ancak yapılan sınıflandırma tam olarak yapı türleri özelinde ya da bütün yapı türlerini kapsayıcı nitelikte değildir. Kitap; Camiler, Mescitler, Minareler, Medreseler, Hankahlar, Türbeler, Hamamlar, Süsler ve Architektler bölümlerinden oluşur. Uzluk, kitabında her ne kadar İslâm mimarisi bütününe değiniyor olsa da asıl amacının bu olmadığını, sadece Türk eserlerini, onların içinden de Konya'daki Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemi Türk eserlerini anlatmak olduğunu kitabın ilk bölümünde açıklar (Uzluk, 1939, s. 2). Her bölümün başında o yapı türünün nerede ve ne şekilde ortaya çıktığından, ilk örneklerinin neler olduğundan başlayarak kendi belirlediği çeşitleri ve isimleriyle Türk mimarisi içinde gelişimini anlattığı yapı türüne ait Konya'dan örnekler verir. Örneğin Uzluk'un cami tanımı şöyledir: "Tapmak ihtiyacını temin eden bu yapılar iki Typ üzerinedir. Biri, büyük saha işgal eden Typlerdir, onlara ben, Cumalık camiler diyorum. Diğeri, daha ufak ölçüde olan günlük mescidlerdir." (Uzluk, 1939, s. 1). Bu kategorilere giren camileri yapı malzemeleri, örtü biçimleri ve biçimsel özellikleri açısından değerlendirir.

Uzluk'un Konya'daki Selçuklu eserlerini konu alan bir tercüme kitabı da vardır. *Konya Selçuklu Abideleri* isimli bu kitap Sarre'nin 1921 yılında yayımlanan *Konia, Seldschukische Baudenkmaeler* [Konya Selçuklu Anıtları] kitabı aynı zamanda da Sarre'nin 1910 tarihli *Denkmaeler Persischer Baukunst* [İran Yapı Sanatı Anıtları] kitabının dördüncü bölümüdür. Kitap, Anadolu Selçuklu tarihi ve Konya ile başlayarak Sarre'nin Anadolu'yu gezerken incelediği Konya'daki bazı Selçuklu eserleriyle devam eder ve Max Deri'nin yazdığı, Selçuklu eserlerindeki süslemeler bölümüyle biter.

Uzluk çeviri kitaba yazdığı önsözde "…bu yüksek değerli Almanca kitabın Türkçe'nin dışında kalmasına gönlüm bir Konyalı olarak razı olmadı... Prof. F. Sarre'nin aziz hatırasını saygıyla yad etmek borcunu duyuyorum." sözleriyle kitabı çevirme amacını dile getirir. Uzluk, diğer tercüme kitabında olduğu gibi bu kitaba da bazı eklemeler yapma gereği duymuştur. Ancak "yazarın düşünceleriyle kendi düşüncelerini ayırmak için" bu eklemeleri kitaba ayrı bölümler olarak ilave eder. Çeviri, özgün metinle karşılaştırıldığında, Uzluk'un da belirttiği gibi, ilave kısım haricinde Sarre'nin metnine büyük ölçüde sadık kaldığı anlaşılmaktadır. Uzluk'un gerek duyduğu, kitabın aslında mevcut olmayan bu ilaveler, Sarre'nin düşüncelerine eklediği dipnotlarla birlikte kitapta bahsi geçen anıtların kitabeleri ve bu kitabelerde yer alan sanatçılardan oluşan bir bölüm ile Sarre'nin han yapılarından yalnızca Sultan Hanı'ndan söz etmesini de yeterli görmeyerek Konya civarındaki hanları anlattığı diğer bölümdür. Karpuz, Uzluk'un bu çeviriyi yaklaşık olarak 1970'li yıllarda yapmış olduğunu ifade eder (Sarre, 1999, s. 100). Kitabın Türkçe çevirisi 1999 yılında yayımlanmış, ancak bu eserde Uzluk'un yapmış olduğu seksen iki sayfalık eklere yer verilmemiştir.[64]

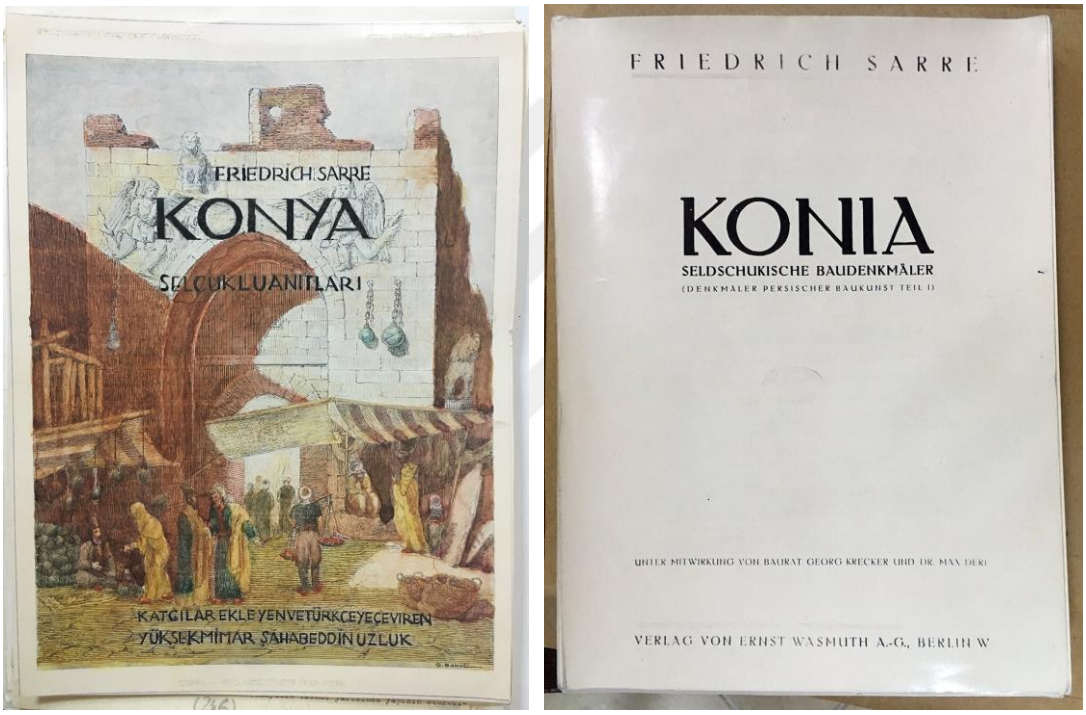
Uzluk bu yayımlanmamış ilaveli çevirisinde (Şekil 4.7), Anadolu Selçuklu eserleri, bu eserlerin inşa tarihi, mimari özellikleri ve mimarlarıyla ilgili o güne kadar yapılmış az sayıdaki çalışmadan bahsederek bunların kayda değer çalışmalar olmalarına rağmen bu çalışmalarda sanat yönünün geniş bir çerçevede ele alınmadığını;

> …bilhassa Konya ve civarındaki abidelerde çalışan sanatkarlar hakkında meydana konulmuş özel monografileri bilemiyoruz. Böyle bir eserin vücuda gelmesine şiddetle ihtiyacımız

[64] Uzluk'un üzerine notlar alarak düzeltmeler yaptığı bu taslak kitap günümüzde SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi'nde yer almaktadır.

> olduğu halde, bu güne kadar kimse kendini bu yorucu alana adamış değildir. Bu acıklı uzak durmayı büyük bir acı ile burada işaret ederken, abidelerin uğradığı büyük değişikliklere de sızlanmamak, ağlamamak kabil değildir.

sözleriyle ifade eder. Uzluk bu kitabı yazarak gördüğü bu açığı kapatmak istemektedir. Ancak konunun kesin olarak bilinebilmesinin zorluğu da vardır. Uzluk bu zorluğu kendisi de ifade eder ve yaptığı araştırmalar ile eserler üzerindeki incelemelerinden bazı çıkarımlarda bulunarak anlatımını sürdürür. 1939 tarihli Konya Abideleri kitabından farklı olarak burada Uzluk, mimarları ya da eserleri tek tek ele alarak anlatır.

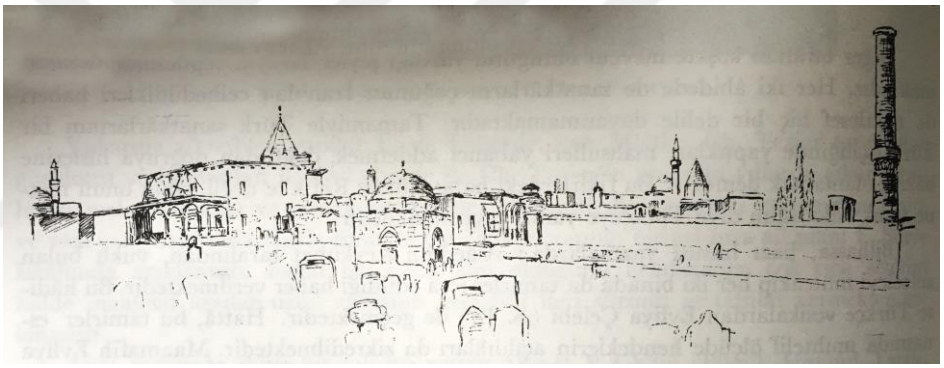
Şekil 4.7: Solda Uzluk'un taslak kitabı için hazırladığı kapak (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi), sağda kitabın 1921 tarihli Almanca aslının kapağı.

4.1 Kent Görünümlerinden Yapı Dökümü Yapmaya Çalışan Yazılar

Uzluk, kent tarihini kimi zaman bir resim üzerinden yapıları tespit etmek şeklinde de yazabilmektedir. Örneğin bir yazısında "16. yy romantik Konya'sını" resmettiğini ifade ettiği Matrakçı Nasûh'un Konya minyatüründeki yapıları tespit eder (Uzluk 1972, ss. 374-380) (Şekil 4.8). Bu zamana gelemeyen yapılar ve yapıların nasıl yok oldukları hakkında bilgi verir. Başka bir örnekte, 1854 yılında Konya'ya gelen Ressam Hüsnü Yusuf'un (1917-1861) yaptığı bir Konya resmindeki yapıları tek tek tespit eder ve o günkü durumlarını anlatır (Uzluk, 1947, ss. 1-2) (Şekil 4.9).

Şekil 4.8: Matrakçı Nasûh'un Konya minyatürü (SÜSAM Arşivi).

Şekil 4.9: Ressam Hüsnü Yusuf'un Konya resmi, 19. Yüzyılda Hz. Şems Türbesi önünden Alâaddin Tepesine bakış (Sarre, 1967).

4.2 Mevlâna İle İlişkilendirdiği Yapılar Hakkında Yazdıkları

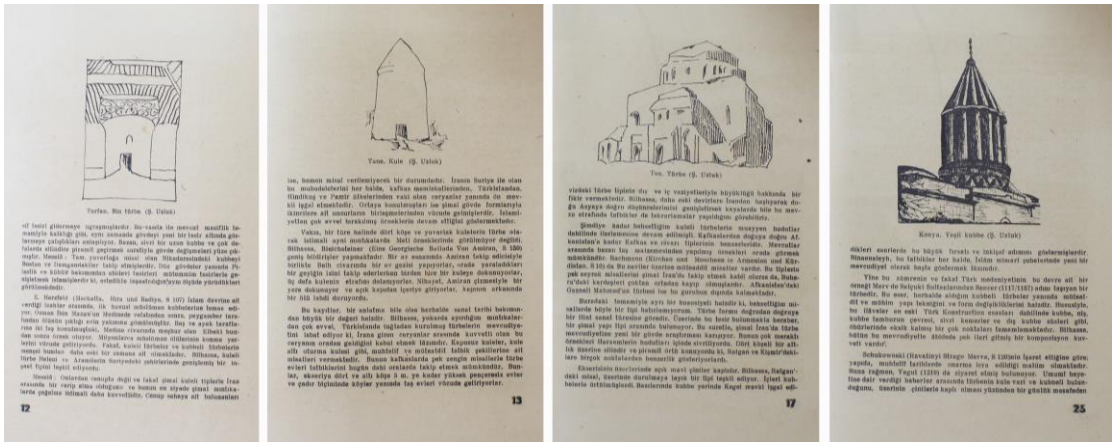
Uzluk, Mevlâna'nın bir sebeple bulunduğu ve ziyaret ettiği rivayet edilen yapıları da "Konya'da Mevlâna'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler" adıyla iki makale[65] olarak yayımlar. Makalelerde Mevlâna'nın bulunduğu yapılar, o yapı içerisinde geçen, çoğunluğunda kaynak olarak Eflâkî'yi gösterdiği[66], hikayelerle birlikte aktarılmaktadır. Mevlâna'nın bulunduğu yere ondan bilgi edinmek için gelenlerin aktardıkları hikayeler, Mevlâna'nın Alâaddin'in sarayına iade-i ziyaretlerde

[65] Bu makaleler: Uzluk, Ş., (1952). Konya'da Mevlâna'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler, 15 ağustos 1952, c. 13, yıl 11, sayı 150-5; Uzluk, Ş., (1952). Konya'da Mevlâna'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler, 15 Eylül 1952, cilt 13, yıl 11, sayı 151-6.
[66] Ahmed Eflâkî, (1953). Menâkıbü'l-Ârifîn. (Çev. Tahsin Yazıcı), 2 cilt, Ankara: Milli Eğitim.

bulunması, sık kullandığı Türbe hamamı, dersler verdiği ve şiirlerinde de ismi geçen Akıncı Medresesi (Uzluk, 1952d, ss. 12-13); Mevlâna'nın vaaz ettiği Alâaddin Camii, Sincariye Mescidi, Altın Boğa Medresesi, İplikçi Camii, Küçük Karatay (Kemaliye) Medresesi, Mevlâna'nın Şems ile karşılaştığı ve Maracü'l-Bahreyn (iki denizin birleştiği yer) olarak adlandırılan Penbe Fürûşân (Şeker Fürûş) Hanı önündeki mevkiyi hikayeleriyle anlatır (Uzluk, 1952e, ss. 11-12). Bu yazılarında amacı bir şehir tarihi gelişimi anlatmak değil, şehirle bütünleşmiş önemli bir şahsiyet olarak görülen Mevlâna'nın hayatından hikayeler anlatırken onun bulunduğu yapıları ortaya çıkarmaktır. Mevlâna Türbesi ile ilgili ilk çalışmaları, -oldukça erken bir tarihte- 1924 yılında Anadolu Mecmuası'ndaki yazılarıyla başlayan Uzluk'un 1946 yılında *Mevlâna'nın Türbesi* isimli konuyla ilgili geniş kapsamlı bir kitabı yayımlanır. Kendi yaptığı çizimlerle desteklediği metni bir mimarlık tarihi, hatta tarih metni olarak nitelendirilebilir (Şekil 4.10). Uzluk (1946, s. 7) bu konunun daha önce kimse tarafından çalışılmamış olması ve kendisinin türbeyi hem mimari hem tarihi yönden bütün vasıflarıyla anlatıyor olması sebebiyle önemli bir eser ortaya çıkardığını ileri sürer. Bu yalnızca kendi fikri de değildir. Örneğin, Uzluk'un kitabının yayımlanmasının ardından Süheyl Ünver, Uzluk'a göderdiği mektupta takdir ve teşekkürlerini;

> Mevlâna türbesi hakkındaki kıymetli eserinize malik olmakla bahtiyarım. Siz artık Türk sanat tarihinin yegane inanılır ve sayılır babası oldunuz. Sizin varlığınızla duyduğum zevki tarif edemem… Konya'da oturmanız Konya için her veçhile bir saadet olduğunu görüyorum. Zira her gün bir eser yaratıyorsunuz, var olunuz.

sözleriyle ifade eder (Şekil A.42).

Şekil 4.10: Mevlâna'nın Türbesi kitabından Uzluk'un çizimlerinin yer aldığı muhtelif sayfalar (Uzluk, 1946).

Uzluk kitabını, Türk Oğulları Vakti, Selçuk Oğulları Vakti, Karaman Oğulları Vakti ve Osman Oğulları Vakti başlıklarıyla kurgular. İlk bölüm türbe yapısının ortaya çıkışı ve çeşitli ülkelerden örnekleri; biçim, plan ve malzeme özellikleri; Türklerin türbe mimarisinde oynadığı rollerin anlatıldığı daha çok bir mimarlık tarihi metnidir. Diğer bölümlerde Mevlâna Türbesinin yeri, türbenin ilk inşası, yaptıranı, mimari özellikleri, geçirdiği değişimler ve onarımlar, türbe yapımında ve onarımlarında görev alan mimarlar, Osmanlı sultanlarının türbede yaptıkları onarımlar ve hayırlar anlatılır (Uzluk, 1946, ss. 11-165). Uzluk'un Mevlâna hakkında yazdıkları mimarlık tarihine olduğu kadar Mevlevîliğe olan ilgisinin de sonucu olarak görülebilir.

4.3 Konya Sarayı İle İlgili Yazıları

Uzluk'un Konya'daki Selçuklu sarayını konu alan *Selçukîlerin Konya Sarayı* isimli kitabı 1936 tarihlidir. Uzluk metninde, daha önce saray üzerine araştırma yapanların verdiği bilgileri kendi incelemelerini ekleyerek onaylar ya da bu bilgilerdeki yanlışları açığa çıkarır. Böylece saray ile ilgili o güne kadar oluşturulan doğu ve batı literatürünü de dahil ederek -doğru- bir metin ortaya koymak ister. Bu kitapta Uzluk, ilk olarak Türk saray yapıları ve bu yapıların nasıl gelişim gösterdiklerini anlatır. Eski Türk saray yapılarından örnekler vererek düzgün olmayan saray biçimlerinin zamanla, tecrübe edilerek düzgün şekillere ulaştığını söyler ve bu yapılar için bir gelişim şeması çizer. Örneğin Atilla'nın sarayı dairevîdir. Aydogot'un sarayı ve Çin'de bundan sonra yapılan saraylar ise muntazam şekillerden oluşur. Ona göre Batı'da Ortaçağda bu saraylar genişler ve zengin örnekler verir. İdeal tipler ise Rönesans döneminde ortaya çıkar ve Barok zamanında bozulmaya başlar (Uzluk, 1936b, ss. 1-2).

Bu genel tarihi bilgilerin yer aldığı giriş bölümünden sonra metni; sarayın yeri, yapım tarihi, planı, görünüşü, süslemeleri, benzerleriyle karşılaştırma, o günkü durumu, yapım malzemesi ve tekniği başlıkları altında ele alır. Uzluk, sarayın yerini Şikârî'nin notlarından tespit ederek açıklar. Saraya ait Alâaddin Sarayı ya da Cimcime Köşkü isimlerinin[67] nereden geldiğini ve aslında neden yanlış olduklarını

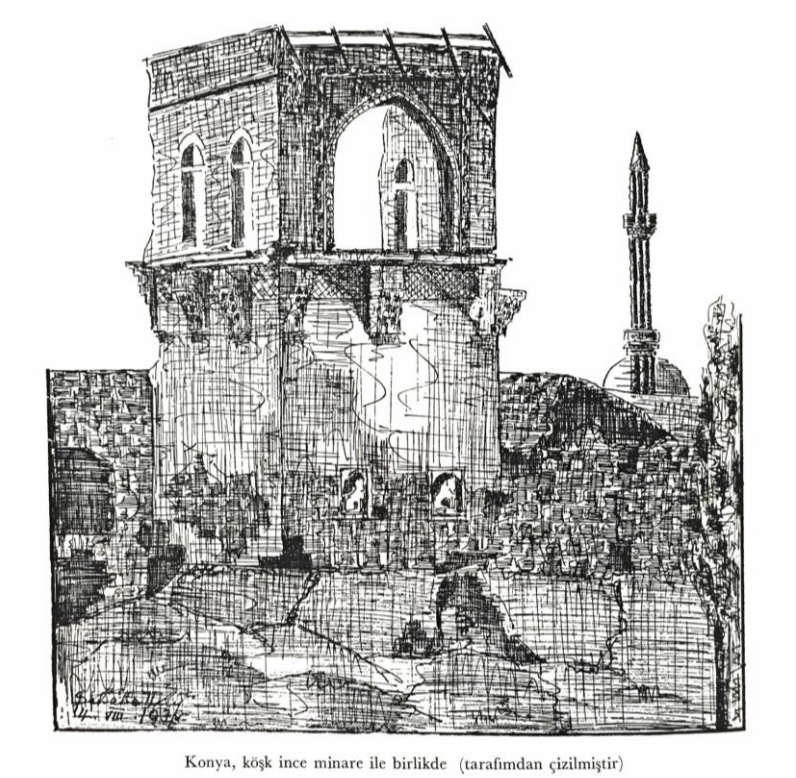
[67] Uzluk, "Alâaddin Sarayı" isminin, Alâaddin'in hükümdarlığında kendisi için sarayda bir köşk yaptırmasından ve sarayı tamir ettirmesinden ileri geldiğini, Sultan Cem'in Konya'da valilik yaptığı zamanlarda bu sarayda oturduğunu, bu yüzden de Cimcime adının takıldığını aktarır (Uzluk, 1936b).

belirtir. Bu verilere göre Saray Alâaddin'den çok daha öncesine dayanmaktadır ve saray yapısı tek bir bloktan oluşmayan çok parçalı bir yapı grubudur.

Dönem literatüründe sarayın inşa tarihiyle ilgili farklı düşünceler mevcuttur. Uzluk bu farklı düşünceleri aktardıktan sonra kitabeyi kaynak göstererek yapı topluluğunun Kılıçarslanlar zamanında yapıldığını ancak sarayın doğu parçasının IV. Kılıçarslan değil II. Kılıçarslan zamanında inşa edildiğini ifade eder (Uzluk, 1936b, s. 6). Uzluk'a göre saray, Asya Türk şehirlerindeki saray yapılarının gelişmiş, düz hatlı örneklerdendir. Konya'yı muhtelif zamanlarda ziyaret etmiş ve saray üzerine de bazı bilgiler vermiş olan Nasûhî, Niehbur, Texier, Sarre, Huart, Krecker'in gözlemlerinden hareketle sarayın 15.yy'dan 20.yy başlarına kadarki durumunu anlatır (Uzluk, 1936b, ss. 7-16). Uzluk'un metni konuyla ilgili literatüre yer vermekle birlikte kendisinin yerinde yaptığı incelemelerden edindiği bilgileri içerir. Bu yaklaşım Uzluk'un bilgiyi doğrulama şeklinin yapı üzerinde birebir araştırma yapmak olduğunu düşündürür.

Uzluk, saray üzerine Sarre'nin yaptığı *Der Kiosk von Konia* (1936) çalışmasını da *Konya Köşkü* adıyla Türkçeye çevirir. Sarre'nin Uzluk'a gönderdiği 1934 tarihli mektubunda kitabın Türkçe baskısında yer almak üzere otuz kadar fotoğraf gönderdiği ve Uzluk'a çevirisi için kolaylıklar dileyerek teşekkür ettiği görülmektedir (Sarre, 1967, s. 121). Bir anlamda Sarre kitabının Türkçe çevirisi için bütün yetkiyi Uzluk'a bırakmaktadır (Şekil A.43). Sarre'nin bu çalışması daha çok köşkün çini ve mermer süslemeleri üzerine odaklanmaktadır.

Bu çeviri kitapta dikkati çeken Uzluk'un yaptığını söylediği, neredeyse Sarre'nin metninden daha fazla olan eklemelerdir. Uzluk, kitaba Sarre'nin yazdıklarına "Sarre'ye Karşılıklar" başlığıyla dipnotlarla ilaveler yapar. Bununla birlikte, Sarre ve yayınları, Türk saray inşaatçılığının tarihçesi, Köşkün üstündeki Arapça kitabe, Eflâkî'deki Konya kapıları ve Türklerin Müslüman olduktan sonra yaptıkları medrese ile saray ve sivil yapıların yer aldığı altı bölüm ekler (Sarre, 1967, ss. 69-130). İçerik olarak Selçukilerin Konya Sarayı çalışmasına benzemekle birlikte bu kitaba çeşitli yerlerden aldığı görsellerin yanında kendi çizimlerini ilave eder (Şekil 4.11).

Konya, köşk ince minare ile birlikde (tarafımdan çizilmiştir)

Şekil 4.11: Uzluk'un Konya Köşkü çizimi (Sarre, 1967).

Uzluk'un sarayı ve köşkü konu edinen bu yazıları kaleme almasının en önemli sebebi, Selçuklu eserlerinin en önemlilerinden biri olan Konya'daki bu sarayın yıkılmış olmasıdır denilebilir. Uzluk, "Konya'da Ata izerleri[68] serisinin en yıkığı, en bitiği, en kıyılanı" olarak nitelediği bu sarayın unutulmamasını ve aynı zamanda doğru hatırlanmasını istemektedir. Sarayın yok olmuş olmasına duyduğu üzüntüyü şu sözlerle dile getirir

> Yusuf bin Abdulgaffar, eserinin tazeliği daha uçmadan, insan elleriyle öyle parça parça olacağını acaba aklından geçirmiş midir? Yapısı başına gelenlerin, kendi başına gelmediğini kim iddia edebilir. Eserlerinden anlatmadığım daha ne güzellikler kaybolmuştur. Gül vücudu gibi, yapılarının taşları, toprakları hangi belirsiz köşelere savrulmuş, çamurundan hangi kübik yapılar kurulmuştur? (Uzluk, 1936b, ss. 18-19).

Alâaddin Tepesi ve saray üzerine yeterince araştırma yapılmıyor oluşunu eleştiren Uzluk, Türk Tarih Kurumu tarafından 1941 yılında Alâaddin Tepesinde yapılan kazının İslâmiyetten önceki çağı incelemek için yapıldığını, ancak asıl Selçuklular ve ondan öncekilerin bıraktıkları izler üzerinde araştırma yapılması gerektiğini savunur. Uzluk, tarihî yapıların onarımına dair hiçbir çaba harcanmıyor oluşunu bu eserleri

[68] Ata izerleri kavramı; külliyat, eserlerin tümü anlamında kullanılmış olmalıdır.

bırakanların torunlarının gönüllerinde "soy sevgisinin" olmayışıyla açıklar ve "benim de ne kara yazgım varmış ki, bugün bir avuç toprak olmuş başında, tek başıma ağlıyorum…" sözleriyle yazısına son verir (Uzluk, 1936b, s. 19).

4.4 Süslemeler İle İlgili Yazıları

Uzluk'un 1953'te, Konya'daki Selçuklu yapılarının süslemelerini konu alan bir dizi yazısı yayımlanır. Uzluk, yazılarında bu süslemeleri teknik bakımdan tuğla mozaik, çini mozaik, mermer taş ve madendeki süslemeler olarak üçe ayırır. Uzluk'a göre yapı inşaatında olduğu gibi süslemede de Türkler yerleştikleri yerlere kendi sanatlarını da beraberlerinde getirmişler ve kendi ustalarını yeni malzeme ve mekânla tanıştırarak yeni bir sanat üretmişlerdir. Yani Türk süsleme sanatı mekân ve malzeme farklılıklarıyla değişiklik gösterir ancak bu, sanatın Türk oluşunu değiştirmez. Örneğin Sâhip Ata Külliyesi yapıldığı tarih itibariyle diğerlerinden daha geç bir döneme rastlar, bu tarih farkı yapının süslemelerinden anlaşılabilmektedir. Ancak bu fark Sâhip Ata'nın süsleme unsurlarının Türklüğünden bir şey kaybettirmemektedir (Uzluk, 1953a, ss. 10-11; Uzluk, 1953d, ss. 9-10).

Uzluk, Millî Mecmua'da 1927'de yayımlanan bir dizi makalesinde de Çini'nin tarihinden sonra Türk Çini işçiliğini teknik yönünden ele alarak örneklerle anlatmaktadır. Uzluk (1927a; 1927b; 1927c), Sırçalı Medrese Mihrabı, Alâaddin Camii Mihrabı ve Sâhip Ata Türbesi duvarlarında kakma çini işçiliği; Konya İnce Minareli Medrese minaresi, Konya Sahip Ata Cami mihrabı, İznik'te Yeşil Camii minaresinde düz çini işçiliği; Konya Karatay Medresesi, Bursa Yeşil Camii, İstanbul Çinili Köşk'te kesme çini işçiliği uygulanmış olduğunu anlatır. Sâhip Ata Camii minaresi çini tekniği bakımından sadece Selçuklu devrinde ve Konya'da görülen bir örnektir. Uzluk, Sırçalı Medrese'nin süslemelerini renk, biçim, teknik yönleriyle anlatırken süslemelerde Doğu etkisi görülüyor olsa da süslemeleri yapan sanatçının Sarre'nin söylediği gibi Acem değil bilakis Diez'in söylediği gibi "Türkoğlu Türk" olduğunu da ilave eder (Uzluk, 1927a, s. 1467).

Uzluk makalesinde, 1924 yılında Karatay Medresesi'ne yaptığı ziyarette karşılaştığı manzarayı da üzülerek anlatır. Uzluk'un ifadesiyle "henüz mala tutmasını bilmeyen" bir nakkaş Karatay Medresesi kubbesinde düşen ve kaybolan çinileri taklit etmektedir. Uzluk, durumu:

> …Bunun üzerine Babalık gazetesiyle ‘Zavallı Konya Abideleri’ makalemde bu görgüsüz hareketin önüne geçilmesini yana yakıla dilemiştim. Fakat Ziya Paşa’nın dediği gibi:‘Varak-ı mihr ü vefâyı (vefa ve sevgi hislerinin yazılmış olduğu kâğıdı) kim okur kim dinler’ Böyle keyfî emirler yolunda Büyük Selçuk Köşkü’nün, Alâaddin Camii mihrabının daha başka yerlerde bunun gibi nice güzelliklerin canına kıydı. Ah, zavallı Türk abideleri! Sizi coşkun kalpli Türk sanat erleri bakmadan kıysınlar diye mi bize Tanrı emaneti yaptılar…

sözleriyle anlatır (Uzluk, 1927c, ss. 1581-1582).

4.5 Mimari Parçalara İlişkin Yazıları

Uzluk için büyük yapılar kadar minare, çeşme, mihrap gibi mimari parçalar da çok kıymetlidir. Ama kıymetlerinin yanında Uzluk’un yazılarına konu olma sebepleri yok olmaları ya da yok olmak üzere olmalarıdır. 1952 yılında Millî Mecmua’da birbiri ardına yayımlanan yazıları bu düşüncesini anlatır. Örneğin, Uzluk’a göre Kelük bin Abdullah’ın yaptığı minare plan ve süslemeleri bakımından benzerlerinden ayrılmakta özel bir mimari değer taşımaktadır. Yıldırım düşmesi sonucu yıkılan ve sonrasında da uygun olmayan onarımlar geçiren İnce Minareli Külliye mescidi minaresinin o günkü durumu Uzluk için büyük üzüntü sebebidir (Uzluk, 1948, ss. 3-5; Uzluk, 1952a, ss. 3-5) (Şekil 4.12).

Şekil 4.12: Uzluk’a ait 1936 tarihli resimleri. Solda minare yıkılmadan önce, sağda minare yıkıldıktan sonra İnce Minareli Medrese (SÜSAM Arşivi).

Benzer şekilde, Beyhekim Camii ve mihrabı da yazılarında yer bulur. Caminin yapılış tarihi, kim tarafından yaptırıldığı, Beyhekim'in kim olduğu gibi konularda elindeki bilgilerin yeterli olmadığını söyleyip dönemin diğer eserleriyle karşılaştırarak bazı çıkarımlarda bulunur. Caminin çok değerli bulduğu mihrabı ve mihrap üzerindeki süslemeleriyle ilgili bilgiler verir ve bu engin zenginliğin yok olduğunu üzülerek ifade eder:

> "İnsan o günün bu coşkun sanat izlerini seyrederken büyük bir ürperme duymaktadır. Göğsü kabararak -ne mutlu Türküm diyene- sözünü hatırlıyor. Bir taraftan ecdadın bu yüksek heyecanlarını tatmağa çalışırken öbür taraftan onların bugünkü bakımsızlıkları karşısında ağlamamak kabil olmuyor. İnsan hemen bağırıyor: Aman yâ Rabbî! O ne bereketli ecdat eserleri ki yüzlerce yıllardan beri biz torunları onları yıkmakla ve yabancı eller çalmakla tüketememiş bulunuyoruz. Fakat kime ne, kim onları düşünmek istiyor? Güya dava yapıyoruz turistik olmak için!" (Uzluk, 1952b, ss. 9-11).

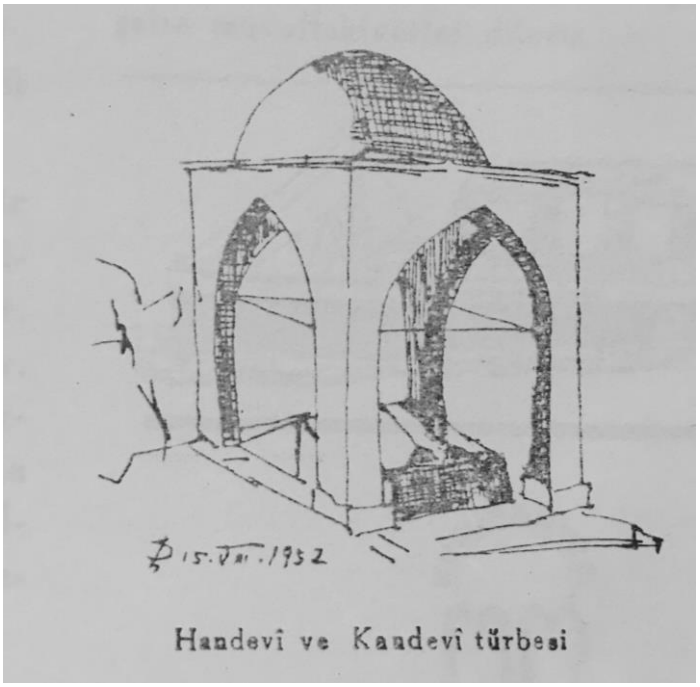
Sâhip Ata Camii kapısındaki iki çeşme de Uzluk'un yazılarında bahsi geçen bir mimari ögedir. "Çok iyi bir işçilik"le ve "çok iyi bir kompozisyon oluşturularak" yapılan çeşmeler için Uzluk, "Süslü bir kitabın iki sahifesi gibi" ifadelerini kullanır. Kelük bin Abdullah'ın Sivas Gök Medrese kapısında da aynı kompozisyonu oluşturduğunu belirtir. İki yapıda da iki minarenin alt hizasında bulunan çeşmelerin oluşturduğu kompozisyon güçlü bir mimari meydana getirir. Sâhip Ata Camii'nin sol minaresi yıkılmadan önce bu çeşmelerle birlikte oluşturdukları kuvvetli kompozisyonun daha iyi anlaşılabilmesi için kendisinin yıkılan minareyi etüt ettiği çizimini hatırlatır (Şekil 4.13).

Şekil 4.13: Uzluk'un çizimiyle Sahip Ata Camii'nin yıkılan minaresi (SÜSAM Arşivi).

Yine sözlerini çeşmelerin o günkü durumuna olan üzüntüsünü ifade ederek bitirir: "…işte Konyamızın biricik bilgici Veled Çelebi, Sâhip Ata'nın bu iki çeşmesi hakkında: 'eskiden bu çeşmelerin birinden bal akarmış birinden süt' diyor. Fakat ne yazık ki, bugün onların o servetli gözlerinden Allah'ın suyu bile akmıyor." (Uzluk, 1952c, ss. 11-12).

Başka bir yazısında Uzluk, "13. asrın pek kuvvetli üstadı" olarak gördüğü Kelük bin Abdullah'ın bilinmeyen iki eserini gün yüzüne çıkardığını iddia eder. Konu olan, Ilgın Akşehir yolu üzerinde biri tamamen yok olmuş (han), diğeri ayakta (türbe) iki yapıdır. Yapıların inşa tarihleriyle ilgili çıkarımlarda bulunur ve yok olan hanın kesin yerinin bulunabilmesi için yerinde incelemeler yapılmasının gerektiğini bildirir. Uzluk'a göre yapılacak bu incelemelerle 13. asır Türklerine ait bir han etüt edilmiş ve özellikleri ortaya çıkarılmış olacaktır. Kaldı ki bu eserin sadece yerini bilmek bile küçük olmayan bir kazançtır, çünkü şimdiye kadar kimse bununla ilgilenmemiştir: "Vah olsun sanat tarihi kürsülerini işgal eden tercümeci alimlere!" Han yapısı kadar talihsiz olmayan ve hâlâ ayakta olan türbe yapısı (Handevî ve Kandevî Türbesi) ise ufak tefek onarımlar geçirmiş olsa da "… memleketimizdeki eski eserler ve onların korunması konusundaki 'organsızlık, tekniksizlik, bilgisizlik' sebebiyle iyi durumda değildir." (Uzluk, 1952f, ss. 4-6) (Şekil 4.14).

Şekil 4.14: Handevî ve Kandevî Türbesi (Uzluk, 1952e).

4.6 Sonuç

Uzluk'u bir şehir tarihçisinden çok şehir üzerine çalışmalar yapan ve şehir tarihine katkıda bulunan bir mimar olarak adlandırmak doğru olacaktır. Uzluk, şehrin fiziki, iktisadi, sosyal unsurlarını bir arada çözümleyerek bugün anladığımız şekilde bir şehir tarihçiliği yapmaz. Mimari eserlerin özelliklerini anlattığı yazılar yazar ya da bir tarih kurgusu içinde mimari eserleri anlatır.

Uzluk'un şehir üzerine yaptığı bu çalışmalarda, döneminde genelde yapılanlar gibi, yapı monografileri üretmemiş olması dikkate değerdir. O, yazılarında aslında bir mimarlık tarihi anlatısı yapar ve anlatının içerisinde yapılara da yer verir. Örneğin Konya Abideleri kitabı Konya'nın abidelerinden daha çok bir mimarlık tarihi anlatısıdır. Benzer şekilde Sarre'den tercüme ettiği kitaba Sarre'nin yazdıklarına ek olarak mimarlık tarihi anlatısı sayılabilecek bölümler ekler. Uzluk'un mimarlık eğitimi almış olması şehir tarihine konu olabilecek çalışmalarını da bu çerçevede üretmesini sağlamıştır. Bu yönüyle Uzluk'un çalışmaları amatör şehir tarihi çalışmalarından ayrışır.

Uzluk için unutulmasını engelleme, belgeleme ve koruma bu yazıları kaleme almasındaki temel amaçlar gibi görünmektedir. Nitekim bu alandaki neredeyse bütün yazılarında yok olmuş ya da olmaya yüz tutmuş eserleri ele alır ve yazılarında bir şekilde koruma düşüncesine değinir. Uzluk, "ben bile çocukluğumdan bu yana, yirmiyi geçen abidenin yol geçirilmek, meydan yapılmak bahanesiyle yıktırıldığını pek iyi hatırlıyorum. Bugün ise: o güzelim ecdat eserlerinin yanında ne olduğu belirsiz beton yapıların sırıtkan yüzlerini, çirkin boylarını görmekteyiz." demektedir (Sarre, 1989, s. 105).

Ancak konuya farklı bir açıdan bakıldığında Uzluk'un geçmiş ilgisini "antiquarianism" veya "maziperestlik"[69] olarak görmek de mümkündür. Hatta 20. yüzyıl dönümünün "âsâr-ı atîka muhipleri" veya "şehir muhipleri" cemiyetleri gibi oluşumları göz önüne alındığında Uzluk'un yalnız olmadığı ve bu çizginin

[69] Antiquarianism'ı konu alan Türkçe çalışmalarda bu sözcük için Türkçe karşılık bulmakta güçlük çekildiği gözlenmiştir. Bu çalışmalar içerisinde Selçuk Mülayim'in "Maziperestler ve Sanat Tarihi" makalesinde kullanmış olduğu "maziperest" ifadesinin en uygunu olabileceği düşünülerek burada onun önerisi "antiquarian"ın karşılığı olarak kullanılmıştır. Makalenin tamamı için bkz. Mülayim, S. (2009). "Maziperestler ve Sanat Tarihi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 7, S. 14, ss. 11-32.

devamında konumlandığı da düşünülebilir. Batı dünyasında da özellikle 17. ve 18. yy'larda başlayan "antiquarianism" antik eserlere olan merak ve yeni yerlerin keşfedilmesiyle artmıştır. Ancak bu araştırmaların sadece antik yerlerin keşfedilmesiyle kalmadığı, zaman içinde milletin kökenlerinin de takip edildiği "milli antikiteler" kavramını ortaya çıkardığı da bilinmektedir (Choay, 2001, ss. 40-41). Uzluk'un da çalışmalarında "antiquarian"ler gibi eski eserleri milli geçmişle ilişkilendirdiği dikkat çekmektedir.

"Antiquarian"ler için geçmişi hatırlatan her şey önemlidir. Ancak onlar tarihi maddi veriler üzerinden okumayı tercih ederler ve mimari, bu veriler içinde önemli bir yer tutar. Mimari, geçmiş zamanın şahitliğini yapar ve konuşamayan geçmişin anlatıcısı haline dönüşür (Choay, 2001, ss. 44-51). Tarihle ilişki kurmanın bu türü, Nietzsche'nin geçmişine saygı, bağlılık ve hayranlık duyan; onu koruyarak kendisinden sonra gelecek olanlara da aktarmak isteyen kimsenin ilgilendiği bir tür olarak tariflediği "antik tarih"le ortaklıklar içerir (Nietzsche, 2007, ss. 72-73).

Uzluk'un mazi ilgisinin de benzer nitelikler taşıdığı görülmektedir. Yazılarına konu olarak seçtiği pek çok şey artık olmayanın, geçmişin hatırasıdır. Uzluk'un şehir tarihi yaklaşımı somut ilişki kurabildiği yere dair yerel bir yaklaşımdır. Yaptığı resimlerde Konya'nın mazisini, eski ve güzel zamanlarını hatırlatan kesitler sunar. Örneğin Osmanlı coğrafyası, İstanbul ya da Selçuklu şehirleri üzerine değil; kendi yaşadığı ve bağ kurduğu Konya üzerine çalışır. Vernaküler mimari ya da köy kır hayatı değil o güne ulaşabilen ve kendisinin de deneyimleyebildiği anıt eserlere odaklanır. Hatta artık mevcut olmayan bu eserlerin hatıralarının ya da kalıntılarının bulunduğu yer olan Konya'da yaşamayı istemesi de belki bu açıdan değerlendirilebilir.

5. UZLUK'UN ŞEHİRCİLİK ÇALIŞMALARI

Uzluk'un Almanya'da bulunduğu dönemde, 1931-1935 yılları arasında yayımlanan şehircilikle ilgili yazılarını üç tematik gruba ayırmak mümkündür. Biri şehir planlamasının nasıl ve ne usûllerle yapılması gerektiğini anlatan bir dizi yazı,[70] diğeri Türk kenti ve Türk kentinin kökenlerini ele aldığı metinler,[71] sonuncusu ise diğerlerine göre biraz daha farklı bir yerde konumlanan, Konya şehir planı üzerinde yapmış olduğu öneriler ve çizimlerden oluşan bir dizi yazıdır.[72]

Uzluk, ilk grubu oluşturan "Şehir Mimarisinde Usûller" metinlerinin ilkinde şehirlerin kökeninden başlayarak kendi tariflediği bir kronoloji içinde şehir planlarını örneklerle inceler. Bu kronoloji Asya şehirlerinden Alman şehirlerine uzanan bir seçkidir. Asya'daki şehirlerden, Yunan, Roma şehirlerinin biçimsel özellikleri ve kökenlerinden bahsettikten sonra Almanya'da planlı şehirlerin tarihi, nasıl ve ne şekilde yapıldıklarını, İngiliz bahçeşehrinin Almanya'da uygulanışını anlatır. Son dönemde yapılan şehir planlarından, uygulamalardaki yanlışlardan ve konuyla ilgili dikkate alınması gereken yazılı kaynaklardan bahseder. Dönemin şehir planlama konusundaki önemli isimleri hakkında kısa biyografik bilgiler verir. Şehir mimarisinin o günkü anlamını tartışır ve "şehir mimarisi" ile "şehircilik" kelimelerinin kökenlerini ve kelime anlamlarını açıklar. Uzluk, metninde şehir

---

[70] Bu makaleler sırasıyla: Uzluk, Ş. [Mimar Şahabeddin], (1931). Şehir Mimarisinde Mezarlıklar, İstanbul: Belediye Matbaası.; Uzluk, Ş. (1933a). "Şehir Mimarisinde Usûller", *Arkitekt*, S. 25, ss. 1-4.; Uzluk, Ş. (1933b). "Şehir Mimarisinde Usûller", *Arkitekt*, S. 27, ss. 65-70.; Uzluk, Ş. (1933c). "Şehir Mimarisinde Usûller-Umumi Şehir Hamamları", *Arkitekt*, S. 28, ss. 114-119.; Uzluk, Ş. (1933d). "Şehir Mimarisinde Usûller-Şehir Yeşillikleri", *Arkitekt*, S. 31, ss. 221-222.; Uzluk, Ş. (1933e). "Şehir Mimarisinde Usûller-Mezarlıklar", *Arkitekt*, S. 32, ss. 242-244.

[71] Bu makaleler sırasıyla: Uzluk, Ş. (1932). "Asya'da Türk Şehir Planları", *Mimar*, S. 23-24, ss. 325-332.; Uzluk, Ş. [Architekt Şehabettin], (1935b). Konya'nın Selçukiler Zamanı Şehir Mimarisi, Konya: Babalık Basımevi.; Uzluk, Ş. (1936c). "Türk Şehircilik Tarihine Dair", *Belediyeler Dergisi*, Nisan 1936, yıl 1, S. 10, ss. 42-53.; Uzluk, Ş. (1936d). "Türk Şehircilik Tarihine Dair", *Belediyeler Dergisi*, Mayıs 1936, yıl 1, S. 11, ss. 19-30.

[72] Bu makaleler sırasıyla: Uzluk, Ş. (1933f). "Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-1. Alâaddin Tepesi", *Arkitekt*, S. 36, ss. 363-364.; Uzluk, Ş. (1934a). "Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-2. Stadyum Noktası", *Arkitekt*, S. 38, ss. 46-47.; Uzluk, Ş. (1934b). "Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-3.Halkevi", *Arkitekt*, S. 40, ss. 121-122.; Uzluk, Ş. (1934c). "Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-4.Yeni İstasyon", *Arkitekt*, S. 41, ss. 145-146.

planının nasıl yapılması gerektiğini, planlamanın başından sonuna kadar aşamalarıyla anlatır.

Genel usûllerden sonra Uzluk'un yazıları; hamamlar, yeşil alanlar ve mezarlıklara odaklanarak devam eder. Şehirlerde hamamların nereye inşa edilmesi, nüfusa göre sayısının ve büyüklüğünün ne olması gerektiği ve nasıl hesaplandığını matematiksel formüllerle anlatır. Sonrasında, parklar, bahçeler, mezarlıklar ve ormanlar olarak karşımıza çıkan şehrin yeşil alanlarının önemlerini vurgulayarak, şehir içindeki bu yeşil alanlara dair yer seçimi, organizasyon, büyüklük, kullanıcı sayısı ve çeşitliliği gibi hesaplamalara yer verir. Uzluk'un mezarlık konusuyla ilgili bir küçük kitabı da vardır[73]. Konuyu ayrıntılı olarak incelediği kitapta Avrupa'dan örnekler ve bilgiler vererek mezarlıkların nasıl inşa edilmesi gerektiğini anlatır.

Uzluk, "Asya'da Türk Şehir Planları" metninde konuyu üç bölümde ele alır: 1. Asya'da Türk şehir planları, 2. Anadolu'da Türk şehir planları, 3. Konya'nın Selçukiler zamanı şehir mimarisi. Metnin birinci kısmında Asya'da Türk şehirlerini plan ve malzeme açısından inceleyerek çizimlerle anlatır. İkinci bölümde Anadolu'daki Türk şehirleri hakkında bilgi verir ve Orta Asya şehirleri yapısı ile bağlantılar kurarak benzerliklerini ortaya koyar. Son bölümde ise Selçuklu Dönemi Konya şehrinin görünümünü seyyahların eserlerinden alıntılar yaparak açıklar.

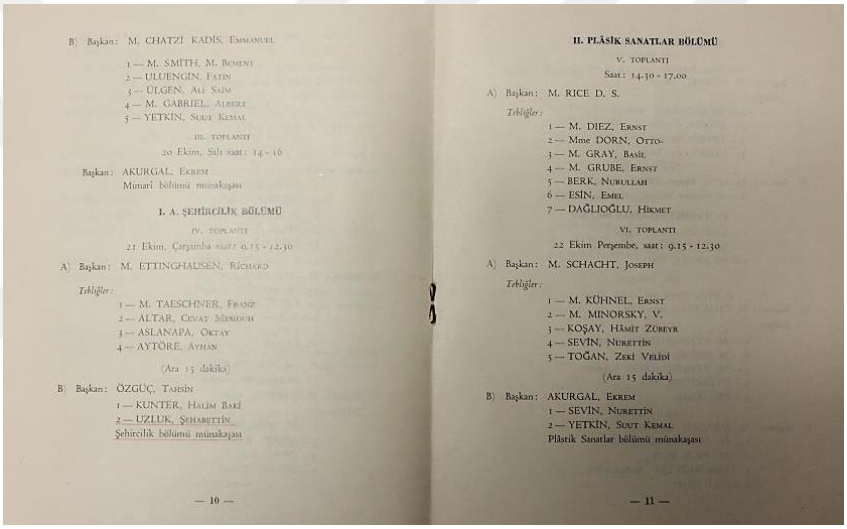
"Türk Şehircilik Tarihine Dair I ve II" metinleri, "Asya'da Türk Şehir Planları" metninin üzerinde ufak tefek değişiklikler yapılmış ikinci bir baskısıdır. "Konya'nın Selçukiler Zamanı Şehir Mimarisi" metni ise "Asya'da Türk Şehir Planları" metninin içerisinden bir bölümdür.

Uzluk, "Konya Şehir Planı Üzerine Etütler" metinlerinde ise Konya şehri için önemli noktalar olarak gördüğü Alâaddin Tepesi, stadyum noktası, İstasyon Caddesi ve istasyon binası, Halkevi binası üzerine mevcut imar planından hareketle bazı eleştirilerde bulunur ve yeni öneriler sunar.

Uzluk'un yayımlanmış yazıları dışında şehircilikle ilgili, haklarında kesin bilgilere ulaşılamayan, bazı çalışmaları da vardır. Uzluk Arşivi'nde bulunan, 1959 tarihinde düzenlenen I. Türk Sanatları Kongresi program kitapçığında tebliğ verenler arasında

[73] Kitap için bkz. Uzluk, Ş. (Arkitekt Şehabettin), 1931. *Şehir Mimarisinde Mezarlıklar*, İstanbul: Belediye Matbaası.

Uzluk'un ismi de yer almaktadır (Şekil 5.1). Bu kitapçığa göre; mimari, şehircilik, plastik sanatlar, tezyini sanatlar ve tatbiki sanatlar bölümlerinden oluşan kongrede Uzluk, Tahsin Özgüç başkanlığındaki şehircilik bölümü oturumunda bir tebliğ sunuyor görünmekte; ancak sunulan tebliğlerin yer aldığı 1962 tarihli kongre kitabında[74] Uzluk'a ait bir tebliğ yer almamaktadır.[75] Uzluk, konuyla ilgili, Sarre'den yaptığı tercüme kitabın ek bölümünde, Konya'nın Alâaddin Keykubat döneminde inşa edilen kalesi, şehir mimarisi ve kalenin plastik yönlerini aydınlatacak yayımlanmamış eserinden bir tebliğ sunduğunu ifade eder (Sarre, 1967, s. 95). Yine Sarre'den tercüme ettiği *Konya Selçuklu Abideleri* kitabının bibliyografyasında ise 1959 tarihli "Konya 2. Surundaki Yazılar, Kabartmalar, Heykeller" isimli bir çalışmasına yer verir. Muhtemelen Uzluk'un sunduğu tebliğin başlığı bu olmalıdır.

B) Başkan: M. CHATZI KADİS, Emmanuel

1 — M. SMITH, M. Bement
2 — ULUENGİN, Fatin
3 — ÜLGEN, Ali Sâim
4 — M. GABRIEL, Albert
5 — YETKİN, Suut Kemal

III. TOPLANTI

20 Ekim, Salı saat: 14 - 16

Başkan: AKURGAL, Ekrem
Mimarî bölümü münakaşası

I. A. ŞEHİRCİLİK BÖLÜMÜ

IV. TOPLANTI

21 Ekim, Çarşamba saat: 9.15 - 12.30

A) Başkan: M. ETTINGHAUSEN, Richard

Tebliğler:

1 — M. TAESCHNER, Franz
2 — ALTAR, Cevat Memduh
3 — ASLANAPA, Oktay
4 — AYTÜRE, Ayhan

(Ara 15 dakika)

B) Başkan: ÖZGÜÇ, Tahsin

1 — KUNTER, Halim Baki
2 — UZLUK, Şehabettin
Şehircilik bölümü münakaşası

— 10 —

II. PLÂSİK SANATLAR BÖLÜMÜ

V. TOPLANTI

Saat: 14.30 - 17.00

A) Başkan: M. RICE D. S.

Tebliğler:

1 — M. DIEZ, Ernst
2 — Mme DORN, Otto
3 — M. GRAY, Basil
4 — M. GRUBE, Ernst
5 — BERK, Nurullah
6 — ESİN, Emel
7 — DAĞLIOĞLU, Hikmet

VI. TOPLANTI

22 Ekim Perşembe, saat: 9.15 - 12.30

A) Başkan: M. SCHACHT, Joseph

Tebliğler:

1 — M. KÜHNEL, Ernst
2 — M. MINORSKY, V.
3 — KOŞAY, Hâmit Zübeyr
4 — SEVİN, Nurettin
5 — TOĞAN, Zeki Velîdî

(Ara 15 dakika)

B) Başkan: AKURGAL, Ekrem

1 — SEVİN, Nurettin
2 — YETKİN, Suut Kemal
Plâstik Sanatlar bölümü münakaşası

— 11 —

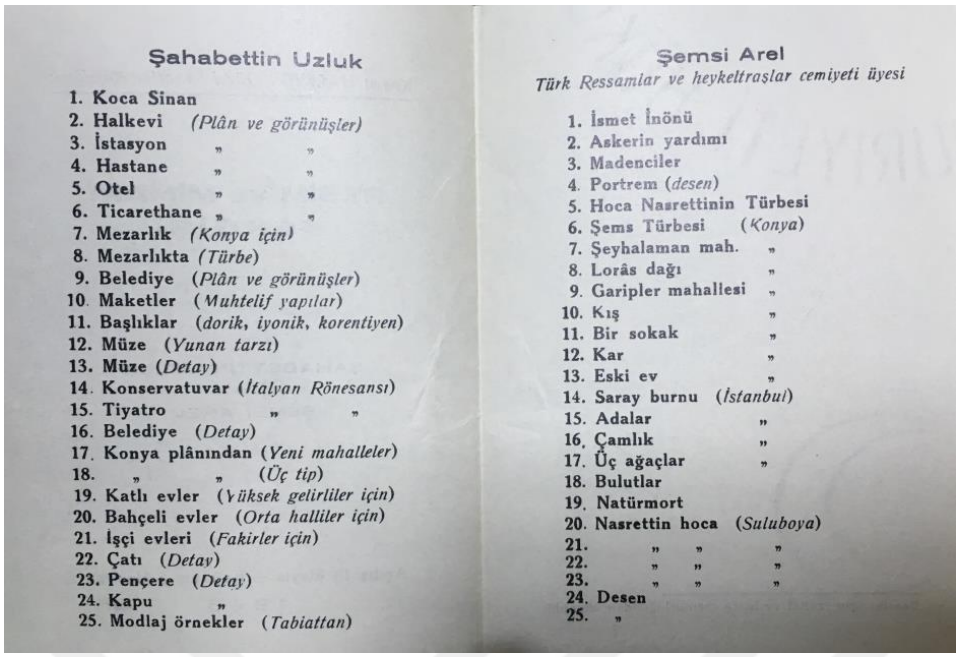
Şekil 5.1: I. Türk Sanatları Kongresi program kitapçığı (SÜSAM Arşivi).

Konya Halkevi Güzel Sanatlar Komitesi'nin 18 Mayıs 1946 yılında düzenlediği, mimari kısmını Şehabettin Uzluk'un, resim kısmını ise Şemsi Arel'in çalışmalarından oluşturdukları "Resim ve Mimari Sergisi"nde şehircilikle ilgili, çizim olmaları muhtemel yeni mahalleler ve üç farklı ev tipi gibi çalışmaların sergilendiği anlaşılmaktadır (Şekil 5.2).

---

[74] Anonim, (1962). Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi, Ankara 19-24 Ekim 1959, Kongreye Sunulan Tebliğler, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

[75] Uzluk arşivindeki mektuplardan anlaşıldığı üzere Türk İslâm Sanatları Tarihi Enstitüsü Müdürü Suut Kemal Yetgin'in davetiyle kongreye çağırılan Uzluk'un diğer katılımcılar gibi 15 Temmuz 1959 tarihine kadar "İslâmlıktan Önce ve Sonra Türk Mimarisi", "Türk Mimari Tezyinatı", "Türk Minyatürü, Yazısı, Heykeli ve Kabartması", "Türk Tatbiki Sanatları" konularından birine ait bir tebliğ özeti göndermesi beklenmektedir (Şekil A.45**)**. 5 Ağustos 1959 tarihli ikinci mektupta ise Uzluk'un göndermiş olduğu tebliğ özetinin "Türk sanatının objektif olarak özelliklerini tanıtmak için tertiplenmiş olan kongre"ye göre "çok umumi bir mahiyette" olduğu bildirilmekte ve belli bir konuyu ele alıp yeni bir tebliğ göndermesi istenmektedir (Şekil A.46).

Şahabettin Uzluk

1. Koca Sinan
2. Halkevi (Plân ve görünüşler)
3. İstasyon " "
4. Hastane " "
5. Otel " "
6. Ticarethane " "
7. Mezarlık (Konya için)
8. Mezarlıkta (Türbe)
9. Belediye (Plân ve görünüşler)
10. Maketler (Muhtelif yapılar)
11. Başlıklar (dorik, iyonik, korentiyen)
12. Müze (Yunan tarzı)
13. Müze (Detay)
14. Konservatuvar (İtalyan Rönesansı)
15. Tiyatro " "
16. Belediye (Detay)
17. Konya plânından (Yeni mahalleler)
18. " " (Üç tip)
19. Katlı evler (Yüksek gelirliler için)
20. Bahçeli evler (Orta halliler için)
21. İşçi evleri (Fakirler için)
22. Çatı (Detay)
23. Pençere (Detay)
24. Kapu "
25. Modlaj örnekler (Tabiattan)

Şemsi Arel

Türk Ressamlar ve heykeltraşlar cemiyeti üyesi

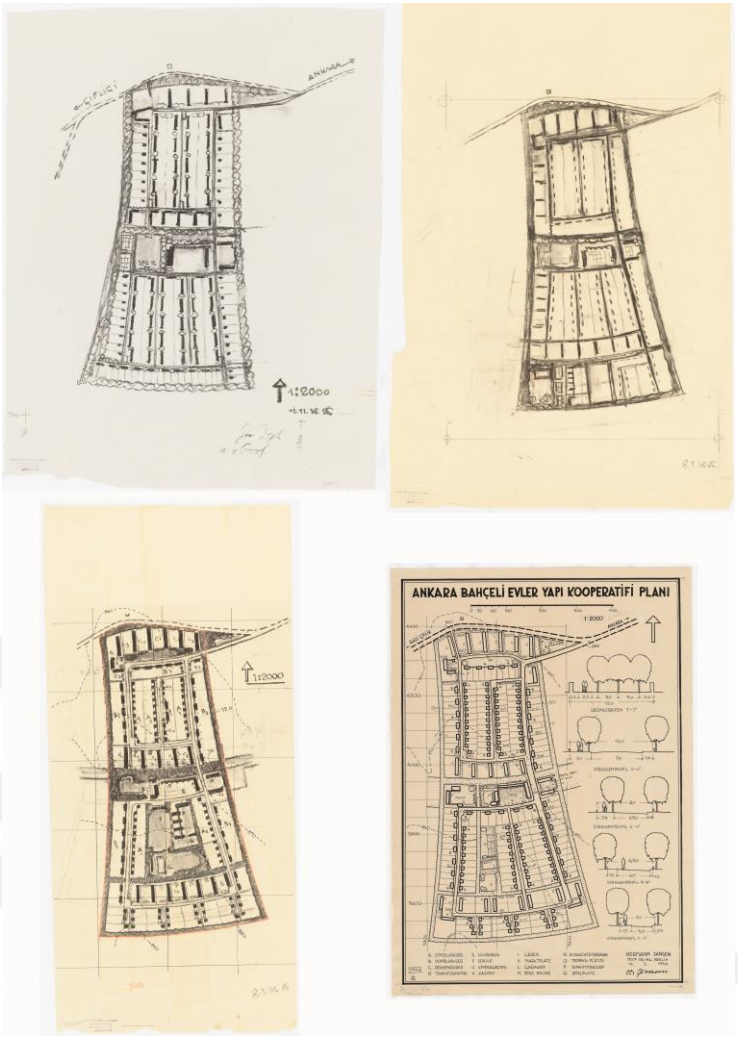
1. İsmet İnönü
2. Askerin yardımı
3. Madenciler
4. Portrem (desen)
5. Hoca Nasrettinin Türbesi
6. Şems Türbesi (Konya)
7. Şeyhalaman mah. "
8. Lorâs dağı "
9. Garipler mahallesi "
10. Kış "
11. Bir sokak "
12. Kar "
13. Eski ev "
14. Saray burnu (İstanbul)
15. Adalar "
16. Çamlık "
17. Üç ağaçlar "
18. Bulutlar
19. Natürmort
20. Nasrettin hoca (Suluboya)
21. " " "
22. " " "
23. " " "
24. Desen
25. "

Şekil 5.2: Resim ve Mimari Sergisi duyuru broşürü (SÜSAM Arşivi).

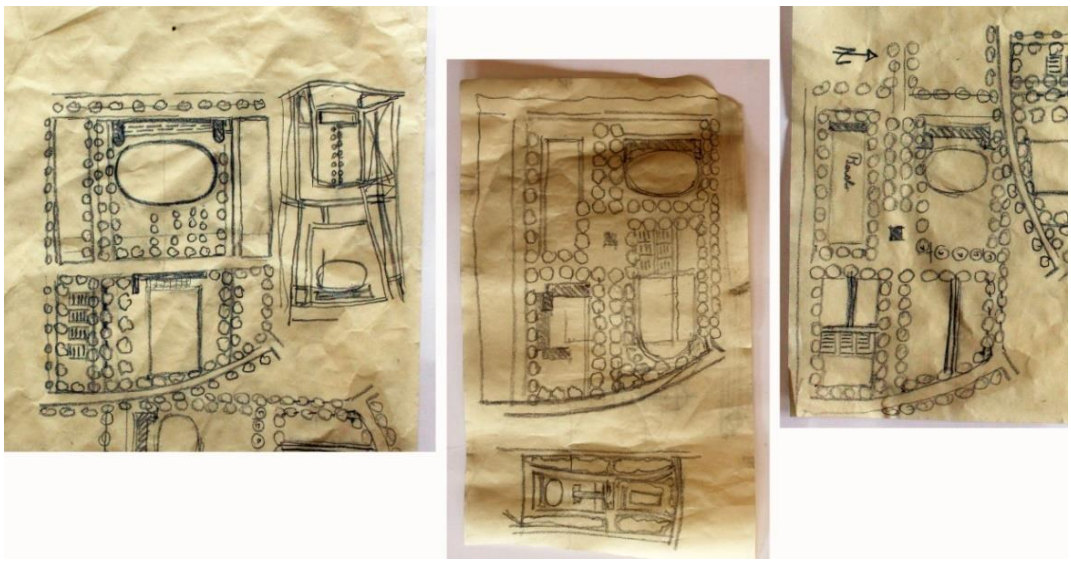
Yine aynı arşivde şehircilik çalışmaları olarak değerlendirilebilecek Uzluk'a ait bir takım çizimler de bulunmuştur (Şekil 5.3, Şekil 5.5, Şekil 5.6, Şekil 5.8, Şekil 5.10). Üzerinde herhangi bir tarih ve yer bilgisi olmamakla birlikte Uzluk'un bu çalışmaları Almanya'da Jansen'in yanında çalışırken yapmış olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü bu çizimler Ankara imar planında yer alan Bahçelievler konut kooperatifi, Gençlik parkı ve Cebeci planlarıyla örtüşmektedir (Şekil 5.4, Şekil 5.7, Şekil 5.9, Şekil 5.11).

Şekil 5.3: Uzluk'un Bahçelievler Konut kooperatifi yerleşkesine ait olduğu düşünülen eskizleri (SÜSAM Arşivi).

Şekil 5.4: Jansen'in bürosunda çalışılan Bahçelievler Konut kooperatifi yerleşkesi eskizleri (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 23046; 23056; 23057; 23061, Url-1).

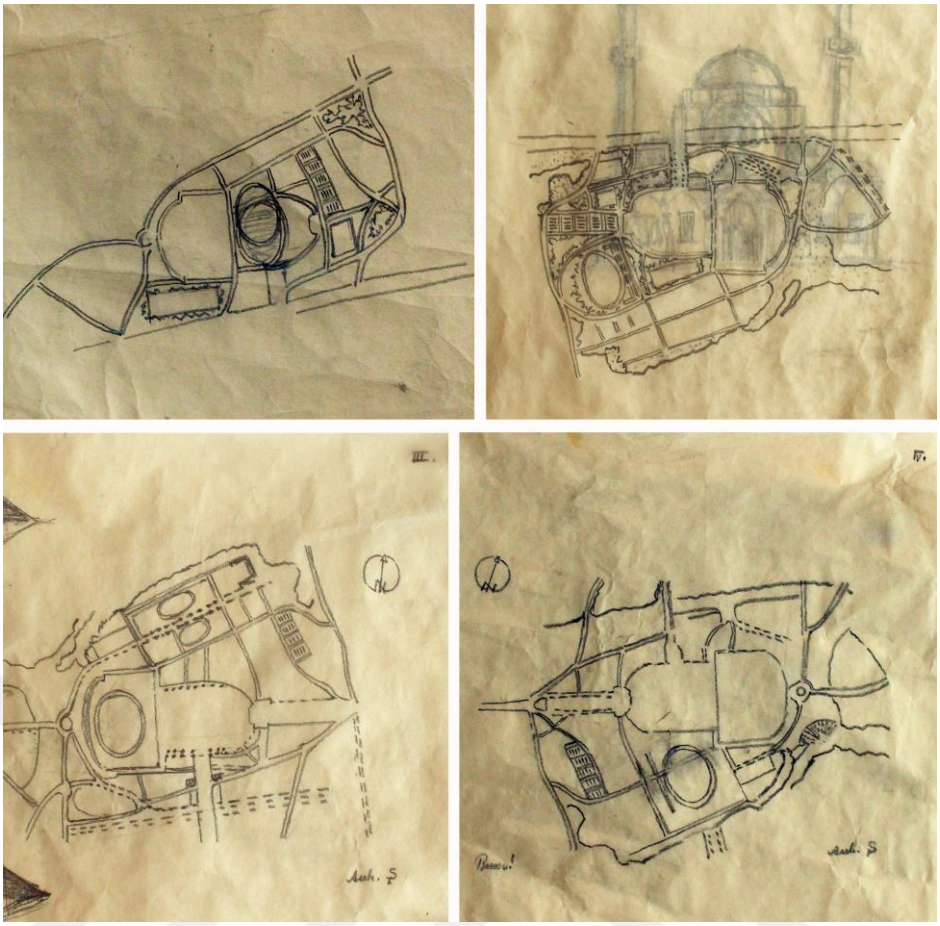
Şekil 5.5: Uzluk'un Bahçelievler Konut kooperatifi yerleşkesine ait olduğu tahmin edilen eskizleri (SÜSAM Arşivi).

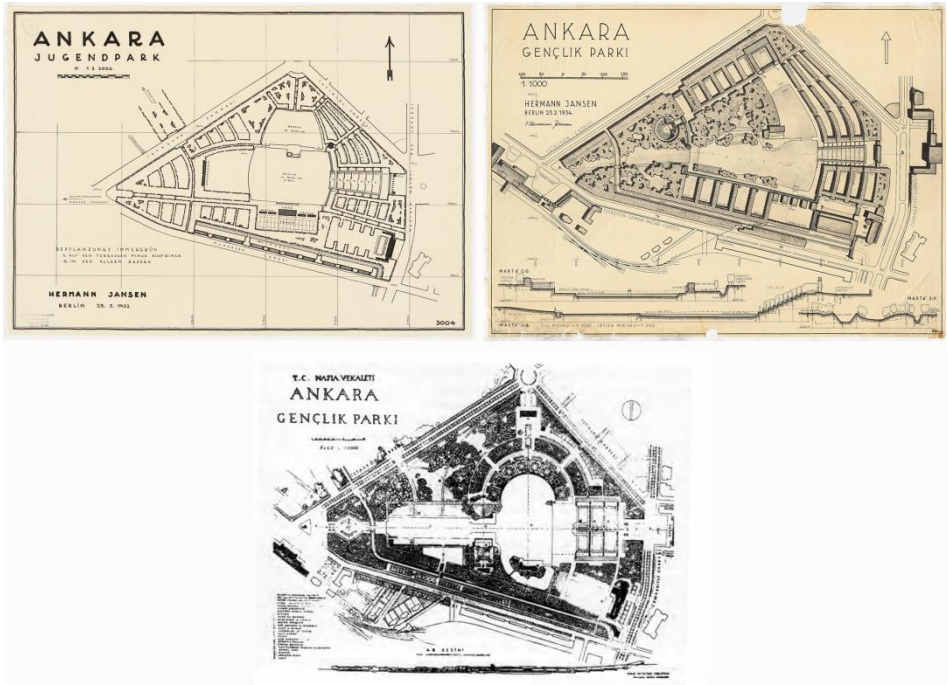
Şekil 5.6: Uzluk'un Bahçelievlere ait olduğu düşünülen cephe eskizleri (SÜSAM Arşivi).

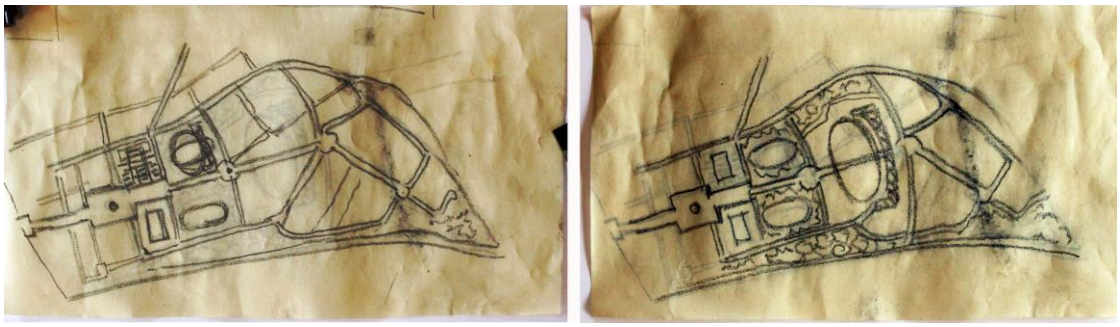
Şekil 5.7: Jansen'in Bahçelievler görünüşleri (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 23149, Url-1).

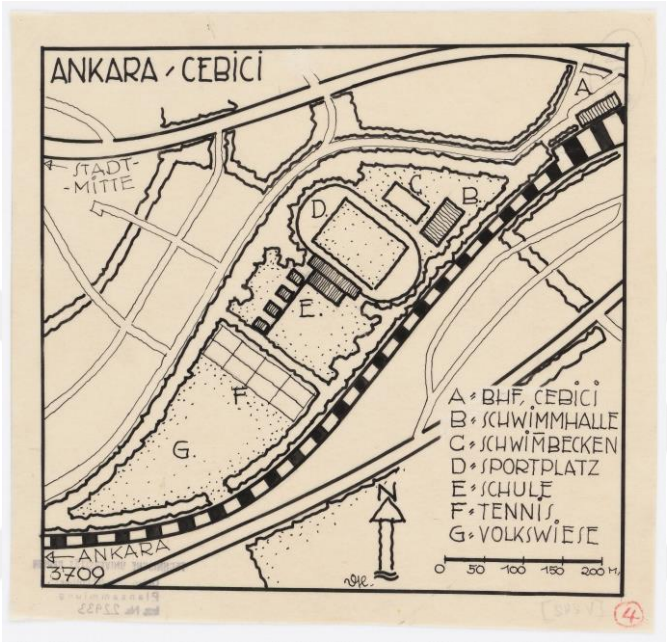
Şekil 5.8: Uzluk'un Gençlik Parkı'na ait olduğu düşünülen eskizleri (SÜSAM Arşivi).

Şekil 5.9: Yukarıda Jansen'in Gençlik Parkı planları (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 22933); aşağıda Nâfia Vekâleti tarafından yaptırılan Gençlik Parkı planı (Bozdoğan, 2015).

Şekil 5.10: Uzluk'un Cebeci'ye ait olduğu düşünülen eskizleri (SÜSAM Arşivi).

Şekil 5.11: Jansen'in Cebeci planı (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 22933, Url-1).

5.1 Uzluk'un Şehircilik Yaklaşımında Muhtemel Tesirler

1924 yılında Almanya'ya gittiği bilinen Uzluk'un şehircilik ilgisinin Almanya'da başladığı söylenebilir. Öncesinde Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde şehircilik dersi almamış[76] ya da bu konuda herhangi bir çalışmasına rastlanmamıştır. Uzluk, ilk olarak, Münih Teknik Okulu'nda Theodor Fischer'den Şehircilik dersleri alır. Sonrasında Berlin Teknik Okulu'nda Hermann Jansen'in asistanı olur ve Ankara İmar Planı projesinde görev üstlenir (Şafak, 2008a, s. 119). Bilinen bir imar planı, kent düzenlemesi olmayan Uzluk'un şehircilik ile ilgili metinleri incelendiğinde

[76] Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde Uzluk'un okuduğu dönemde şehircilik dersi olduğuna dair bir bilgi yoktur. Mektebin 1924 talimatnamesinde "Şehirler ve umumi bahçeler tanzimi" adlı bir ders görünmekle birlikte bu dersin de hayata geçirilip geçirilmediğini bilmiyoruz. Celal Esad'ın verdiği şehircilik dersleri ise Eylül 1930'dan itibaren başlamıştır.

edindiği şehircilik bilgisinin kaynaklarına dair bazı çıkarımlara varılabilir. Uzluk'un metinlerinde etkileri gözlenen iki ana kuramcı vardır. Bunlar bahçeşehir kuramının öncüsü Ebenezer Howard ve estetik yönden şehir planı yaklaşımı sunan Camillo Sitte'dir. 19.yy'da sanayileşmenin kent mekânında neden olduğu olumsuz koşullara çözüm ve gerçekleştirilmekte olan bir takım uygulamalara tepki olarak doğan "Sittecilik" ve "bahçe şehir" yaklaşımları yalnız Uzluk'un metinlerinde değil, dönemin Türkiyesi şehircilik tartışmalarında da öne çıkan iki yaklaşımı oluşturur.

Camillo Sitte'nin[77] *Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen* [Artistik İlkelere Göre Şehir Planlaması], kitabı 1889'da yayınlanır. Sitte, 19.yy ortalarından itibaren Avrupa'da yapılarda resim, bezeme ile yaratılmaya çalışılan sanatsal estetik etkilere rağmen şehirlerin bu sanatsal zevkten yoksun olduğu görüşündedir. Estetik tesirin şehirlerin düzenlenmesinde de dikkate alınması gerektiğini savunan Sitte, kitabını bu amaçla öğretici bir biçimde kurgular ve kitabının birinci bölümde tarihi şehir, sokak, meydan ve yapıların örnek ve analizlerini sunar (Hanisch, 2010, s. 127). Sonrasında ise modern şehir planlamaları üzerinden ızgara planlı çalışmaların yanlışlarını anlatır ve sanatsal ilkelere göre yaptığı kendi tasarımlarından örnekler verir (Peets, 1927, ss. 255-259). Sitte'ye göre, tarihi şehir düzenlemelerinin yeniden ve aynen oluşturulması değil, tarihi şehirlerin analizinden elde edilen prensiplerin ızgara ve blok gibi modern sistemlerle bir araya getirilmesi gerekmektedir[78] (Hanisch, 2010, s. 128).

---

[77] Sitte, 1843'te Viyana'da mimar bir babanın oğlu olarak doğar. 1863 yılında Viyana Teknik Okulu'na başlar ve burada mimarlık, sanat tarihi ve arkeoloji alanlarında eğitim alır. Farklı konulara eğilimi olan Sitte, mimarlık eğitiminin yanında Anatomi ve Fizyoloji dersleri de alır. Mimar, ressam, heykeltıraş olan Sitte, 1876-1883 yılları arasında Salzburg Uygulamalı Sanatlar Okulu müdürlüğü, 1883-1903 yılları arasında ise Viyana Uygulamalı Sanatlar Okulu müdürlüğü yapar ve sanat tarihi dersleri verir (Peets, 1927; Collins, 1965, ss. 5-15). Sitte'nin Almanya, Fransa, Yunanistan, Anadolu, İstanbul, Mısır ve özellikle İtalya'ya yaptığı geziler şehircilik düşüncesinin temellerini oluşturur (Hanisch, 2010, s. 127). Uygulamadan çok fikirleri ve yazdıklarıyla etkili olan Sitte, Avrupa ve Asya'ya yaptığı gezilerdeki gözlemleri sonucunda Avusturya kentlerinin (özellikle Viyana Ringstrasse'deki bazı bölgelerin) kendi ilkelerine uygun olarak geliştirilebilmesi için bir takım planlar hazırlar (Hanisch, 2010, s. 127). Viyana, Sitte için yaşamı boyunca, geçirdiği değişimleri gözlemleyebildiği önemli bir kaynaktır. Sitte 1889 tarihli Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen (Artistik İlkelere Göre Şehir Planlaması) kitabında kavramsal açıklamaların yanında bu gözlemler sonucu yaptığı çalışmalarına yer verir ve Sitte'nin kent planlama hakkında yazdığı bu eser oldukça etkili olur (Peets, 1927; Collins, 1965, ss. 5-15).

[78] Sitte'nin görüşleri bunlar olsa da, kitabının Camille Martin'in yaptığı Fransızca tercümesinde Sitte'yi Orataçağ'a dönüşü savunan ve modern zamana ayak uyduramamış biri olarak gösteren bir bölüm yer alır. Bu bölümde Sitte'ye göre 19. yy estetik olmayan tekdüze yapısını değiştirmenin yolu kentin eski organik dokusuna dönmektir. Bunun için de ızgara biçimli yollar, büyük ortasında abideler olan meydanlardan vazgeçilmeli, kıvrımlı ve topografyanın doğasına uyumlu yollar, ortası boşaltılmış meydanlar, bahçeler yapılmalıdır (Tunnard, 1968). Kitabın ilk halinde yer almayan bu bölüm 1902

Collins'in (1965, s. 2) Vitruvius ve Alberti'den sonra şehir inşası literatürünün üçüncü önemli ismi olarak nitelendirdiği Sitte'nin, sanatsal ilkelere göre planlama söylemleri Almanca konuşulan ülkeler başta olmak üzere pek çok ülkede benimsenir[79]. 20. yy başı Osmanlısı ve Cumhuriyet Türkiyesinde de Sitte'nin söylemleri yankı bulmuş[80], kitabı 1926'da Celal Esad Arseven tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Ebenezer Howard[81] ise döneminde dikkate değer bir yaygınlık kazanan bahçeşehir fikrini önce 1898'de *Tomorrow: A Peaceful Path to Real Reform* [*Yarın: Gerçek Reforma Doğru Barışçı Bir Yol*] ismiyle, sonrasında 1902'de genişletilmiş ikinci baskı oarak *Garden Cities of Tomorrow* [Yarının Bahçeşehirleri] ismiyle yayımladığı kitabında dile getirir[82]. Kitabının isminden de anlaşılacağı gibi Howard'ın amacı gelecekteki şehirleri daha iyi hale getirebilmektir. Howard'ın bahçeşehir önerisi, kır ve kentin olumsuz özeliklerinden kurtularak olumlu özelliklerini üzerinde birleştiren üçüncü bir alternatif yaşam alanını oluşturmayı hedefler. Howard'ın bahçeşehri, içerisinde kamusal yapıların bulunduğu ve Howard'ın "Kristal Saray" olarak adlandırdığı bir park etrafında konut alanları ve onları çevreleyen kamusal yeşil alanlardan oluşan, fabrikaların ise konut alanlarının dışında bulunduğu küçük ölçekli ve kendine yetebilen bir şehirdir (Howard, 1945, ss. 47-48).

---

yılında Camille Martin tarafından Fransızca çeviriye eklenmiş ve bu çeviri Türkiye de dahil olmak üzere pek çok ülkeye yayılmıştır (Hanisch, 2010, s. 127). Sitte geçmişe duyduğu özlemle kültürü devam ettirdiği için takdir edilen ancak yine de çağıyla ilişki kuramamış biri olarak görünse de kitabının temel fikri eski meydanları ve kent düzenlerini inceleyip bunlardaki güzelliğin temellerini araştırarak bu ilkeleri takip eden yeni planlamalar yapmaktır (Hanisch, 2010, s. 126). Anatomi, fizyoloji gibi konulardaki bilgisi Sitte'nin planlamayı sadece mimari açıdan değil farklı açılardan da değerlendirerek tarihi ve modern olanı bütünleştirebilmesini sağlar (Hanisch, 2010, s. 131).

[79] Almanya'da Karl Henry ve Hermann Jansen, İsviçre'de Hans Bernoulli ve Camille Martin, Amerika'da Werner Hegemann ve Elbert Peets, İtalya'da Gustavo Giovannoni ve Marcello Piacentini gibi plancılar Sitte'nin söylemlerinden etkilenerek çalışmalar yaparlar (Hanisch, 2010, ss. 129-130).

[80] Tekeli'ye göre (2010, ss. 52-64) 19. yy sonu 20. yy başı Osmanlı'sında ise Avrupa ile olan etkileşimler sonucu Osmanlı bürokratları kentleri batılı tarzda imar etmek istemiş ve Şehremaneti'nin kurulması, İntizâm-ı Şehir Komisyonu'nun kurulması gibi bazı yönetimsel düzenlemeler yapmışlardır. Özellikle Fransa'da yapılan Haussmannvari uygulamalara özenilmiş, gerçekleştirmek için adımlar atılmış ve kağıt üzerinde denenmiş olsa da kaynak sıkıntısı sebebiyle bu planlar çok fazla uygulanamamıştır. Nitekim sonraları, Türkiye'de, yıkıcı bulunan Haussmannvari yaklaşımlar yerine eski kentlerden ilham alan Camillo Sitte'ci söylemlere daha ılımlı yaklaşılmıştır (Tekeli, 2010, ss. 52-64).

[81] Ebenezer Howard, 1850 yılında Londra'da doğar. Mimarlık eğitimi almayan Howard, on beş yaşında bir büroda katiplik yapmaya başlar, 1871 yılında Amerika'ya gider ve burada çiftçilik yapar. Sonrasında, daha önce Londra'da öğrenmiş olduğu stenografliği Chicago'da devam ettirir ve 1876 yılında İngiltere'ye döner.

[82] Howard'ın kitabı pek çok dile tercüme edilir ve modern planlama tarihinin en bilinen kitaplarından biri olur (Hardy, 2010, s. 137). Kendinden önce gelen pek çok düşünürden etkilenen Howard'ın başarılı olmasının sebebi bu düşünceleri, endüstrileşmeyi görmezden gelmeyerek ve modern zamanın gerektirdiği gibi bir araya getirerek, gerçekçi ve uygulanabilir bir model oluşturmaya çalışmasıdır.

Howard'ın ilk kitabı yayımlandıktan sonra 1899'da kurulan İngiliz Bahçeşehir Derneği, bahçeşehir fikrini yaymak ve bahçeşehirleri uygulamak için çalışmalar yapar. Bu sayede Howard'ın bahçeşehir modeli 1903'te Letchworth'da, 1920'de Welwyn'de pratiğe geçirilir (Tekeli, 2010, s. 37). Bahçeşehir kuramı, İngiltere ile birlikte Avrupa'da da yayılmaya başlar[83]. 1902 yılında Berlin'de ana amacının "insanları bahçeşehirler kurmak üzere eğitmek" olduğunu ifade eden Alman Bahçeşehir Derneği (DGG) kurulur ve 1907 yılında Howard'ın kitabı Almanca'ya çevrilir. Ayrıca Howard'ın kitabı yayımlanmadan önce Almanya'da Theodor Fritsch'in benzer diyagramları içeren *Die Stadt der Zukunft* [Geleceğin Şehri] kitabı da yayımlanmıştır. İngiltere'den Almanya'ya oradan da Türkiye'ye aktarılan bahçeşehir modelinin Türkiye'ye aktarımındaki önemli isim Hermann Jansen olur. Jansen, Uzluk'un şehircilik anlayışının biçimlenmesinde de öne çıkan bir isimdir.

Türkiye'de 1927'de kazandığı Ankara imar planı yarışmasıyla tanınan Hermann Jansen[84], öncesinde, Almanya'da bulunduğu dönemde Berlin imar planını hazırlamanın ve Baumeister dergisi editörlüğünün yanı sıra, çeşitli konut proje ve uygulamaları gerçekleştirmiştir. Bahçeşehir düşüncesi temelde sağlık ve hijyen sağlarken Jansen'in bahçeşehir fikri bunların yanında sanatsal ilkeleri de gözetir. Bir taraftan insanların daha sağlıklı ve huzurlu bir yaşam sürmesi için doğaya yakınlık kurarken diğer taraftan estetik ve güzellik için binalar arasında uyum arar. Akcan'ın (2009, s. 64) aktardığı gibi; Jansen'e göre uyumu bozan, serbest ve düzensiz kır evleri ya da konut blokları yerine şehir genelinde bütünsellik ve uyum sağlayan konutlar tasarlanmalıdır. Jansen'e göre, yeni baştan kurulacak Ankara için bahçeşehir uygun bir modeldir. Ankara'nın, devlet eliyle kurulan sağlıklı, hijyenik ve modern

[83] Bahçeşehir modelinin Avrupa'da özellikle de Almanya'da benimsenmesi ve hızla uygulanmaya başlaması şaşırtıcı değildir, çünkü Almanya'da bahçeşehir modelinin uygulanması için fiziksel ve zihinsel zemin hazırdır (Akcan, 2009, ss. 50-51). Bu dönemde Almanya'da kira kışlaları adı verilen konut yerleşmeleri gittikçe büyümekte, niteliksiz konut alanları ve sağlıksız yaşama koşulları ortaya çıkmaktadır. Bu durum eleştirilmekte ve olumsuz koşulların önüne geçebilmek için yeni arayışlara girilmektedir. Kır ve kentin olumlu taraflarının bütünleşmesiyle yeni bir kent oluşturan bahçeşehir modeli doğayla kurduğu ilişki ve orta sınıf için ekonomikliğiyle Almanya konut yerleşimleri için bir çıkış noktası olarak görülür (Akcan, 2009, ss. 47-50). Hellerau, Rüppurr, Strazburg, Nürnberg Almanya'da kurulan ilk bahçeşehir örnekleridir. İlerleyen süreçte hemen hemen her büyük Alman kenti bir bahçeşehir organizasyonuna sahip olur.

[84] Hermann Jansen (1869-1945), mimar, şehir plancı. Achen Teknik Üniversitesinde Mimarlık eğitimi alan Hermann Jansen (1869-1945), 1920 yılında Berlin-Charlottenburg Teknik Üniversitesi'nde şehircilik dersi vermeye başlar. Özellikle bahçeşehir ve modern zamanın konutları üzerine çalışan Jansen, kır ve kentteki ev tipleri üzerine tek ev, toplu ev, kendine ait ev, kira evi, şehir dışında ev, sıra ev gibi bazı sınıflandırmalar yapar (Akcan, 2009, ss. 62-63). 1927'de açılan Ankara imar planı yarışmasını kazanır ve planları 1932'ye kadar uygulanır. Berlin ve pek çok Avrupa kentinin yanında Türkiye'deki bazı kentlerin de imar planlarını hazırlar.

bir şehir olması hedeflenmektedir. Jansen, Ankara planında şehri kullanımlarına göre, içerisinde spor alanları bulunan yeşil sahalarla bölgelere ayırır. Konut alanları içinse kendine ait bahçeler içinde evler önerir ancak bu mahalleler de kullanıcılarına göre sınıflara ayrılır (Akcan, 2009, s. 84). Akcan'a göre (2009, s. 65) Ebenezer Howard'ın bahçeşehir fikri ve Camillo Sitte'nin estetik yaklaşımı Jansen'in diğer planlarında olduğu gibi[85] Ankara imar planında da görülebilmektedir. Türkiye'deki ilk büyük ölçekli bahçeşehir uygulaması 1934-36 yılında projesi yapılan Hermann Jansen'in Ankara Bahçelievler konut kooperatifidir (Tekeli ve İlkin, 1984, ss. 41-42).

Gerek imar planı gerekse Ankara'daki bahçeşehir uygulamaları, kendisi de benzer düşüncelere sahip olmasına rağmen, Uzluk'un metinlerinde yer bulmaz. Uzluk, bahçeşehir bahsini, ülkesine uzaktan bakan ve müdahalede imkanı olmayan bir mimar gibi "En iktisadi ve fevkalade kullanışı havi bu nevi evlerden Türkiye'mizde de örnekler yapılmasını çok arzu ederim." diyerek bitirecektir (Uzluk, 1933a, s. 4).

"Usûller" metninde Uzluk, (1933a, s. 3) İngiliz "bahçeli şehri"nin[86] ortaya çıkışı ve gelişimini anlatan Ebenezer Howard'ın *Garden Cities of Tomorrow* (1902) eserini ve İngiliz "bahçeli şehri"nin Almanya'daki örnekleri için Theodor Fritsch'in *Die Stadt der Zukunft* [Geleceğin Şehri] (1896) kitabını referans gösterir. Uzluk, Alman Bahçeli Şehir Cemiyeti'nin kuruluşuyla birlikte bahçeşehir fikrinin tanındığını ifade eder ve 1902 yılında Almanya'da bahçeli şehirlerin uygulanışını iktisadi açıdan Hellerau ve Strazburg şehirleri üzerinden ayrıntılı olarak anlatır (Uzluk, 1933a, ss. 3-4).

Uzluk (1933a, s. 4) bahçeşehri "muayyen ve sanatkârane düşünceler ile yapılmış bir plan üzerinde yeşillik sahası bol, iktisadi bir şehir" olarak tanımlar. "Bahçeli şehir mimarisini bir taraftan alkışlar, diğer taraftan evlere sıhhi, bedii noktalardan büyük fayda verdiğini hatırlatırım ve yarının şehirlerini süslemek için en kıymetli bir fikir bulurum." diyen Uzluk'un fikirleri bahçeşehiri destekler niteliktedir (Uzluk, 1933a, s. 4). Uzluk'a göre (1933a, s. 3), bugünün şehir mimarisi "yalnızca ihtiyaca yönelik çeşitli binalarla şehri doldurmak değil şehri yeni bir güzelliğe kavuşturmaktır." Yani Uzluk'ta, Sitte'nin prensipleri Howard'ın modern fikirlerine eklemlenmektedir.

---

[85] Ankara imar planından sonra Jansen, yine aynı prensipleri gözeterek İzmit (1935), Adana (1939), Ceyhan (1939), Tarsus, Mersin (1938), Gaziantep'in (1938) imar planlarını da hazırlar (Akcan, 2009: 82).

[86] Uzluk metin boyunca bahçeşehir kavramı için bu ifadeyi kullanır.

Uzluk, Almanya'daki mevcutlarını görerek takdir ettiği bahçelievlerin Türkiye'de de yapılması gerektiğini savunur. Ülkesinde yeşil alanların azlığını ve bunun bir kaygı olarak şehir planlamasına yansımamasını "Şehir yeşilliklerine Avrupa'da pek ziyade kıymet veriliyor. Hatta bazı yerlerde yeşillik az diye bahçeli şehirler kuruluyor." diyerek eleştirir (Uzluk, 1933d, s. 221). Çalışmalara ulaşılamasa da Konya Halkevi'nde düzenlenen sergide yer aldığı bilinen "Konya planından (yeni mahalleler)", "Konya planından (üç tip): Katlı evler (yüksek gelirliler için), Bahçeli evler (orta halliler için), İşçi evleri (fakirler için) başlıklı çalışmalarında Uzluk'un Konya için üç konut tipi önerdiği ve bunlardan birinin bahçeli evler olduğu görülmektedir (Şekil 5.2).

5.2 Türkiye'deki Şehircilik Çalışmaları Hakkında Düşünceleri

5.2.1 "Şehir mimarisi" veya "Şehircilik"?

"Şehircilik"in ne olduğu ve bu kavramla ne kastedildiğinin dönemin tartışılan ya da en azından açıklanmaya çalışılan konularından biri olduğu söylenebilir.[87] Nitekim 20.yy başlarına kadar şehirciliğin ne olduğu ve nasıl uygulanması gerektiği konusunda Türkiye'de yazılı bir üretim yoktur. 1924 yılında Türkiye'nin bu alandaki ilk dergisi sayılan *İstanbul Şehremaneti Mecmuası* yayımlanmaya başlanır. Bugünkü anlamda şehircilik adına Türkiye'de yayımlanan ilk önemli metinler, İstanbul Şehremini Emin (Yurdakul) Bey tarafından 1927 yılında *Şehircilik* adıyla Türkçeye tercüme edilen Edmond Joillant'ın 1923 tarihli *Traité d'Urbanisme* kitabı ve 1926 yılında Celal Esad tarafından *Şehir Mimarisi* adıyla Türkçeye tercüme edilen Camillo Sitte'nin 1889 tarihli *der städtebau nach seinen künstlerischen grundsätzen* kitabı olmuştur.

Uzluk (1933b, ss. 65-66), "Şehir Mimarisinde Usûller" metninin başında "şehir mimarisi" ve "şehircilik" kelimelerinin anlamlarını açıklar. "Şehir mimarisi"nin "urbanism"i karşıladığı, "şehircilik" kelimesinin ilk defa İstanbul Şehremini Emin (Yurdakul) Bey[88] tarafından ortaya atıldığını söyler ve böyle kelimelerin dikkatsizce

[87] Bu alandaki dönemin çalışmalarına; Celal Esad Arseven, *Şehircilik*, 1937, Devlet Basımevi, İstanbul; Neşet Halil, *Şehirciliğimiz*, 1934, Gazetecilik ve Matbaacılık T. A. Ş.; Osman Nuri Ergin, *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, 1936, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İctimaiyat Enstitüsü Neşriyatı: 3, Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul. örnek gösterilebilir.

[88] Emin Bey, mimar ya da şehirci değil, o dönemde Belediye başkanlığı yapan bir doktordur. "Şehircilik" kelimesini kullandığı bu kitabı tercüme ederek, ülkesinde fark ettiğini söylediği ilmi bir

kullanılmasını eleştirir. Bu metninde Uzluk, belediyecilik işleri adı altında yol ve yapı inşaatını iktisadi ve sıhhi kurallara uygun yapmanın şehri imar etmek olmadığını da anlatmakta ve yaptığı bu terminolojik ayrımla dönemin şehircilik anlayışına karşı eleştirel bir tavır ortaya koymaktadır. "Şehircilik" kavramını da daha doğru bulduğu "şehir mimarisi" kelimeleriyle ifade etmektedir. "Şehir mimarisi" kavramı Sittevari bir kullanımdır. *Şehir Mimarisi* kitabını yazma amacını "şehir inşa etmek isteyenlere şehir mimarisine ait bazı güzellik kurallarını anlatmak ve böylece yeni bir güzellik sahası açmak" olduğunu belirten Sitte'ye göre (1926, s. 8) Ortaçağ ve Rönesans dönemlerinde şehirler pratik faydalar gözetmenin yanında bir sanatkar eliyle yapılmış oldukları için güzeldirler. Yaşadıkları dönemde ise şehir inşası meselesi yalnızca pratik ve fenni bir mesele olarak görülmekte, aslında en önemli unsur olan güzellik/estetik meselesi ise en son sıralarda belki gelebilmektedir.

Sitte'nin "güzellik"i merkeze alan bu tutumu Türkiye'de dönemin şehircilik söylemlerinde de hakimdir. Kendisini ürbanist mimar olarak tanımlayan Burhan Arif de (1935, s. 16) "…şehir mimarisi her şeyden evvel bir sanattır, güzel sanatların, en mühim bir şubesi olan mimarlığı, yani güzel yapıcılığı kemaline doğru eriştirecek bir ihtisas sahasıdır." görüşündedir. Celal Esad Arseven de 1937 tarihli *Şehircilik* kitabında dönemin mühendislik ve hatta belediyecilik işi olarak kabul gören şehirciliğine karşı bir tutumla şehircilik tanımlamaları yapar. Arseven'e göre şehirci, sanatkar ve alimdir. Dolayısıyla şehircinin üreteceği şehirler de akli, mantıki, ekonomik ve güzeldirler. Ancak Arseven'in terminolojik açıdan yaptığı bir tercih yoktur. Sitte'den tercüme ettiği kitabına "Şehir Mimarisi" ismini uygun görürken on yıl sonra kendisinin yazdığı kitaba "Şehircilik" ismini verir. Uzluk'un tavrı ise bu türden bir esneklik barındırmaktan uzaktır.

5.2.2 Plan nasıl yapılır?

Cumhuriyet'in ilanından sonraki beş senelik dönemde Osmanlı'nın ilk imar kanunu sayılan 1882 tarihli Ebniye Kanunu uygulanmaya devam edilmiştir. Keleş'in (1972, s. 164) şehir planlama ihtiyacının kavranmasına hazırlık evresi olarak nitelendirdiği bu dönemi, 1928'de Ankara'nın imar planının hazırlanmasıyla başlayan ve zaman

---

boşluğu doldurmaya çalışmaktadır (Duyguluer, 2004, s. 57). Bunu da şehircilik alanında ileri gördüğü, şehirlerinin düzenini beğendiği ve kendisinin de bir süre bulunduğu Fransa'ya ait bilgileri içeren, Fransız bir plancı tarafından yazılan bir şehircilik kitabını tercüme ederek yapmaktadır. Dolayısıyla Emin Bey'in şehirciliği şehir mimarisinden ziyade belediyecilik olarak görmüş olması mümkündür.

içerisinde bir dizi kanun[89] çıkarılarak ihtiyaçların giderilmeye çalışıldığı bir dönem izlemiştir. 1950'ye kadarki bu dönemin ilk yıllarında planlar genellikle Alman ve Fransız plancılara yaptırılmış ya da bu yabancı plancılar plan yapacak olan bürolara danışman olarak atanmışlardır[90] (Tekeli, 2010, ss. 96-97). İlgililer tarafından planlamanın nasıl yapılması gerektiği hakkında yayımlanan yazılar bu çerçevede anlaşılabilir.

Şehir planı yapılmadan önce haritalama işinin nasıl olması gerektiği konusu da gündemdedir. Bu dönemde plan yapma işi tecrübe edilmemiş bir pratik olduğundan konuyla ilgili tanımlamalar ve yöntemler içeren bilgilendirme amaçlı çeşitli yazılar yayımlanır. Dönemin kadastro fen başmüfettişi Halit Ziya (Türkan) yapılması gereken planlar, plan çeşitleri, yapımda izlenecek yollarla ilgili bir makale yayımlar.[91] Mühendis Tarık H. Koyutürk yine Belediyeler Dergisi'nde "Bir Şehir Planını Düzenlemeğe Kalkışmadan Önce Yapılması Gerekli Yersel Araştırma ve İncelemelerin Önemi" isimli bir yazı kaleme alır.[92] Burhan Arif (Ongun) ve Celal Esad Arseven şehir planının nasıl yapıldığını anlatan diğer isimlerdir. Celal Esad'ın 1937 yılında yayımlanan *Şehircilik* kitabında şehirlerin planlamasına geçilmeden önce yapılacaklar ve gerekli olan bilgilerle ilgili bir bölüm yer alır. Celal Esad, "şehir" ve "şehircilik" ile ilgili açıklamalarından sonra plana başlamadan önce yapılması gereken çalışmaları, planın nasıl yapılması gerektiğini bu bölümde aktarır.

Uzluk, önce şehir planının nasıl yapılması gerektiğini, planlamanın başından sonuna kadar aşamalarıyla anlatır. Uzluk'a göre (1933b, s. 66) içerisinde yaşayanların ihtiyaçlarını temin eden "şehir mimarisi"nin uygulama öncesi aşamaları vardır. Planlamaya geçilmeden önce şehrin o anki durumunu tespit edebilmek için yapılması

---

[89] 1928 yılında yeni başkent olmuş Ankara için bir imar planının gerekliliği anlaşılmış ve bununla ilgili Ankara İmar Müdürlüğü tarafından 1351 sayılı kanun çıkarılmıştır. Aynı zamanda ülkede savaşın tahribatına maruz kalmış pek çok kentin varlığı da çözülmesi gereken başka bir planlama sorunudur (Tekeli, 2010, s. 66). 1930 yılında çıkarılan Belediye Yasası (umumi hıfzıssıhha kanunu) ile imar planı yaptırma işi bütün belediyelere zorunlu kılınmıştır. 1933 yılında çıkan "yapı ve yollar kanunu" ile bütün belediyelerce sonraki 50 yılı öngören planlar hazırlatılmıştır (Keleş, 1972, s. 165). 1936 yılında çıkarılan "şehirlerin imar planlamalarının tanzimi işlerine ait umumi talimatname" ile de planların elde edilişi ve uygulama konusu daha ciddi bir şekilde kontrol altına alınır (Tekeli, 2010, s. 94).

[90] Hermann Jansen Ankara; Henry Prost, Martin Wagner İstanbul İmar Müdürlüğü bürosunun; Gustav Oelsner Şehircilik Fen Heyetinin danışmanıdırlar (Tekeli, 2010, s. 97).

[91] Makale için bkz. Halit Ziya (Türkan), (1936). "Belediyeler Nasıl Bir Haritaya Muhtaçtır?" *Belediyeler Dergisi*, yıl 1, Mayıs 1936, S. 11, ss. 10-14.

[92] Makale için bkz. Koyutürk, T. (1935). "Bir Şehir Planı Düzenlemeğe Kalkışmadan Önce" *Belediyeler Dergisi*, Birincikanun 1935, yıl 1, S. 7, ss. 27-30.

gereken şehrin tarihi, coğrafyası, nüfusu, gelişim olasılıkları gibi çalışmaların önemini vurgular. Bu çalışmalardan sonra şehrin kuşbakışı görünüşlerinden faydalanılarak şehir planları hazırlanmalıdır. Bu planlar da bir ana plan altında çeşitli alt planlardan oluşur. Bütün bu çalışmaları mimar, mühendis ve haritacı birlikte yapmalıdırlar.

5.2.3 Şehir mimarisinde "usûl"

Uzluk'un şehircilik yazılarındaki bir diğer temel konu şehir mimarisinin usûlleridir. Uzluk'a göre (1933b, s. 65) eski şehirleri "inşaatçılık hatıraları taşıdığı için sevebiliriz ancak artık ihtiyaçları karşılayamamaktadırlar" ve dolayısıyla yeni şehirlere ve planlamalara ihtiyaç vardır. Camillo Sitte (1843-1903), Hermann Jansen (1869-1945) ve Le Corbusier (1887-1965) Uzluk'un metninde bahsi geçen üç önemli şehirci mimardır. Uzluk, metninde haklarında kısa biyografik bilgiler verdikten sonra bu mimarların şehircilik anlayışlarını kısaca betimler. Sitte'yi zamanının yeni şehir mimarisini ortaya koyan kurucu isim olarak niteler ancak ona göre Sitte'yi zamanının en önemli şehircisi yapan onun yazdıklarıdır. Uzluk'a göre (1933b, s. 65), Jansen Sitte'nin takipçisi, Le Corbusier ise onlardan daha sonra gelen ressam ve inşaatçıdır. Le Corbusier'e dair bu görüşü Le Corbusier'nin şehircilik ilgisinin resim ve mimari ilgisinden daha geç başlamış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Zira ilk şehircilik metnini 1925'te yayımlayan Le Corbusier, 1919 yılında Paris'te ressam Amédée Ozenfant (1886-1966) ile birlikte resim ve mimari başta olmak üzere pek çok farklı konuda pürizme öncülük eden düşüncelerini L'Esprit Nouveau [Yeni Ruh] dergisinde duyurmuştur. Uzluk, metninde isimleri geçtiği halde bu şehirci mimarların üretimleri ve yöntemlerini tartışmaz.

Şehircilik alanında Jansen daha çok uygulayıcı olarak rol alırken Le Corbusier ve Sitte uygulayıcı olmalarının yanında kuramcıdırlar ve şehircilik düşüncesinin temellerini oluşturan erken metinleri üretmişlerdir. Aynı zamanda bu erken metinlerde usûlleri ve kuralları olan bir şekilde şehirciliği anlatmış olmaları dikkat çeker. Burada Uzluk'un metinlerinde yer alan "usûl"[93] ifadesi ile amaçlanan iki farklı anlamdan bahsedilebilir. İlki, şehir mimarisinin ayırt edici vasıfları bütünü olarak "usûl", ikincisi ise şehir mimarisinin kuralları ve yöntemini oluşturan "usûl"dür.

[93] Usûl: (I) ç. a. (usu:lü) 1. Kökler, asıllar. 2. huk. Bir kimsenin ana, baba, dede ve nineleri; (II) a. (usu:lü) 1. Bir amaca erişmek için izlenen düzenli yol, tutulan yol, yöntem, tarz. 2. Bilimde belli bir sonuca erişmek için, belli ilke ve kurallara göre izlenen yol, metot.

Bunlardan ilkini Türk şehrinin kökenlerini tartıştığı makalelerinde etraflıca ele aldığından bu anlamıyla usûlden aşağıda yer alan 5.3.1 bölümünde bahsedilecektir.

İkinci anlamda ise, usûl, şehir mimarisine rasyonel ve akılcı nitelik kazandıracak bir yöntemdir. Örneğin Uzluk'a göre, şehir mimarisinde usûllerin en önemli unsuru yollardır. Yolların önemi, ihtiyaca ve işlevine göre genişlikleri çeşitli alternatifleriyle ve sayısal verilerle anlatılır.[94] Dolayısıyla planlamanın usûlleri olarak verdiği bu bilgiler kitabi olmanın yanında uygulamaya da yöneliktir. Yolların ve yollar arasındaki alanlarda oluşturulacak evlerin genişlik, büyüklük, konumlanış gibi belirleyicilerini sayısal verilerle açıklaması ve doğrudan uygulamaya yönelik ifadeler kullanması metnin tam olarak ne maksatla yazıldığı, kime/kimlere hitap ettiği hakkında düşündürmektedir. Kuvvetle muhtemel Uzluk, kendisini bir öğretici/aktarıcı olarak konumlandırmakta, Almanya'da öğrendiği planlama kurallarını henüz bir planlama bilgi ve tecrübesinin oluşmadığını düşündüğü ülkesinde duyurmak istemektedir. Ancak bunu da yine Türkiye'ye uygulanabilecek şekliyle anlatmamakta, usûlleri Avrupa ve özellikle Almanya üzerinden anlatıp sonrasında "…bu mikyaslar tabi yalnız Avrupa inşaat kanunlarının verdiği salahiyete göredir. Bizde bunun doğrudan doğruya mahalli inşaat kanunlarımıza göre ebat verilmesi dikkati celbetmelidir." gibi yüzeysel bir ifadeyle anlatımını sonlandırmaktadır (1933b, s. 69). Uzluk, Batıdakini almak istemektedir ancak doğrudan uygulayamayacağının da farkındadır, yine de bunu nasıl yapacağını bulamaz. Batıdaki modern planlamanın "bize göre" uygulanması gerektiğini düşünür ama bu uzlaşmanın çözümünü üretemez.

Uzluk, usûllere dair bu metinlerinde şehirlerin kökenleri ve şehir mimarisinin usûllerinden sonra sırasıyla hamamlar, yeşil alanlar ve mezarlıklar konularıyla devam eder. Bu üç başlık da özellikle Avrupa'da var olan ancak Türkiye'de o dönemde pek fazla üzerinde durulmayan, mevcut olanların da Avrupa'daki anlayışla yapılmadığı örneklerdir. Seçtiği bu örnekler Türkiye'de dönemin belediyelerinin temel hizmetleri olarak görülen sağlık, hijyen, temiz hava, spor gibi konulardadır.

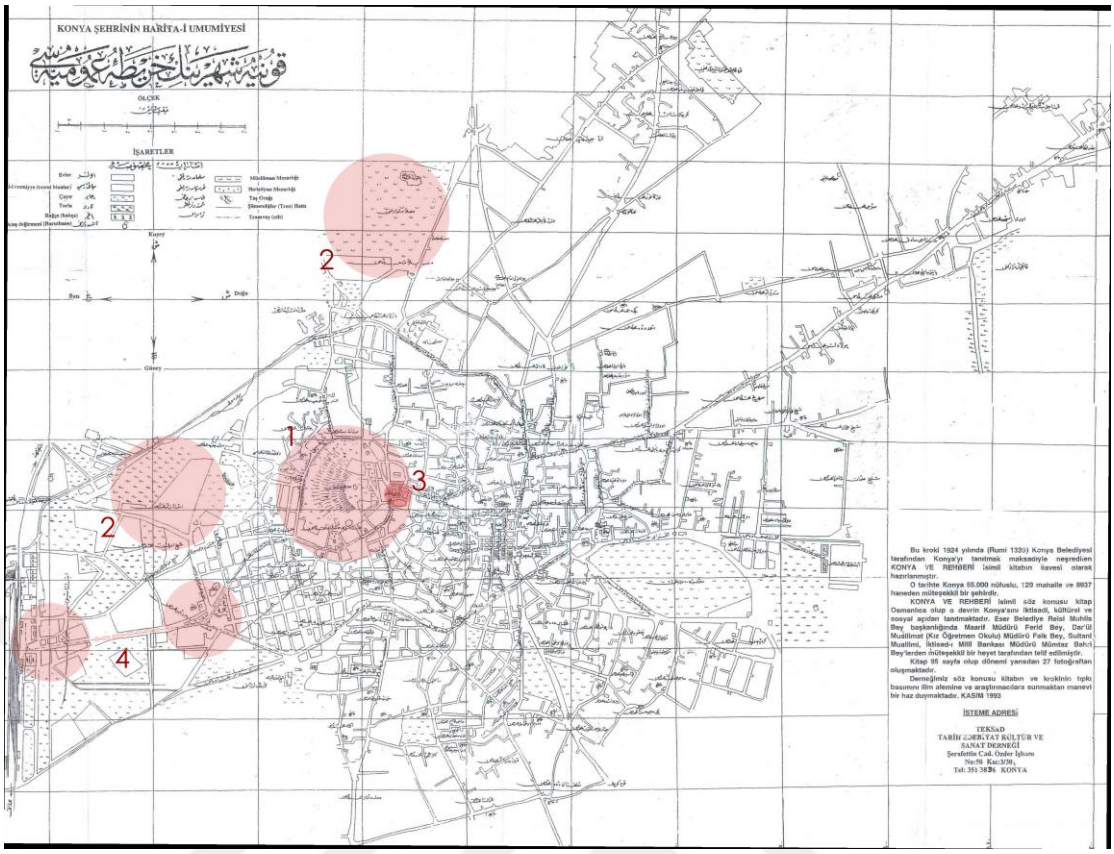
[94] Bu sayısal ifadelere şunlar örnek verilebilir: "Umumiyetle üç araba yeri 2+2+2=6m. Bazan bu miktarı 6-7m kadar almak mümkün olduğu gibi, 7,5m'ye çıkarmak da kabildir." … "Tramvay arabası için 2,10m genişliği bazen 2,7m tramvay, araba için 8m vermek kafidir. Tramvay ve arabanın arasında 0,7m açıklık bulundurmak lazımdır. Bu suretle çarpışma tehlikesi olmaz. Bunun için 10,7m-11m almak istenilen şeyi tamamile yerine getirir." (Uzluk, 1933b, ss. 68-69).

5.2.4 Uzluk'un Konya şehir planı üzerine etütleri

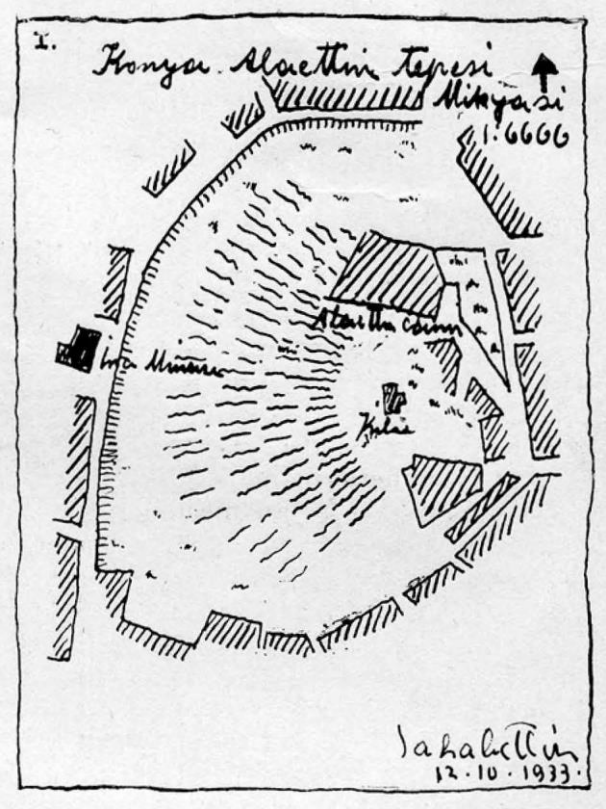
Konya, Uzluk için doğduğu büyüdüğü ve o dönemde içinde yaşadığı kent olarak üzerine söz söyleme ihtiyacı hissettiği yerdir. Uzluk'un Konya üzerine elimizdeki çalışmaları yalnızca bazı bölgeler için önerilerden ibaret olsa da genelde şehrin imarı için de çaba harcadığı düşünülebilir. Uzluk, Konya'nın da o dönemde diğer şehirler gibi uzmanlarca planlanması gerektiğini düşünüyor olmalıdır ki Jansen ile bunun için görüşür ancak çabaları sonuçsuz kalır. Odabaşı'nın kayda aldığı Türkiye Anıtlar Derneği Konya Şubesi toplantılarından aktardığına göre; Uzluk, 1988 yılının Ekim ayındaki toplantıda, Almanya'da Jansen'in yanında çalıştığı sırada Jansen'den Konya'nın imar planını yapmasını rica ettiğini anlatır. Jansen kabul eder ve Adana'da bir işi olduğunu oraya giderken Konya istasyonundan onu alıp şehri gezdirirlerse plan için çalışmaya başlayabileceğini söyler. Jansen istasyonda üç beş saat beklediği halde kimsenin gelmemesi üzerine Adana'ya gider. Jansen Almanya'ya döndükten sonra durumu ondan öğrenen Uzluk daha sonra da birkaç kez Jansen'e aynı teklifte bulunur. Ancak Jansen, "Milyon verseler artık gitmem. Konya sahipsiz, bunlara lazım değil. Bunlar mektepsiz her şeyi öğrenip çıkmışlar" diyerek plan yapmayı reddeder (Odabaşı, 1998, s.163). Nitekim Konya'nın imar planı ancak 1946 yılında Asım Kömürcüoğlu tarafından yapılacaktır.

Uzluk, "Konya Şehir Planı Üzerine Etütler" metinlerinde Konya şehri için önemli noktalar olarak gördüğü Alâaddin Tepesi, stadyum noktası, halkevi binası, İstasyon Caddesi ve istasyon binası üzerine mevcut plandan hareketle bazı eleştirilerde bulunur ve yeni öneriler sunar (Şekil 5.12). Uzluk'un metninde ele aldığı ilk bölge Alâaddin Tepesidir. Alâaddin Tepesini seçmiş olması şaşırtıcı değildir ancak önerileri dönemi için ilginç sayılabilir. Uzluk, kentin tarihi merkezi sayılan ve kentin omurgasını oluşturan Alâaddin Tepesini seçmiştir, çünkü tepe kentin odağıdır ve bu yer üzerinden hem tarihi yani eski olana atıf yapabilmekte hem de kendi yeni düşüncesini eski ve dolayısıyla güzel olana dayandırabilmektedir. Uzluk'a göre Selçuklular zamanında "şehrin baş unsuru"[95] konumunda ve değerinde olan Alâaddin Tepesi bugün artık şehir planında kentin orta noktasında değildir ve üzerindeki eserlerin pek çoğu yok olmuştur (Şekil 5.13).

[95] Uzluk'un metinlerinde kullandığı unsur kelimesini tek bir anlamda ifade etmek pek mümkün değildir. Buradaki kullanım şehrin en önemli ögesi anlamındadır.

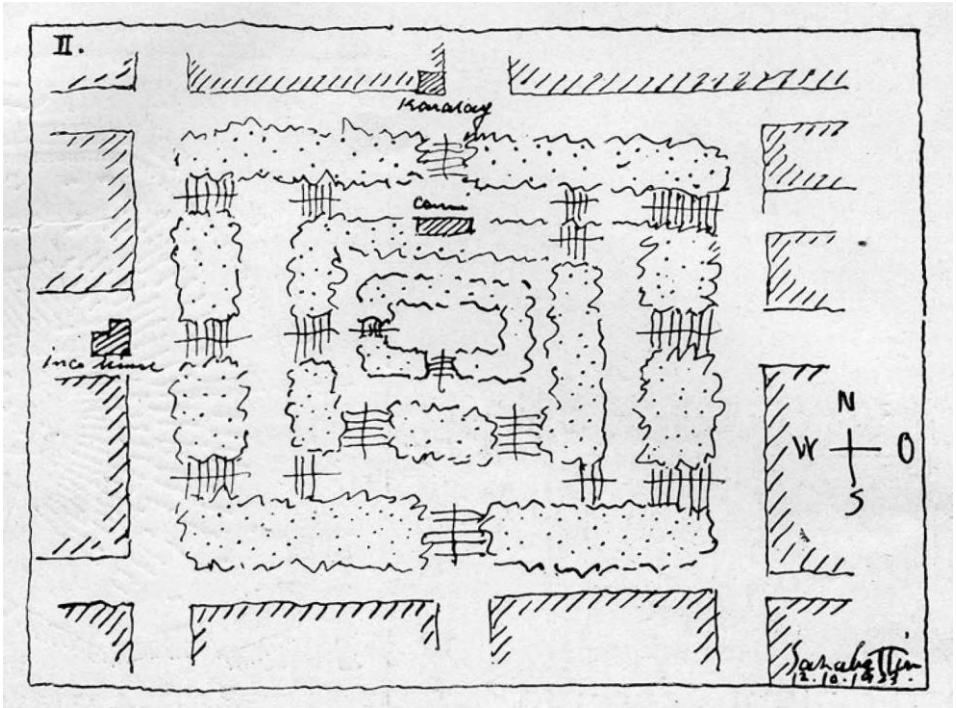

Şekil 5.12: Uzluk'un Konya planı üzerinde etüt ettiği noktalar: 1. Alaaddin Tepesi, 2. Stadyum, 3. Halkevi, 4. İstasyon (1924 tarihli *Konya ve Rehberi* isimli kitabın eki olarak yayımlanan Konya krokisi, Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi).

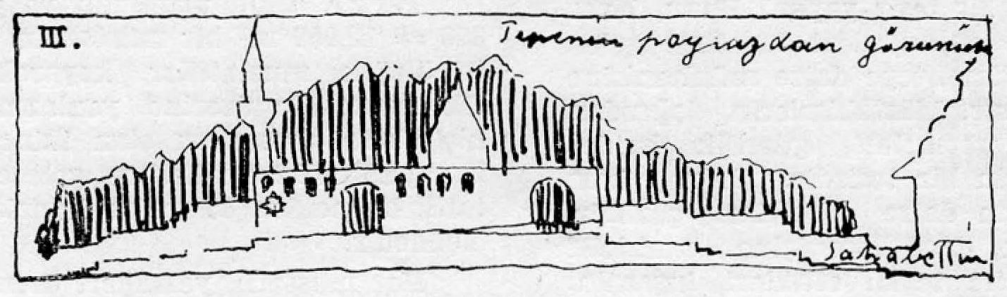
Şekil 5.13: Uzluk'a göre tepenin mevcut hali (Arkitekt, 1933f).

Uzluk, (1933f, s. 363) tepeyi "boş bir toprak yığını" olarak niteler. Ona göre tepeye eski değerinin verilebilmesi için mutlaka bir şeyler yapılması gerekmektedir ve bunun için iki önerisi vardır: İlki tepenin mevcut biçimini değiştirmeden üzerinde yeşil alanlar ve yürüyüş yolları yapmaktır. Mevcut durumda çevredeki sokaklar Alâaddin Tepesinin eğrisel biçimine dik olarak dayanmaktadır dolayısıyla tepe üzerindeki yeni yollar da tepeye paralel eğrisel biçimlenecektir ancak bu "güzellik kaidelerine göre çok çirkin"dir (Uzluk, 1933f, s. 363). İkinci önerisi ise tepeyi dikdörtgen biçimde kademeli olarak üç terasa ayırmak ve üzerine yeşil alanlar yapmaktır (Şekil 5.14). Uzluk bu şekli Türklerin de çok kullandığını, uygulamanın şehrin mimari etkisine katkı sağlayacağını savunur. Türklerin çok kullanmasına rağmen burada kullanmamış olmaları yani tepenin yuvarlak hatlardan oluşmuş olması ise Uzluk için bir sorun oluşturmaz. Uzluk'un bu önerisi, Türk şehirlerinin kökeninini ele aldığı makalesinde yer verdiği Kara Hoço planını da akla getirmektedir (Şekil 5.22). Uzluk, Alaaddin Tepesi için bu eski Türk kentinin düzgün ve dik hatlardan oluşmuş biçimlenişine benzer bir biçimleniş önerir. Bir aidiyet duygusu uyandırmanın yanında geçmişten bir onama alarak modern önerilerini ortaya koyan Uzluk'un bu savunması, güncel ve modern bir uygulamaya eskilik atfederek onu kabul edilebilir ve meşru kılmaya çalıştığını düşündürmektedir.

Şekil 5.14: Uzluk'un Alâaddin Tepesi için önerisi (Arkitekt, 1933f).

Uzluk, yükselecek terasların genişliklerini ve yüksekliklerini hesaplar, merdivenlerin yerlerini belirler. Bu plana göre tepe hem şehirle, hem üzerindeki caminin dik hatlarıyla uyum sağlayacak ve eski düzensiz halinden kurtularak istenilen "güzellikte" olabilecektir. Eskiden tepeyi çevreleyen saray surlarının verdiği ahenk şimdi de ağaçlarla sağlanmış olacaktır (Şekil 5.15). Aynı zamanda mevcut durumdaki tepenin düzensiz yüksekliği sebebiyle birbiriyle ilişkisi kesilmiş olan Karatay, İnce Minareli ve Sırçalı Medreseler de bu düzenlemeyle tepe üzerindeki cami ile birlikte bir bütün oluşturabileceklerdir (Uzluk, 1933f, s. 364).

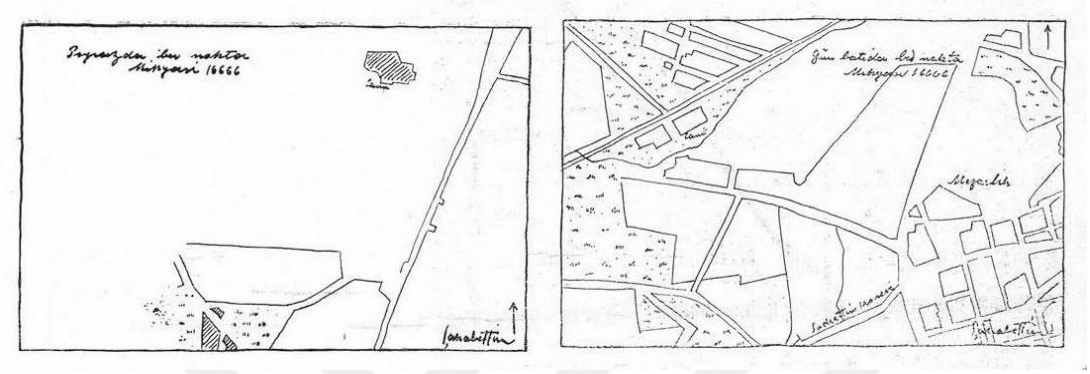
Şekil 5.15: Uzluk'un Alâaddin Tepesi için önerisi (Arkitekt, 1933f).

Uzluk'un çalışmaları arasında Sitte'nin prensiplerine açıkça örnek gösterilebilecek bir öneri yoktur. Gerçekleşecek bir plan ya da kentsel tasarım yapmış olsa bu prensipleri uygular mıydı bilemiyoruz. Sitte gibi "eski" ve "güzel"e değer verirken önerilerinde tarih referansı Sitte'ninkiler kadar açık değildir. Bugün belki anlaşılmaz ve tuhaf bulunabilecek biçimsel önermelerini Alâaddin Tepesine geçmişteki sembolik ve merkezi konumunu iade etmek gereğinin yanı sıra dik ve eğri formların kesişmesinin estetik kaidelerine uygunsuz olduğu görüşü ile gerekçelendirir.

Uzluk'un bu yaklaşımını Jansen'in Ankara planı ile de ilişkilendirmek mümkündür. Jansen Ankara imar planı için; "Eski büyük bir maziden şeref ihale olan istek, Ankara'nın imar planını tesbit eder. Kale şehir tacı olarak kalıyor… Milli abide olan kalenin tamir edilerek, yenileştirilmesiyle kuvvet bulacak olan Anadolu ruhunun takdis edileceği zaman gelecektir." ifadelerine yer verir (Jansen, 1937, s. 18). Uzluk'un da Konya için Alâaddin Tepesi üzerinden benzer bir sembolik yaklaşımda bulunduğunu söylemek mümkündür.

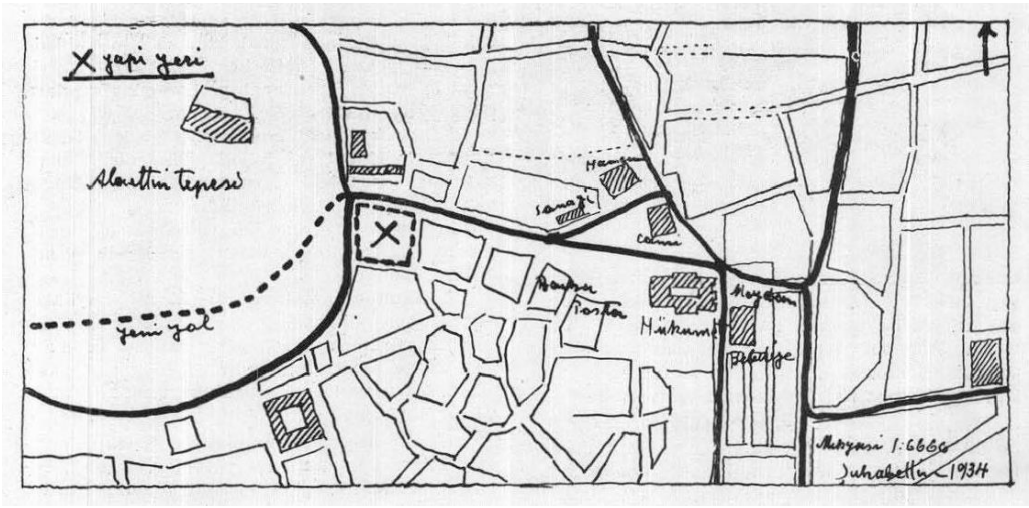
Bir sonraki öneri Konya'da yapılacak olan stadyum hakkındadır. Uzluk'un stadyumun konumu için yine iki önerisi vardır. Büyüklüğü dolayısıyla seçtiğini söylediği bu iki noktadan Musalla Mezarlığı'nın olduğu yerde olan ilki, mezarlık alanı olduğu ve konut dokusuna uzaklığı bakımından stadyum için uygun değildir.

Bunun yerine Alâaddin Tepesi ile tren yolu arasında bulunan alan, merkezi oluşu ve konut dokusuna yakınlığı ile stadyum için uygun alandır (Uzluk, 1934a, ss. 46-47) (Şekil 5.16). Uzluk, stadyum içerisinde bulunacak birimler ve konumlanışları hakkında bilgi verir. Stadyum çevresindeki yeşil alanların yerleşimiyle daha önce önerdiği teraslı Alâaddin Tepesi arasında da görsel bir bağlantı kurar ve bunu sürekli olarak belirttiği güzelliğin devamı olarak görür.

Şekil 5.16: Uzluk'a göre poyrazda Musalla Mezarlığı'nın olduğu yerdeki stadyum alanı ve günbatıda Alâaddin Tepesi ile tren yolu arasında bulunan stadyum alanı (Arkitekt, 1934a).

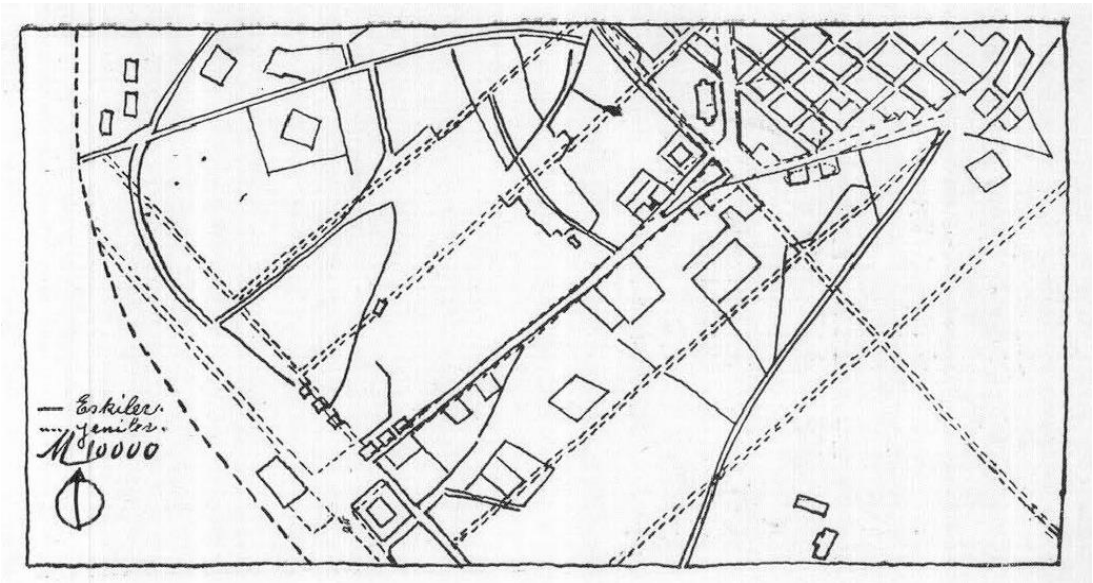
Halkevi binası üzerine yazdığı metinde Uzluk, halk kültürü için mutlaka ihtiyaç duyulan bu yapıların şehrin büyüklüğüne, nüfusuna, halkın ihtiyaçlarına göre şekillenmesi gereğine işaret eder. Konya'da yapılacak Halkevi binasının nereye, ne şekilde yapılması gerektiğini anlatır. Uzluk Konya Halkevi için Alâaddin Tepesinin doğusunda bugünkü Alâaddin Bulvarı ile Mevlâna Caddesi'nin kesiştiği köşe alanı önerir (Şekil 5.17).

Şekil 5.17: Uzluk'un Halkevi binası için yer önerisi (Arkitekt, 1934b).

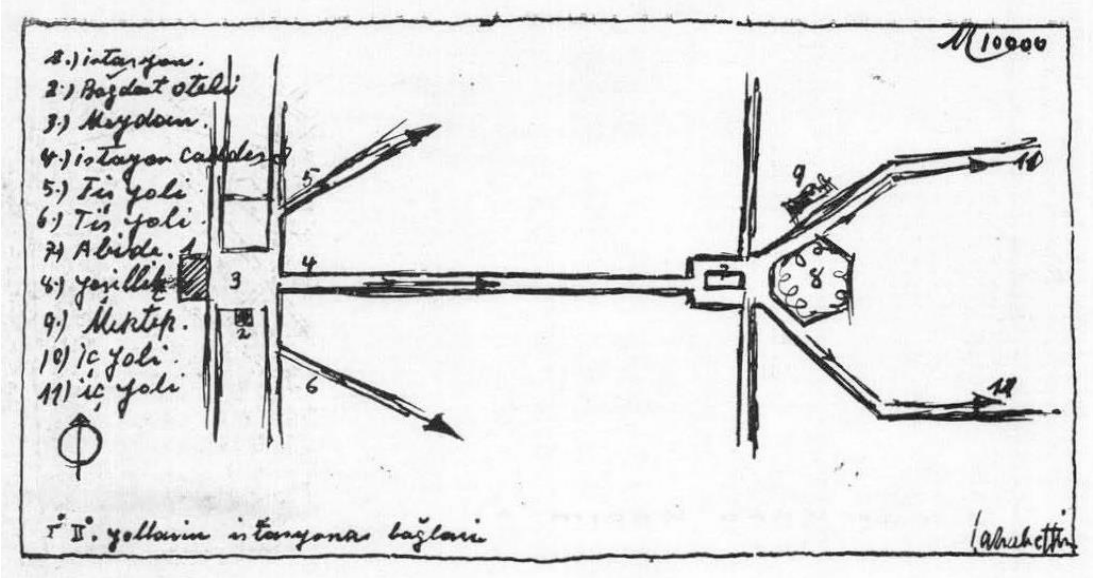
Bu alanda mevcut durumda yapılar yer almaktadır. Uzluk alanda yer alan "bir iki hususi ev"in kaldırılması ve buraya Konya'nın kültürüne ve gelişmesine hizmet edecek halkevi binasının yapılmasını uygun bulur. Yapının arsa içindeki konumu ve büyüklüğünü ölçüleriyle verir, yapının fonksiyonunu ve yapı içerisindeki birimleri anlatır (Uzluk, 1934b, ss. 121-122). Bu alanı seçmesinin sebebi şehrin önemli yapılarını barındıran bir hat üzerinde olmasıdır.

Uzluk son metninde Konya'da İstasyon Caddesi ve istasyon binasıyla ilgili fikirlerine yer verir. Mevcut haliyle İstasyon Caddesi'ne doğrudan orta noktasından ve dik bir şekilde bağlanmayan istasyon binası Uzluk'a göre "çok sapa" bir yerdedir ve Uzluk bu durumu düzeltmek için iki seçenek sunar. İstasyonu ana caddeye dolayısıyla şehre doğrudan bağlamak için ya istasyonu tam olarak karşılayacak şekilde yeni bir yol yapılacaktır ya da istasyon binası yıkılarak mevcut yola uygun şekilde tekrar konumlandırılacaktır. İlk seçenek ekonomik olmadığı gibi hem emek ve zaman açısından hem de mevcut durumu olumsuz etkileyeceğinden mantıklı değildir. Uzluk'a göre ikinci önerisi hem ekonomik hem de doğru ve mantıkidir. İstasyon Caddesi'nin her iki ucunda birer meydan oluşturulmalı, istasyon tarafındaki meydan etrafında güneyde bulunan Bağdat Oteli'ne simetrik kuzeyde de yeni bir yapı yapılmalıdır. Atatürk Anıtı'nın bulunduğu tarafta oluşturulan meydan ile anıt ve okul arasında bağlantı sağlanarak bir bütünlük oluşturulmalıdır (Uzluk, 1934c, ss. 145-146) (Şekil 5.18).

Şekil 5.18: Uzluk'un İstasyon Caddesi önerisi (Arkitekt, 1934c).

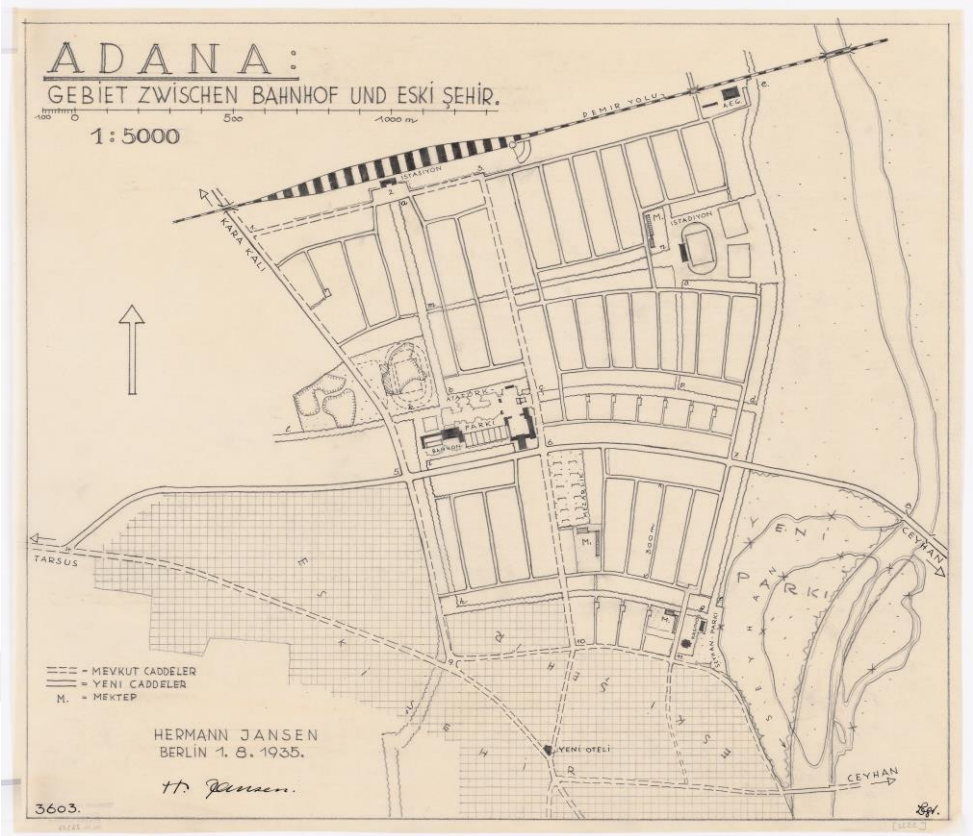
Ayrıca bu meydan altıgen şeklindedir. Uzluk, çevresindeki yollara ve meydana bu şekli verebilmek için karşısına çıkan belediyeye ait bir evi yıkmakta bir mahzur görmemiştir. İstasyon meydanındaki düşüncesini burada da tekrarlar. Meydanı orta nokta kabul ederek kuzeyde bulunan okula simetrik olacak şekilde yeni bir yapı yapılmasını önerir (Uzluk, 1934c, ss. 145-146) (Şekil 5.19).

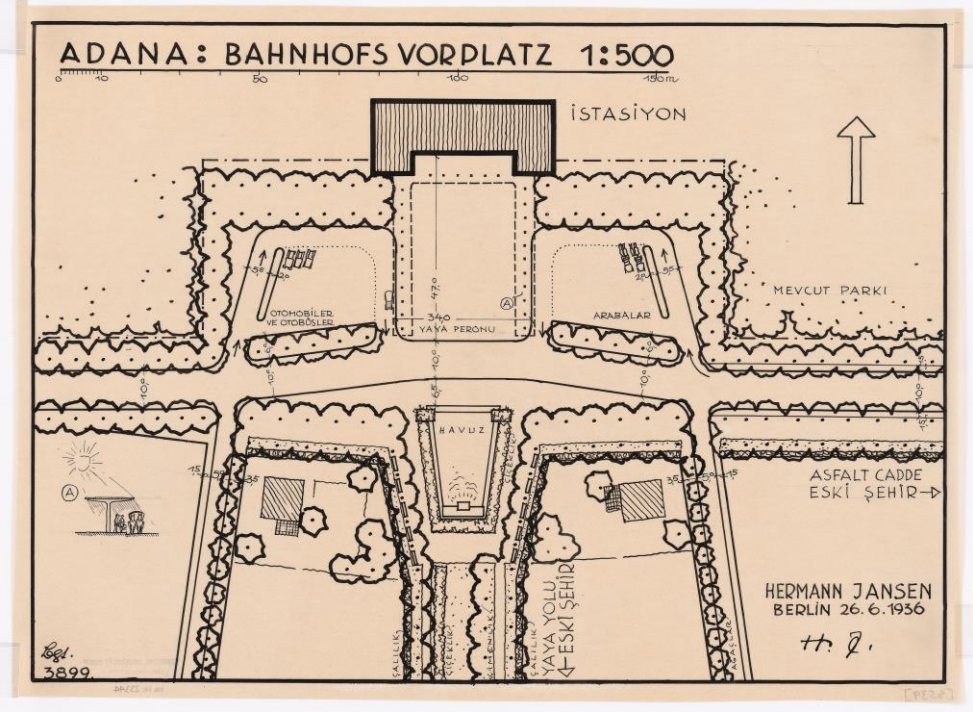
Şekil 5.19: Uzluk'un İstasyon Caddesi önerisi (Arkitekt, 1934c).

Ancak böylelikle şehir bir "güzelliğe" kavuşacaktır (Uzluk, 1934c, ss. 145-146). Uzluk'un yaptığı bu güzellik vurgusunun Sitte için de önemli hedeflerden biri olduğunu burada hatırlatmak gerekir.

Aynı zamanda Uzluk'un bu önerisi ile Jansen'in 1935 yılında yaptığı Adana şehri imar planındaki İstasyon Caddesi ve meydan önerisi arasındaki benzerlikler okunabilmektedir. Jansen, planında istasyon binasının tam ortasından doğrusal olarak Atatürk Parkı'na uzanan bir cadde önerir (Şekil 5.20). İstasyon binası önünde bir meydan oluşturur ve etrafındakileri meydan simetri ekseni olacak şekilde konumlandırır (Ökesli, 2009, ss. 53-55) (Şekil 5.21). Uzluk'un da Jansen gibi oldukça biçimsel ve sanatsal kaygıları olan bir yaklaşımı vardır.

Şekil 5.20: Jansen'in Adana, istasyon ve eski şehir arasındaki imar planı (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 23347, Url-1)

Şekil 5.21: Jansen'in Adana istasyon planı (Architekturmuseum Technische Universität Berlin, Inv. Nr. 23344, Url-1)

Genel olarak Uzluk'un ele aldığı konu başlıkları dönemin benimsenen şehircilik ilkeleriyle örtüşmektedir. Örneğin Ankara planında, Jansen'in tarihi kent odağını koruma yaklaşımı, yol yapımında tasarruf edilmesi gerekliliği, şehirde sıhhat ve hijyen sağlayacak spor alanlarının varlığı gibi[96] üzerinde durduğu ana unsurların Uzluk'un Alâaddin Tepesi, İstasyon Caddesi düzenlemesi ve stadyum alanı seçimleriyle benzerlik gösterdiği düşünülebilir.

Uzluk'un şehircilikle ilgili fikri altyapısının Münih Teknik Üniversitesinde Theodor Ficsher'den aldığı şehircilik dersleri ve Hermann Jansen'in yanında edindiği deneyimine dayandığı bu metinleri ve önermeleri üzerinden okunabilmektedir. Yerel bağlama uygun planlama üretimleriyle tanınan Theodor Fischer (1862-1938) için tarihi kentler incelenip örnek alınması gereken modellerdir. Ona göre simetri ve katı düzenin sınırlayıcılığından kurtulup topografyaya uygun planlamalar yapılmalıdır. Fischer de Jansen gibi Sitte ekolünü devam ettiren plancılardandır ve yaklaşımlarında estetik/güzellik meselesi planlamanın ana unsuru olmuştur (Macuikia, 2008, s. 29). Uzluk da planlamaya aynı kaygılarla yaklaşır. Uzluk'un Konya üzerine yazdığı bu metinlerdeki güzellik vurgusu o döneme kadar haritacıların işi olarak görülen şehir planlamanın mimarların ilgi alanına girmeye başlamasıyla açıklanabilir.

Sitte'nin estetik vurgusu Uzluk'un metinlerinde sıkça yer alsa da bunun Türkiye'ye özgü bir yorumundan bahsetmek de olasıdır. Uzluk, Sitte'nin şehirlere estetik katmak için önerdiği geçmişe bakmayı yerel geçmiş ve dolayısıyla da kimlik ile ilişkilendirir. Bu tavır, 1930'larda Türkiye'deki şehircilik tartışmalarında sıkça rastlanan Avrupalı plancılara yaptırılan planların Türk kent dokusu ile uyumsuzluğu ve yıkıcılığına dair eleştirilerle de parallelik içindedir.[97] Sitte'nin önerdiği günün şehir mimarisi için tarihi kentlerden yararlanma prensibi, Türkiye bağlamında Türk kentinin karakteristikleri ve Türkiye'ye özgü planlamanın nasıl olması gerektiği tartışmalarıyla birlikte ele alınır.

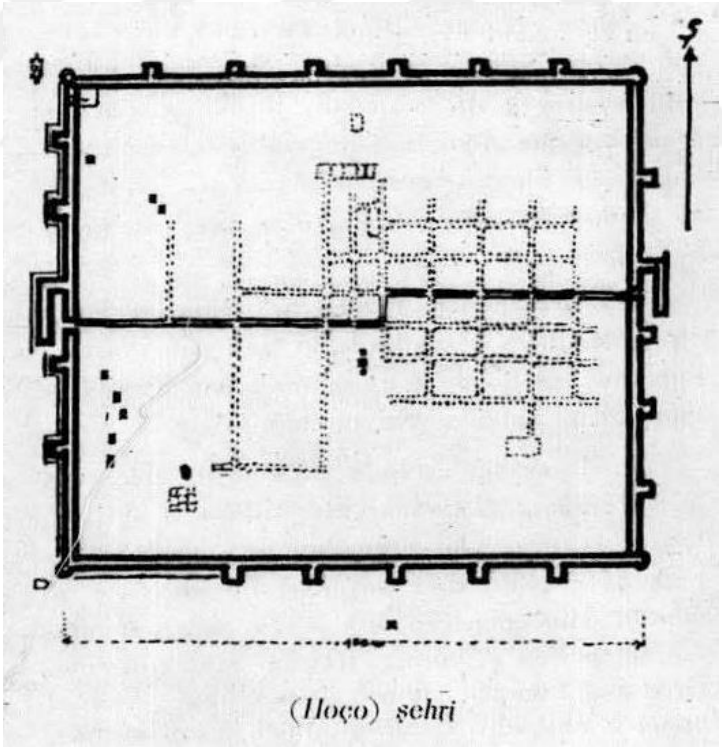
[96] Ayrıntılı bilgi için bkz. Tankut, G. (1993). *Bir Başkentin İmarı: Ankara, 1929-1939*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

[97] Özellikle Burhan Arif'in konuyla ilgili Arkitekt'te yazıları mevcuttur. Burhan Arif'e göre (1932, ss. 1-3) bu mimarlar Türk kentine yabancı oldukları gibi; Avrupa'daki örnekleri, Türk kentinin mevcut dokusuna bakmaksızın aynen uygulamaktadırlar.

5.3 Türkiye'ye Özgü Planlama Prensipleri

5.3.1 Türk şehri nedir?

Uzluk'un metinlerinde Türk kenti konusu önemli bir yer tutar. Uzluk (1935b, ss. 1-2), tarifleyeceği usûllere tarihi bir arka plan oluşturmak için olsa gerek Mısır'da Menfis (Memphis), Mezopotamya'da Babil, Asurluların başkenti Ninova ve Korsubat (Horsabad/Dur-Şarruki) şehirlerinin topografik yapısı, biçimsel özellikleri, üzerinde bulundurduğu yapıların şehirde konumlanışı ve birbirleriyle olan ilişkilerine yer verir. İslâmiyet öncesi Türk şehrinin varlığını yarı yerleşik hayat yaşamış ve bazı yerleşimler kurmuş olan Hunlar'dan itibaren kronolojik olarak biçimsel özellikleriyle anlatır. Hunların dairevi planları sonrasında Uygurlar zamanında gelişen ve düzgün hatlardan oluşan şehirlerden örnekler verir. Uygur şehirlerinin en tanınmışlarından eski bir Çin kenti olan başkent Kara Hoço (İdikut Şehri)[98] üzerinde durur ve şehrin biçimsel özelliklerini, planını, içinde bulundurduğu mimari ögeleri tarifler (Uzluk, 1935b, ss. 2-4; 1932, ss. 325-326) (Şekil 5.22).

Şekil 5.22: Uzluk'a göre Hoço Şehri planı (Mimar, 1932).

[98] "İdik kut" (ya da idi kut) Uygur hükümdarının han ünvanı yerine tercih ettiği mütevazı bir unvan (Sümer, 1993, s. 33).

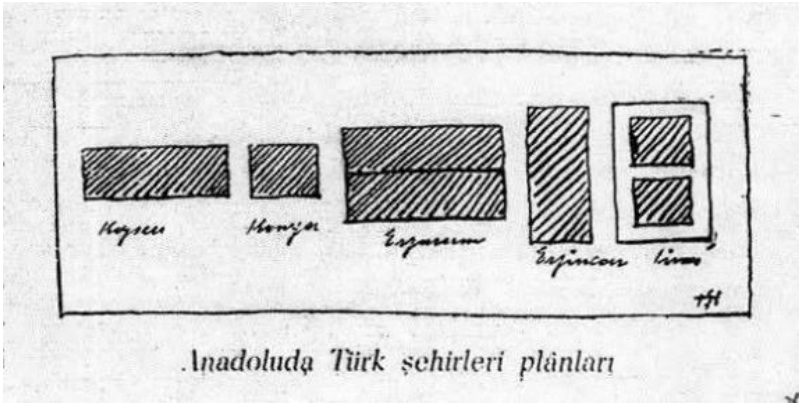
Yunan ve Roma dönemi şehirlerinin genel yapısından da bahseden Uzluk, düz hatlı dikdörtgen biçimli Roma şehir planlarının kökeninin doğuya ait olduğunu ve hatta Uygurların Hoço kentine dayandığını, bu planları Romalıların icat etmediğini, Türklerle karşılaşmaları sonucu Anadolu üzerinden Avrupa'ya naklettiklerini savunur. Örneğin, Romalılar'ın 1593 yılında Türk saldırılarına karşı korunmak için kurdukları Palma Narsa[99] şehri planının Türk şehir planlarından örnek alınarak yapıldığını söyler (Uzluk, 1933a, s. 2). Dokuz köşeli yıldız biçiminde ve etrafı hendeklerle çevrelenmiş, Rönesans'ın ideal kent planlarının hayata geçirilen önemli bir örneği olan bu kent Uzluk'un metninde bir anda eski Türk kenti Hoço'nun planından esinlenilerek oluşturulmuş olur. Kentler arasında böyle bir tarihsel ilişki kurmuş olması ve bunu yaparken tek dayanak noktası olan biçimi göz ardı etmesi milliyetçi üstünlük kurmak isteyen bakış açısının yansıması olarak görülebilir. Aynı zamanda hakkındaki araştırmalarda şimdiye kadar yeterli bilgi bulunamamış şehir planları için de "…Türk mimarları tarafından bulunduğu gayet katidir." gibi iddialı ama dayanak noktası pek de net olmayan açıklamalarda bulunur (Uzluk, 1933a, s. 2).

Uzluk bir başka Türk kenti olarak Bhadanta yon ton sgro adında Türk bir mimar tarafından 900-1000 yıllarında tasarlandığını belirttiği Aydoğdu'nun (Aydogot)[100] şehrini anlatır. Verdiği bu örnekler Alman arkeolog Grünwedel'in 1902 yılında başladığı Turfan araştırmalarından elde edilmiş bilgilerdir. Ancak Uzluk bilinen en eski ve gelişmiş Türk şehir örneği olarak kabul edilen ve İç Asya şehirlerinin tipik üç parçalı yerleşim özelliğini gösteren Ak-Beşim'den[101] metninde bahsetmez. Bunun yerine kare ya da dikdörtgen hatlara sahip düzgün şehir planlarından örnekler verir. Bu açıdan Uzluk'un, şehirlerin kökenine, yerleşim özellikleri, coğrafi veriler, toplumsal konular yerine biçimsel olarak yaklaştığı söylenebilir.

Uzluk'a göre (1932, s. 329) Anadolu'daki Türk devri, öncesine göre daha zengindir. Bu devirlerin bütün şehir planları aynı fikir üzerine ortaya çıkmış, şehrin coğrafyasına, iklimsel şartlarına göre şehirlerde değişiklikler olmuştur. Uzluk; Konya, Kayseri, Erzurum, Erzincan, Sivas, Diyarbakır şehir formlarını şematik olarak örnekleyerek Anadolu'da Selçuklular tarafından yapılan şehir planlarının da çok çeşitli olduğunu savunur (Şekil 5.23).

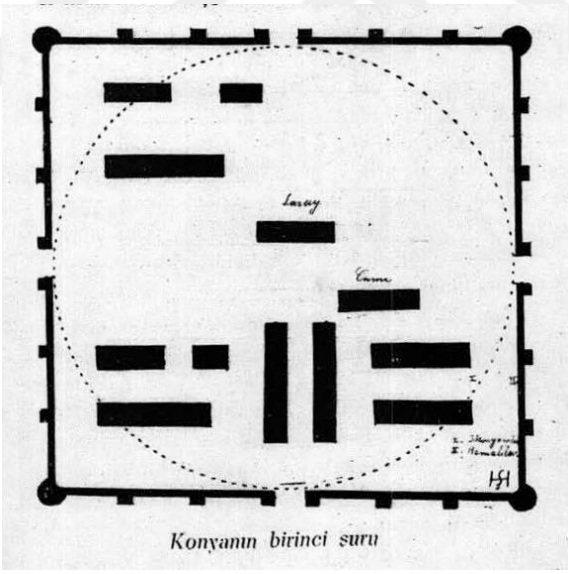
---

[99] Palmanova
[100] Araştırmalarda bu isimde bir şehir bulunamamıştır.
[101] Ayrıntılı bilgi için bkz. Cezar, M. (1977). *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Şekil 5.23: Uzluk'a göre Anadolu'da Türk şehir planları: Kayseri, Konya, Erzurum, Erzincan, Sivas (Mimar, 1932).

Ona göre bu planlar "doğrudan doğruya Asya Türk şehir mimarisinin etkisi altındadır", Uzluk'un (1936c, s. 50) yabancı malzeme ve işçilikle yapılmış "döküntüler" olarak gördüğü, düzgün hatlardan oluşmayan Anadolu'daki Yunan ve Roma şehirleri sonraki dönemlerce örnek alınmamıştır. Örneğin Uzluk'a göre (1932, s. 330) "Konya'nın Selçuklular zamanındaki planı, Yunan ve Roma zamanından tamamen farklıdır. Bu şehir planının kökeni şarktan gelmektedir." (Şekil 5.24).

Şekil 5.24: Konya, birinci sur ve saray yapıları (Mimar, 1932).

Ödekan'a göre (1990, ss. 374-375), Antik ve Bizans'tan kalma kalesi ve surları bulunan eski kentin Türk-İslâm kentine dönüştürülmesiyle oluşan kentlere Konya ve Diyarbakır örnek verilebilir. Selçuklular zamanında, iç kale hariç mevcut surların neredeyse yok olması ve şehrin genişlemesiyle yeni surlar yapılmıştır. Surlar sınırlayıcı etken olsa da Osmanlı zamanında şehir surların dışına doğru büyümüştür (Kuban, 1968, s. 65). Dolayısıyla Uzluk'un bahsettiği gibi Konya planı tamamen

doğu kökenli ya da dikdörtgen planlı değil, Diyarbakır şehri gibi dairevi planlıdır. Uzluk, şehrin topoğrafyaya uygun, olağan şekilde kendiliğinden gelişmesini değil, bir planlama ilkesiyle düzgün ve kurallara uygun yapılmasını savunur ve Uzluk'a göre Türkler özellikle de Selçuklular tam da böyle yapmışlardır. Dolayısıyla Uzluk, modern öncesi bir planlama kavramının varlığından söz etmiş olur. Anakronik bir tavırla, modern bir söylem olan planlamanın geçmişte de sanki bugünkü gibi yapıldığını söyler.

Uzluk, metninde Osmanlı kentinden hiç söz etmez hatta Selçuklu sonrasını yok sayar. Selçuklular zamanında önemli konumda bulunan kentlere metninde yer verir ancak bu kentler Selçuklu sonrasında kayda değer hiçbir gelişme ya da farklılık göstermemiş gibi davranır. Oysa Selçuklu kenti olma özelliğini tarih boyunca kaybetmemiş ve belirgin özelliğini bununla korumuş olsa da Kuban'ın da belirttiği gibi (1968, s. 65); Konya, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemlerinde de özellikle Mevlevîliğin merkezi olması dolayısıyla önemli bir şehir olmuş, tekil yapılarda ve kent ölçeğinde değişimler yaşamıştır.

Uzluk'un Türk kenti varlığı ve köken arayışı aynı zamanda dönemin milliyetçi tutumunu yansıtmaktadır. Hakim batılı görüşün göçebe bir millet kabul ettiği ve dolayısıyla kendilerine ait özgün bir sanatın var sayılmadığı bir dönemde Uzluk ve diğer erken Cumhuriyet yazarları bunun zıttını iddia etmiş ve bu sanatı "Türk" adıyla yeniden şekillendirerek var etme ya da varlığını ispatlama gayreti içine girmişlerdir. Ancak bu tavır oldukça milliyetçi bir duruşla Türk'e ait olanın diğerlerinden daha üstün bir konumda yer bulmasını da beraberinde getirir. Örneğin; Belediyeler Dergisi'nde yayımlanan, Uzluk'un Ankara Halkevi'nde 4 Nisan 1936'da verdiği konferans metninin başında şu ifadeler yer alır: "…Mimar Şehabettin Türk şehircilik tarihine girişmezden önce eski mimari tarihinden bahsetmiş, ve bu izahile Türklerin şehircilikte de ilk ve en eski millet olduğunu göstermiştir." (Uzluk, 1936c, s. 42). Yine Belediyeler Dergisi'nde Türklerin ilk ve en büyük olduklarını kanıtlamak isteğiyle şöyle sözler yer alır: "Yeryüzünde her büyük işin başında Türk vardır. Genel tarih, harp tarihi, her türlü yaşayış ve ilerleyiş bakımından medeniyet tarihi, Türk elile yazıldığı gibi, uray ve şehircilik tarihinin başlangıcı da Türk emeğile yazılmıştır." (Kıcıman, 1934, s. 18).

Uzluk'un Türk şehirlerini Orta Asya örnekleriyle ilişkilendiren tavrı dönemin Türk Tarih Tezinin etkilerini barındırıyor olmalıdır. Ancak Uzluk yalnızca Türk kentinin

kökenlerini bulmakla ilgilenmez, Türk'e özgü modern şehrin nasıl gerçekleştirilebileceği sorusunu da sorar. Bu soru 1940'larda daha belirgin şekilde tartışılmaya başlanacaktır.[102]

5.3.2 Modern zamanda Türk şehri nasıl olur?

Cumhuriyet sonrasında Türkiye'de planlama konusunda yapılan uygulamaların çoğunluğunu, daha çok Almanya'daki bahçeşehir uygulamalarının etkisinin görüldüğü mahalle planlamaları ve daha karmaşık bir konu olan mevcut kentlerin planlamaları oluşturur. Var olan kentlerin planlamalarındaki tutum; mevcut şehrin karakterini koruyarak modern ihtiyaçları karşılayacak şekilde düzenlemek, yeşil alanlarla sağlık ve sıhhat sağlamak, tarihi binaları korumak ve çevrelerini çirkin yapılardan arındırarak tarihi ve doğal değerlere gereken önemi vermek olarak belirtilir. Ancak belirlenen bu yaklaşımın planlamalar yapılırken tam olarak uygulandığı söylenemez. Planlamanın modern bir kavram ve tecrübe edilmemiş bir pratik oluşu uygulama alanını zorlaştırır. Bu dönemde planlamanın yöntemini ve kurallarını anlatan şehircilerin planlama için farklı yollar izlemelerinin bir sebebinin de bu olduğu düşünülebilir.

Türkiye'de bu dönemde özellikle şehircilik konusunda yazan Türk mimarlar, Avrupa üzerinden anlattıkları şehircilik kurallarının Türkiye'de aynen uygulanmaması gerektiğini bilmelerine rağmen nasıl uygulanacağı konusunda bir yöntem de üretemezler ve bu sebeple söyledikleri pratikle ilişkilenmez. Örneğin Uzluk, şehirdeki oturma alanları, hamamlar, yeşil alanlar gibi konuları ele alarak bir kural ve yöntem adı altında planlamayı anlatır ancak bu genelgeçer kuralların yerel bağlama uyarlanması için nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiği konusunda hiç bir açıklama yapmaz. Bu tavrın belki tek istisnası mezarlıklar konusundaki yazdıklarıdır.

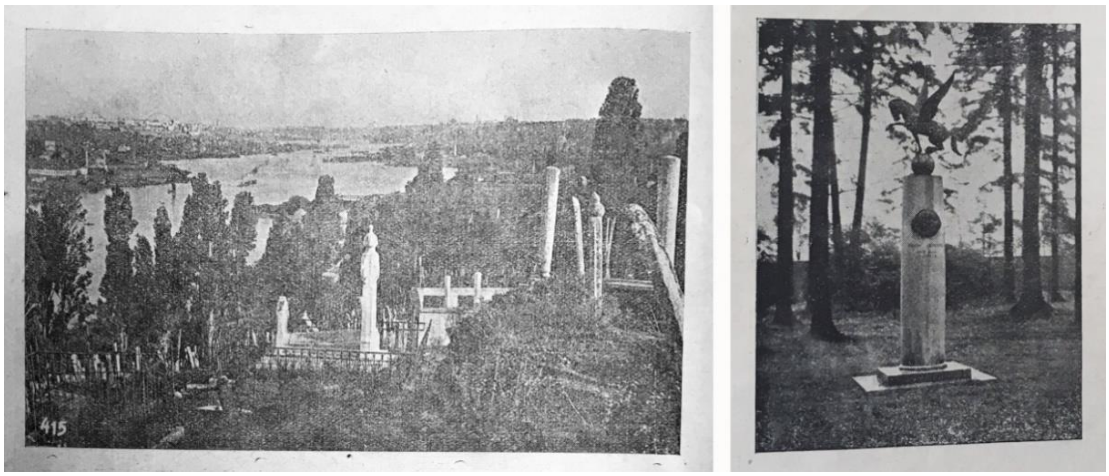
---

[102] Sedad Hakkı Eldem, Türk kenti ve modern zamanda Türk kenti yaratma inancını şu sözlerle dile getirir: "Şehirlerimiz imar ediliyor, asrın ihtiyaçlarına uygunlaşıyorlar diye memnun olmamız lazım iken, eskinin yerine geçen yeni yapıların ve şehirciliğin çirkinliği ve soysuzluğu bu hisleri baltalamaktadır… Çekindiğimiz şehirlerimizi Potsdama, Kot Dazüre, Bükreşe benzetmek isteyen imarcılarımızdır. Türk şehirciliğini, Türk mimarisini yalnız mazide mi aramalı, bugünün, Türk şehirciliği, Türk mimarisi olamaz mı?" (Eldem, 1944, ss. 23-25). Eldem, (1944, ss. 23-25) Türkiye'de uygulanan imar kanunlarında Türk şehirlerinin yapısının göz önüne alınmadığı ve yabancı şehirlerin plan ve imar usûllerinin aynen taklit edildiğini söyleyerek durumu eleştirir. Mithat Yenen benzer şekilde bu yıllarda Türk kentinin vasıflarını ortaya koyar. Umum müdür yardımcılığını yaptığı İller Bankası'nın Türk şehirlerini planlamakta gözettiği prensipleri aktarır (Yenen, 1954, ss. 72-74). Türk kenti ve Türk kentinin özelliklerini ortaya çıkarmaktan daha önemli olan konu modern zamanda Türk şehirlerinin nasıl planlanması gerektiğidir.

Uzluk, mezarlıklar konusunda da geniş bilgiler verdiği bir kitap ve makale kaleme alır. Kitabında, mezarlık ve bahçe mimarisinin özel ihtisas gerektiren bir şehircilik meselesi olduğunu belirten Uzluk, kitabı yazma amacını:

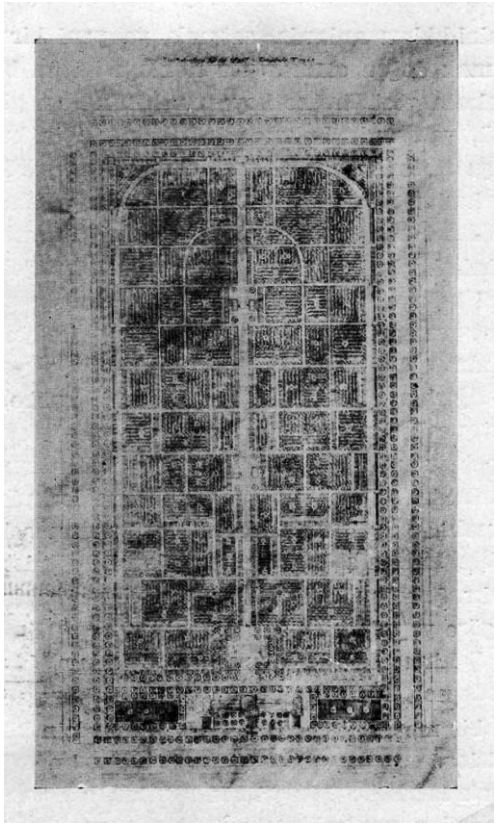
> Türkiye'de şehir inşaatçılığı ve mezarlık mimarisinin son yıllara kadar meçhul bulunması şehirlerimizin en mutena yerlerine mezarlık inşasına sebep olmuştur. Fakat garp medeniyetini artık tamamiyle benimseyen memleketimizde birçok yeni teşebbüsler arasında mezarlıkların ıslahı da düşünülmüş ve bu günlerde İstanbul'da bu yolda ilk fiili adım atılmıştır… Bu münasebetle mezarlıklar ıslah edilirken nasıl bir program takibi lazım geldiğine dair birkaç söz söylemeği faideli buldum (Uzluk, 1931, s. 3).

sözleriyle anlatır. Uzluk, yalnızca mevcut mezarlıkların ıslahı değil yeni mezarlıkların nasıl yapılması gerektiğini de anlatır. Mezarlık imarına başlanmadan önce yapılması gerekenler, mezarlık yeri ve büyüklüğünün tespiti, mezarlığın konumlanacağı yer ile ilgili sosyal, coğrafi, fiziki bilgilerin doğru alınması, mezarlık alanının biçimi, içerisindeki yolların nasıl olması gerektiği, kabir türleri, mezar taşlarının biçim ve malzeme özelliklerine kadar bilinmesi ve uygulanması gerekenleri açıklar. Ancak Uzluk, bu metinlerinde diğerlerinden farklı olarak mezarlık konusunu yerel bağlamda tartışır. Her ne kadar *Şehir Mimarisinde Mezarlıklar* kitabında özellikle Grassel'in yaptığı Münih Orman Mezarlığı ve genel olarak Avrupa örnekleri geniş yer tutsa da, kitapta mezarlıklar konusunu Türkiye bağlamında, makaleler içerisinde ise Konya bağlamında ele almaktadır. Örneğin Avrupa'da tek (zengin) kabirleri ve aile kabirleri olarak iki tane kabir türünün olduğunu söylerken Türkiye için buna fakir kabirlerini de ekleyerek üç tür kabir olması gerektiğini ifade eder ya da ahşap malzemenin Türkiye'de bol bulunması sebebiyle mezar taşlarının ahşaptan yapılmasını önerir (Uzluk, 1931, ss. 7-9). Biçimsel anlamda mezarlıkların nasıl olması gerektiğini anlatan Uzluk, "Profesör Grassel: 'İntizam güzelliktir' der ki, bu kelimelerin içinde hakikaten elzem bir mana vardır. Otuz seneden beri Bavyera'da birçok asri mezarlıklarda aynı düsturu gözeten üstadın talebesi, ben de bu fikirdeyim" diyerek Türkiye ve Almanya'daki mezarlıkları bu açıdan karşılaştırır (Şekil 5.25). Türkiye'deki mezarlıkları düzensiz ve fazla süslü bulan Uzluk, asıl güzelliğin Avrupa'da olduğu gibi intizam ve sadelikte aranması gerektiğini savunur (Uzluk, 1931, ss. 13-15).

Şekil 5.25: Uzluk'un kitabında verdiği Türkiye'den ve Almanya'dan mezarlık görüntüleri (Uzluk, 1931).

Makalesinde ise, Konya'da Belediye'nin, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaptırdığı şehir planına göre çok sayıda ve şehir merkezinde yer alan mezarlıkların mevcut yerlerinden kaldırılması gerektiğini savunur. Bu düşüncelerinden hareketle bir mezarlık projesi hazırlar (Şekil 5.26). İlerideki elli yılı düşünerek planladığını söylediği projesini konumlandırdığı yeri, büyüklüğü, toprağı, üzerinde yetişebilecek bitkileri ile anlatır (1933e, s. 244). Böylelikle, mezarlık ölçeğinde de olsa yeni şehir planlamasının nasıl yapılması gerektiğinin de somut bir örneğini ortaya koymuş olur.

Şekil 5.26: Uzluk'un Konya için mezarlık önerisi (Uzluk, 1933e).

5.4 Sonuç

Uzluk'un şehircilik metinlerini iki başlık altında ele almak mümkündür. Biri eski Türk kentlerinden başlayarak bir mimarlık tarihi anlatısı içerisinde şehre yer vermek diğeri ise modern fikirler ve planlama önerileri sunmaktır. İlki Uzluk için metinlerinin genelinde kullandığı karakteristik bir yaklaşım olarak görülebilir. İkincisi ise bizi planlama deneyimi Jansen bürosunda gördükleri ile sınırlı olan Uzluk'un şehircilik bilgilerinin kaynağının neler olabileceğine yöneltir. Bu bilgilerin Theodor Fischer'den aldığı şehircilik dersleri ve Jansen atölyesinde edindiği deneyimler olmak üzere iki temel dayanağı olduğu söylenebilir. Uzluk'un planlama anlayışı genel itibariyle kendisinin de zaman zaman metnin içinde referans verdiği Sitte, Jansen ve Celal Esad'ın planlama anlayışlarıyla örtüşmektedir. Metinlerinde konuları ele alış biçimine baktığımızda Uzluk'un şehirciliği salt planlama olarak değil mimarın ana rolü oynadığı, kuralları olan bir süreç olarak tariflediğini ifade etmek mümkündür.

Bu dönemde şehircilik, bir planlama sorunu olmaktan çok; kültürel, sosyal, estetik kaygılarla ilerleyen bir yaklaşımla ele alınmıştır. Şehabettin Uzluk da hiçbiri uygulanmayan teorik önermeleriyle şehirciliğin bu erken dönemine katkı sağlar. Şehir planlaması dönemi için uygulama alanı oldukça karmaşık ve pek çok farklı etkenle şekillenmiş bir alandır. Muhtelif sorunların planlama etkinliğini kısıtladığı bu dönemde Uzluk'unkiler gibi teorik çalışmalar şehircilik düşüncesinin gelişiminde önemli yer tutmuştur.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Şehabettin Uzluk'un çalışmalarının büyük çoğunluğunun mimarlık, şehircilik ve resim konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Aktif mimarlık yapmamasına rağmen "Y. Mimar Şehabettin Uzluk" kartvizitini kullanan (Şekil A.47) ve tamamen farklı bir mesleki alana yönelmeyen Uzluk, çalışmalarıyla mimarlıktan hiç kopmaz.

Uzluk, Türkiye ve Almanya'da, 1919'dan 1935 yılına kadar süren eğitim döneminin ardından Türkiye'ye döndüğünde mimarlık mesleğini yapmak adına bazı teşebbüslerde bulunmuş; ancak neticede otuz yıldan fazla süre, ara vermeden öğretmen olarak çalışmaya devam etmiştir. Bu durum, kendisinin bir yandan asıl mesleğini yapmak istediğini diğer yandan da bir şekilde alıştığı korunaklı alanından çıkmak istemediğini düşündürür. Hem uzun ve karmaşık eğitim hayatı, hem de tam olarak uzaklaşamadığı ancak aktif olarak içine de giremediği mimarlık mesleğiyle hayatının biçimlenmesinde Uzluk'un karakter özellikleri de etkin olmuş olmalıdır.

Zeki Sayar, Uzluk'a cevaben yazdığı 1941 tarihli bir mektupta Uzluk'un meslek konusundaki endişelerini samimiyetle anladığını ifade etmekte ancak yine de tamamiyle mesleki sahaya dönmesi temennisini dile getirmektedir (Şekil A.48). Uzluk'un meslek hakkında dile getirdiği endişelerin ne olduğunu tam olarak bilmemekle birlikte, 1930 yılında "Milli Mimari Anketi"ne verdiği cevapların bu konuda sınırlı da olsa fikir verdiğini düşünebiliriz. Uzluk, "teferruat" olarak adlandırdığı, tarihi motiflerle biçim üzerinden kurulmaya çalışılan Türk mimarlığına karşı çıkarak "…Maalesef şimdiye kadar ismi çıkanlardan ve yenilerden pek çokları bu hatayı yapmakla malüldürler. Bu nevi eserleri yapanları acemi minyatürcülere çok benzetiyorum. Gerek birinciler ve gerek ikinci san'at heveskârları teferruat yanında aslı ihmal etmişlerdir." sözleriyle -dönemin hakim düşüncesine paralel olarak- I. Ulusal Mimarlık akımını eleştirir. Hatta dönemin öne çıkan isimlerinden Kemalettin ve Vedat Beyler için "Her iki mimar da kendilerinden uzun uzadıya bahsettirebilecek bir faaliyet göstermiş değillerdir." ifadelerini kullanır. Ancak Uzluk da döneminin pek çok mimarı gibi yeni mimarideki milli özelliklerin ne olması gerektiği konusunda bir öneride bulunmaz, yalnızca yeni milli mimarinin oluşabilmesi için

daha çok tecrübe edilmesi gerektiğini söyler. Öte yandan aynı söyleşide "Kübizm" taraftarı olduğunu dile getirmekte ve Kübizmi "en olgun bir işçilik" olarak tariflemektedir (Anonim, 1930, ss. 84-85). Onun "memlekette yeni mimarinin gelişiminde en emin bir vasıta" olmasını temenni etmekle birlikte belki de bu imkanın henüz oluşmadığını düşünmektedir. Sonuç olarak endişe ve çekinceleri her ne olursa olsun, gerçekleştirmek istediklerini döneminin mimarlık-inşaat ortamında hayata geçiremeyeceğini düşündüğünü varsayabiliriz.

Modernin hakim olduğu mimarlık ortamında yer almamayı tercih eden Uzluk, bir süre sonra tarih ve koruma konularına yönelmiş; Türkiye Anıtlar Derneği Konya Şubesi kurucu başkanı olarak Konya'da koruma alanında aktif rol alabilmiştir. Konya'ya ve Mevlâna'ya olan sevgi ve ilgisi ile bu değerlerin tanınması ve korunması için de çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Uzluk *Mevlânanın Ressamları* kitabının önsözünde şu sözlere yer verir:

> …dağınık duran, bazan kütüphanelerin köşelerine atılmış olan Mevlevi eserlerini bir bir senelerce aradım… burada, garp kaynaklarındaki Mevleviliğe ait bilgileri de birlikte mütalâa ettim. Bazan bir renk alemi bazan bir hat, bir oyma bediası için seve seve günlerimi bağışladım. Onları derin bir aşkın verdiği hazlarla topladım. Bu engin alemin ruhi heyecanlarını her Türke tattırmak için onu bir kere daha yüze veriyorum." (Uzluk, 1945c).

Çocukluğundan vefatına kadar sürdürdüğü bu ilgi Mevlâna ihtifallerinin başlatılmasına ön ayak olmasından yazdığı eserlere kadar bütün çalışmalarında görülebilmektedir.

Konya'daki tarihi eserler ve özellikle Selçuklu dönemine ait olanlarla ilgili yazıları da çoğunluğu neredeyse yok olmuş eserlerin unutulmalarını engellemeye ve bunlarla ilgili doğru bilgileri ortaya çıkarmaya yöneliktir. Ancak, Konya hakkında yazdıklarının amatör ilgilerle şehrin geçmişiyle ilgilenen yazarlarınkinden belirgin şekilde ayrıştığını da belirtmek gerekir. Uzluk, mimar kimliğiyle hem yapıların mimari özelliklerini anlatmakta hem de yapı türünün ortaya çıkması ve gelişimiyle birlikte bir mimarlık tarihi metni yazmaktadır. Ayrıca Selçuklu sanat ve mimarisi hakkında çalışan dönemin Batılı araştırmacılarından Sarre ile de iletişim halinde olduğu bilinmektedir. Bu durum, iletişim halinde olduğu başka araştırmacıların var olabileceği ihtimalini de akla getirir. Sarre'nin Konya Köşkü ve Konya Selçuklu Abideleri gibi önemli çalışmalarını ilk olarak Türkçe'ye çevirmesi ve hatta bu

eserleri kendi yaptığı katkılarla zenginleştirmesi konuya bilimsel düzeydeki yaklaşımının ve güvenilirliğinin işareti olarak görülebilir.

Uzluk'un neredeyse yazdığı her metninde mimarlık tarihçisi kimliği ön plana çıkar. Çok farklı konuları ele aldığı metinlerinde ana kurguların birbirlerine benzediği görülür. Örneğin şehircilik ile ilgili usulleri anlatacağı yazısına şehirlerin tarihi hakkında bilgi vererek başladığı gibi çini üretiminin çeşitlerini ve uygulama yöntemlerini anlatacağı yazısına da çininin tarihiyle ilgili bir girizgah yapmayı tercih eder. Ya da şehircilikte modernist prensipleri anlatırken aynı zamanda bunları geçmişle ilişkilendirme gereksinimi de duyar.

Uzluk'un şehircilik alanında modern fikirlerini ortaya koyduğu yazıları diğer yazılarından bir anlamda farklılaşır. Uzluk, Almanya'da edindiği bilgi ve tecrübeyle, bu yazılarında kendisini bir aktarıcı ve öğretici olarak da konumlandırır. Uzluk'un şehircilik yazıları hem kendi yazın hayatında hem de dönemi içerisinde erken tarihli olmalarıyla da dikkat çeker. Çünkü 1930'larda henüz tam anlamıyla tartışılmaya başlanmayan bu alanda yazı üreten az sayıda mimar vardır.

Uzluk'un 1924'ten 1989 yılına kadar kaleme aldığı yazılarda başlangıçta ilgisinin daha çok resim ve tezyini sanatlar üzerine olduğu; 1930 yılından 1936 yılına kadar şehircilik hakkında, 1936 ile 1952 aralığında Mimar Sinan ve Türk mimarlığı, 1940'lı yıllardan vefatına kadar ise korumanın gerekliliği ve tarihi eserlerin durumları hakkında yazdığı görülmektedir (Çizelge A.1). Bütün yazılarında zamana göre değişmeyen iki konu Selçuklu mimarlığı ve Mevlâna olmuştur.

Uzluk, çalışmalarının büyük bir kısmını oluşturan ve teze temel teşkil eden yazılarında Türk mimarisi, Mimar Sinan ve Osmanlı mimarlığı, şehircilik ve koruma gibi dönemin tartışılan konularında fikirlerini ortaya koyar ve bu metinler çoğu çağdaşları ile parallelik içindedir. Nitekim dönemin hakim milliyetçi söylemi Uzluk'un yazılarında da belirgin şekilde gözlenmektedir. Örneğin Mimar Sinan ve Türk mimarlığı konusunda, milliyetçi bir tutumla Türk mimarlığının savunucularından olur. Türk mimarlığının kökeni tartışmalarıyla ilgili arayışını Selçuklu eserleriyle temellendirir. Sinan ile birlikte Selçuklu mimarlarına da yazılarında yer verir ve önemlerini vurgular. Bu tavrında dönemin kültür politikalarının ve Türk tarih tezinin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Tasarım veya uygulama yapmasa da Uzluk, yaşamı boyunca mimarlıktan uzak kalmamış, mimarlığı düşünmeye, tartışmaya ve geçmişin mimari ürünlerinin korunması için toplumda bilgi ve ilgi uyandırmaya çaba harcamıştır. Mimar kimliğini muhafazadan tereddüt etmemesi, mimarlık hakkında yazmayı da bir tür mimarlık üretimi olarak görüyor olmasındandır. Ve bu yönüyle Uzluk, dönemin mimar profilleri içinde ayrıcalıklı bir konumda yer almaktadır. Yazıları hem Erken Cumhuriyet döneminin doğrudan mimarlık pratiğine ait olmayan tartışma konularını anlamaya yardımcı olmakta hem de mesleğin kamu-mimarı, müteahhit-mimar ve tasarımcı-mimar kimlikleri dışında alternatif güzergahlarının varlığını hatırlatmaktadır.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

S.Ü. Feridun Nafiz Uzluk Nadir Eserler Kütüphanesi

S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Arşivi

Serdar Ceylan Kişisel Arşivi

2 türbe daha tamir ediliyor. (1958, 23 Aralık). *Yeni Meram*.

Ağaoğlu, M. (1926). "Die Gestalt der alten Mohammedije in Konstantinopel und ihr Baumeister", *Belvedere*, S. 46, ss. 83-94.

Ağaoğlu, M. (1975). "Fatih Camii'nin Eski Şekli ve Türk Mimarlık Sanatındaki Yeri", *Arkitekt*, S. 1975-03 (359), ss. 116-118.

Ağaoğlu, M. (1975). "Fatih Camii'nin Eski Şekli ve Türk Mimarlık Sanatındaki Yeri (devam)", *Arkitekt*, S. 1975-04 (360), ss. 181-182.

Ahmed Eflâkî. (1953). *Menâkıbü'l-Ârifîn* (Çev. Tahsin Yazıcı), 2 cilt, Ankara: Milli Eğitim.

Ahmet Cevdet (haz.). (1897/1315). *Tezkiretü'l Bünyân*, Dersaadet: İkdam Matbaası.

Akcan, E. (2009). *Çeviride Modern Olan*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Akpınar, T. (1998). "Hüseyin Hüsameddin Yasar" *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (cilt 18, ss. 551-552), İstanbul.

Alpay, M. (1995). *Şehabettin Uzluk Hayatı-Sanatı-Eserleri* (yayımlanmamış lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Resim-İş Eğitimi Bölümü, Konya.

Anıtlar Derneği ilk toplantısını yaptı…. (1986, 24 Mart). *Yeni Konya*.

Anonim. (1327). Sanâyi-i Nefîse Mektebi Talimâtnâme ve Ders Programları, Mahmud Bey Matbaası, Dersaâdet.

Anonim. (1340). Sanâyi-i Nefîse Mekteb-i Âlîsi Talimâtnâmesi, İstanbul Matbaa-i Amire.

Anonim. (1930). "Milli Mimari Anketimize Mimar Şehabettin Beyin Cevabı", *Milli Mecmua*, yıl: 8, c. 11, S. 120, ss. 84-85.

Anonim. (1934). "Sinan", *Mimar*, S. 1934-03 (39), ss. 87-89.

Anonim. (1936). "Konya", *Konya Halkevi Dergisi*, Eylül 1936, no: 1.

Anonim. (1962). Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi, Ankara 19-24 Ekim 1959, *Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Arseven, C. E. (1937). *Şehircilik*, İstanbul: Devlet Basımevi.

Arseven, C. E. (1943). *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Maarif Vekaleti Yyaınları.

Aslanapa, O. (1984). *Türk Sanatı*, İstanbul: Kervan Yayınları.

B. O. Celal. (1932). "Mimar Sinan Ekolü", *Mimar*, S. 1932-04 (16), ss.111-112.

Bir çeşmemiz böyle kurtuldu. (1986, 18 Nisan). *Yeni Konya*.

Bozdoğan, S. (2015). *Modernizm ve Ulusun İnşası, Erken Cumhuriyet Türkiyesi'nde Mimari Kültür*, İstanbul: Metis Yayıncılık.

Burhan Arif. (1932). "Türk Şehirlerinin Bünyesi", *Arkitekt*, c. 1932, S.1932-01(13), ss.1-3.

Burhan Arif. (1935). "Urbaylar Kongresi Münasebetile", *Belediyeler Dergisi*, İkinciteşrin 1935, yıl 1, s. 6, ss. 16-19.

Choay, F. (2001). *The Invention of The Historic Monument* (Lauren M. O'Connell, Çev.). New York: Cambridge University Press.

Çetintaş, S. (1935a, 27 Mart). "Koca Sinan'dan da Büyük Mimarlarımız Vardır", *Cumhuriyet*.

Çetintaş, S. (1935b, 28 Mart). "Türk Mimarisinde En Büyük İnkılabı Yapan Hayreddin'dir", *Cumhuriyet*.

Çetintaş, S. (1935c, 29 Mart). "Eğer Kadirşinaslık Lazımsa Sade Sinan Değil, Bütün Büyük Türk Mimarlarını Anmak Lazımdır", *Cumhuriyet*.

Çetintaş, S. (1937, 6 Nisan). "Mimar Sinan İhtifali Münasebetiyle Bir Teklif", *Cumhuriyet*.

Çetintaş, S. (1952). *Türk Mimari Anıtları: Osmanlı Devri: Bursa'da İlk Eserler.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Ceylan, S. (2013). Türkiye Anıtlar Derneği, *Merhaba Akademik Sayfalar*, 3 Temmuz 2013, ss. 361-364.

Ceylan, S. (2015). "Uzluk, Şehabettin", *Konya Ansiklopedisi*, C.9, Konya 2015, s.31

Cezar, M. (1977). *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Collins, G. (1965). *Camillo Sitte and The Birth of Modern City Planning*, New York: Ramdom House.

Diez, E. (1946). *Türk Sanatı*, (O. Aslanapa, Çev.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Matbaası.

Duyguluer, F. (2004). "Şehircilik ve Planlama Tarihinden: Doktor Emin Bey ve Edouard Joyant", *Planlama* 2004/3 ss. 55-56.

Eldem, S. H. (1944). "Mimaride Biz", *Hep Bu Topraktan*, S.2, ss.20-28.

Erdemir, Y., Cirtil, S., Özgün, S. (2003). *Konya Bibliyografyası-Arkeoloji-Sanat Tarihi-Tarih-Mimarlık Tarihi-Etnografya*, Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Ergin, O. N. (1936). *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İctimaiyat Enstitüsü Neşriyatı: 3, Cumhuriyet Gazete ve Matbaası.

Faik, Mehmet Muhlis, Ferid, Bahri. (1923). *Konya Rehberi*, İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaası.

Glück, H. (1974). "Osmanlılarda Mimari", "Türk Sanatının Dünyadaki Yeri", Eski Türk Sanatı ve Avrupa'ya Etkisi içinde (ed. J. Strzygowski, H. Glück, F. Köprülü), (A. C. Köprülü, Çev). İstanbul: Türk Tarih Kurumu Basımevi, ss. 163-182.

Gurlitt, C. (1907). *İstanbul'un Mimari Sanatı* (çev. Rezan Kızıltan; proje, yapım ve düzenleme Hasan Duman; sanat tarihi ve dilbilim uzmanları M. Oluş Arık, Selçuk Mülayim, Engin Uzmen; İngilizce metin Christopher Bailey). Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.

Halıcı, F. (1984). *Konya*, Ankara: Güven Matbaası.

Halit Ziya (Türkan). (1936). "Belediyeler Nasıl Bir Haritaya Muhtaçtır?" *Belediyeler Dergisi*, yıl 1, Mayıs 1936, S.11, ss. 10-14.

Hanisch, R. (2010). "Camillo Sitte: City Planning According to Artistic Principles, Vienna 1889", *Manifestoes and Transformations in the Early Modernist City içinde* (ed. C. H. Cordua), Farnham, Surrey, England: Ashgate Publising Co.

Hardy, D. (2010). "Mr. Howard and the Garden City: A Plain Man's Guide to the Future", *Manifestoes and Transformations in the Early Modernist City içinde* (ed. C. H. Cordua), Farnham, Surrey, England: Ashgate Publising Co.

Howard, E. (1945). *Garden Cities Of To-Morrow*, (ed. F. J. Osborn), London: Faber And Faber.

İnce Minare ve Karatay esaslı şekilde restore edilecek. (1959, 26 Ocak). *Yeni Konya*.

İslimyeli, N. (1967). "Uzluk Şehabettin", *Türk Plastik Sanatçıları Ansiklopedisi*, cilt 2, s. 795, Ankara: Ankara Sanat Yayınları.

Jansen, H. (1937). *Ankara İmar Planı*, İstanbul: Alaeddin Kıral Basımevi.

Karpuz. H., Şafak, Y. (2003). "Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi (SÜSAM) Uzluk Arşivinin Mevlevîlik ve Tıp Tarihi Açısından Önemi", *X. Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler, Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü Anısına Feridun Nafiz Uzluk Armağanı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi. 2-3 Mayıs 2003, c. 2, ss. 105-109.

Karpuz, H. (2017). Kişisel görüşme, 15 Mart, Konya.

Karpuz, H., Çaycı, A., Ceylan, S. (2017). *Uzluk Ailesi Armağanı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası.

Karpuz, H., Odabaşı, S., Karaoğlu, A. (1996). *Konya Ticaret Odası Sergi Kataloğu*, Konya: Konya Ticaret Odası Yayını.

Karpuz, H., vd. (1998). *Türkiye Anıtlar Derneği Konya Şubesi Çalışmaları*, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.

Keleş, R. (1972). *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yyaınları.

Kıcıman, K. N. (1934). "Uraylar", *Belediyeler Dergisi*, yıl 1 temmuz, S. 2, s. 18.

Konyalı, İ. H. (1964). *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, Konya: Yeni Kitap Basımevi.

Koyutürk, T. H. (1935). "Bir Şehir Planını Düzenlemeğe Kalkışmadan Önce Yapılması Gerekli Yersel Araştırma ve İncelemelerin Önemi", *Belediyeler Dergisi*, yıl 1, S. 7, ss. 27-30.

Kuban, D. (1968). "Anadolu-Türk Şehri Tarihi Gelişmesi Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", *Vakıflar Dergisi,* S. 7, ss. 53-74.

Launay, M, vd. (1873). *Usûl-i Mimârî-i Osmânî*, İstanbul.

Macuikia, J. (2008). *Before The Bauhaus: Architecture, Politics and the German State 1890-1920*, Cambridge: Cambridge University Press.

Mesara, G., Esiner Özen, M. (2006). *Süheyl Ünver'in Konya Defterleri,* İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

Mesara, G., Kazancıgil, A., Sayar, A. G., (1998). *A. Süheyl Ünver Bibliyografyası*, İstanbul: İşaret Yayınları.

Mülayim, S. (2009). "Maziperestler ve Sanat Tarihi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,* Cilt 7, S. 14, ss. 11-32.

Necipoğlu, G. (2007). "Creation of A National Genius: Sinan and The Historiography of 'Classical' Ottoman Architecture, *Muqarnas,* History and Ideology: Architectural Heritage of the "Lands of Rum", Volume 24, ss. 141–183.

Neşet Halil. (1934). *Şehirciliğimiz*, İstanbul: Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. Yayını.

Nietzsche, F. (2007). *Untimely Meditations* (R.J. Hollingdale, Çev.). New York: Cambridge University Press.

Odabaşı, S. (1998). *20. yy. Başlarında Konya'nın Görünümü*, Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.

Ödekan, A. (1990). "Mimarlık ve Sanat Tarihi", *Türkiye Tarihi 1: Osmanlı Devletine Kadar Türkler, içinde* (haz. Ü. Hassan, H. Berktay, A Ödekan; yay. haz. S. Akşin), İstanbul: Cem Yayınları, ss. 363-501.

Peets, E. (1927). "Famous Town Planners: II-Camillo Sitte"**.** *The Town Planning Review*, S. 12, no. 4 (Aralık, 1927), ss. 249-259.

Riefstahl, R. M. (1930). "Selimiyeh in Konya". *The Art Bulletin,* Vol. 12, No. 4 (Dec., 1930), ss. 311-319.

Rifat Osman. (1927). "İrtihalinin 339'uncu Sene-i Devriyesi Münasebetiyle Büyük Türklerden Mimar Koca Sinan b. Abdülmennan", *Millî Mecmua*, 7, S. 83, 1927, s.1339.

Rifat Osman. (1999). Ülkü Ayan Özsoy (Çev). *Edirne Evkaf-ı İslâmiyye Tarihi Birinci Cild Camiler ve Mescidler,* Ankara: T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları

Saban Ökesli, D. (2009). "Hermann Jansen's Planning Principles And His Urban Legacy In Adana", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 26/2 (2009), ss. 53-55.

Şafak, Y. (2003). "Uzluk Ailesinin Mevlevîlik Araştırmalarına Katkıları", *X. Millî Mevlana Kongresi Tebliğler, Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü Anısına Feridun Nafiz Uzluk Armağanı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi. 2-3 Mayıs 2003, c. 2, ss. 143-150.

Şafak, Y. (2006). "Uzluk Kardeşlerin Mevlevilik ve Çelebilik Yönleri", *Tıp Tarihi Araştırmaları*, 14, İstanbul, 2006, ss. 178-182.

Şafak, Y. (2008a). "Şahabettin Uzluk'un Notlarında Son Dönemde Yaşamış Konyalı Mevlevîler", Akademik Sayfalar (Merhaba Gazetesi eki), C.8, S.8, 12 Mart 2008, ss.116-121.

Şafak, Y. (2008b). "Şahabettin Uzluk'un Notlarında İstanbul'daki Mevlevî Muhitinden Hatıralar", *Yedi İklim*, S. 218, Mayıs-2008, ss. 64-70.

Şafak, Y., Öz, Y. (2007). *Feridun Nafiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları*, Konya: Tekin Kitabevi Yayınları.

Şahabettin Uzluk vefat etti!. (1989, 5 Temmuz). *Yeni Konya*.

Sarre, F. (1967). *Konya Köşkü*, (Çev. Şehabettin Uzluk), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sarre, F. (1999). "Konya Selçuklu Abideleri", (Çev. Şehabettin Uzluk, Ali Osman Öztürk), *Yeni İpek Yolu* (Ayrı Basım), Aralık 1999, özel sayı, ss. 100-129.

Sitte, C. (1926). *Şehir Mimarisi*, (Fransızca Çev. Camille Martin, Fransızcadan Türkçeye Çev. C. E. Arseven), İstanbul: Şehremaneti Matbaası.

Soyman, F., Tongur, İ. (1944). *Konya Eski Eserler Kılavuzu*, Konya: Yeni Kitabevi.

Sümer, F. (1993). *Eski Türklerde Şehircilik*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Tankut, G. (1993). *Bir Başkentin İmarı: Ankara, 1929-1939*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Tanyeli, U. (2007). *Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000*, İstanbul: Garanti Galeri.

Tekeli İ., İlkin S. (1984). *Bahçeli Evlerin Öyküsü-Bir Batı Kurumunun Yeniden Yorumlanması*, Ankara: Batıkent Konut Üretim Yapı Kooperatifleri Birliği.

Tekeli, İ. (1997). "Türkiye'de Kent Tarihi Yazıcılığı Üzerine Düşünceler", Osman Gazi Bursa Araştırmaları Uluslararası Kongresi, Uludağ Üniversitesi, Bursa: Haziran 16-18.

Tekeli, İ. (2010). *Türkiye'nin Kent Planlama ve Kent Araştırmaları Tarihi Yazıları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Teşekkür. (1989, 19 Temmuz). *Yeni Meram*.

Topaloğlu, A., Çelik, K., Ören, M. Z. (1988). *Mimar Sinan ve Yapılarıyla İlgili Eserler Bibliyografyası*, (ed. İhsanoğlu, E.), İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Tunnard, C. (1968). "Camillo Sitte and the Birth of Modern City Planning by George R. Collins and Christiane Crasemann Collins", *Journal of the Society of Architectural Historians*, S. 27, No. 1 (Mart 1968), s. 87-88.

Ülgen, A., S., Kunter, H., B. (1938). "Fatih Camii", *Vakıflar Dergisi*, S.1, ss. 91-101.

Ünver, S. (1971). *Ressam Şehit Hasan Rıza Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Uzluk, Ş. (1927a). "Selçuki ve Osmanlı Çinileri İşçiliği", *Millî Mecmua*, c. 8, nr. 91, 1 Ağustos 1927, ss. 1467-1468.

Uzluk, Ş. (1927b). "Selçuki ve Osmanlı Çinileri İşçiliği", *Millî Mecmua*, c. 8, nr. 94, 15 Eylül 1927, ss. 1515-1517.

Uzluk, Ş. (1927c). "Selçuki ve Osmanlı Çinileri İşçiliği", *Millî Mecmua*, c. 9, nr. 98, 1 Kanunuevvel 1927, ss. 1581-1582.

Uzluk, Ş. (1932). "Asya'da Türk Şehir Planları", *Mimar*, S. 23-24, ss. 325-332.

Uzluk, Ş. (1933a). "Şehir Mimarisinde Usûller", *Arkitekt*, S. 25, ss. 1-4.

Uzluk, Ş. (1933b). "Şehir Mimarisinde Usûller", *Arkitekt*, S. 27, ss. 65-70.

Uzluk, Ş. (1933c). "Şehir Mimarisinde Usûller-Umumi Şehir Hamamları", *Arkitekt*, S. 28, ss. 114-119.

Uzluk, Ş. (1933d). "Şehir Mimarisinde Usûller-Şehir Yeşillikleri", *Arkitekt*, S. 31, ss. 221-222.

Uzluk, Ş. (1933e). "Şehir Mimarisinde Usûller-Mezarlıklar", *Arkitekt*, S. 32, ss. 242-244.

Uzluk, Ş. (1933f). "Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-1.Alâaddin Tepesi", *Arkitekt*, S. 36, ss. 363-364.

Uzluk, Ş. (1934a). "Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-2.Stadyum Noktası", *Arkitekt*, S. 38, ss. 46-47.

Uzluk, Ş. (1934b). "Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-3.Halkevi", *Arkitekt*, S. 40, ss. 121-122.

Uzluk, Ş. (1934c). "Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-4.Yeni İstasyon", *Arkitekt*, S. 41, ss. 145-146.

Uzluk, Ş. (1936a). *Sinan bin Abdülmennan'ın Yapı Sınırları*, Konya: Babalık Basımevi.

Uzluk, Ş. (1936c). "Türk Şehircilik Tarihine Dair", *Belediyeler Dergisi*, Nisan 1936, yıl 1, S. 10, ss. 42-53.

Uzluk, Ş. (1936d). "Türk Şehircilik Tarihine Dair", *Belediyeler Dergisi*, Mayıs 1936, yıl 1, S. 11, ss. 19-30.

Uzluk, Ş. (1945a). "Mimar Koca Sinan'ın Sanatı", *Konya Halkevi Dergisi*, yıl 9 Nisan 1945, S. 78, ss.3-19.

Uzluk, Ş. (1945b). "Abidelerimizi Nasıl Tamir Edebiliriz?", *Konya Hakevi Dergisi*, s.84, yıl.10, Ekim-Kasım.

Uzluk, Ş. (1945c). *Mevlânanın Ressamları, Konya: Yeni Kitap Basımevi.*

Uzluk, Ş. (1946). *Mevlâna'nın Türbesi*, Konya: Konya Halkevi Güzel Sanatlar Komitesi Yayınları seri 1 no 2.

Uzluk, Ş. (1947). "Ressam Hüsnü Yusuf'un Konya Panoramasındaki Yapıları", *Konya Halkevi Dergisi*, Sayı: 108-109-110, Konya ekim-kasım-aralık 1947, ss.1-2.

Uzluk, Ş. (1948). "Konya'da Çifte Şerefeli Üçüncü Minare", *Konya Halkevi Dergisi*, S. 112, ss. 3-5.

Uzluk, Ş. (1952a). "Konya'da Çift Şerefeli Üçüncü Minare", *Millî Mecmua,* Cilt: XIII, Sayı147/2, İstanbul 1952, ss. 3-5.

Uzluk, Ş. (1952b). "Konya'da Beyhekim Camii Mihrabı", *Millî Mecmua,* Cilt: XIII, Sayı148/3, İstanbul 1952, ss. 9-11.

Uzluk, Ş. (1952c). "Konya'da Sahip Ata'nın Çeşmeleri", *Millî Mecmua,* Cilt: XIII, Sayı149/4, İstanbul 15 Temmuz 1952, ss. 11-12.

Uzluk, Ş. (1952d). "Konya'da Mevlâna'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler I", *Millî Mecmua*, Cilt: XIII, Sayı:150/5, İstanbul 1952, ss. 12-13.

Uzluk, Ş. (1952e). "Konya'da Mevlâna'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler II", *Millî Mecmua*, Cilt: XIII, Sayı:151/6, İstanbul 1952, ss. 11-12.

Uzluk, Ş. (1952f). "Keluk Bin Abdullah'ın İki Meçhul Eseri", *Millî Mecmua,* Cilt: 13, Sayı:152/7, İstanbul 1952, s.4-6.

Uzluk, Ş. (1953a). "Konya ve Civarı Abidelerinin Süsleri I", *Millî Mecmua*, Cilt:13, Sayı:153/8, İstanbul 1953, ss. 10-11.

Uzluk, Ş. (1953b). "Konya ve Civarı Abidelerinin Süsleri II", *Millî Mecmua*, Cilt:13, Sayı:154/9, İstanbul 1953, ss. 10-11.

Uzluk, Ş. (1953c). "Konya ve Civarı Abidelerinin Süsleri III", *Millî Mecmua,* Cilt:13, Sayı:155/10, İstanbul 1953, s. 9.

Uzluk, Ş. (1953d). "Konya ve Civarı Abidelerinin Süsleri IV", *Millî Mecmua,* Cilt:13, Sayı:157/12, İstanbul 1953, ss. 9-10.

Uzluk, Ş. (1957). *Mevlevilikte Resim, Resimde Mevleviler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Uzluk, Ş. (1959). Konya 2. Surundaki Yazılar, Kabartmalar, Heykeller, *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi,* Ankara: 19-24 Ekim.

Uzluk, Ş. (1971). "İstanbul'daki Eski Fatih Camii'nin Bir Benzeri Konya'da Selimiye Camii", *Vakıflar Dergisi*, sayı: IX, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Mars Matbaası, Ankara

Uzluk, Ş. (1972). "Felekabad Sarayı Konya'nın Neresinde İdi, Kim İnşa ettirdi, Çatısını Hangi Mimar Çattı?", *VII. Türk Tarih Kongresi* 25-29 Eylül 1970 Ankara, c. I, ss. 374-380.

Uzluk, Ş. [Architekt Şehabettin]. (1935a). *Keluk bin Abdullah, Konya*: Babalık Basımevi.

Uzluk, Ş. [Architekt Şehabettin]. (1935b). *Konya'nın Selçukiler Zamanı Şehir Mimarisi*, Konya: Babalık Basımevi.

Uzluk, Ş. [Architekt Şehabettin]. (1936b). *Selçukîlerin Konya Sarayı*, Konya 1936, Babalık Basımevi

Uzluk, Ş. [Architekt Şehabettin]. (1939). *Konya Abideleri*, Konya: Babalık Basımevi.

Uzluk, Ş. [Mimar Şahabettin]. (1941). "Hacı Alaeddin ve Türk Rönesans Mimarları Üzerindeki Tesirleri", *Arkitekt,* S. 121-122, ss. 28-34.

Uzluk, Ş. [Mimar Şehabeddin]. (1931). *Şehir Mimarisinde Mezarlıklar*, İstanbul: Belediye Matbaası.

Yenen, M. (1954). "Türk Şehirleri ve Türkiye'de Şehircilik", *Arkitekt*, c. 1954 S.1954-03-06 (269-270-271-272), ss. 72-74.

Yöğrük, H. (2017). Kişisel görüşme. 22 Mart, Konya.

Yücel, E. (2015). "İbrahim Hakkı Konyalı (Atis)", *Şehirlerin Sevdalısı İbrahim Hakkı Konyalı Armağanı*, Konya: S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

Url-1 <https://architekturmuseum.ub.tu-berlin.de/index.php?p=18>, erişim tarihi 20.04.2018.

Url-2 <http://www.selcuklumirasi.comarchitecture-detailisfahan-cuma-camii>, erişim tarihi 10.04.2018.

Url-3 <https://www.archives.saltresearch.org/R/-?func=dbin-jump-full&object_id=4042174&silo_library=GEN01>, erişim tarihi 20.04.2018.

Url-4 <http://www.liebermann-villa.de/en/biografie-max-liebermann.html>, erişim tarihi: 02.03.2018.

Url-5 <https://www.archivportal-d.de/item/IMTJFNOHIAVBXALAKVYQAHW274LREEE6>, erişim tarihi: 03.04.2018.

Url-6 <https://www.deutsche-biographie.de/pnd116243627.html#ndbcontent>, erişim tarihi: 03.04.2018.

Url-7 <http://authorscalendar.info/wolfflin.htm, erişim tarihi: 03.04.2018.

Url-8 <http://saebi.isgv.de/biografie/German_Bestelmeyer_(1874-1942)>, erişim tarihi: 03.04.2018.

Url-9 <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118691414.html#ndbconte>, erişim tarihi: 03.04.2018.

Url-10 <http://www.whoswho.de/bio/adolf-abel.html>, erişim tarihi: 03.04.2018.

Url-11 < http://gesichter-des-dka.gnm.de/content/mdc_person753c>, erişim tarihi: 03.04.2018.

Url-12 <https://www.deutsche-biographie.de/pnd119018381.html#ndbcontent>, erişim tarihi: 03.04.2018.

Url-13 <https://www.tsingtau.org/grzywacz-dr-phil-margot-1901/>, erişim tarihi: 25.03.2018.

EKLER

EK A: Kişisel evraklar

EK B: Şehabettin Uzluk'a ait çizimler

EK B.1: Almanya'ya gitmeden önce yaptığı düşünülen çizimleri

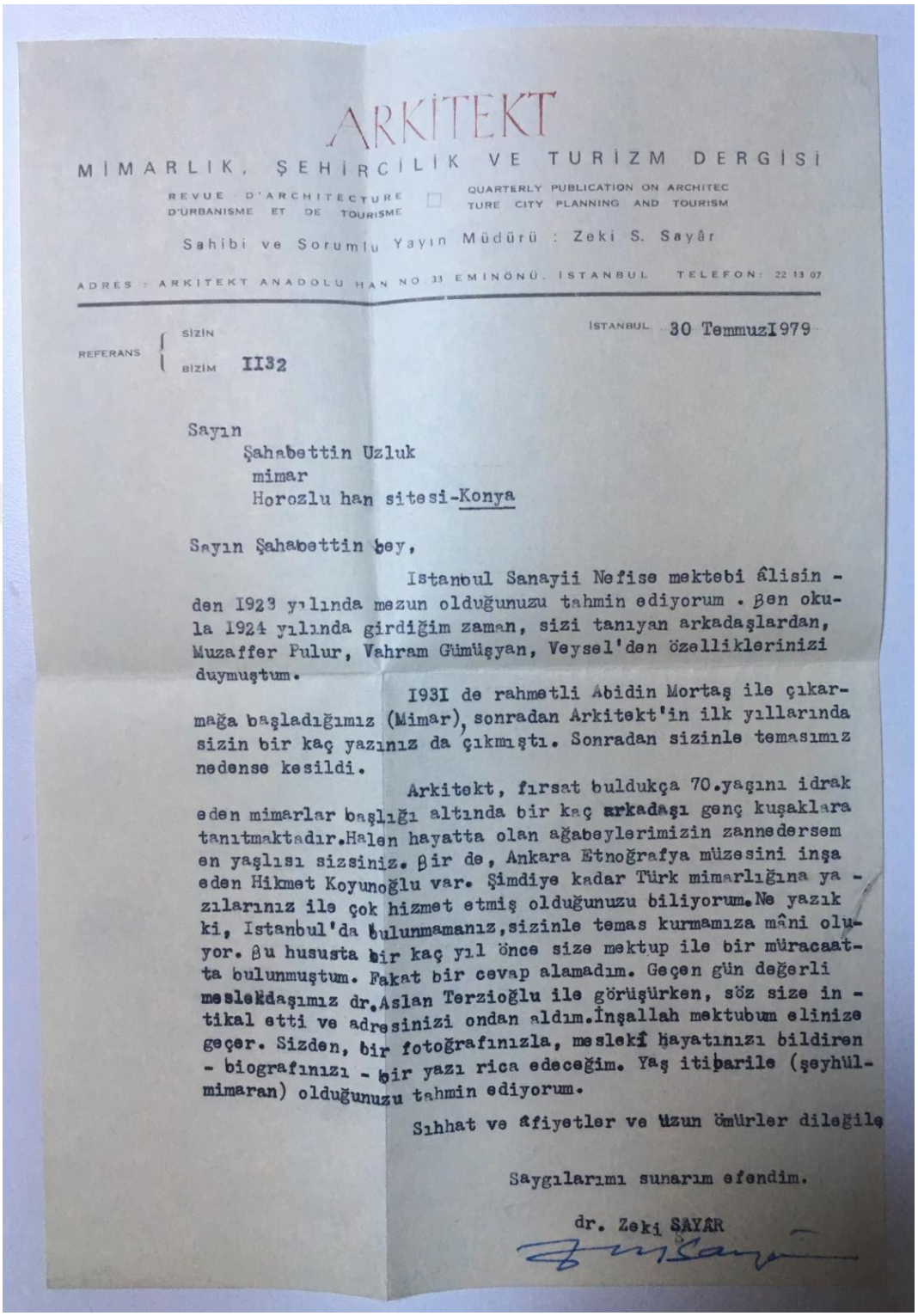
EK B.2: Bir takım çizimler

EK B.3: Almanya'da yapmış olduğu çizimler

EK B.4: Almanya'dan ev ve kır manzaraları

EK B.5: Konya çizimleri

EK A: Kişisel evraklar

ARKİTEKT

MİMARLIK, ŞEHİRCİLİK VE TURİZM DERGİSİ

REVUE D'ARCHITECTURE D'URBANISME ET DE TOURISME — QUARTERLY PUBLICATION ON ARCHITECTURE CITY PLANNING AND TOURISM

Sahibi ve Sorumlu Yayın Müdürü : Zeki S. Sayâr

ADRES : ARKİTEKT ANADOLU HAN NO 33 EMİNÖNÜ. İSTANBUL TELEFON: 22 13 07

REFERANS { SİZİN / BİZİM II32

İSTANBUL 30 TemmuzI979

Sayın
Şahabettin Uzluk
mimar
Horozlu han sitesi-Konya

Sayın Şahabettin bey,

Istanbul Sanayii Nefise mektebi âlisinden I923 yılında mezun olduğunuzu tahmin ediyorum . βen okula 1924 yılında girdiğim zaman, sizi tanıyan arkadaşlardan, Muzaffer Pulur, Vahram Gümüşyan, Veysel'den özelliklerinizi duymuştum.

I93I de rahmetli Abidin Mortaş ile çıkarmağa başladığımız (Mimar), sonradan Arkitekt'in ilk yıllarında sizin bir kaç yazınız da çıkmıştı. Sonradan sizinle temasımız nedense kesildi.

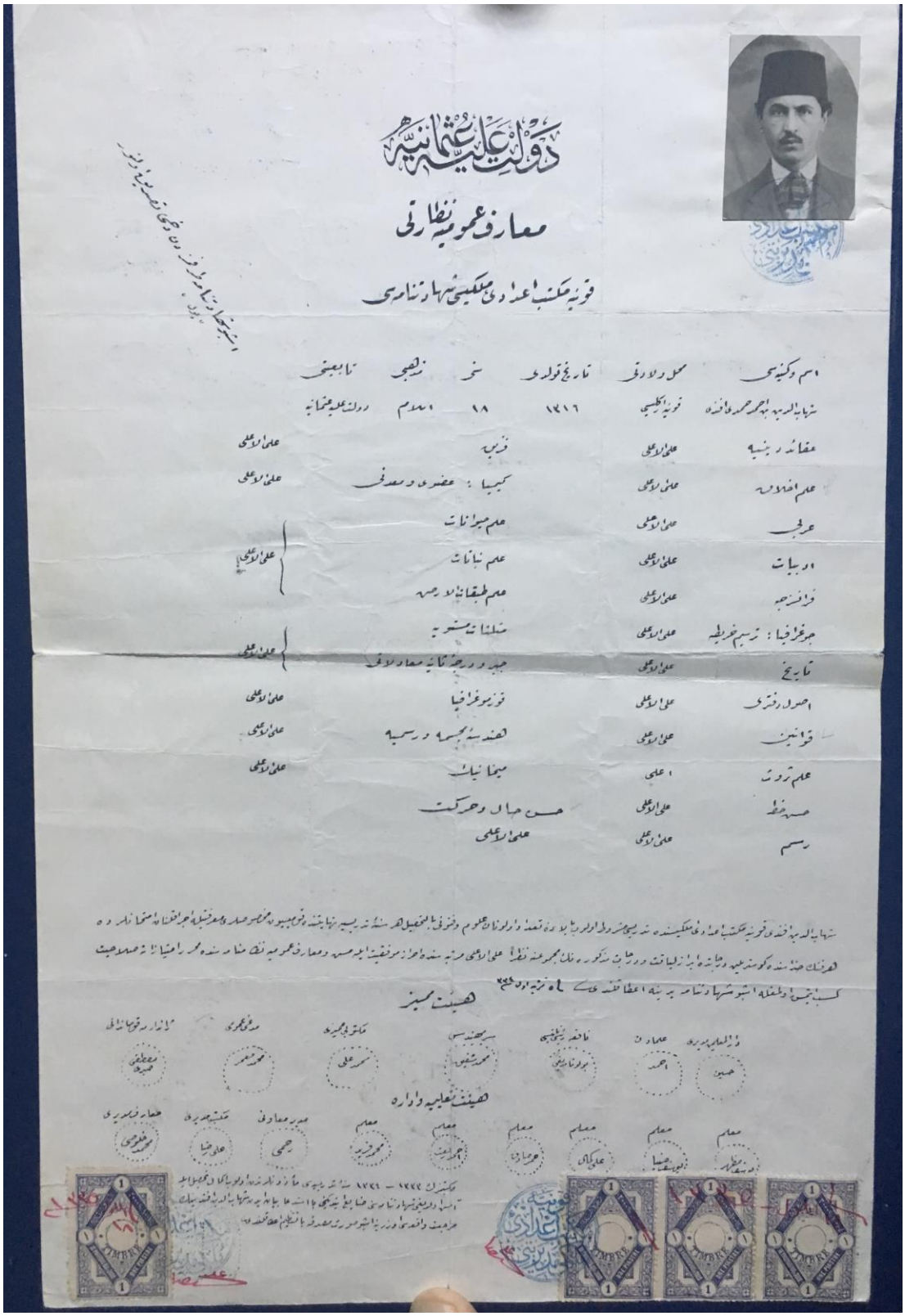
Arkitekt, fırsat buldukça 70.yaşını idrak eden mimarlar başlığı altında bir kaç arkadaşı genç kuşaklara tanıtmaktadır.Halen hayatta olan ağabeylerimizin zannedersem en yaşlısı sizsiniz. βir de, Ankara Etnoğrafya müzesini inşa eden Hikmet Koyunoğlu var. Şimdiye kadar Türk mimarlığına yazılarınız ile çok hizmet etmiş olduğunuzu biliyorum.Ne yazık ki, Istanbul'da bulunmamanız,sizinle temas kurmamıza mâni oluyor. βu hususta bir kaç yıl önce size mektup ile bir müracaatta bulunmuştum. Fakat bir cevap alamadım. Geçen gün değerli meslekdaşımız dr.Aslan Terzioğlu ile görüşürken, söz size intikal etti ve adresinizi ondan aldım.İnşallah mektubum elinize geçer. Sizden, bir fotoğrafınızla, meslekî hayatınızı bildiren - biografınızı - bir yazı rica edeceğim. Yaş itibarile (şeyhülmimaran) olduğunuzu tahmin ediyorum.

Sıhhat ve âfiyetler ve uzun ömürler dileğile

Saygılarımı sunarım efendim.

dr. Zeki SAYAR

Şekil A.1: Zeki Sayar'ın 1979 tarihli mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

دولت علیه عثمانیه

معارف عمومیه نظارتی

قونیه مکتب اعدادی ملکیسی شهادتنامه سی

اسم وکنیه سی	محل ولادتی	تاریخ تولدی	سنی	نسبی	تابعیتی
شهاب الدین ابن محمد وائظ ده	قونیه ایکلیسی	۱۲۷۶	۱۸	اسلام	دولت علیه عثمانیه
عقائد دینیه	علی الاعلی			ترک	علی الاعلی
علم الاخلاق	علی الاعلی			کیمیا : عضوی و معدنی	علی الاعلی
عربی	علی الاعلی			علم میزانات	
ادبیات	علی الاعلی			علم نباتات	علی الاعلی
فرانسه جه	علی الاعلی			علم طبقات الارضیه	
جوغرافیا : ترسیم خریطه	علی الاعلی			مثلثات مستویه	علی الاعلی
تاریخ	علی الاعلی			جبر و درجه ثانیه معادلاتی	
اصول دفتری	علی الاعلی			فوزیوغرافیا	علی الاعلی
قوانین	علی الاعلی			هندسه مجسمه و رسمیه	علی الاعلی
علم ثروت	اعلی			میکانیك	علی الاعلی
حسن خط	علی الاعلی			حسن حال و حرکت	
رسم	علی الاعلی			علی الاعلی	

شهاب الدین افندی قونیه مکتب اعدادی ملکیسنده نه یلیسور ولی اولوب بو دفعه اعدادی علوم و فنونی بالتحصیل اکمال ایله شهادتنامه سنی حائز اولمغله اجرا قلنان امتحانده

لهجه لسانیه سنده کوسترمش اولدیغی و جانبه ابراز ایلیاقت و درجات مذکوره نك مجموعه سنه نظراً علی الاعلی مرتبه سنده حائز موفقیت اولدیغی و معارف عمومیه نظامنامه سنده محرر امتیازاتدن صاحب اولدیغی

کتب ایچون و طلبنه اتبو شهادتنامه بریله اعطا قلندی ۱۵ تشرین اول سنه ۱۳۳۴

تفتیش محیز

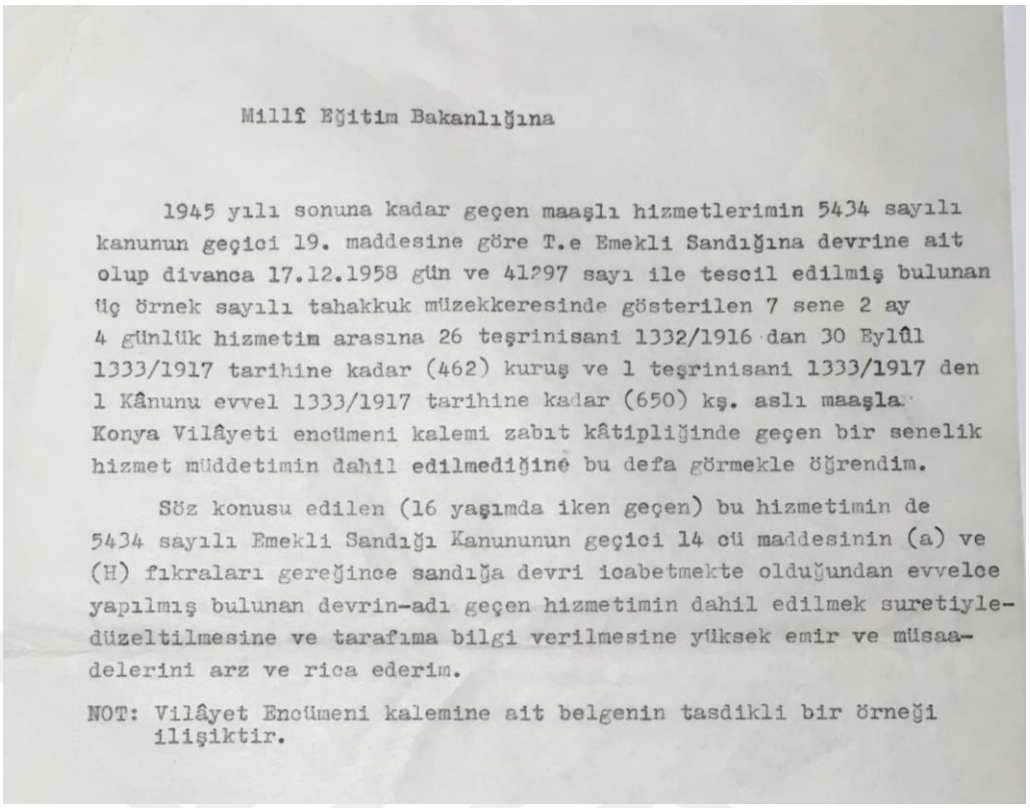
ذات المابه مدیری	عضو	احمد						
عضو			ناظم زیتونیه					
				سر هندس				
					مکتوبجی محمد			
						مدعی عمومی		
								نائب دار قونیه ثانی

تفتیش تعلیمیه واداره

معلم	معلم	معلم	معلم	معلم	معلم	مدیر معاونی	کتبه مدیری	معارف مدیری

TIMBRE

Şekil A.2: Şehabettin Uzluk'un Konya Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi Şehâdetnâmesinin, zayi olmasıyla talebi üzerine kendisine verilen tasdikli sureti, tarih Ekim 1918 (Teşrn-i Evvel 1334) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2352).

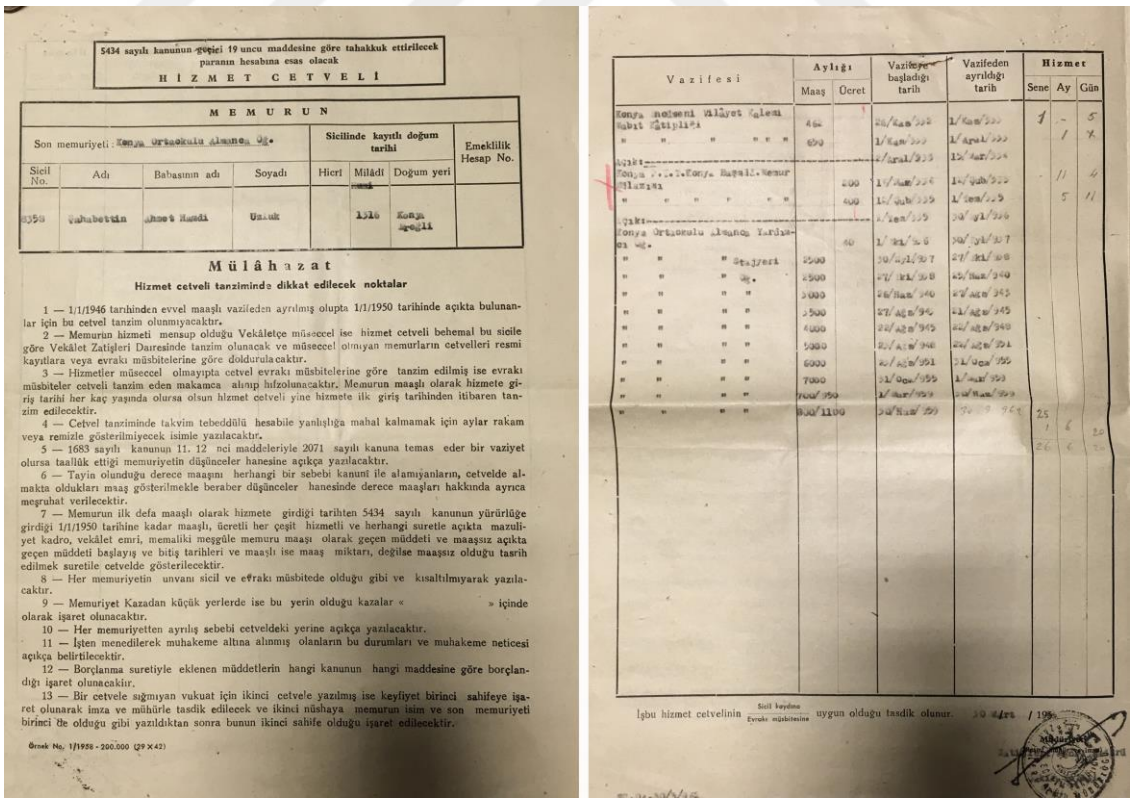
Millî Eğitim Bakanlığına

1945 yılı sonuna kadar geçen maaşlı hizmetlerimin 5434 sayılı kanunun geçici 19. maddesine göre T.e Emekli Sandığına devrine ait olup divanca 17.12.1958 gün ve 41297 sayı ile tescil edilmiş bulunan üç örnek sayılı tahakkuk müzekkeresinde gösterilen 7 sene 2 ay 4 günlük hizmetim arasına 26 teşrinisani 1332/1916 dan 30 Eylûl 1333/1917 tarihine kadar (462) kuruş ve 1 teşrinisani 1333/1917 den 1 Kânunu evvel 1333/1917 tarihine kadar (650) kş. aslı maaşla Konya Vilâyeti encümeni kalemi zabıt kâtipliğinde geçen bir senelik hizmet müddetimin dahil edilmediğine bu defa görmekle öğrendim.

Söz konusu edilen (16 yaşımda iken geçen) bu hizmetimin de 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun geçici 14 cü maddesinin (a) ve (H) fıkraları gereğince sandığa devri icabetmekte olduğundan evvelce yapılmış bulunan devrin-adı geçen hizmetimin dahil edilmek suretiyle-düzeltilmesine ve tarafıma bilgi verilmesine yüksek emir ve müsaadelerini arz ve rica ederim.

NOT: Vilâyet Encümeni kalemine ait belgenin tasdikli bir örneği ilişiktir.

Şekil A.3: Uzluk'un Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderdiği dilekçe (SÜSAM Arşivi).

5434 sayılı kanunun geçici 19 uncu maddesine göre tahakkuk ettirilecek paranın hesabına esas olacak

HİZMET CETVELİ

MEMURUN

Son memuriyeti: Konya Ortaokulu Alamancı Öğ.				Sicilinde kayıtlı doğum tarihi			Emeklilik Hesap No.
Sicil No.	Adı	Babasının adı	Soyadı	Hicri	Miladî	Doğum yeri	
3058	Vahabettin	Ahmet Hamdi	Uzluk		1316	Konya Ereğli	

Mülâhazat

Hizmet cetveli tanziminde dikkat edilecek noktalar

1 — 1/1/1946 tarihinden evvel maaşlı vazifeden ayrılmış olupta 1/1/1950 tarihinde açıkta bulunanlar için bu cetvel tanzim olunmıyacaktır.

2 — Memurun hizmeti mensup olduğu Vekâletçe müsseccel ise hizmet cetveli behemal bu sicille göre Vekâlet Zatişleri Dairesinde tanzim olunacak ve müsseccel olmıyan memurların cetvelleri resmi kayıtlara veya evrakı müsbitelerine göre doldurulacaktır.

3 — Hizmetler müsseccel olmayıpta cetvel evrakı müsbitelerine göre tanzim edilmiş ise evrakı müsbiteler cetveli tanzim eden makamca alınıp hfzolunacaktır. Memurun maaşlı olarak hizmete giriş tarihi her kaç yaşında olursa olsun hizmet cetveli yine hizmete ilk giriş tarihinden itibaren tanzim edilecektir.

4 — Cetvel tanziminde takvim tebeddülü hesabile yanlışlığa mahal kalmamak için aylar rakam veya remizle gösterilmiyecek isimle yazılacaktır.

5 — 1683 sayılı kanunun 11. 12 nci maddeleriyle 2071 sayılı kanuna temas eder bir vaziyet olursa taallûk ettiği memuriyetin düşünceler hanesine açıkça yazılacaktır.

6 — Tayin olunduğu derece maaşını herhangi bir sebebi kanunî ile alamıyanların, cetvelde almakta oldukları maaş gösterilmekle beraber düşünceler hanesinde derece maaşları hakkında ayrıca meşruhat verilecektir.

7 — Memurun ilk defa maaşlı olarak hizmete girdiği tarihten 5434 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 1/1/1950 tarihine kadar maaşlı, ücretli her çeşit hizmetli ve herhangi suretle açıkta mazuliyet kadro, vekâlet emri, memaliki meggûle memuru maaşı olarak geçen müddeti ve maaşsız açıkta geçen müddeti başlayış ve bitiş tarihleri ve maaşlı ise maaş miktarı, değilse maaşsız olduğu tasrih edilmek suretile cetvelde gösterilecektir.

8 — Her memuriyetin unvanı sicil ve evrakı müsbitede olduğu gibi ve kısaltılmıyarak yazılacaktır.

9 — Memuriyet Kazadan küçük yerlerde ise bu yerin olduğu kazalar « » içinde olarak işaret olunacaktır.

10 — Her memuriyetten ayrılış sebebi cetveldeki yerine açıkça yazılacaktır.

11 — İşten menedilerek muhakeme altına alınmış olanların bu durumları ve muhakeme neticesi açıkça belirtilecektir.

12 — Borçlanma suretiyle eklenen müddetlerin hangi kanunun hangi maddesine göre borçlandığı işaret olunacaktır.

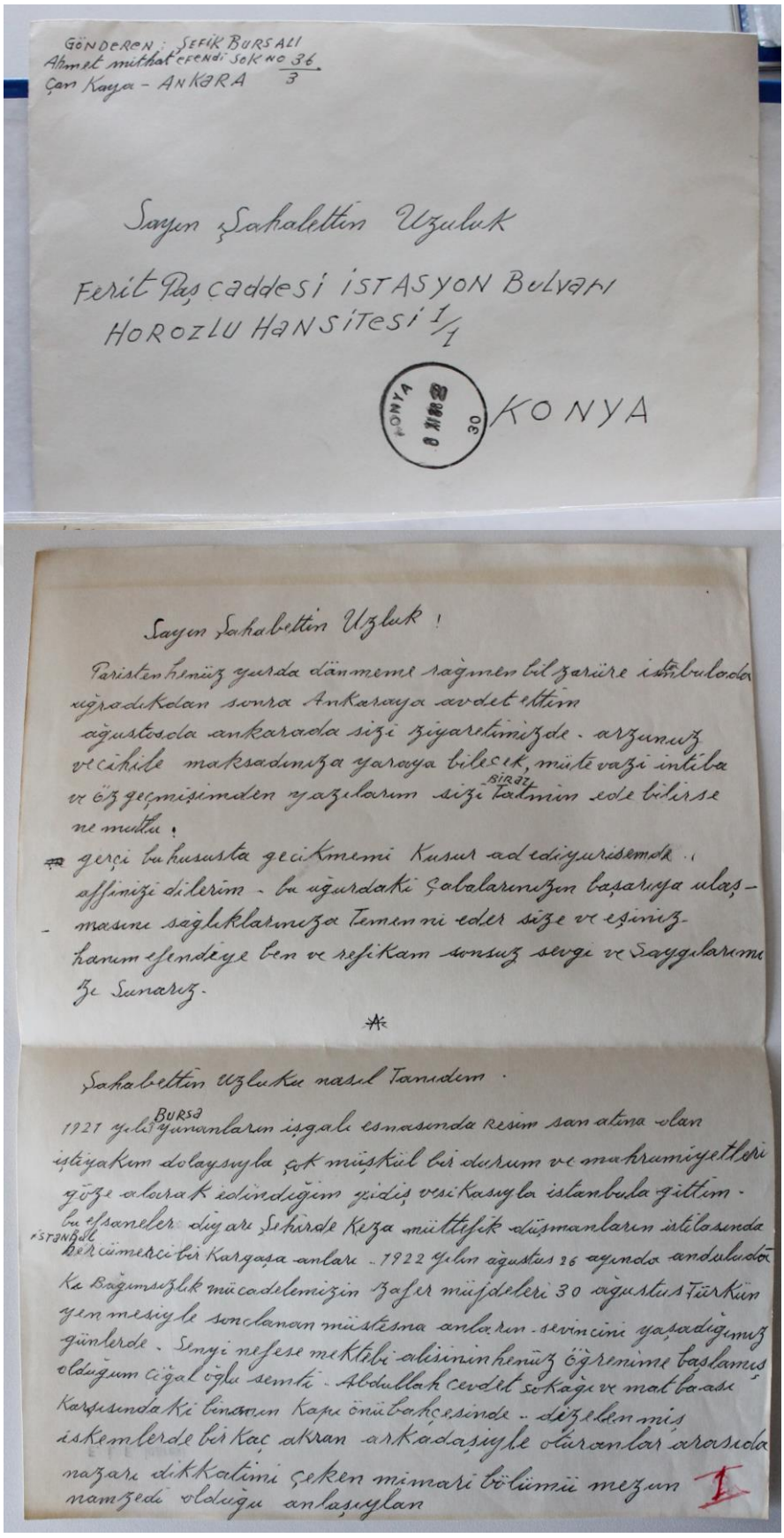
13 — Bir cetvele sığmıyan vukuat için ikinci cetvele yazılmış ise keyfiyet birinci sahifeye işaret olunarak imza ve mühürle tasdik edilecek ve ikinci nüshaya memurun isim ve son memuriyeti birinci de olduğu gibi yazıldıktan sonra bunun ikinci sahife olduğu işaret edilecektir.

Örnek No. 1/1958 - 200.000 (29 X 42)

Vazifesi	Aylığı: Maaş	Aylığı: Ücret	Vazifeye başladığı tarih	Vazifeden ayrıldığı tarih	Hizmet: Sene	Hizmet: Ay	Hizmet: Gün
Konya medeni Vilâyet Kalemi Kabil Kâtipliği	46		26/Kas/332	1/Kas/333	1	-	5
" " " " "	650		1/Kas/333	1/Aral/333		1	1
Aynı			1/Aral/333	12/Kas/334			
Konya Ticaret Mektebi Memur Odalarına		200	13/Kas/334	14/Şub/335		11	4
" " " " "		400	15/Şub/335	1/Kas/335		5	11
Aynı			1/Kas/335	30/Ey1/336			
Konya Ortaokulu Alamancı Yardımcı Öğ.		40	1/Ey1/336	30/Ey1/337			
" " " Stajyeri	2500		30/Ey1/337	27/Kk1/338			
" " " Öğ.	2500		27/Kk1/338	25/Haz/340			
" " " "	3000		26/Haz/340	27/Ağs/343			
" " " "	3500		27/Ağs/343	21/Ağs/345			
" " " "	4000		22/Ağs/345	22/Ağs/348			
" " " "	5000		23/Ağs/348	22/Ağs/351			
" " " "	6000		23/Ağs/351	31/Oca/355			
" " " "	7000		31/Oca/355	1/Haz/359			
" " " "	7500/9500		1/Haz/359	30/Haz/359			
" " " "	8500/11000		30/Haz/359	30/Ara/ 359	25	6	20
					26	6	20

İşbu hizmet cetvelinin Sicil kaydına Evrakı müsbitesine uygun olduğu tasdik olunur. 30 Ara / 1959

Şekil A.4: Uzluk'a ait hizmet pusulası (SÜSAM Arşivi).

GÖNDEREN: ŞEFİK BURSALI
Ahmet Mithat Efendi Sok. No 36
Çan Kaya - ANKARA 3

Sayın Şahabettin Uzluk
Ferit Paşa caddesi İSTASYON Bulvarı
HOROZLU HANSİTESİ 1/1

KONYA 30

Sayın Şahabettin Uzluk!

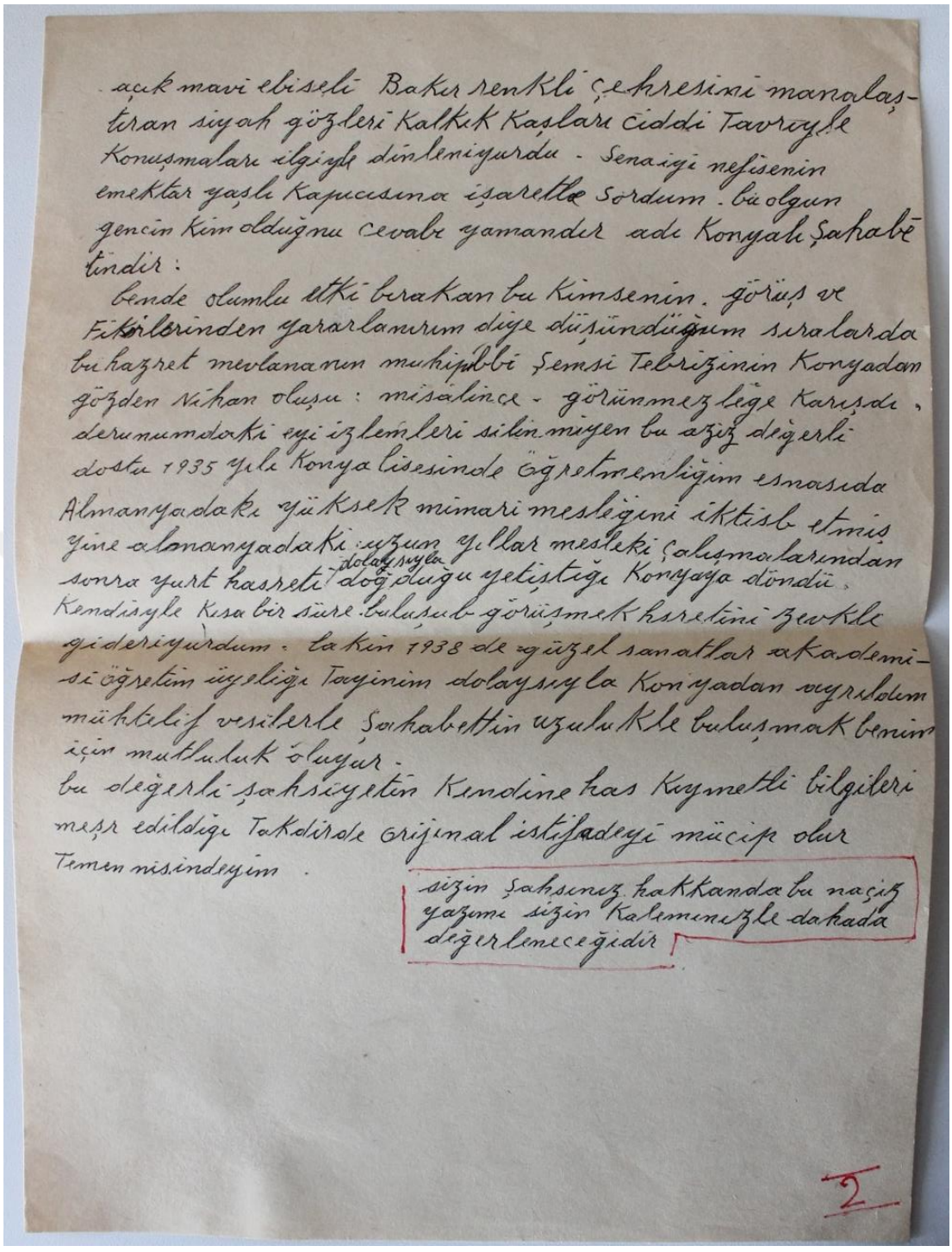
Paristen henüz yurda dönmemiş sağımen bilzarüre istanbulda uğradıktan sonra Ankaraya avdet ettim ağustosda ankarada sizi ziyaretinizde - arzunuz vechile maksadınıza yaraya bilsek, mütevazi intiba ve öz geçmişimden yazılarım sizi biraz tatmin ede bilirse ne mutlu!

gerçi bu hususta gecikmemi kusur addediyurisemde affinizi dilerim - bu uğurdaki çabalarınızın başarıya ulaşmasına sağlıklarınıza temenni eder size ve eşiniz hanım efendiye ben ve refikam sonsuz sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Şahabettin Uzluk'u nasıl Tanıdım.

1921 yılı Bursa Yunanların işgali esnasında resim sanatına olan iştiyakım dolayısıyla çok müşkül bir durum ve mahrumiyetleri göze alarak edindiğim yedinci vesikasıyla İstanbula gittim - bu efsaneler diyarı Şehirde Kezâ müttefik düşmanların istilasında bir cümerci bir Karagaşa anları - 1922 yılın ağustos 26 ayında anadolu'da Ka Bağımsızlık mücadelemizin zafer müjdeleri 30 ağustos Türkün yenmesiyle sonlanan müstesna anların sevincini yaşadığımız günlerde - Sanyi nefese mektebi aleisinin henüz öğrenimine başlamış olduğum Cigal oğlu semti - Abdullah Cevdet sokağı ve mat baası Karşısındaki binanın kapı önü bahçesinde - dizelenmiş iskemlerde bir kaç akran arkadaşımla oturanlar arasında nazarı dikkatimi çeken mimari bölümü mezun namzedi olduğu anlaşılan

Şekil A.5: Şefik Bursalı'nın 1988 tarihli mektubu (1) (SÜSAM Arşivi)

açık mavi elbiseli Bakır renkli çehresini manalaştıran siyah gözleri Kalkık Kaşları ciddi Tavrıyle Konuşmaları ilgiyle dinleniyordu - Senaiyi nefisenin emektar yaşlı Kapıcısına işaretle sordum. bu olgun gencin Kim olduğunu cevabı yamandır adı Konyalı Şahabettindir:

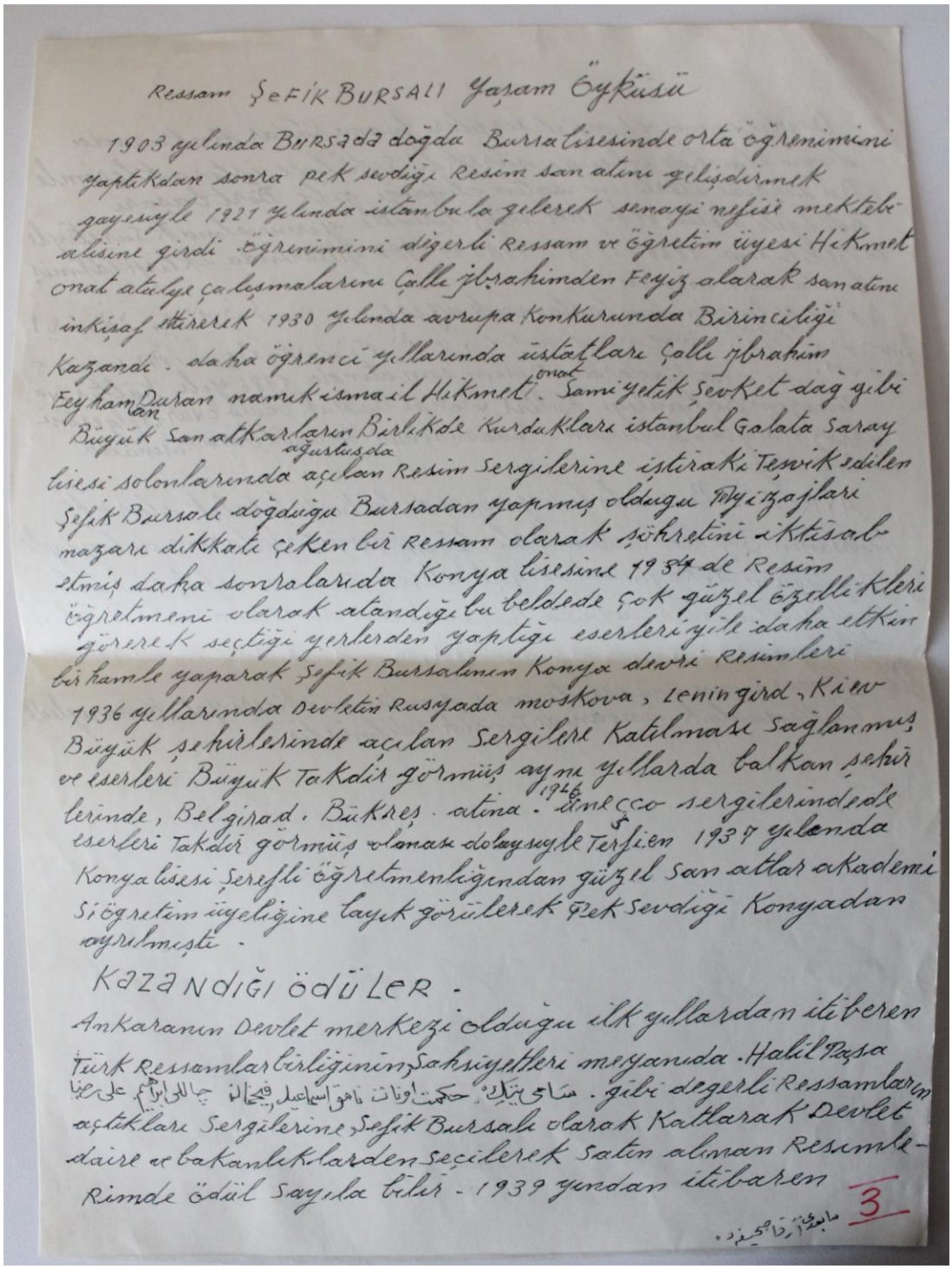
bende olumlu etki bırakan bu kimsenin. görüş ve Fikirlerinden yararlanırım diye düşündüğüm sıralarda bu hazret mevlananın muhiyyibi Şemsi Tebriziinin Konyadan gözden Nihan oluşu: misalince - görünmez leğe karışdı, derunumdaki eşi izlemleri silinmiyen bu aziz değerli dostu 1935 yılı Konya Lisesinde öğretmenliğim esnasıda Almanyadaki yüksek mimari mesleğini iktisb etmiş yine alonanyadaki uzun yıllar mesleki çalışmalarından sonra yurt hasreti dolayısıyla doğduğu yetiştiği Konyaya döndü. Kendisiyle kısa bir süre buluşub görüşmek hsretini zevkle gideriyordum. lakin 1938 de güzel sanatlar akademisi öğretim üyeliğe Tayinim dolayısıyla Konyadan ayrılalım mütekip vesilelerle Şahabettin uzulukle buluşmak benim için mutluluk oluyor.

bu değerli şahsiyetin Kendine has kıymetli bilgileri neşr edildiği Takdirde orijinal istifadeyi mücip olur Temennisindeyim.

sizin şahsınız hakkında bu naçiz yazımı sizin kaleminizle dahada değerlenecektir

2

Şekil A.6: Şefik Bursalı'nın 1988 tarihli mektubu (2) (SÜSAM Arşivi).

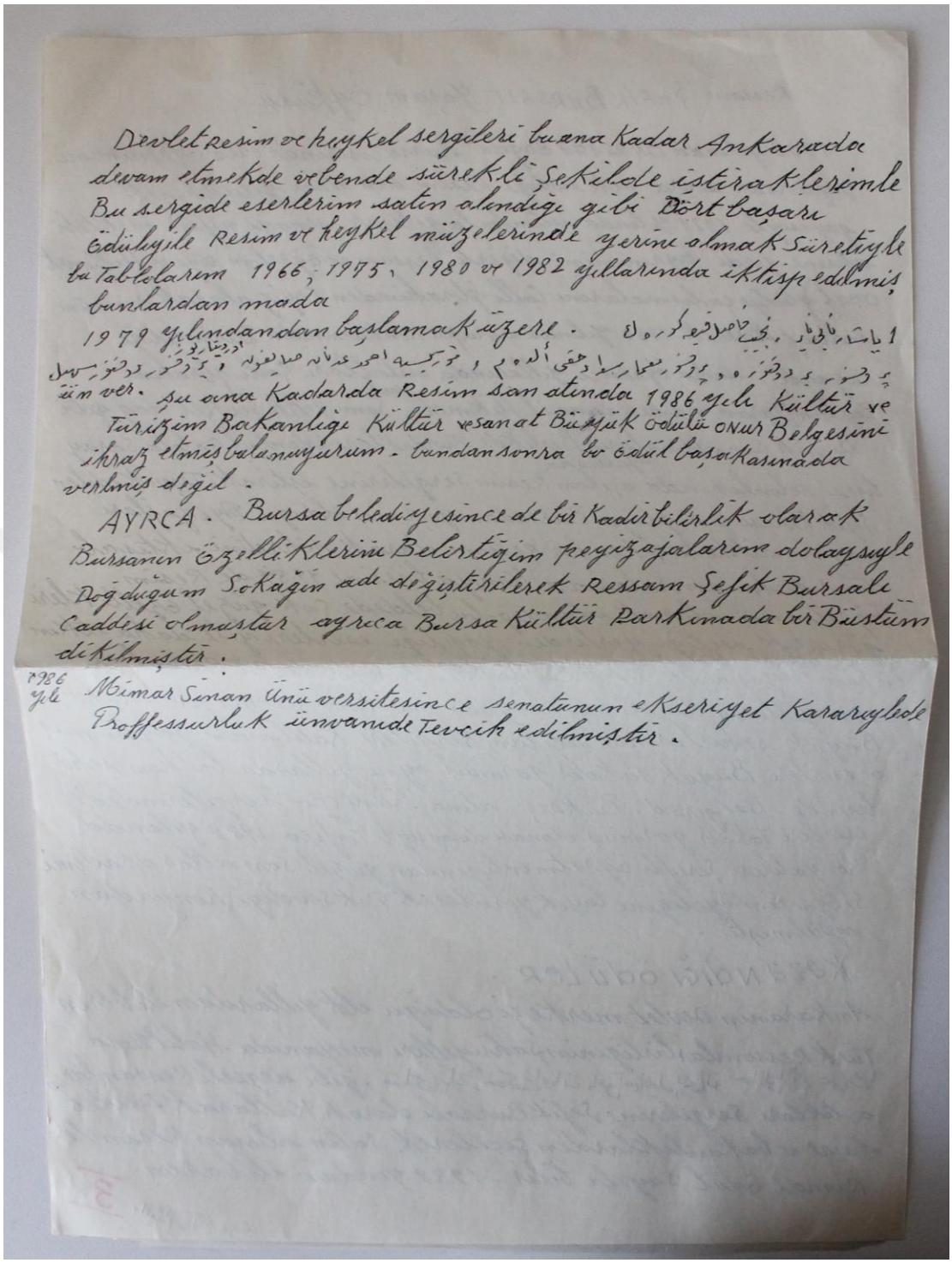
Ressam ŞEFİK BURSALI Yaşam Öyküsü

1903 yılında BURSA'da doğda Bursa lisesinde orta öğrenimini yaptıkdan sonra pek sevdiği Resim sanatını geliştirmek gayesiyle 1921 yılında istanbula gelerek sanayi nefisi mektebi alisine girdi öğrenimini diğerli Ressam ve öğretim üyesi Hikmet onat atalye çalışmalarını Çalle İbrahimden Feyiz alarak sanatını inkişaf ettirerek 1930 yılında avrupa Konkurunda Birinciliği Kazandı. daha öğrenci yıllarında üstatlara Çalle İbrahim Feyhaman Daran namık ismail Hikmet onat Sami yetik Şevket dağ gibi Büyük Sanatkarların Birlikde kurduklara istanbul Galata Saray lisesi solonlarında ağustosda açılan Resim sergilerine iştiraki Teşvik edilen Şefik Bursalı doğduğu Bursadan yapmış olduğu Myizajları nazarı dikkati çeken bir Ressam olarak şöhretini iktisab etmiş daha sonralarıda Konya lisesine 1934 de Resim öğretmeni olarak atandığı bu beldede çok güzel özellikleri görerek seçtiği yerlerden yaptığı eserleri iyile daha etkin bir hamle yaparak Şefik Bursalının Konya devri Resimleri 1936 yıllarında Devletin Rusyada moskova, Leningirad, Kiew Büyük şehirlerinde açılan Sergilere Katılması sağlanmış ve eserleri Büyük Takdir görmüş aynı yıllarda balkan şehirlerinde, Belgirad. Bükreş. atina. 1946 dinecco sergilerindede eserleri Takdir görmüş olması dolayısıyle Terfien 1937 yılında Konya lisesi Şereflı öğretmenliğinden güzel sanatlar akademisi öğretim üyeliğine layık görülerek çok sevdiği Konyadan ayrılmıştı.

KAZANDIĞI ÖDÜLER.

Ankaranın Devlet merkezi olduğu ilk yıllardan itibaren Türk Ressamlar birliğinin şahsiyetleri meyanda. Halil Paşa . gibi değerli Ressamların açtıkları Sergilerine, Şefik Bursalı olarak Kattılarak Devlet daire ve bakanlıklardan seçilerek satın alınan Resimlerinde ödül sayıla bilir. 1939 yıldan itibaren 3

Şekil A.7: Şefik Bursalı'nın 1988 tarihli mektubu (3) (SÜSAM Arşivi).

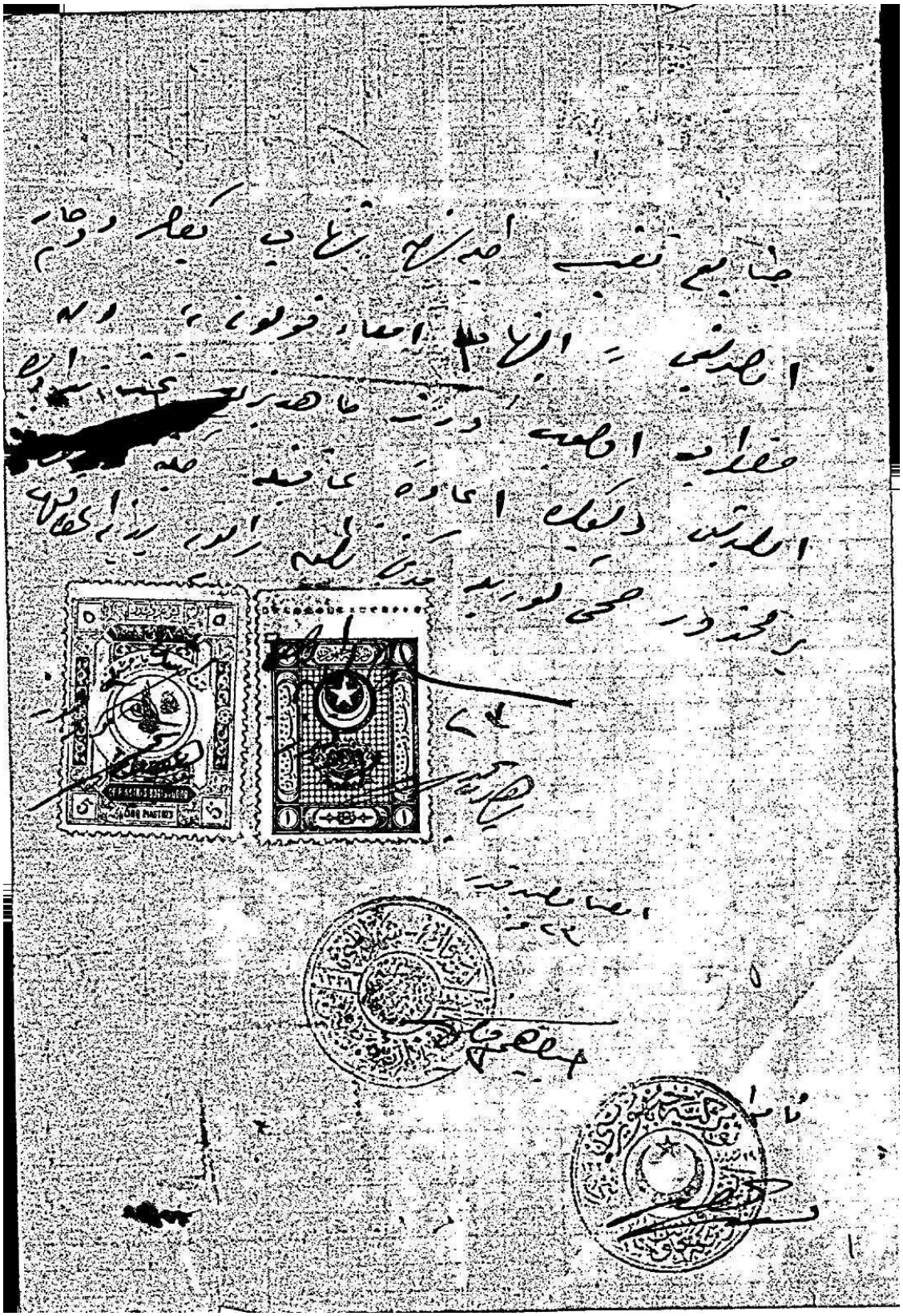

Devlet Resim ve heykel sergileri buana kadar Ankarada devam etmekde ve bende sürekli şekilde iştiraklerimle Bu sergide eserlerim satın alındığı gibi Dört başarı ödülüyle Resim ve heykel müzelerinde yerini almak süretiyle bu Tablolarım 1966, 1975, 1980 ve 1982 yıllarında iktisap edilmiş bunlardan mada
1979 yılındandan başlamak üzere. [illegible]
[illegible] ün ver. şu ana kadarda Resim sanatında 1986 yılı Kültür ve Turizim Bakanlığı Kültür ve sanat Büyük ödülü onur Belgesini ihraz etmiş bulunuyorum. bundan sonra bu ödül başka sanatda verilmiş değil.

AYRCA. Bursa belediyesince de bir kadirbilirlik olarak Bursanın özelliklerini Belirttiğim peyizajlarım dolayısıyle Doğduğum Sokağın adı değiştirilerek Ressam Şefik Bursalı Caddesi olmuştur ayrıca Bursa Kültür Parkında bir Büstüm dikilmiştir.

1986 yılı Mimar Sinan Üniversitesince sanatının ekseriyet kararıyle Proffessurluk ünvanı ile Tevcih edilmiştir.

Şekil A.8: Şefik Bursalı'nın 1988 tarihli mektubu (4) (SÜSAM Arşivi).

Şekil A.9: Uzluk'un Talebeliğe dönüşünün kabulü ile ilgili belge (BCA, yer bilgisi: 86-417-21, kurum: 180-9-0-0/Genel).

Sanâyi-i Nefîse talebesinden Şahâb Bey'in dûçâr olduğu "iltihâb-ı inhâr-ı kolon"dan muzdarib olup dört mâhdan beri taht-ı tedâvîde olduğu ve bu kere iâde-i âfiyetle talebeliğe devâmında bir mahzûr-ı sıhhî görülemediğini nâkıt rapor yed'ine i'tâ kılındı.

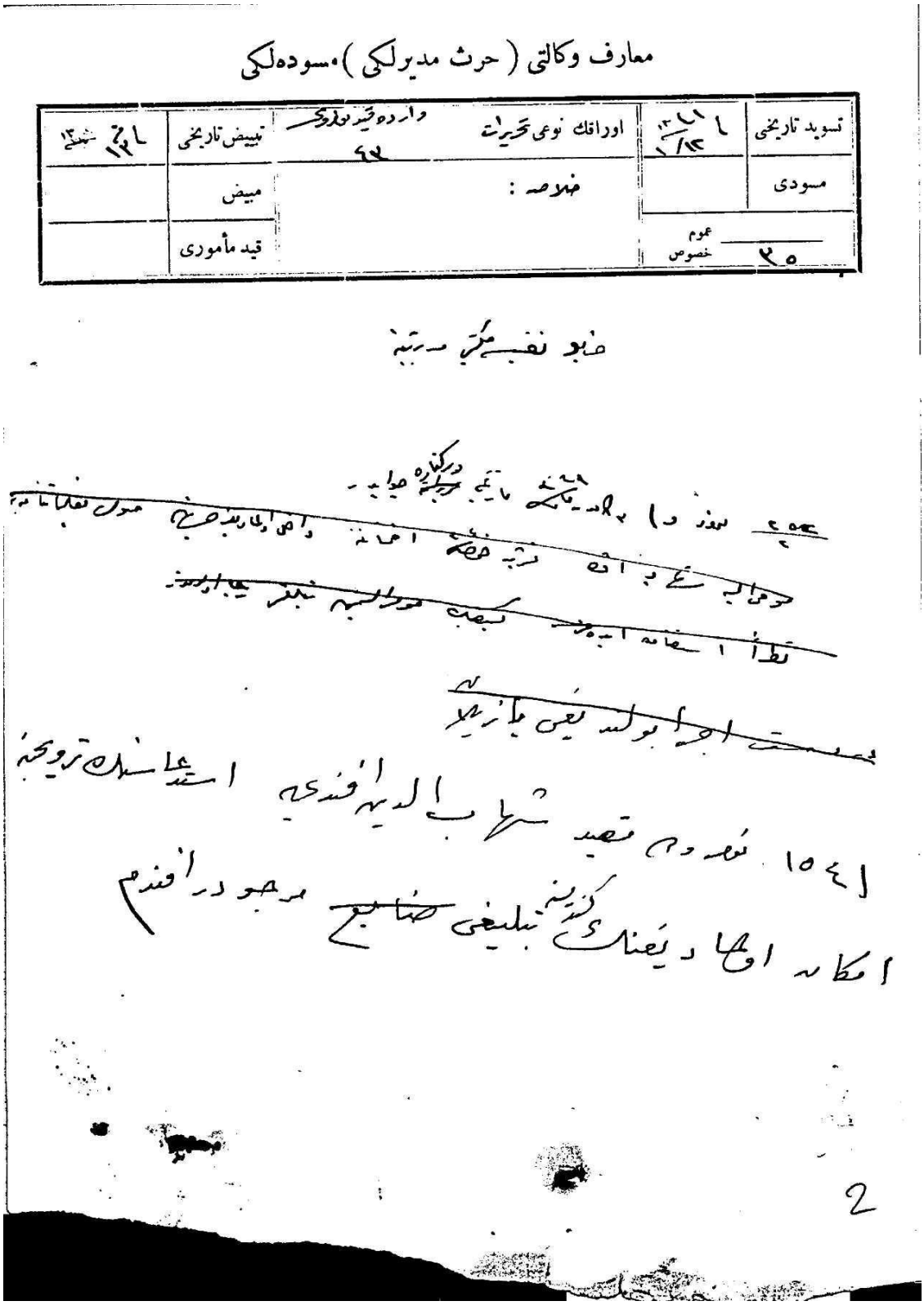
1341(1925)

İmzâ Musaddaktır

23 minhü

İmza

Şekil A.10: Uzluk'un Talebeliğe dönüşünün kabulü ile ilgili belgenin latin harfleriyle yazılmış hali.

Şekil A.11: Dilekçenin kabulüne imkan olmadığına dair belge (BCA, yer bilgisi: 86-417-21, kurum: 180-9-0-0/Genel).

Maârif Vekâleti (Hars Müdürlüğü) Müsveddeliği

Tebyîz târîhi:	Vâride kayıt numarası:	Evrâkın nev'i:	Tesvîd târîhi:
13 muharrem 1341	43	Tahrîrât	12 Muharrem 1341

Sanâyi-i Nefîse Mektebi Müdüriyetine

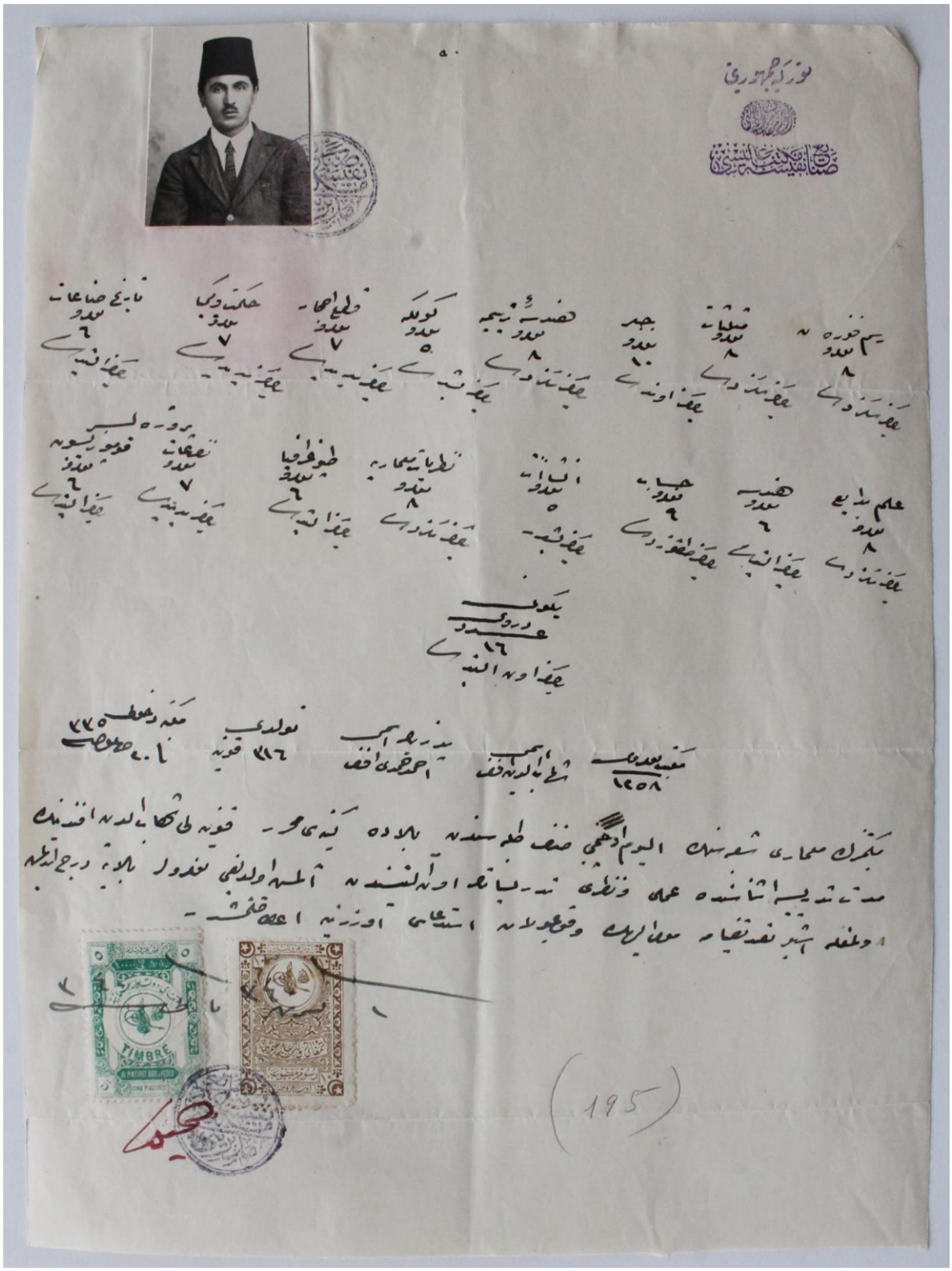
252/2 numaralı ve 3 Kânûn-i Sânî 1341 tarihli derkenâra cevâbdır.

~~Mumâileyh Şahâb Efendi Teşrîn-i Evvel 1340 imtihânına dâhil olmadığı cihetle son ta'lîmâtnâmeye nazaran istifâde edemez. Keyfiyetin mumâileyhe tebliği ricâ olunur.~~

~~Derdest icrâ bulunduğu yazılan~~

154 numarada mukayyed Şahâbeddin Efendi'ye istid'âasının tervîcine imkân olmadığının kendisine teblîği mercûdur efendim.

Şekil A.12: Dilekçenin kabulüne imkan olmadığına dair belgenin latin harfleriyle yazılmış hali.

Şekil A.13: Uzluk'a ait Sanâyi-i Nefîse Tasdiknâmesi (SÜSAM Arşivi).

TÜRKİYE CUMHÛRİYETİ

UMÛR-I MA‘ÂRİF NEZÂRETİ

SANÂYİ-İ NEFÎSE MEKTEB-İ ÂLÎSİ

Resm-i Fguren	Müsellesât	Cebir	Hendese-i Tersîmiyye	Gölge	Kat‘-ı Ahcâr	Hikmet ve Kîmyâ	Târîh-i Sanâ‘ât
Numero	Numero	Numero	Numero	Numero	Numero	Numero	Numero
8	8	10	8	5	7	7	6
yalnız sekizden	yalnız sekizden	yalnız ondan	yalnız sekizden	yalnız beşten	yalnız yediden	yalnız yediden	yalnız altıdan

İlm-i Bedâyi‘	Hendese	Hesâb	İnşâ‘at	Nazariyât-ı Mi‘mâriye	Topografya	Projeler	
						Teferruât	Kompozisyon
8	6	9	5	8	6	7	6
yalnız sekizden	yalnız altıdan	yalnız dokuzdan	yalnız beşten	yalnız sekizden	yalnız altıdan	yalnız yediden	yalnız altıdan

Yekûn

‘Aded-i dürûs

16

Yalnız on altıdır

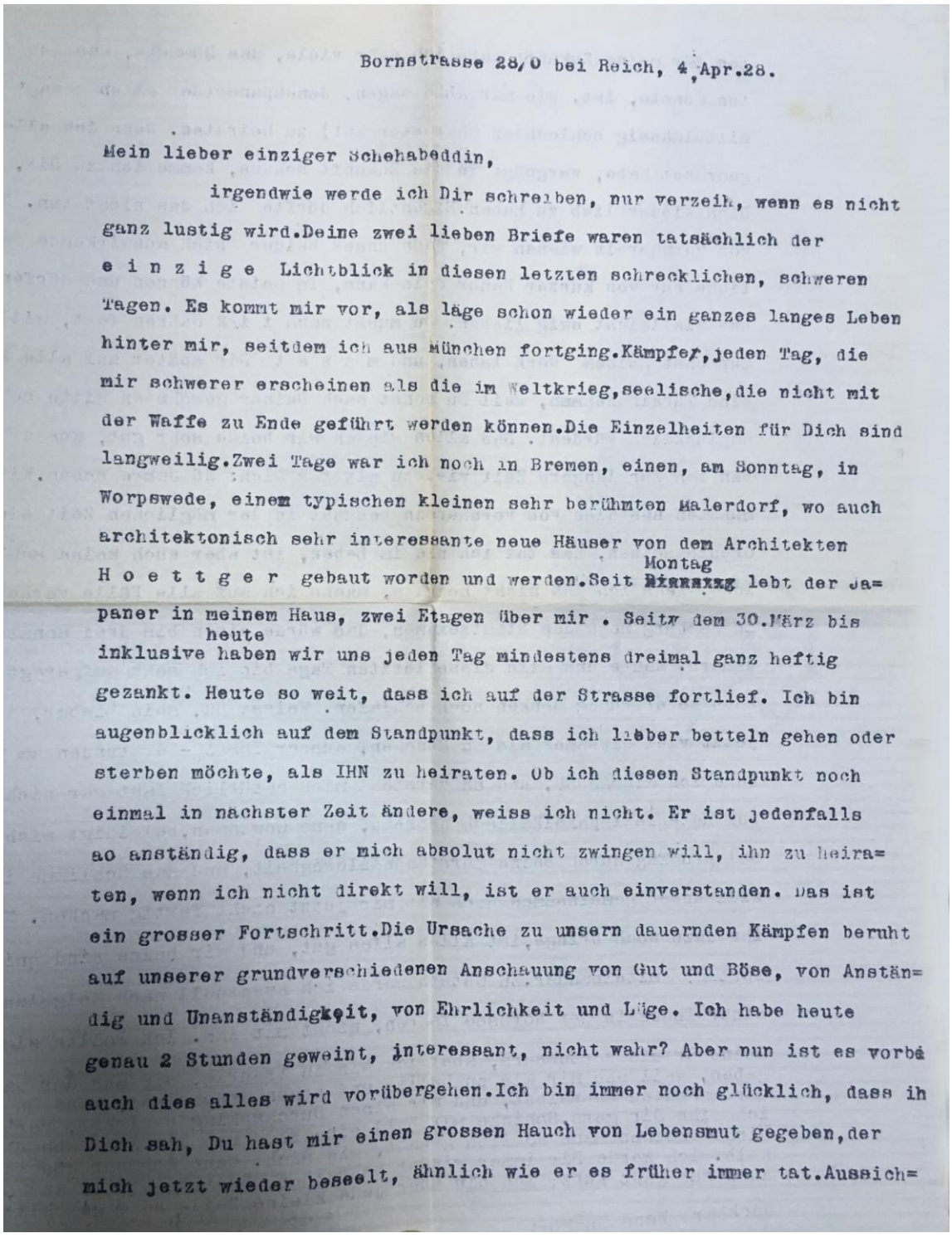
Mekteb numerosu	İsmi	Pederinin ismi	Tevellüdü	Mektebe Dühûlü
1258	Şehâbeddin Efendi	Ahmed Hamdi Efendi	Konya-316	Fi 20 Eylül 1335

Mektebin Mi‘mârî Şu‘besinin el-yevm üçüncü sınıf talebesinden bâlâda künyesi muharrer Konyalı Şehâbeddin Efendi’nin müddet-i tedrîsiyye esnâsında amelî ve nazarî tedrîsâtın on altısından almış olduğu numerolar bâlâya derc olunmuş olmağla işbu Tasdiknâme mümâ ileyhin vukû bulan istid‘âsı üzerine i‘tâ kılınmışdır.

1 Teşrîn 340

İmza

Şekil A.14: Uzluk’a ait Sanâyi-i Nefîse Tasdiknâmesinin latin harfleriyle yazılmış hali.

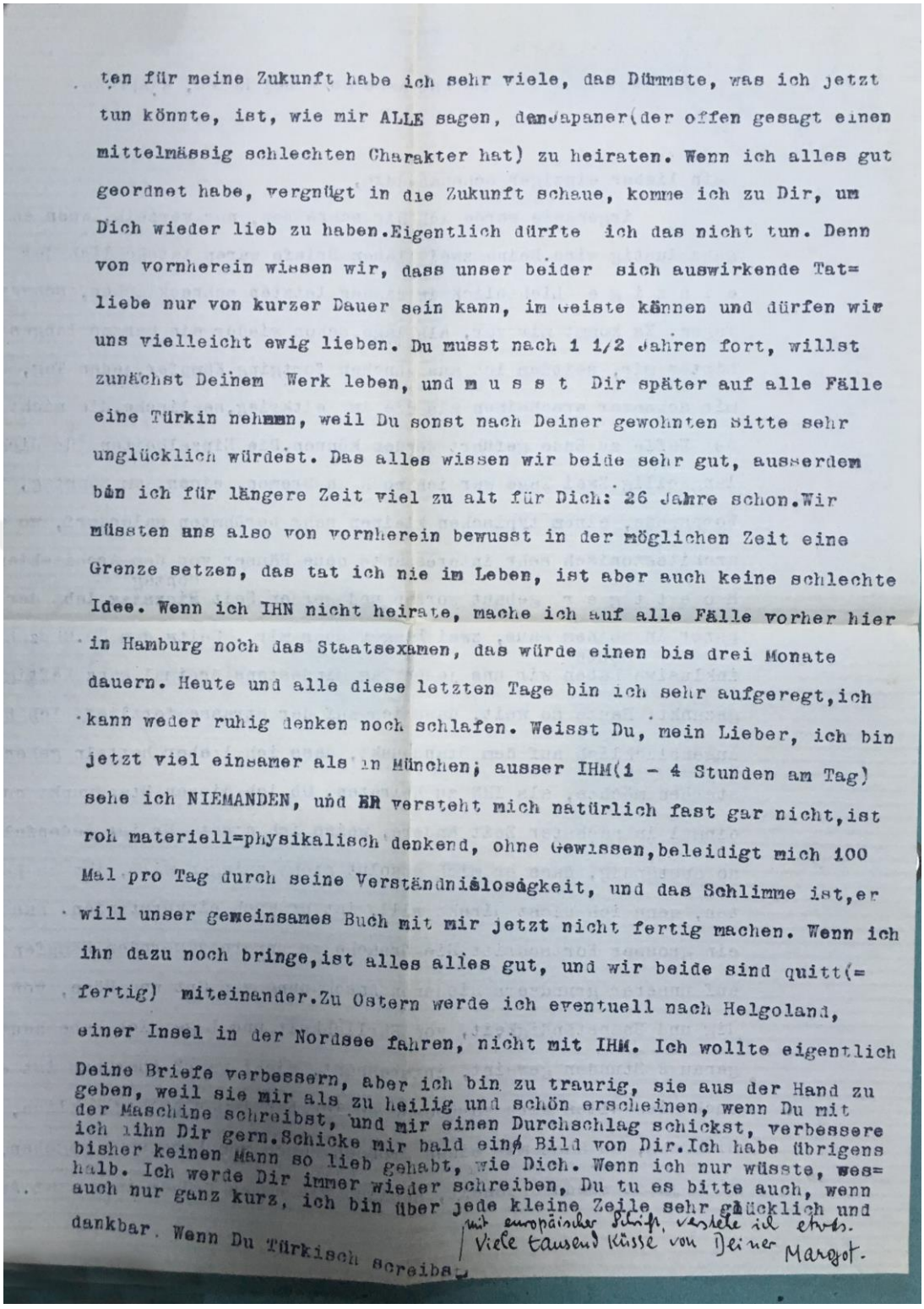

Bornstrasse 28/0 bei Reich, 4 Apr.28.

Mein lieber einziger Schehabeddin,

irgendwie werde ich Dir schreiben, nur verzeih, wenn es nicht ganz lustig wird.Deine zwei lieben Briefe waren tatsächlich der e i n z i g e Lichtblick in diesen letzten schrecklichen, schweren Tagen. Es kommt mir vor, als läge schon wieder ein ganzes langes Leben hinter mir, seitdem ich aus München fortging.Kämpfe, jeden Tag, die mir schwerer erscheinen als die im Weltkrieg,seelische,die nicht mit der Waffe zu Ende geführt werden können.Die Einzelheiten für Dich sind langweilig.Zwei Tage war ich noch in Bremen, einen, am Sonntag, in Worpswede, einem typischen kleinen sehr berühmten Malerdorf, wo auch architektonisch sehr interessante neue Häuser von dem Architekten H o e t t g e r gebaut worden und werden.Seit Montag lebt der Ja= paner in meinem Haus, zwei Etagen über mir . Seit dem 30.März bis heute inklusive haben wir uns jeden Tag mindestens dreimal ganz heftig gezankt. Heute so weit, dass ich auf der Strasse fortlief. Ich bin augenblicklich auf dem Standpunkt, dass ich lieber betteln gehen oder sterben möchte, als IHN zu heiraten. Ob ich diesen Standpunkt noch einmal in nachster Zeit ändere, weiss ich nicht. Er ist jedenfalls so anständig, dass er mich absolut nicht zwingen will, ihn zu heira= ten, wenn ich nicht direkt will, ist er auch einverstanden. Das ist ein grosser Fortschritt.Die Ursache zu unsern dauernden Kämpfen beruht auf unserer grundverschiedenen Anschauung von Gut und Böse, von Anstän= dig und Unanständigkeit, von Ehrlichkeit und Lüge. Ich habe heute genau 2 Stunden geweint, interessant, nicht wahr? Aber nun ist es vorbei auch dies alles wird vorübergehen.Ich bin immer noch glücklich, dass ih Dich sah, Du hast mir einen grossen Hauch von Lebensmut gegeben,der mich jetzt wieder beseelt, ähnlich wie er es früher immer tat.Aussich=

Şekil A.15: Grzywacz'ın 04.04.1928 tarihli mektubu (1) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

ten für meine Zukunft habe ich sehr viele, das Dümmste, was ich jetzt tun könnte, ist, wie mir ALLE sagen, den Japaner (der offen gesagt einen mittelmässig schlechten Charakter hat) zu heiraten. Wenn ich alles gut geordnet habe, vergnügt in die Zukunft schaue, komme ich zu Dir, um Dich wieder lieb zu haben. Eigentlich dürfte ich das nicht tun. Denn von vornherein wissen wir, dass unser beider sich auswirkende Tat= liebe nur von kurzer Dauer sein kann, im Geiste können und dürfen wir uns vielleicht ewig lieben. Du musst nach 1 1/2 Jahren fort, willst zunächst Deinem Werk leben, und m u s s t Dir später auf alle Fälle eine Türkin nehmen, weil Du sonst nach Deiner gewohnten Sitte sehr unglücklich würdest. Das alles wissen wir beide sehr gut, ausserdem bin ich für längere Zeit viel zu alt für Dich: 26 Jahre schon. Wir müssten uns also von vornherein bewusst in der möglichen Zeit eine Grenze setzen, das tat ich nie im Leben, ist aber auch keine schlechte Idee. Wenn ich IHN nicht heirate, mache ich auf alle Fälle vorher hier in Hamburg noch das Staatsexamen, das würde einen bis drei Monate dauern. Heute und alle diese letzten Tage bin ich sehr aufgeregt, ich kann weder ruhig denken noch schlafen. Weisst Du, mein Lieber, ich bin jetzt viel einsamer als in München; ausser IHM (1 - 4 Stunden am Tag) sehe ich NIEMANDEN, und ER versteht mich natürlich fast gar nicht, ist roh materiell=physikalisch denkend, ohne Gewissen, beleidigt mich 100 Mal pro Tag durch seine Verständnislosigkeit, und das Schlimme ist, er will unser gemeinsames Buch mit mir jetzt nicht fertig machen. Wenn ich ihn dazu noch bringe, ist alles alles gut, und wir beide sind quitt (= fertig) miteinander. Zu Ostern werde ich eventuell nach Helgoland, einer Insel in der Nordsee fahren, nicht mit IHM. Ich wollte eigentlich Deine Briefe verbessern, aber ich bin zu traurig, sie aus der Hand zu geben, weil sie mir als zu heilig und schön erscheinen, wenn Du mit der Maschine schreibst, und mir einen Durchschlag schickst, verbessere ich ihn Dir gern. Schicke mir bald ein Bild von Dir. Ich habe übrigens bisher keinen Mann so lieb gehabt, wie Dich. Wenn ich nur wüsste, wes= halb. Ich werde Dir immer wieder schreiben, Du tu es bitte auch, wenn auch nur ganz kurz, ich bin über jede kleine Zeile sehr glücklich und dankbar. Wenn Du Türkisch schreibst, mit europäischer Schrift, verstehe ich etwas.

Viele tausend Küsse von Deiner Margot.

Şekil A.16: Grzywacz'ın 04.04.1928 tarihli mektubu (2) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

Bornstrasse 28/0 bei Reich, 4, 4 Nisan 1928

Sevgili biricik Schehaleddin,

Affedersin çok eğlenceli olmasa da sana elbet yazacağım. Senin son iki mektubun, bu kötü ve zor günlere gerçekten tek ışıktı. Münih' ten ayrıldığımdan beri arkamda uzun bir ömür bırakmışım gibi geliyor. Dünya savaşında silahların susmadığı ruhsal olarak zor günler geçirdiğim her gün, savaşlar… Senin için bu ayrıntılar sıkıcı. İki gün Bremen'deydim, biri Pazar günüydü, Worpswede'de, burası, mimar Hoettger tarafından çok ilginç mimaride yeni evlerin yapıldığı tipik küçük ünlü bir ressam köyü.

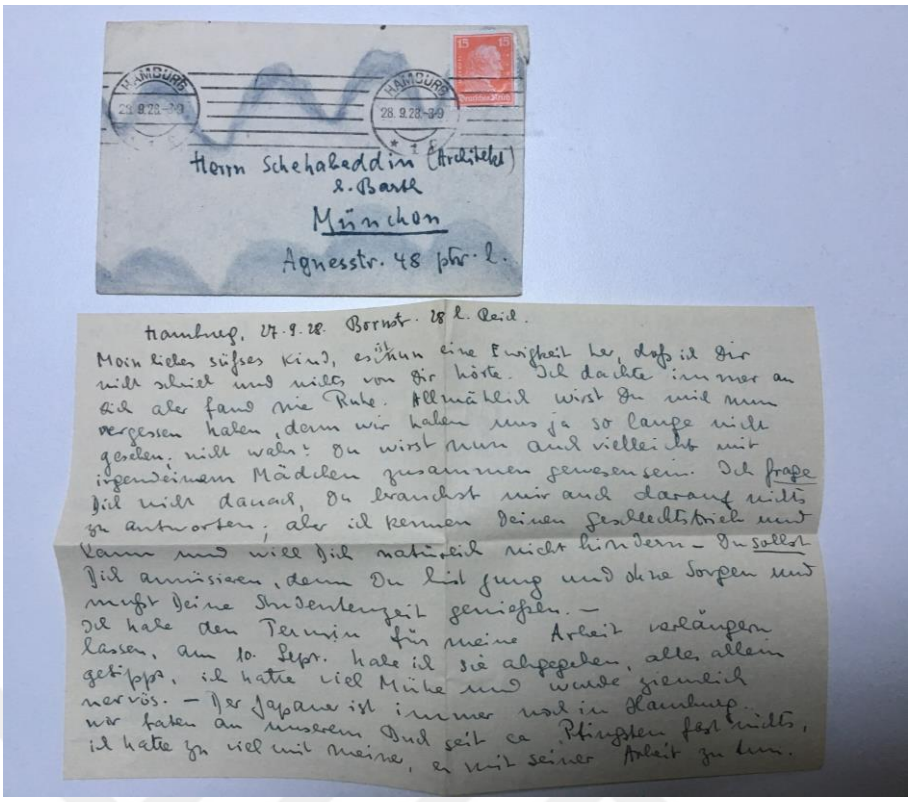
…

Seni gördüğüm için hep şanslıyım. Tıpkı önceden olduğu gibi şimdi beni yeniden canlandıran büyük bir hayat cesareti verdin. ... Bir buçuk yıl sonra gitmelisin, önce eserini (kendi işini) yaşamalısın ve kesinlikle bir Türk kadınıyla evlenmelisin yoksa alışmış olduğun geleneklerin sebebiyle mutsuz olacaksın. Her ikimiz de bunu çok iyi biliyoruz. …

…

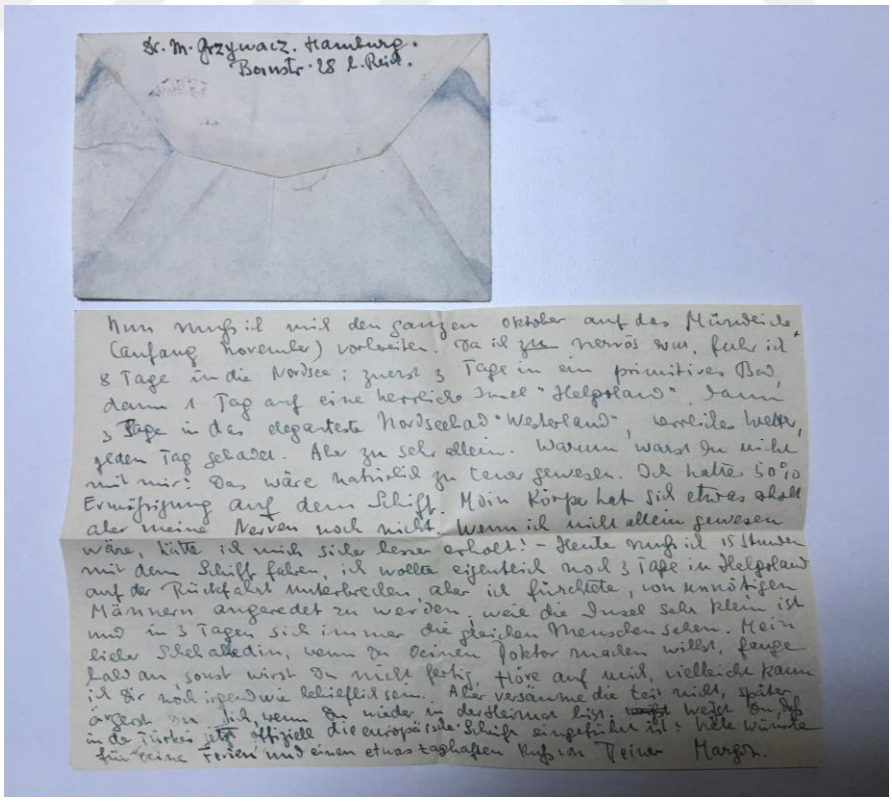
Aslında senin mektuplarını düzeltmek istiyordum; ama üzgünüm onları kutsal ve güzel gördüğüm için veremiyorum. Makine ile yazdığın bir nüsha gönderirsen onları seve seve düzeltebilirim. Bana bir resmini de gönder. Sadece şunu biliyorum ki şu ana kadar hiç kimseyi senin kadar sevmedim. Seni niye bu kadar çok sevdiğimi keşke bilsem. Sana hep yazacağım, çok kısa da olsa sen de yaz lütfen. Küçük satırlara bile çok mutlu ve minnettar oluyorum. Türkçe yazsan da latin harfleriyle yaz o zaman bir şey anlarım. Öpücükler. Margot'un…

Şekil A.17: Grzywacz'ın 04.04.1928 tarihli mektubunun Türkçe tercümesi.

Herrn Schehabeddin Effendi
z. Zt.
München
Agnesstr. 48 pt. l.

Hamburg, 27.9.28. Bornstr. 28 l. Reid.

Mein liebes süßes Kind, es tut mir eine Ewigkeit Leid, daß ich Dir nicht schrieb und nichts von Dir hörte. Ich dachte immer an Dich aber fand nie Ruhe. Allmählich wirst Du mich nun vergessen haben, denn wir haben uns ja so lange nicht gesehen, nicht wahr? Du wirst nun auch vielleicht mit irgendeinem Mädchen zusammen gewesen sein. Ich frage Dich nicht danach, Du brauchst mir auch darauf nichts zu antworten; aber ich kenne Deinen Geschlechtstrieb und kann und will Dich natürlich nicht hindern – Du sollst Dich amüsieren, denn Du bist jung und ohne Sorgen und musst Deine Studentenzeit genießen. –
Ich habe den Termin für meine Arbeit verlängern lassen, am 10. Sept. habe ich sie abgegeben, alles allein getippt, ich hatte viel Mühe und wurde ziemlich nervös. – Der Japaner ist immer noch in Hamburg. Wir haben an unserem Buch seit ca. Pfingsten fast nichts, ich hatte zu viel mit meiner, er mit seiner Arbeit zu tun.

Fr. M. Grzywacz. Hamburg.
Bornstr. 28 l. Reid.

Nun muß ich mich den ganzen Oktober auf das Münchener (Anfang November) vorbereiten. Da ich sehr nervös war, fuhr ich 8 Tage in die Nordsee; zuerst 3 Tage in ein primitives Bad, dann 1 Tag auf eine herrliche Insel "Helgoland", dann 3 Tage in das eleganteste Nordseebad "Westerland", verbrachte meist, jeden Tag schlecht. Aber zu sehr allein. Warum warst Du nicht mit mir? Das wäre natürlich zu teuer gewesen. Ich hatte 50% Ermäßigung auf dem Schiff. Mein Körper hat sich etwas erholt, aber meine Nerven noch nicht. Wenn ich nicht allein gewesen wäre, hätte ich mich sicher besser erholt! – Heute nacht ist 15 Stunden mit dem Schiff fahren, ich wollte eigentlich noch 3 Tage in Helgoland auf der Rückfahrt unterbrechen, aber ich fürchtete, von unnötigen Männern angeredet zu werden, weil die Insel sehr klein ist und in 3 Tagen sich immer die gleichen Menschen sehen. Mein liebes Schehabeddin, wenn Du Deinen Doktor machen willst, fange bald an sonst wirst Du nicht fertig, höre auf mich, vielleicht kann ich Dir noch irgendwie behilflich sein. Aber versäume die Zeit nicht, später ärgerst Du Dich, wenn Du wieder in der Heimat bist. Weißt Du, daß in der Türkei jetzt offiziell die europäische Schrift eingeführt ist? Viele Grüße für Deine Eltern und einen etwas tiefen Kuß in Deinen Nacken.

Şekil A. 18: Grzywacz'ın 27.09.1928 tarihli mektubu (1) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

Şekil A. 19: Grzywacz'ın 27.09.1928 tarihli mektubu (2) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

Hamburg, 27.9.28 Bornst. 28/Reich

Sevgili tatlı çocuğum,

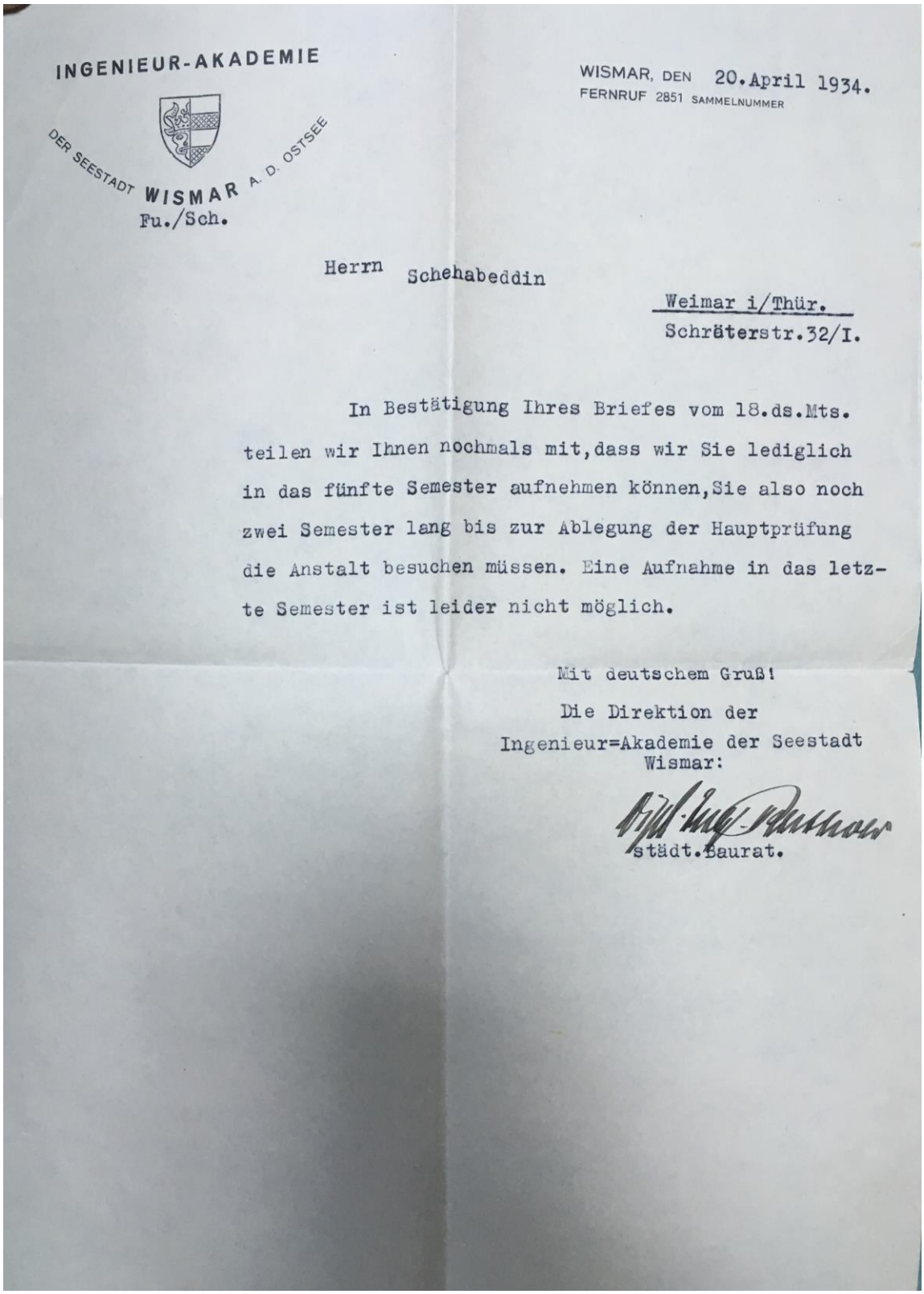
Seni görmeyeli senden haber almayalı ne kadar uzun süre oldu. Hep seni düşünüyorum, fakat huzur bulamıyorum. Zamanla beni unutacaksın, çünkü uzun süredir birbirimizi görmüyoruz. Yalan mı? …

…

Benim sevgili Şehabettin'im eğer doktoranı yapmak istiyorsan bence şimdiden çalışmaya başlamalısın yoksa bitiremeyeceksin. Beni dinle. Belki sana bir şekilde yardımcı olabilirim. Ama zamanını boşa harcama. İlerde ülkene geri döndüğünde üzülürsün. Biliyor musun şimdi artık Türkiye'de resmi olarak Avrupa harfleri kullanılmaya başlanmış. İyi tatiller diliyorum.

Margot…

Şekil A.20: Grzywacz'ın 27.09.1928 tarihli mektubunun Türkçe tercümesi.

INGENIEUR-AKADEMIE

DER SEESTADT WISMAR A. D. OSTSEE

Fu./Sch.

WISMAR, DEN 20.April 1934.
FERNRUF 2851 SAMMELNUMMER

Herrn Schehabeddin

Weimar i/Thür.
Schräterstr.32/I.

In Bestätigung Ihres Briefes vom 18.ds.Mts. teilen wir Ihnen nochmals mit,dass wir Sie lediglich in das fünfte Semester aufnehmen können,Sie also noch zwei Semester lang bis zur Ablegung der Hauptprüfung die Anstalt besuchen müssen. Eine Aufnahme in das letzte Semester ist leider nicht möglich.

Mit deutschem Gruß!

Die Direktion der
Ingenieur=Akademie der Seestadt
Wismar:

städt.Baurat.

Şekil A.21: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 20.04.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

WİSMAR MÜHENDİSLİK AKADEMİSİ WISMAR-20 Nisan 1934

Bay Schehaleddin,

Weimar i/Thür
Schraterstr. 32/I.

Bu ayın 18'ine ait mektubunuzun onayında bir kez daha size, sadece beşinci döneme sizi kabul edilebileceğimizi ve ayrıca ana sınavı verinceye kadar iki dönem boyunca kurumu ziyaret etmeniz gerekmekte olduğunu bildiriyoruz. Son döneme kabul maalesef mümkün değildir.

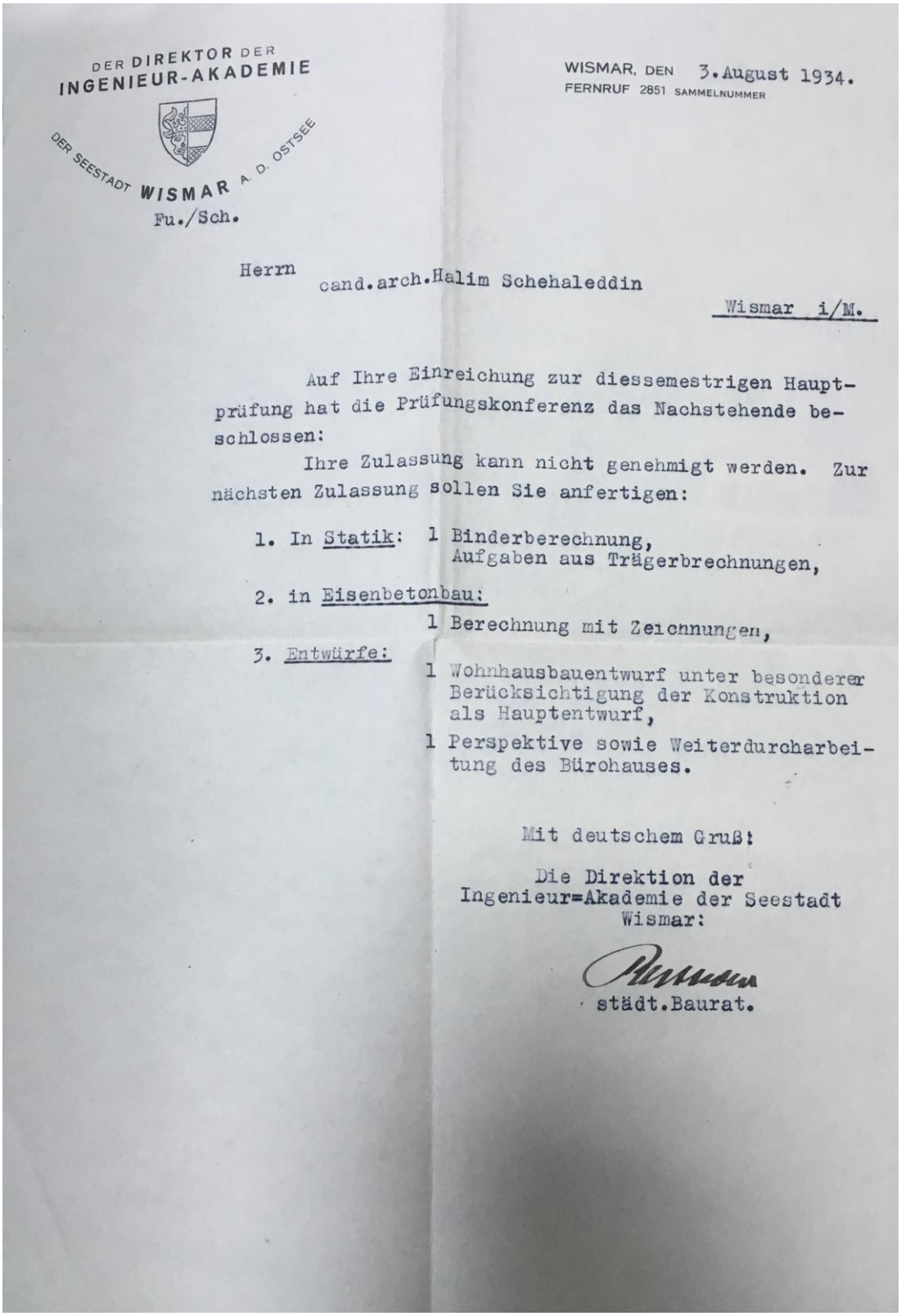
Saygılar!

Mühendislik Akademisi Müdürü

Wismar:

İmza

Şekil A. 22: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 20.04.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi.

DER DIREKTOR DER
INGENIEUR-AKADEMIE
DER SEESTADT WISMAR A. D. OSTSEE
Fu./Sch.

WISMAR, DEN 3. August 1934.
FERNRUF 2851 SAMMELNUMMER

Herrn cand.arch.Halim Schehaleddin
Wismar i/M.

Auf Ihre Einreichung zur diessemestrigen Hauptprüfung hat die Prüfungskonferenz das Nachstehende beschlossen:

Ihre Zulassung kann nicht genehmigt werden. Zur nächsten Zulassung sollen Sie anfertigen:

1. In Statik: 1 Binderberechnung,
   Aufgaben aus Trägerbrechnungen,
2. in Eisenbetonbau:
   1 Berechnung mit Zeichnungen,
3. Entwürfe:
   1 Wohnhausbauentwurf unter besonderer Berücksichtigung der Konstruktion als Hauptentwurf,
   1 Perspektive sowie Weiterdurcharbeitung des Bürohauses.

Mit deutschem Gruß:

Die Direktion der
Ingenieur=Akademie der Seestadt
Wismar:

städt.Baurat.

Şekil A.23: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 03.08.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

WİSMAR MÜHENDİSLİK AKADEMİSİ WISMAR-3 AĞUSTOS 1934

Bay Halim Schehaleddin, Wismar i/M.

Bu dönemki ana sınav ibrazına ilişkin sınav komisyonu aşağıdakiler hakkında karar verdi:

Kabulünüz onaylanmamıştır. Bir sonraki kabulde aşağıdakileri yapmanız gerekir:

1-Statikte: Bağlayıcı hesaplamalar

Taşıyıcı hesaplamalar

2-Betonarme yapı:

Çizim destekli hesaplamalar

3-Taslaklar (Tasarım): Konut tasarımı (konstrüksiyon ön planda olarak)

Perspektif (ayrıntılı çalışılmış büro)

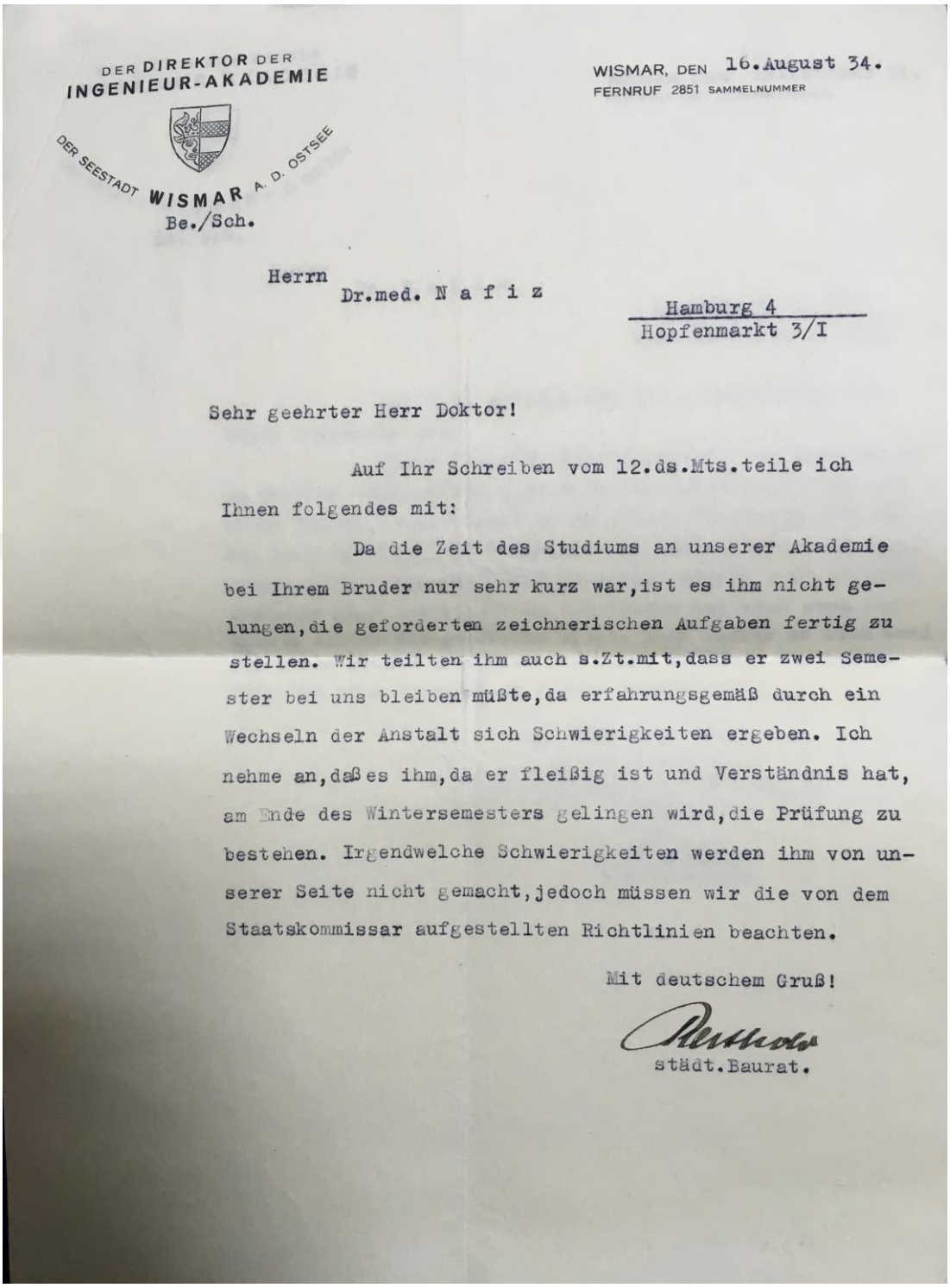
Saygılar!

Mühendislik Akademisi Müdürü

Wismar:

İmza

Şekil A.24: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 03.08.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi.

DER DIREKTOR DER
INGENIEUR-AKADEMIE
DER SEESTADT WISMAR A. D. OSTSEE
Be./Sch.

WISMAR, DEN 16.August 34.
FERNRUF 2851 SAMMELNUMMER

Herrn
Dr.med. N a f i z

Hamburg 4
Hopfenmarkt 3/I

Sehr geehrter Herr Doktor!

Auf Ihr Schreiben vom 12.ds.Mts.teile ich Ihnen folgendes mit:

Da die Zeit des Studiums an unserer Akademie bei Ihrem Bruder nur sehr kurz war,ist es ihm nicht gelungen,die geforderten zeichnerischen Aufgaben fertig zu stellen. Wir teilten ihm auch s.Zt.mit,dass er zwei Semester bei uns bleiben müßte,da erfahrungsgemäß durch ein Wechseln der Anstalt sich Schwierigkeiten ergeben. Ich nehme an,daß es ihm,da er fleißig ist und Verständnis hat, am Ende des Wintersemesters gelingen wird,die Prüfung zu bestehen. Irgendwelche Schwierigkeiten werden ihm von unserer Seite nicht gemacht,jedoch müssen wir die von dem Staatskommissar aufgestellten Richtlinien beachten.

Mit deutschem Gruß!

städt.Baurat.

Şekil A.25: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 16.08.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

WİSMAR MÜHENDİSLİK AKADEMİSİ WISMAR-16 Ağustos 1934

Bay Nafiz,

Hamburg 4
Hopfenmarkt 3/I.

Çok Saygıdeğer Bay Doktor,

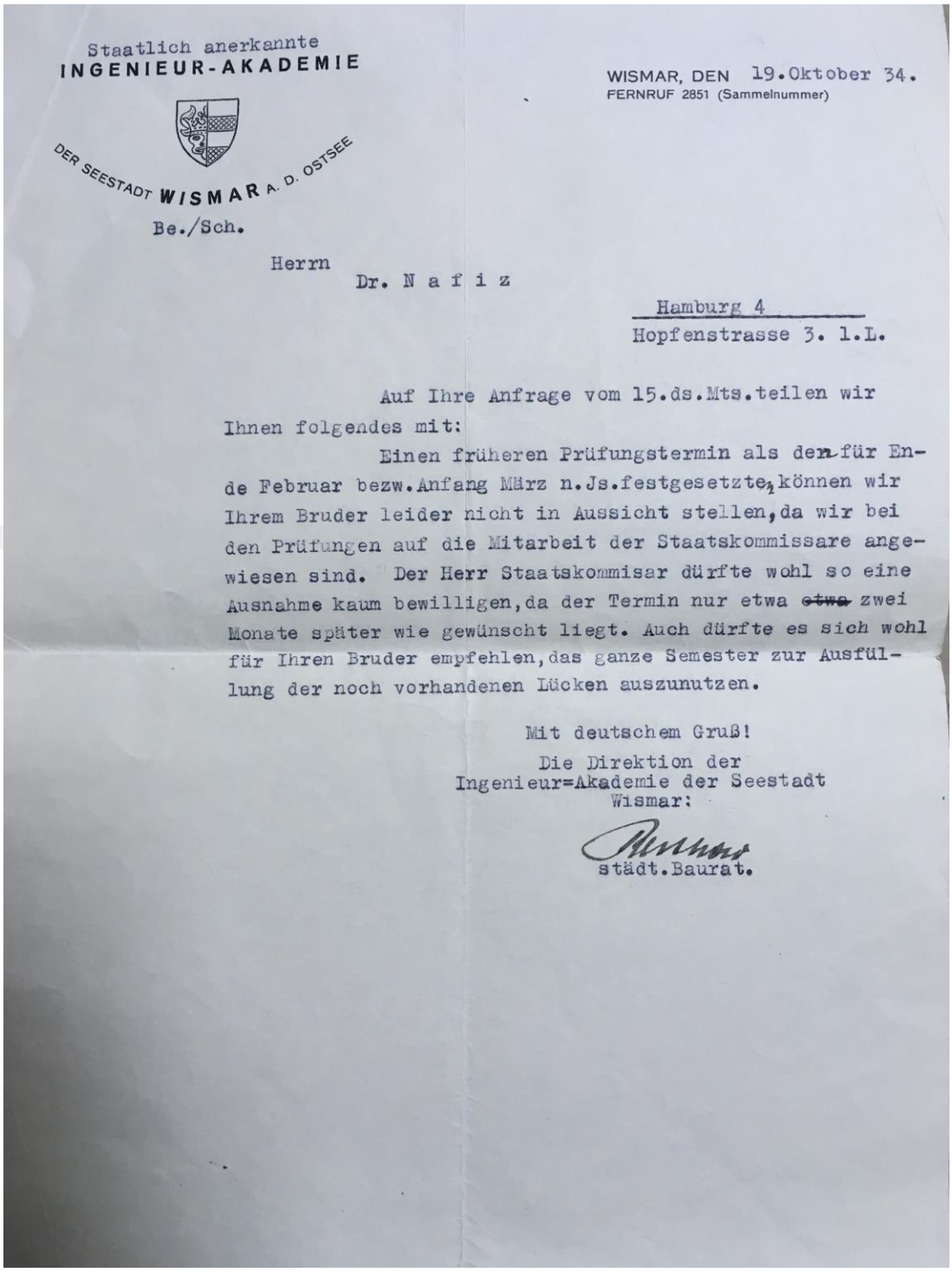
Bu ayın 12'sine ait yazıyla size aşağıdakileri bildiriyorum:

Erkek kardeşinizin Akademi'deki öğrenim süresi şuan çok kısa olduğu için istenen çizim ödevlerini hazırlamada başarılı olamamıştır. Kurum değişiminden dolayı zorlanabileceği için kendisine iki döneminin kaldığını bildiriyoruz. Gayretli ve anlayış sahibi olduğu için kış dönemi sonunda ana sınavı vermede başarılı olacağını umuyoruz. Tarafımızdan kendisine herhangi bir zorluk çıkartılmayacaktır; fakat devlet müfettişince hazırlanan kriterlere dikkat etmemiz gerek.

Saygılarımla!

İmza

Şekil A.26: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 16.08.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi.

Staatlich anerkannte
INGENIEUR-AKADEMIE
DER SEESTADT WISMAR A. D. OSTSEE

WISMAR, DEN 19. Oktober 34.
FERNRUF 2851 (Sammelnummer)

Be./Sch.

Herrn
Dr. N a f i z

Hamburg 4
Hopfenstrasse 3. 1.L.

Auf Ihre Anfrage vom 15.ds.Mts.teilen wir Ihnen folgendes mit:

Einen früheren Prüfungstermin als den für Ende Februar bezw.Anfang März n.Js.festgesetzten können wir Ihrem Bruder leider nicht in Aussicht stellen,da wir bei den Prüfungen auf die Mitarbeit der Staatskommissare angewiesen sind. Der Herr Staatskommisar dürfte wohl so eine Ausnahme kaum bewilligen,da der Termin nur etwa ~~etwa~~ zwei Monate später wie gewünscht liegt. Auch dürfte es sich wohl für Ihren Bruder empfehlen,das ganze Semester zur Ausfüllung der noch vorhandenen Lücken auszunutzen.

Mit deutschem Gruß!

Die Direktion der
Ingenieur=Akademie der Seestadt
Wismar:

städt.Baurat.

Şekil A.27: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 19.10.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

WİSMAR MÜHENDİSLİK AKADEMİSİ WISMAR-19 Ekim 1934

Bay Dr. Nafiz,

Hamburg 4
Hopfenmarkt 3/I. L.

Başvurunuza ilişkin size bunları bildiriyoruz.

Şubat sonu Mart başlangıcı planlanmış olan sınavdan daha erken bir sınav tarihini kardeşiniz için belirleyemeyiz. Çünkü sınavlarda devlet komisyonuna bağlı olarak çalışıyoruz. Devlet komisyonu böyle bir isteği kabul etmez çünkü isediğiniz tarih belirlediğimiz tarihten sadece iki ay sonra. Ayrıca kardeşinizin bütün dönemi eksiklerini gidermesi için kullanmasını öneriyoruz.

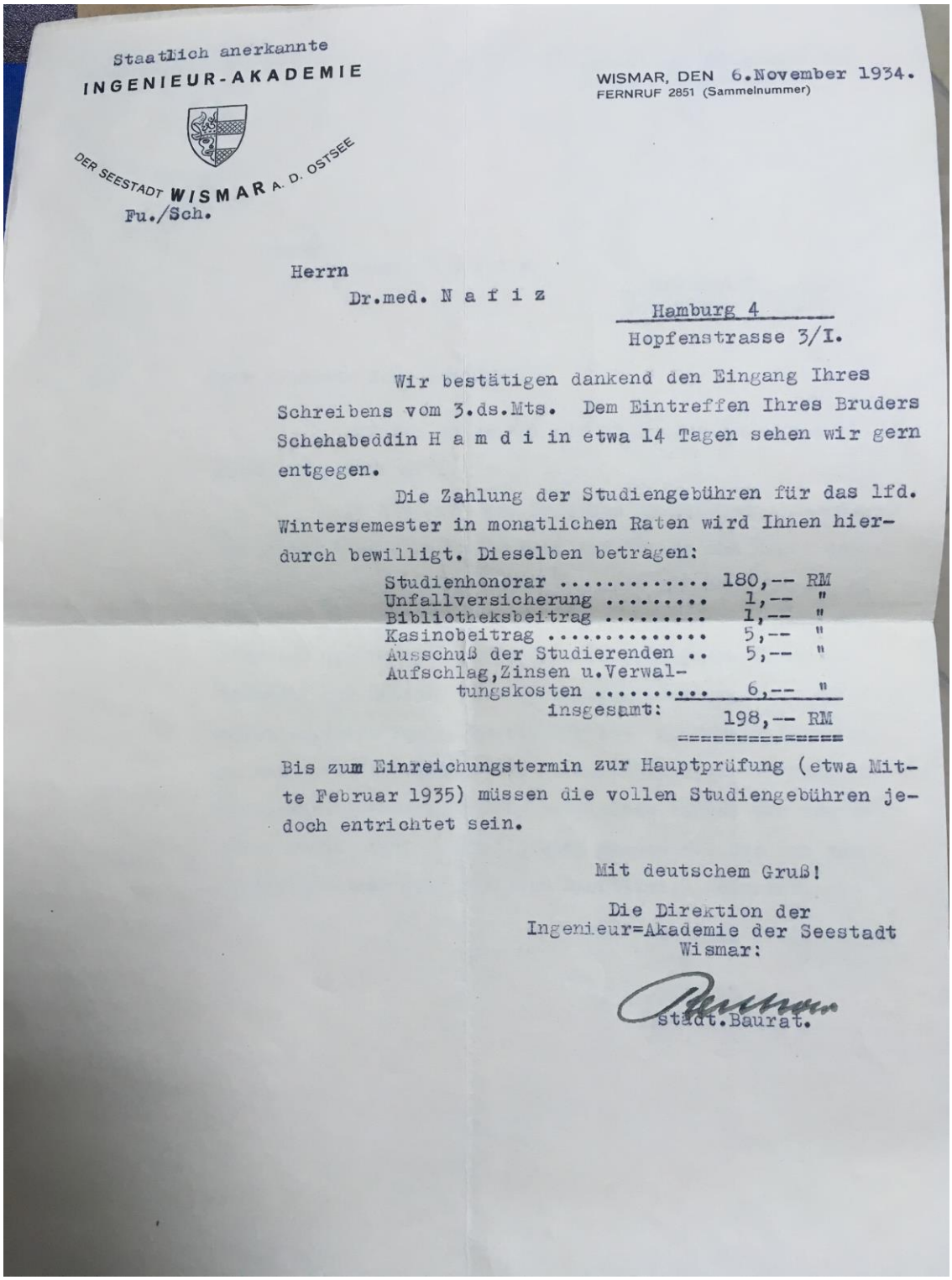
Saygılar!

Mühendislik Akademisi Müdürü

Wismar:

İmza

Şekil A. 28: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 19.10.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi.

Staatlich anerkannte
INGENIEUR-AKADEMIE
DER SEESTADT WISMAR A. D. OSTSEE
Fu./Sch.

WISMAR, DEN 6.November 1934.
FERNRUF 2851 (Sammelnummer)

Herrn
Dr.med. N a f i z
Hamburg 4
Hopfenstrasse 3/I.

Wir bestätigen dankend den Eingang Ihres Schreibens vom 3.ds.Mts. Dem Eintreffen Ihres Bruders Schehabeddin H a m d i in etwa 14 Tagen sehen wir gern entgegen.

Die Zahlung der Studiengebühren für das lfd. Wintersemester in monatlichen Raten wird Ihnen hierdurch bewilligt. Dieselben betragen:

Studienhonorar	180,--	RM
Unfallversicherung	1,--	"
Bibliotheksbeitrag	1,--	"
Kasinobeitrag	5,--	"
Ausschuß der Studierenden ..	5,--	"
Aufschlag,Zinsen u.Verwaltungskosten	6,--	"
insgesamt:	198,--	RM

Bis zum Einreichungstermin zur Hauptprüfung (etwa Mitte Februar 1935) müssen die vollen Studiengebühren jedoch entrichtet sein.

Mit deutschem Gruß!

Die Direktion der
Ingenieur=Akademie der Seestadt
Wismar:

stadt.Baurat.

Şekil A.29: Wismar Mühendislik Akademisi'nden gelen 06.11.1934 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

WİSMAR MÜHENDİSLİK AKADEMİSİ WISMAR-6 Kasım 1934

Bay Nafiz,

Hamburg 4
Hopfenstrasse 3/I.

Bu ayın 3 ündeki yazınızın alımını onaylıyoruz. 14 gün içinde erkek kardeşiniz Schehaleddin Hamdi ile buluşmayı bekliyoruz.

Mevcut kış dönemi harcı ödemesini aylık taksitlerle yapmanızı kabul ediyoruz. Bu durumda aşağıdaki gibidir:

Öğrenim ödeneği	180,- RM
Kaza sigortası	1,-“
Kütüphane katkısı	1,-“
Yemek katkısı	5,-“
Öğrenci kurumu	5,-“
Katkı, faizler ve idari giderler	6,-“
Toplam	198,-“

Ana sınav verme gününe kadar (yaklaşık şubat ortası-1935) tüm öğrenim harçlarının ödenmesi gerekir.

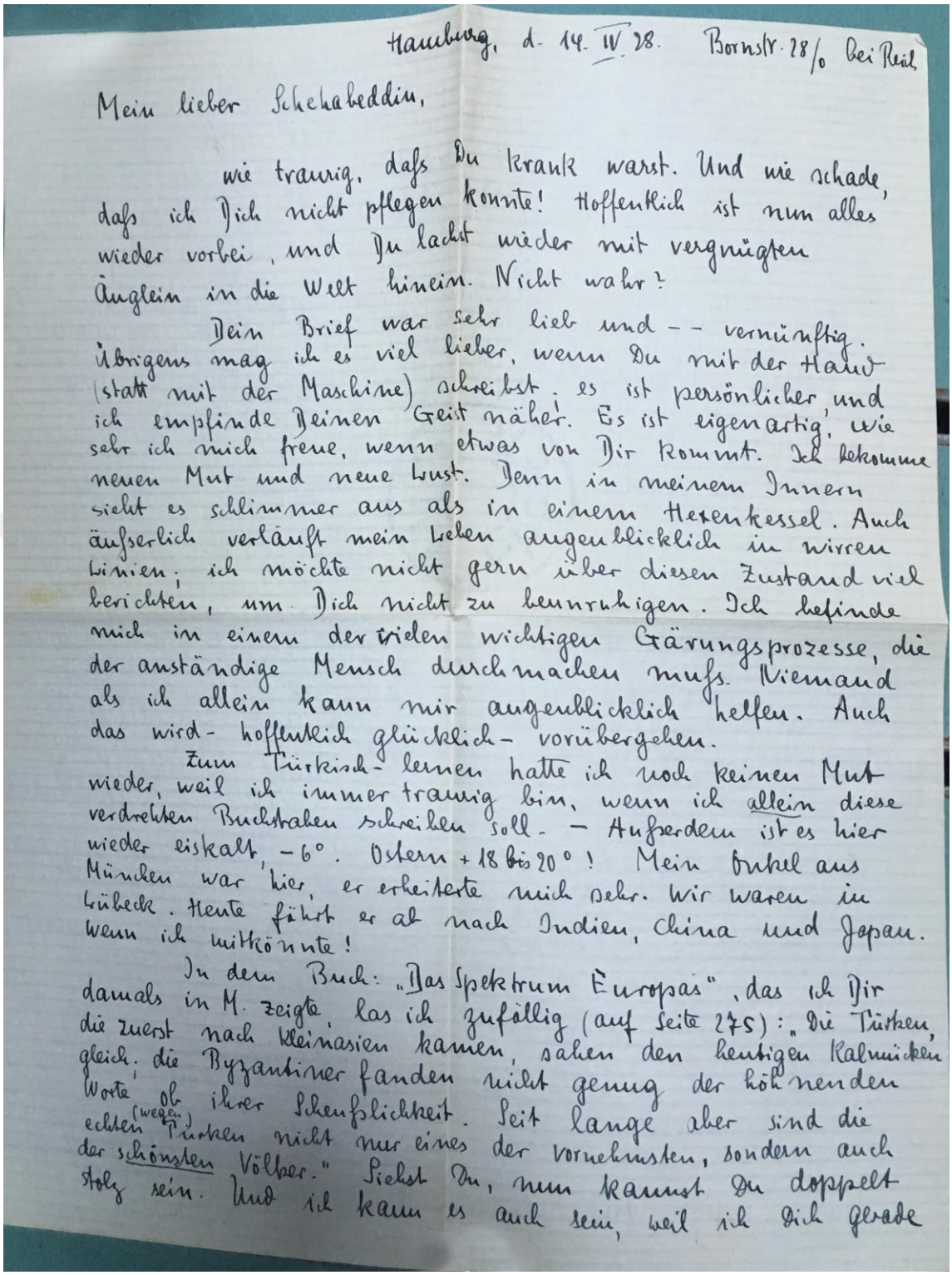
Saygılar!

Mühendislik Akademisi Müdürü

Wismar:

İmza

Şekil A.30: Wismar Mühendislik Akademisi’nden gelen 06.11.1934 tarihli mektubun Türkçe tercümesi.

Hamburg, d. 14. IV. 28. Bornstr. 28/0 bei Reil

Mein lieber Schehabeddin,

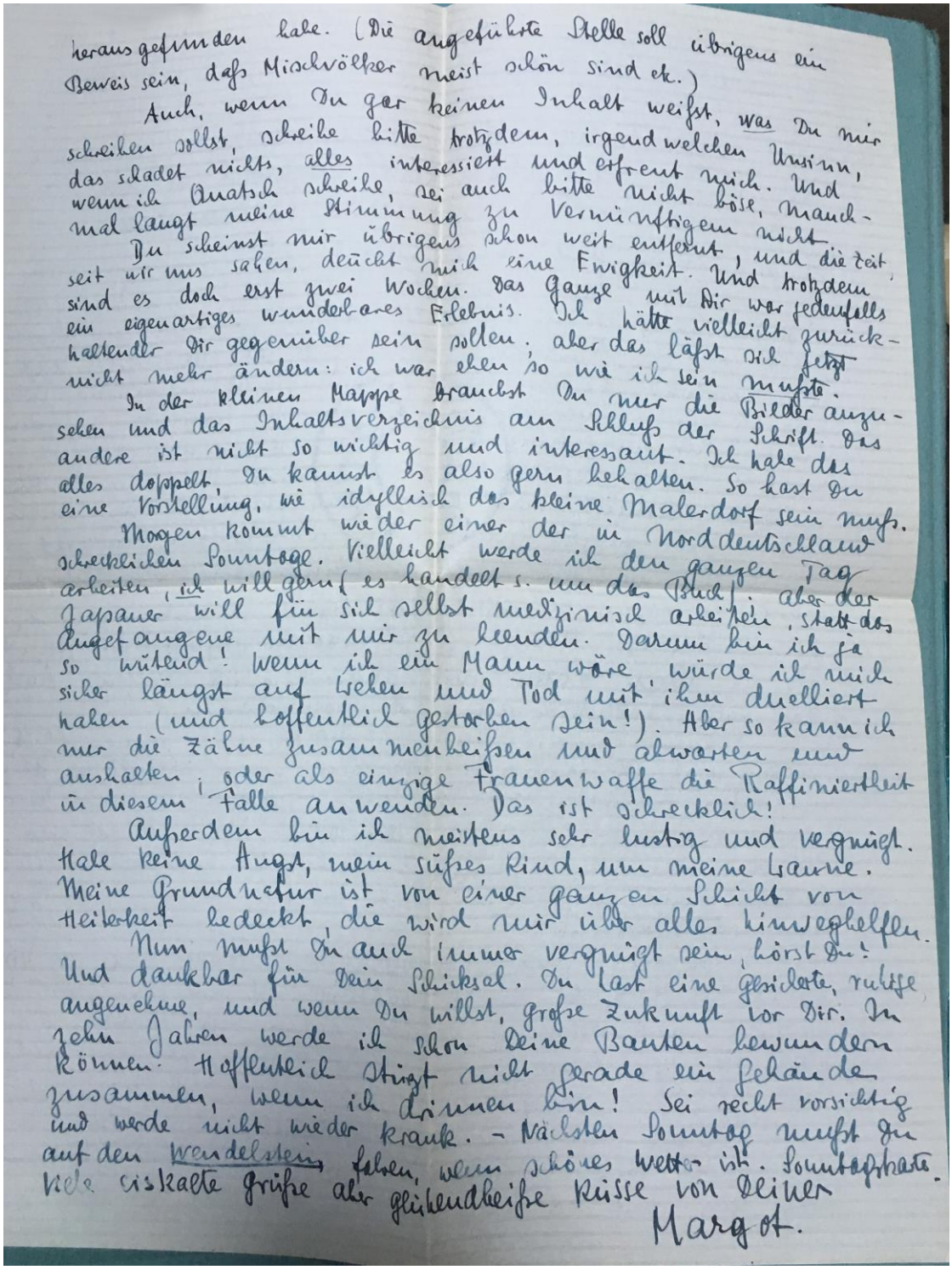
wie traurig, daß Du krank warst. Und wie schade, daß ich Dich nicht pflegen konnte! Hoffentlich ist nun alles wieder vorbei, und Du lachst wieder mit vergnügten Äuglein in die Welt hinein. Nicht wahr?

Dein Brief war sehr lieb und -- vernünftig. Übrigens mag ich es viel lieber, wenn Du mit der Hand (statt mit der Maschine) schreibst. es ist persönlicher, und ich empfinde Deinen Geist näher. Es ist eigenartig, wie sehr ich mich freue, wenn etwas von Dir kommt. Ich bekomme neuen Mut und neue Lust. Denn in meinem Innern sieht es schlimmer aus als in einem Hexenkessel. Auch äußerlich verläuft mein Leben augenblicklich in wirren Linien; ich möchte nicht gern über diesen Zustand viel berichten, um Dich nicht zu beunruhigen. Ich befinde mich in einem der vielen wichtigen Gärungsprozesse, die der anständige Mensch durchmachen muß. Niemand als ich allein kann mir augenblicklich helfen. Auch das wird - hoffentlich glücklich - vorübergehen.

Zum Türkisch-lernen hatte ich noch keinen Mut wieder, weil ich immer traurig bin, wenn ich allein diese verdrehten Buchstaben schreiben soll. - Außerdem ist es hier wieder eiskalt, -6°. Ostern +18 bis 20°! Mein Onkel aus München war hier, er erheiterte mich sehr. Wir waren in Lübeck. Heute fährt er ab nach Indien, China und Japan. Wenn ich mitkönnte!

In dem Buch: „Das Spektrum Europas", das ich Dir damals in M. zeigte, las ich zufällig (auf Seite 275): „Die Türken, die zuerst nach Kleinasien kamen, sahen den heutigen Kalmücken gleich; die Byzantiner fanden nicht genug der höhnenden Worte ob ihrer Scheußlichkeit. Seit lange aber sind die echten (wegen) Türken nicht nur eines der vornehmsten, sondern auch der schönsten Völker." Siehst Du, nun kannst Du doppelt stolz sein. Und ich kann es auch sein, weil ich Dich gerade

Şekil A.31: Margot Grzywacz 14.04.1928 tarihli mektup (1) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

herausgefunden habe. (Die angeführte Stelle soll übrigens ein Beweis sein, daß Mischvölker meist schön sind etc.)

Auch, wenn Du gar keinen Inhalt weißt, was Du mir schreiben sollst, schreibe bitte trotzdem, irgendwelchen Unsinn, das schadet nichts, alles interessiert und erfreut mich. Und wenn ich Quatsch schreibe, sei auch bitte nicht böse, manchmal langt meine Stimmung zu Vernünftigem nicht.

Du scheinst mir übrigens schon weit entfernt, seit wir uns sahen, deucht mich eine Ewigkeit. Und die Zeit sind es doch erst zwei Wochen. Das ganze mit Dir war jedenfalls ein eigenartiges wunderbares Erlebnis. Ich hätte vielleicht zurückhaltender Dir gegenüber sein sollen, aber das läßt sich jetzt nicht mehr ändern: ich war eben so wie ich sein mußte.

In der kleinen Mappe brauchst Du nur die Bilder anzusehen und das Inhaltsverzeichnis am Schluß der Schrift. Das andere ist nicht so wichtig und interessant. Ich habe das alles doppelt, Du kannst es also gern behalten. So hast Du eine Vorstellung, wie idyllisch das kleine Malerdorf sein muß.

Morgen kommt wieder einer der in Norddeutschland schrecklichen Sonntage. Vielleicht werde ich den ganzen Tag arbeiten, ich will gern; es handelt s. um das Buch; aber der Japaner will für sich selbst medizinisch arbeiten, statt das Angefangene mit mir zu beenden. Darum bin ich ja so wütend! Wenn ich ein Mann wäre, würde ich mich sicher längst auf Leben und Tod mit ihm duelliert haben (und hoffentlich gestorben sein!). Aber so kann ich nur die Zähne zusammenbeißen und abwarten und aushalten; oder als einzige Frauenwaffe die Raffiniertheit in diesem Falle anwenden. Das ist schrecklich!

Außerdem bin ich meistens sehr lustig und vergnügt. Habe keine Angst, mein süßes Kind, um meine Laune. Meine Grundnatur ist von einer ganzen Schicht von Heiterkeit bedeckt, die wird mir über alles hinweghelfen.

Nun mußt Du auch immer vergnügt sein, hörst Du! Und dankbar für Dein Schicksal. Du hast eine gesicherte, ruhige, angenehme, und wenn Du willst, große Zukunft vor Dir. In zehn Jahren werde ich schon Deine Bauten bewundern können. Hoffentlich stirbt nicht gerade ein Gebäude zusammen, wenn ich drinnen bin! Sei recht vorsichtig und werde nicht wieder krank. - Nächsten Sonntag mußt Du auf den Wendelstein steigen, wenn schönes Wetter ist. Sonnenphasen. Viele eiskalte Grüße aber glühendheiße Küsse von Deiner

Margot.

Şekil A.32: Margot Grzywacz 14.04.1928 tarihli mektup (2) (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi).

Bornstrasse 28/0 bei Reich,
Hamburg,14.4.28

Sevgili Schehaleddin,

Hasta olman çok üzücü. Ne yazık ki sana bakamıyorum. Umarım, her şey geçti, sen iyileştin ve keyifle gülüyorsun, değil mi?

Mektubun çok hoş ve makuldü. Ayrıca makine yerine elle yazarsan daha çok sevinirim. Çünkü öyle daha şahsi ve senin ruhunu daha yakın hissediyorum. Sana özgü.

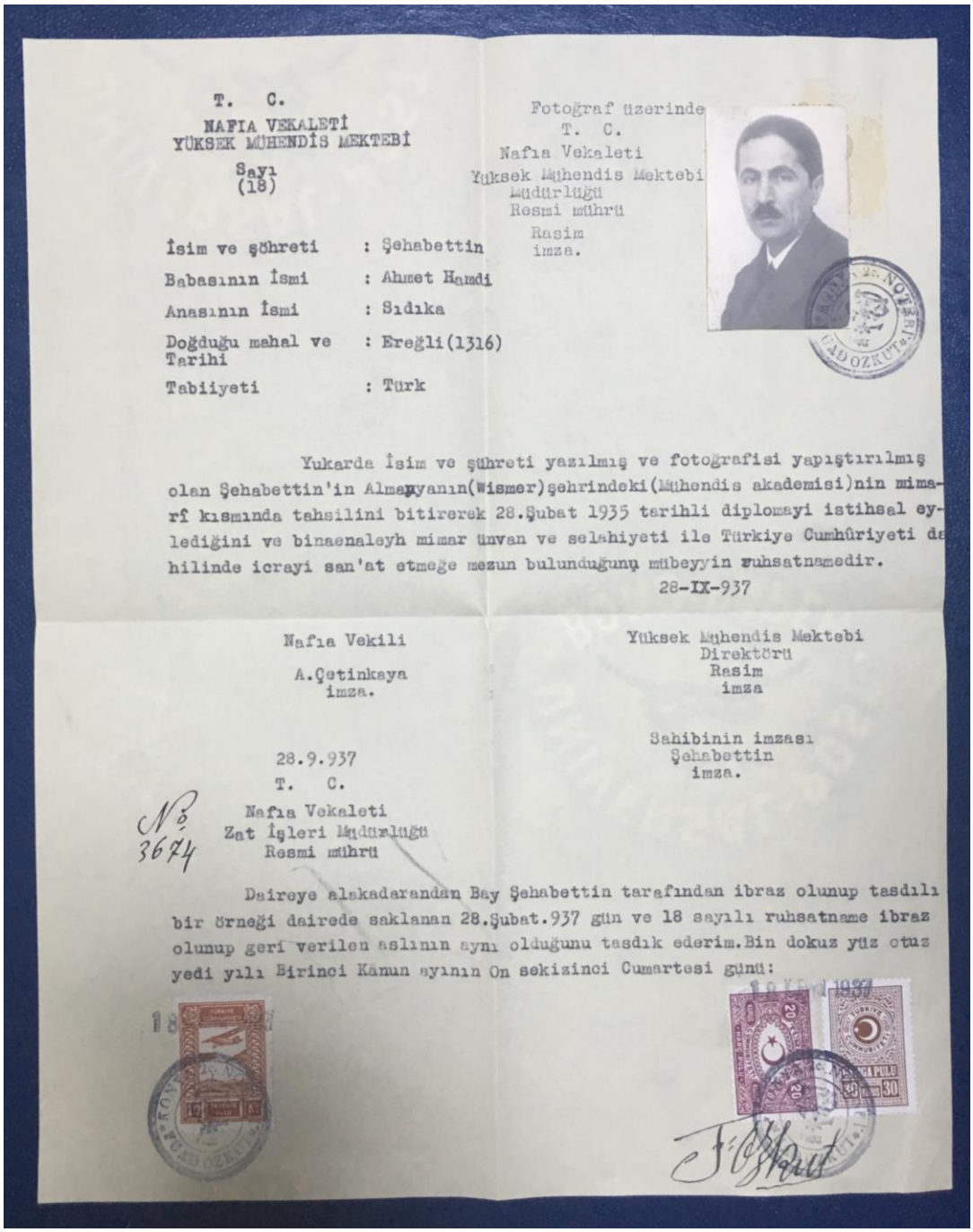
…

O zamanlar sana Münih'te gösterdiğim "Das Spektrum Europas" kitabında, tesadüfen 275. sayfada okudum ki: "Önce küçük Asya' ya gelen Türkler, bugünkü Kalwücken gibiler, Bizanslılar onların iğrençliklerine kelime bulamadılar. Fakat uzun süredir gerçek Türkler, sadece seçkin halklardan biri değil aynı zamanda en güzel halklardan da biridir." Görüyor musun, senin şimdi iki kez gururlanman gerek. Şuanda seni arayıp bulduğum için ben de gururlanabilirim. Ayrıca bu belirtilenler, kanıtlanabilir, karma halkın güzel olması gibi.

…

Şimdi senin de keyifli olman gerek, duyuyor musun? Kaderine şükret. İstersen büyük parlak bir geleceğe sahip olabilirsin. On yıl içinde senin eserlerine hayran olacağım. Dikkat et hastalanma. Önümüzdeki Pazar hava güzel olursa Wendelstein' a gitmelisin. Selamlar ve öpücüklerle Margot'un.

Şekil A.33: Margot Grzywacz'ın 14.04.1928 tarihli mektubunun Türkçe tercümesi.

T. C.
NAFIA VEKALETİ
YÜKSEK MÜHENDİS MEKTEBİ
Sayı
(18)

Fotoğraf üzerinde
T. C.
Nafıa Vekaleti
Yüksek Mühendis Mektebi
Müdürlüğü
Resmi mührü
Rasim
imza.

İsim ve şöhreti : Şehabettin
Babasının İsmi : Ahmet Hamdi
Anasının İsmi : Sıdıka
Doğduğu mahal ve Tarihi : Ereğli(1316)
Tabiiyeti : Türk

Yukarda İsim ve şöhreti yazılmış ve fotoğrafisi yapıştırılmış olan Şehabettin'in Almanyanın(Wismer)şehrindeki(Mühendis akademisi)nin mimarî kısmında tahsilini bitirerek 28.Şubat 1935 tarihli diplomayi istihsal eylediğini ve binaenaleyh mimar ünvan ve selahiyeti ile Türkiye Cumhûriyeti dahilinde icrayi san'at etmeğe mezun bulunduğunu mübeyyin ruhsatnamedir.

28-IX-937

Nafıa Vekili
A.Çetinkaya
imza.

Yüksek Mühendis Mektebi
Direktörü
Rasim
imza

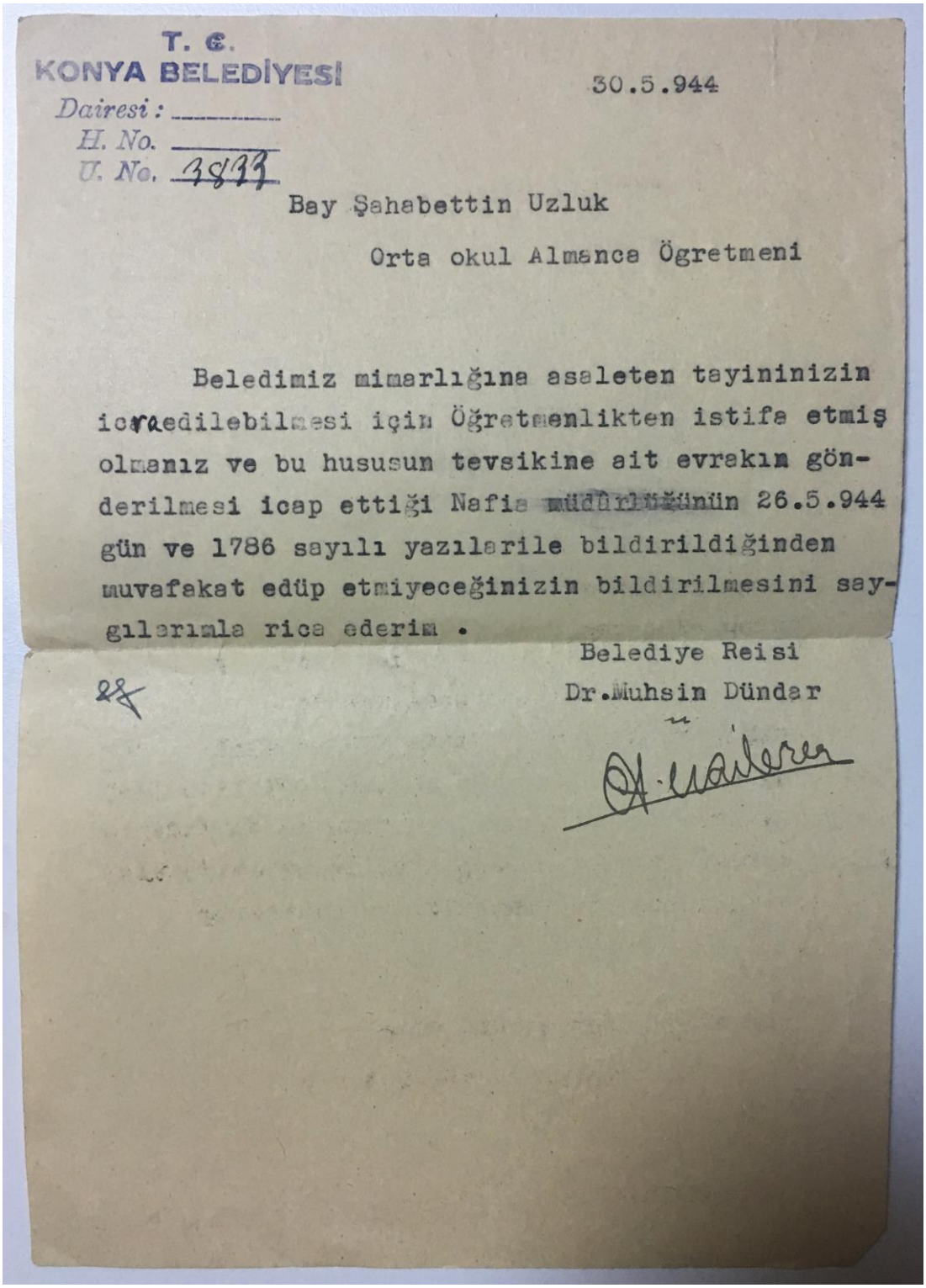
Sahibinin imzası
Şehabettin
imza.

28.9.937
T. C.
Nafıa Vekaleti
Zat İşleri Müdürlüğü
Resmi mührü

No 3674

Daireye alakadarandan Bay Şehabettin tarafından ibraz olunup tasdılı bir örneği dairede saklanan 28.Şubat.937 gün ve 18 sayılı ruhsatname ibraz olunup geri verilen aslının aynı olduğunu tasdık ederim.Bin dokuz yüz otuz yedi yılı Birinci Kânun ayının On sekizinci Cumartesi günü:

Şekil A.34: Uzluk'a ait ruhsatname (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

T. C.
KONYA BELEDİYESİ

Dairesi : _____
H. No. _____
U. No. 3833

30.5.944

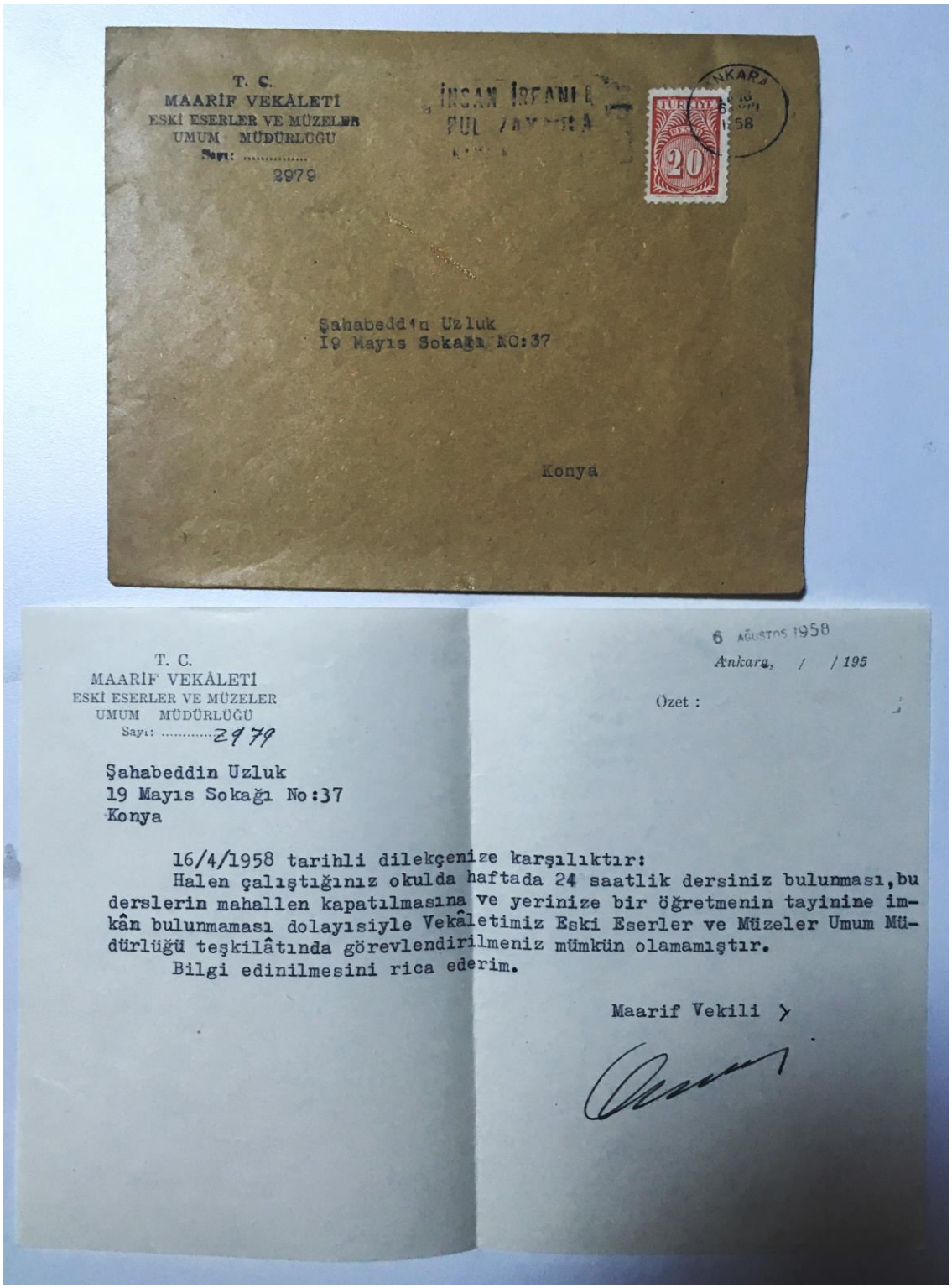
Bay Şahabettin Uzluk

Orta okul Almanca Ögretmeni

Belediniz mimarlığına asaleten tayininizin icraedilebilmesi için Öğretmenlikten istifa etmiş olmanız ve bu hususun tevsikine ait evrakın gönderilmesi icap ettiği Nafia müdürlüğünün 26.5.944 gün ve 1786 sayılı yazılarile bildirildiğinden muvafakat edüp etmiyeceğinizin bildirilmesini saygılarımla rica ederim .

Belediye Reisi
Dr.Muhsin Dündar

Şekil A.35: Konya Belediye Reisinden Ş. Uzluk'a gelen cevap mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

T. C.
MAARİF VEKÂLETİ
ESKİ ESERLER VE MÜZELER
UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: .....
2979

Şahabeddin Uzluk
19 Mayıs Sokağı NO:37

Konya

T. C.
MAARİF VEKÂLETİ
ESKİ ESERLER VE MÜZELER
UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: 2979

6 AĞUSTOS 1958
Ankara, / / 195

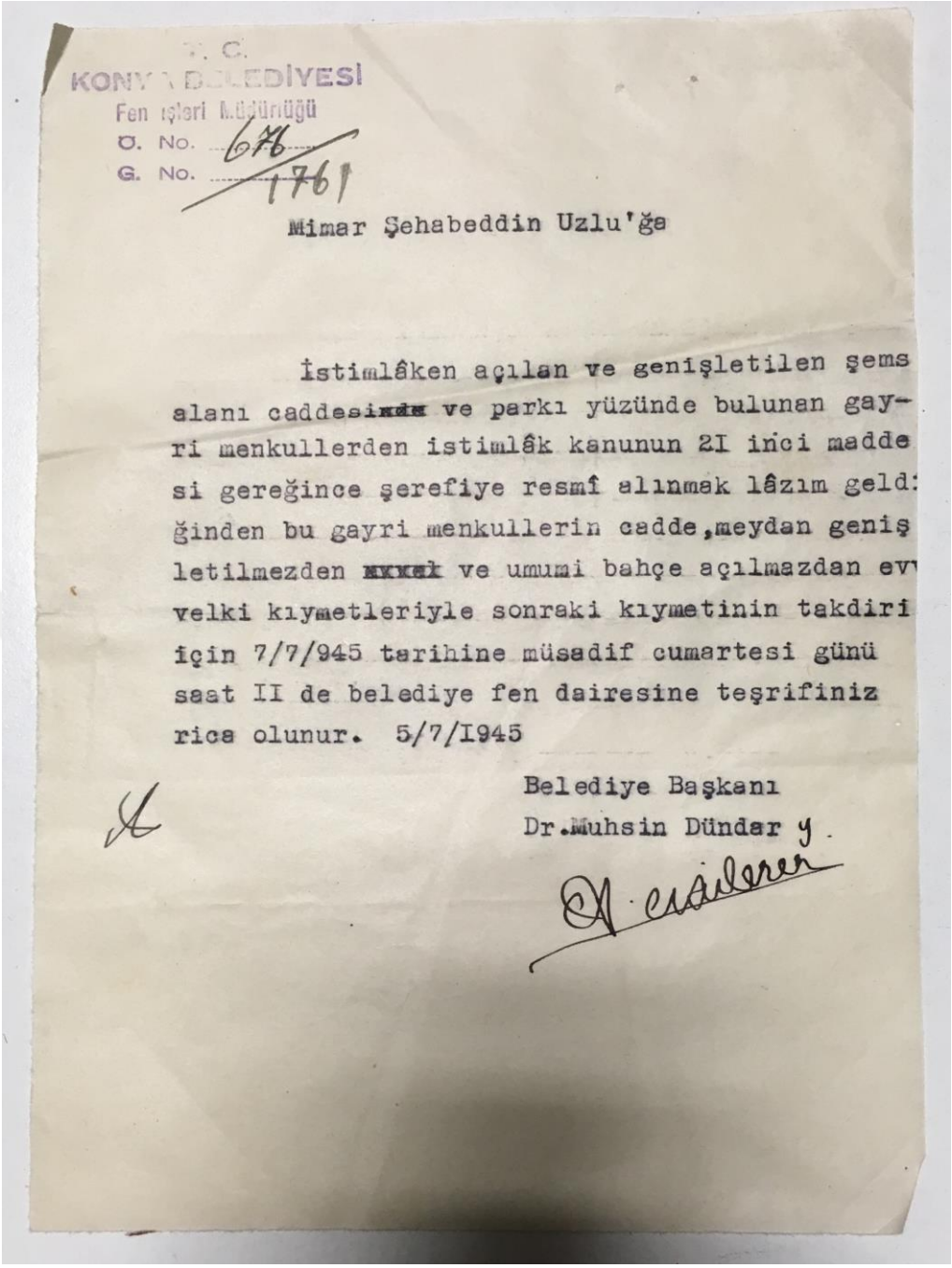
Özet :

Şahabeddin Uzluk
19 Mayıs Sokağı No:37
Konya

16/4/1958 tarihli dilekçenize karşılıktır:
Halen çalıştığınız okulda haftada 24 saatlik dersiniz bulunması,bu derslerin mahallen kapatılmasına ve yerinize bir öğretmenin tayinine imkân bulunmaması dolayısiyle Vekâletimiz Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü teşkilâtında görevlendirilmeniz mümkün olamamıştır.
Bilgi edinilmesini rica ederim.

Maarif Vekili

Şekil A.36: Maârif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'nden Uzluk'a gelen cevap mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

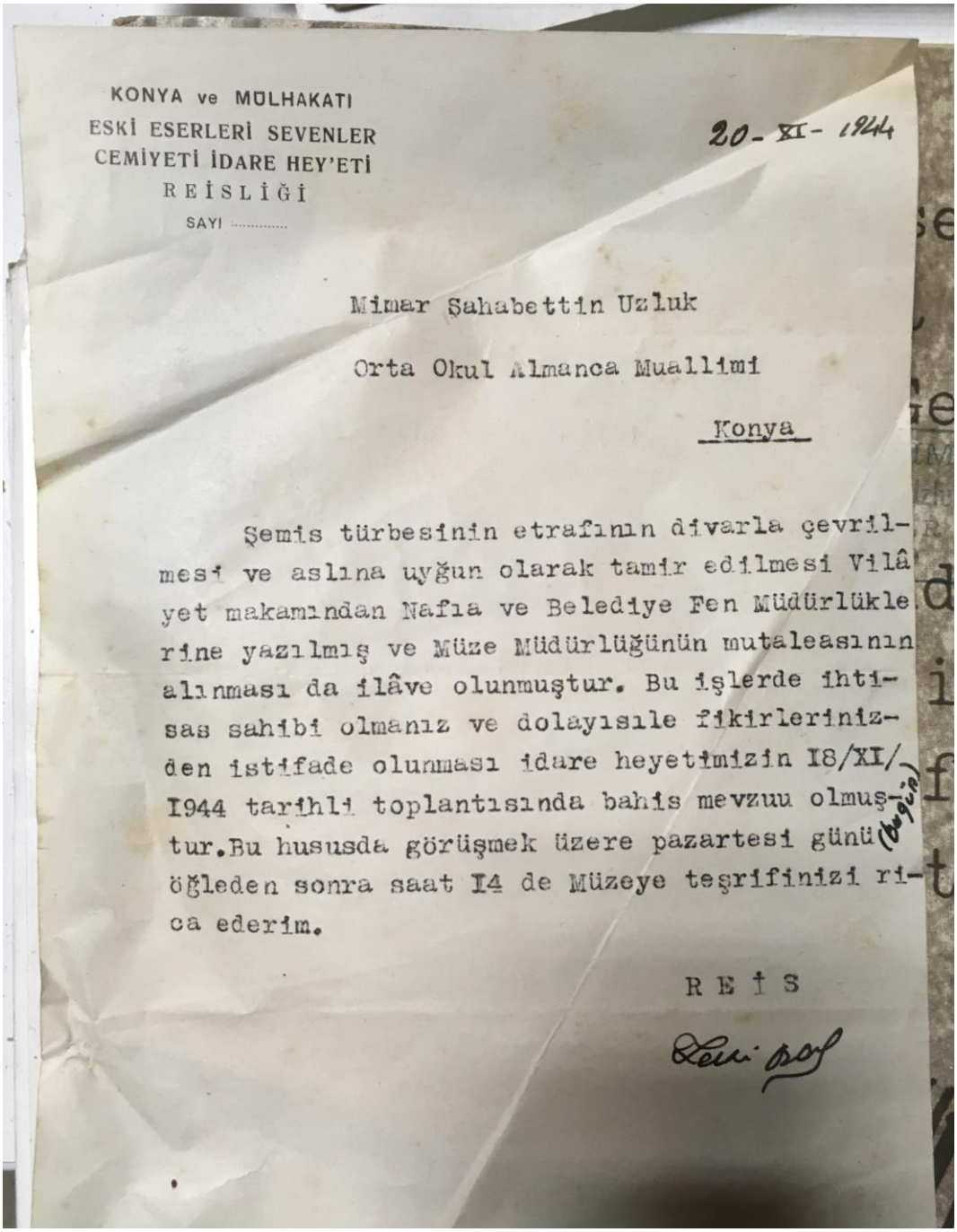
T. C.
KONYA BELEDİYESİ
Fen İşleri Müdürlüğü
Ö. No. 676
G. No. 1761

Mimar Şehabeddin Uzlu'ğa

İstimlâken açılan ve genişletilen şems alanı caddesinde ve parkı yüzünde bulunan gayri menkullerden istimlâk kanunun 21 inci maddesi gereğince şerefiye resmî alınmak lâzım geldiğinden bu gayri menkullerin cadde, meydan genişletilmezden evvel ve umumi bahçe açılmazdan evvelki kıymetleriyle sonraki kıymetinin takdiri için 7/7/945 tarihine müsadif cumartesi günü saat II de belediye fen dairesine teşrifiniz rica olunur. 5/7/1945

Belediye Başkanı
Dr. Muhsin Dündar y.

Şekil A.37: Konya Belediye Başkanından Ş. Uzluk'a gelen 1945 tarihli mektup (SÜSAM Arşivi).

KONYA ve MÜLHAKATI
ESKİ ESERLERİ SEVENLER
CEMİYETİ İDARE HEY'ETİ
REİSLİĞİ
SAYI .....

20- XI- 1944

Mimar Şahabettin Uzluk

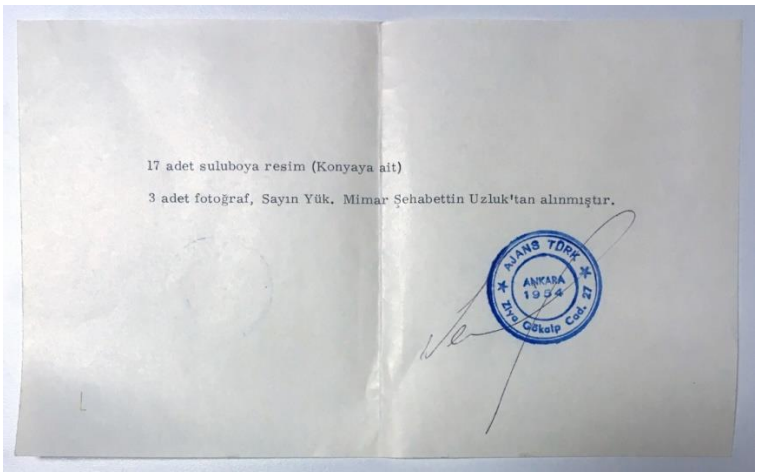
Orta Okul Almanca Muallimi

Konya

Şemis türbesinin etrafının divarla çevrilmesi ve aslına uygun olarak tamir edilmesi Vilâyet makamından Nafıa ve Belediye Fen Müdürlüklerine yazılmış ve Müze Müdürlüğünün mutaleasının alınması da ilâve olunmuştur. Bu işlerde ihtisas sahibi olmanız ve dolayısile fikirlerinizden istifade olunması idare heyetimizin I8/XI/I944 tarihli toplantısında bahis mevzuu olmuştur.Bu hususda görüşmek üzere pazartesi günü (bugün) öğleden sonra saat I4 de Müzeye teşrifinizi rica ederim.

REİS

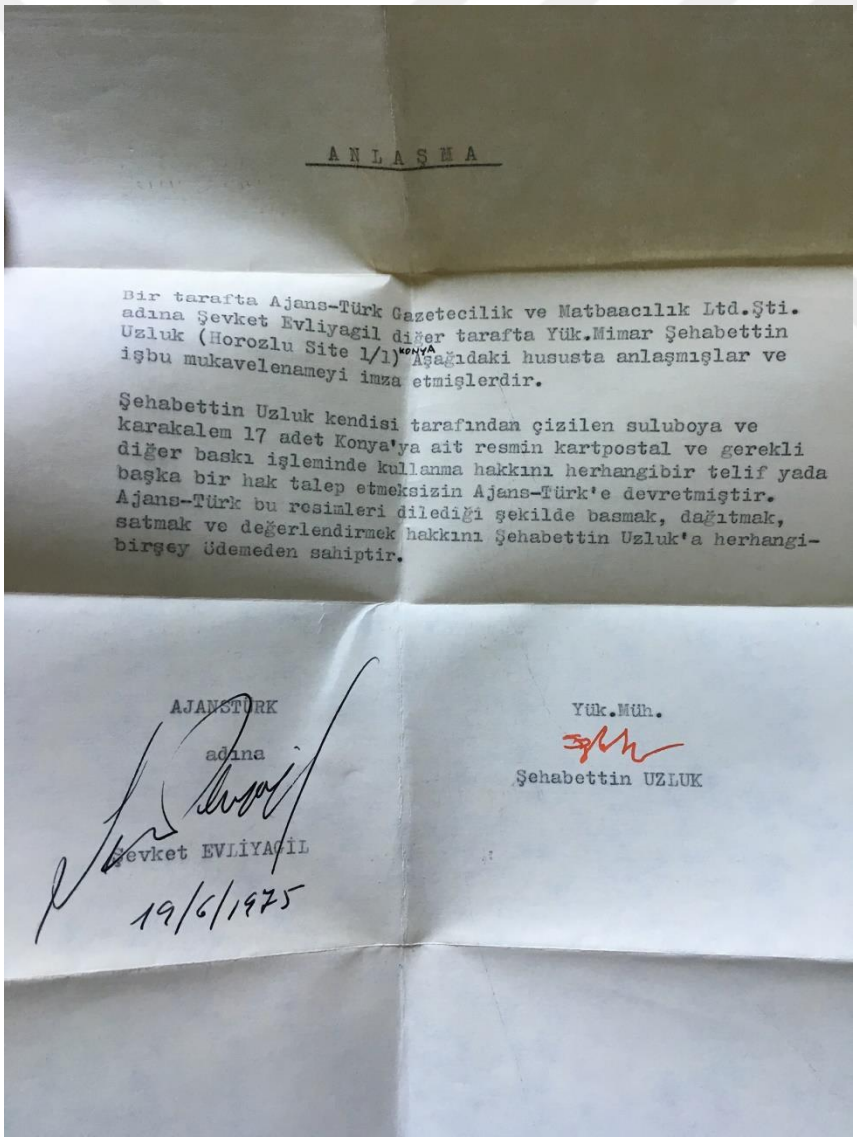
Şekil A.38: Konya ve Mülhakatı Eski Eserleri Sevenler Cemiyeti İdare Heyeti'nden Ş. Uzluk'a gelen 1944 tarihli mektup (SÜSAM Arşivi).

17 adet suluboya resim (Konyaya ait)

3 adet fotoğraf, Sayın Yük. Mimar Şehabettin Uzluk'tan alınmıştır.

AJANS TÜRK
ANKARA
1934
Ziya Gökalp Cad. 27

Şekil A.39: Ajans Türk Matbasıyla yapılan anlaşma (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

A N L A Ş M A

Bir tarafta Ajans-Türk Gazetecilik ve Matbaacılık Ltd.Şti. adına Şevket Evliyagil diğer tarafta Yük.Mimar Şehabettin Uzluk (Horozlu Site 1/1) KONYA Aşağıdaki hususta anlaşmışlar ve işbu mukavelenameyi imza etmişlerdir.

Şehabettin Uzluk kendisi tarafından çizilen suluboya ve karakalem 17 adet Konya'ya ait resmin kartpostal ve gerekli diğer baskı işleminde kullanma hakkını herhangibir telif yada başka bir hak talep etmeksizin Ajans-Türk'e devretmiştir. Ajans-Türk bu resimleri dilediği şekilde basmak, dağıtmak, satmak ve değerlendirmek hakkını Şehabettin Uzluk'a herhangi-birşey ödemeden sahiptir.

AJANSTÜRK
adına
Şevket EVLİYAGİL
19/6/1975

Yük.Müh.
Şehabettin UZLUK

Şekil A.40: Ajans Türk Matbasıyla yapılan anlaşma (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FAHRÎ DOKTORA DİPLOMASI

Diploma Tarihi : 3. 5. 1985
Diploma No. : 1

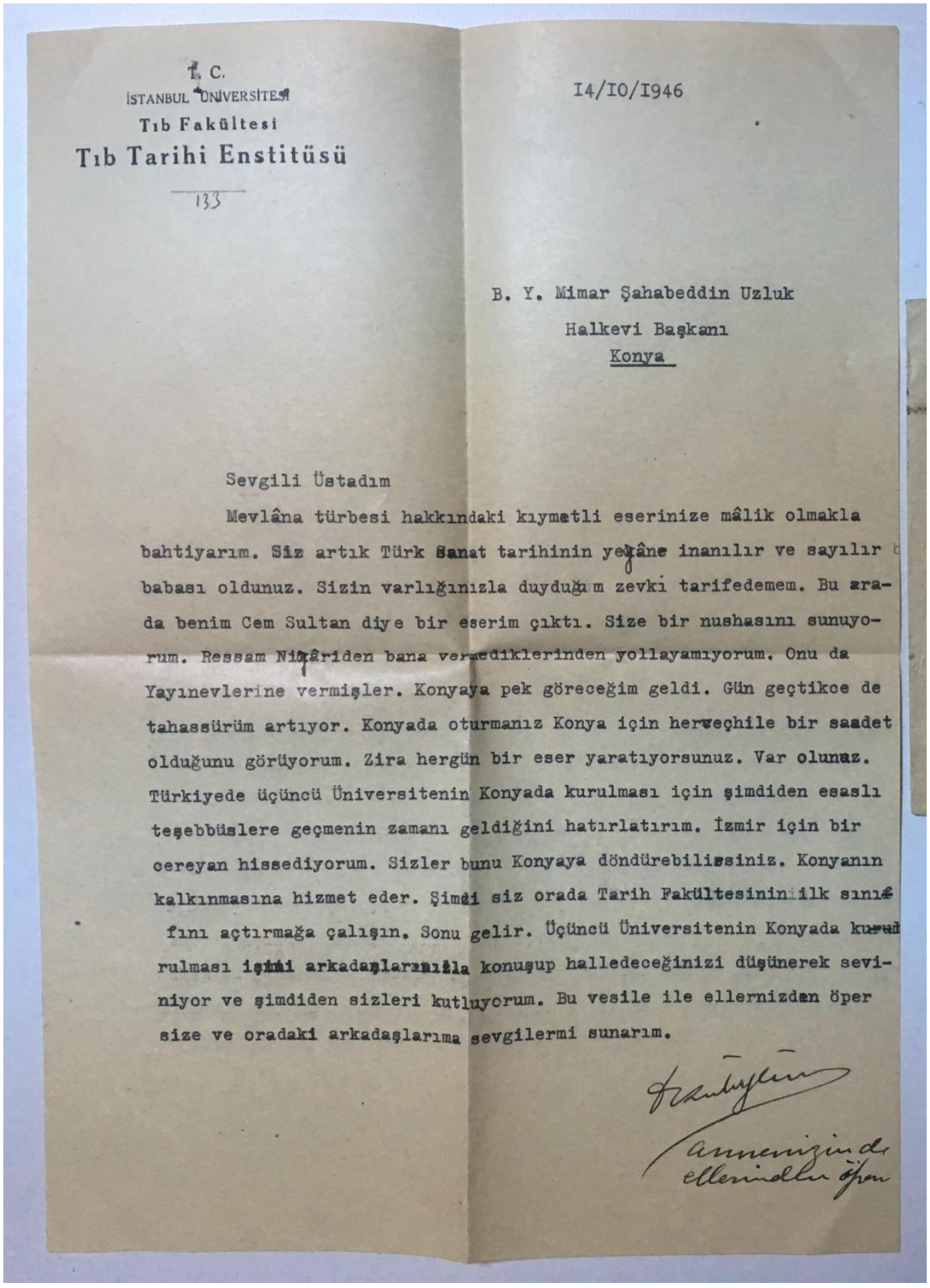
Selçuk Üniversitesi Senatosu'nun 1.5.1985 tarih ve 85/28 sayılı kararı ile Yüksek Mimar ŞAHABEDDİN UZLUK'a; 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 14/5 maddesi hükmüne göre,

«SANAT TARİHİ FAHRÎ DOKTORU»

ünvanı verilmiştir.

Prof. Dr. Halil CİN
Rektör

Şekil A.41: Uzluk'un Sanat Tarihi Fahrî Doktora Diploması **(**SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi)

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Tıb Fakültesi
Tıb Tarihi Enstitüsü
133

I4/IO/I946

B. Y. Mimar Şahabeddin Uzluk
Halkevi Başkanı
Konya

Sevgili Üstadım

Mevlâna türbesi hakkındaki kıymetli eserinize mâlik olmakla bahtiyarım. Siz artık Türk Sanat tarihinin yegâne inanılır ve sayılır babası oldunuz. Sizin varlığınızla duyduğum zevki tarifedemem. Bu arada benim Cem Sultan diye bir eserim çıktı. Size bir nushasını sunuyorum. Ressam Nizâmiden bana vermediklerinden yollayamıyorum. Onu da Yayınevlerine vermişler. Konyaya pek göreceğim geldi. Gün geçtikce de tahassürüm artıyor. Konyada oturmanız Konya için herveçhile bir saadet olduğunu görüyorum. Zira hergün bir eser yaratıyorsunuz. Var olunuz. Türkiyede üçüncü Üniversitenin Konyada kurulması için şimdiden esaslı teşebbüslere geçmenin zamanı geldiğini hatırlatırım. İzmir için bir cereyan hissediyorum. Sizler bunu Konyaya döndürebilirsiniz. Konyanın kalkınmasına hizmet eder. Şimdi siz orada Tarih Fakültesinin ilk sınıfını açtırmağa çalışın. Sonu gelir. Üçüncü Üniversitenin Konyada kurulması için arkadaşlarınızla konuşup halledeceğinizi düşünerek seviniyor ve şimdiden sizleri kutluyorum. Bu vesile ile ellernizdan öper size ve oradaki arkadaşlarıma sevgilermi sunarım.

Saygılarımla
Ammenizinde
ellerinizden öper

Şekil A.42: Süheyl Ünver'in 1946 tarihli mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

Berlin C 2
Kaiser-Friedrich-Museum 8. März 1934

Sehr verehrter Herr Direktor,

Heut sandte ich Ihnen, wie ich Ihnen schrieb, etwa 30 Photos von Konia und hoffe, dass Sie die wenden gebrauchen können. Die Aufnahmen sind in dem grossen Werke Konia[4] und auch z. T. in meiner, 1896 erschienenen „Reise in Kleinasien. Forschungen zur Seldschukischen Kunst" sowie in einer späteren Veröffentlichung „Seldschukische Keramik" publiziert worden.

Ich danke Ihnen aufrichtig für die freundlichen Worte und die anerkennenden Bemerkungen über meine wissenschaftliche Tätigkeit in der Türkei und speziell über die seldschukische Kunst.

Leider kann ich Ihnen keine Auskunft über den Bau des Hatuj beg geben; so viel ich mich erinnere, war er damals, also vor ca. 40 Jahren, im Besitz des damaligen Wali von Konia vorhanden.

Ich werde Ihnen gern eine Photographie von mir zur Verfügung stellen.

Hoffentlich macht Ihnen die Übersiedelung nicht zu viel Mühe!

Mit verbindlichstem Gruss

Ihr ergebener F. Sarre

Şekil A.43: Sarre'nin uzluk'a mektubu (Sarre, 1967).

Berlin C 2 8 Mart 1934

Kaiser "Friedrich" Museum

Çok Sayın Şahabeddin Bey,

*Size bu gün taahhütlü olarak Konya anıtlarından 30 parça fotoğraf gönderiyorum, onları istediğiniz yerde ve şekilde kullanmakta serbestsiniz. Resimlerin bir kısmı (1896) Selçuklu sanatı incelemelerinden "Anadolu'da Geziler" * de, öbürleri "Selçuklu küçük Sanatları" (1909), daha sonra da büyük eserim "Konya" (1921) de yayın dünyasına çıkarılmışlardı.*

Bana karşı ızhar ettiğiniz dostça sözlere, öte yandan çalışmalarımı takdir ve ilgi ile karşılayan yakın alakadan dolayı teşekküre borçluyum.

Hakkı Beyin planı hakkında ise, maalesef bilgim hem az, aynı zamanda aradan 40 yıldan fazla zaman geçtiğine göre bu uğurdaki hatıralarımda ancak mezkûr zatin o zamanki Vali Hasan Hilmi Beyin maiyetinde (1895) Konakta bir memur olarak çalıştığını tahmin ediyorum.

Size bir fotoğrafımı sunmaktan ayrı memnunluk hissetmekteyim.

Yazımı, çevirirken o kadar güçlüklerle karşılaşmamanızı çok dostça dilerim.

Derin bağlılık selamlarımla.

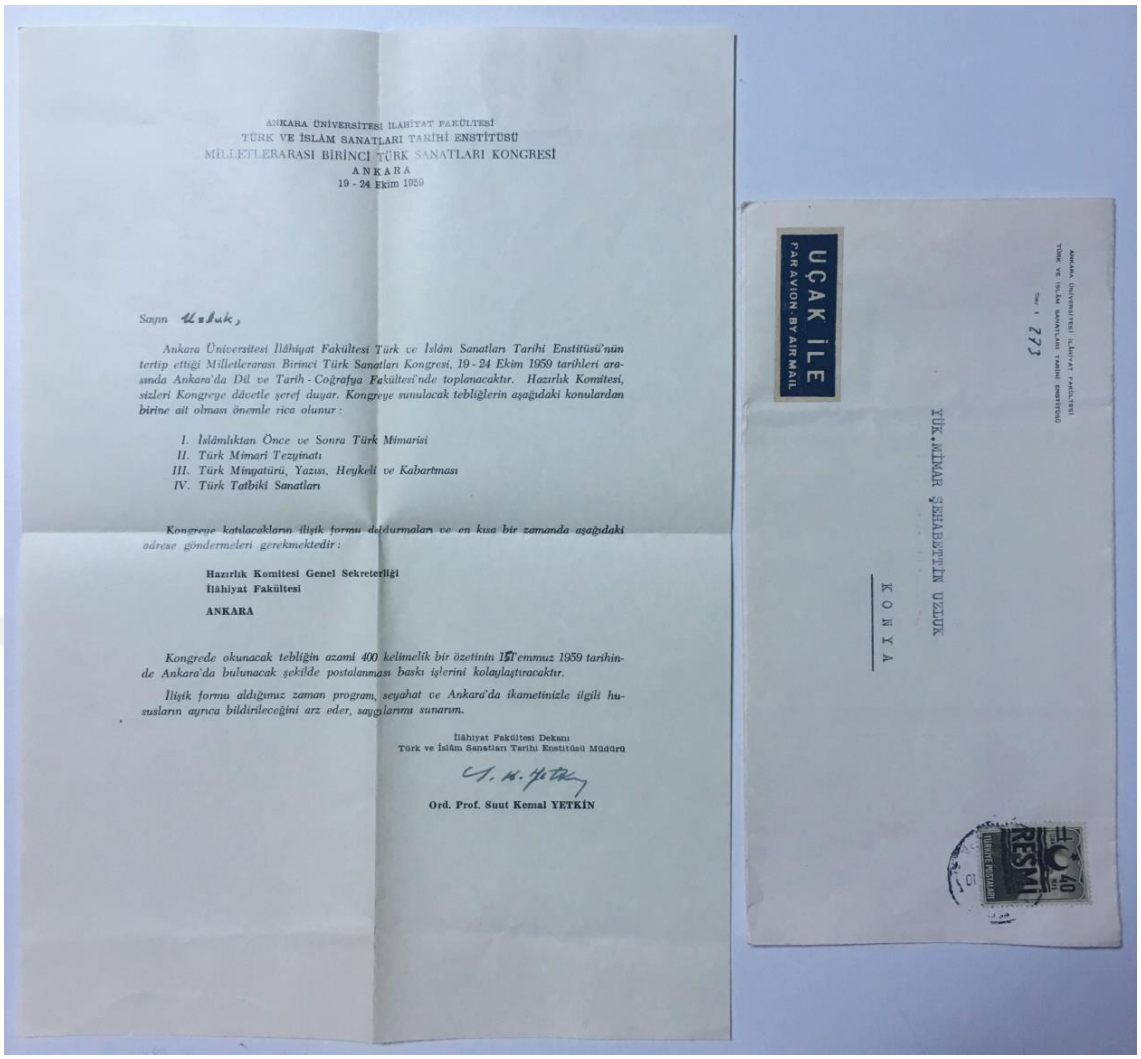
Saygı göstereniniz

F. Sarre

* Mektup sahibinin söz konusu ettiği kitap "Reise in Kleinasien" ünvanlı eseri olup, 1896 yılında "Berlin, Géographische Verlagsbuchandlung Dietrich Reimer" firmasınca bastırılmıştı. 76 adet fotoğraf levhası, gezileri gösteren harita ile süslüdür, dilimize tercümesi gerekmektedir.

121

Şekil A.44: Sarre'nin Uzluk'a mektubunun Türkçe çevirisi (Sarre, 1967).

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK VE İSLÂM SANATLARI TARİHİ ENSTİTÜSÜ
MİLLETLERARASI BİRİNCİ TÜRK SANATLARI KONGRESİ
ANKARA
19 - 24 Ekim 1959

Sayın Uzluk,

Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Türk ve İslâm Sanatları Tarihi Enstitüsü'nün tertip ettiği Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi, 19 - 24 Ekim 1959 tarihleri arasında Ankara'da Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde toplanacaktır. Hazırlık Komitesi, sizleri Kongreye davetle şeref duyar. Kongreye sunulacak tebliğlerin aşağıdaki konulardan birine ait olması önemle rica olunur :

I. İslâmlıktan Önce ve Sonra Türk Mimarisi
II. Türk Mimarî Tezyinatı
III. Türk Minyatürü, Yazısı, Heykeli ve Kabartması
IV. Türk Tatbikî Sanatları

Kongreye katılacakların ilişik formu doldurmaları ve en kısa bir zamanda aşağıdaki adrese göndermeleri gerekmektedir :

Hazırlık Komitesi Genel Sekreterliği
İlâhiyat Fakültesi
ANKARA

Kongrede okunacak tebliğin azamî 400 kelimelik bir özetinin 15 Temmuz 1959 tarihinde Ankara'da bulunacak şekilde postalanması baskı işlerini kolaylaştıracaktır.

İlişik formu aldığımız zaman program, seyahat ve Ankara'da ikametinizle ilgili hususların ayrıca bildirileceğini arz eder, saygılarımı sunarım.

İlâhiyat Fakültesi Dekanı
Türk ve İslâm Sanatları Tarihi Enstitüsü Müdürü

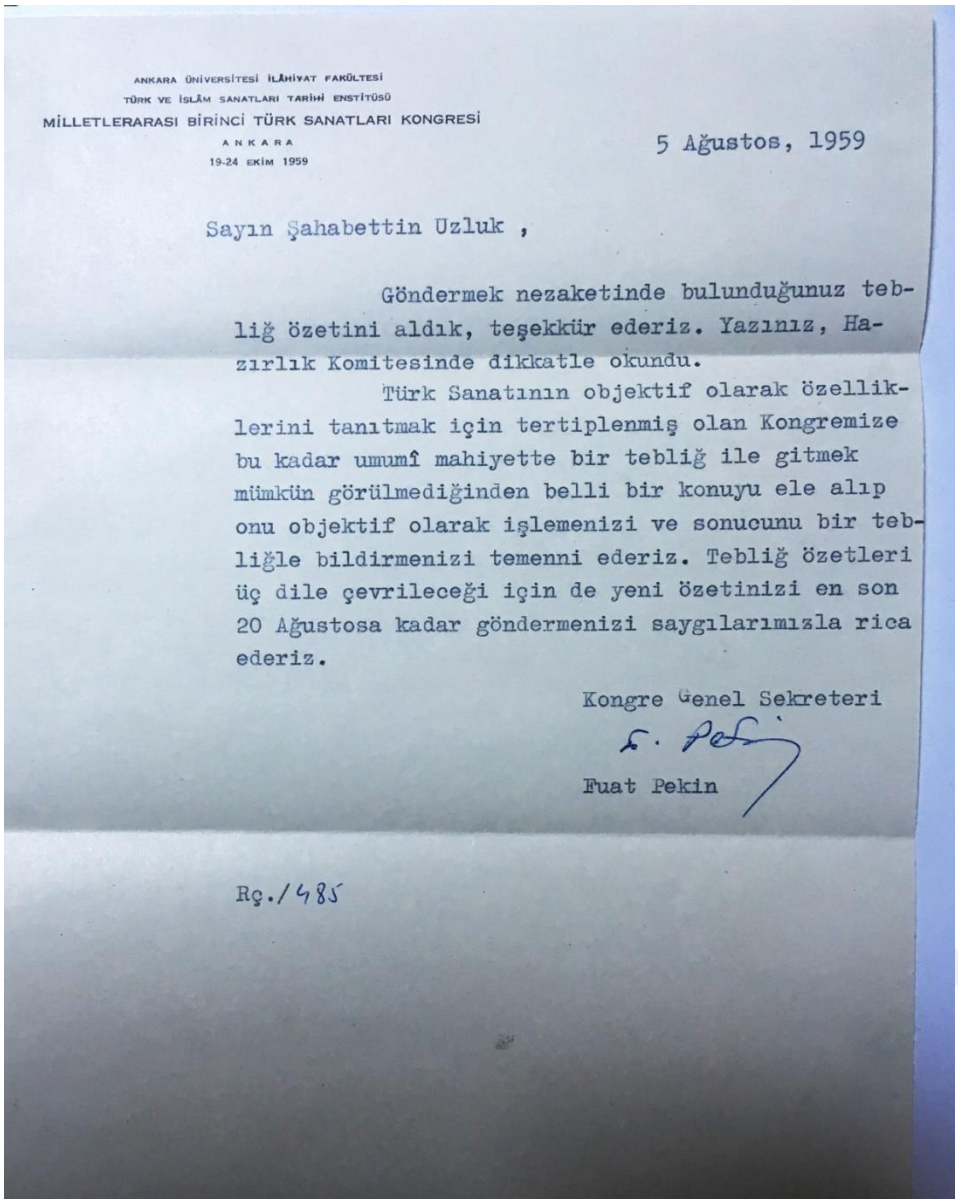
Ord. Prof. Suut Kemal YETKİN

UÇAK İLE
PAR AVION - BY AIR MAIL

YÜK. MİMAR SEHABETTİN UZLUK

KONYA

Şekil A.45: Suut Kemal Yetkin'den gelen 15 Temmuz 1959 tarihli, Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresine davet mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK VE İSLÂM SANATLARI TARİHİ ENSTİTÜSÜ
MİLLETLERARASI BİRİNCİ TÜRK SANATLARI KONGRESİ
ANKARA
19-24 EKİM 1959

5 Ağustos, 1959

Sayın Şahabettin Uzluk ,

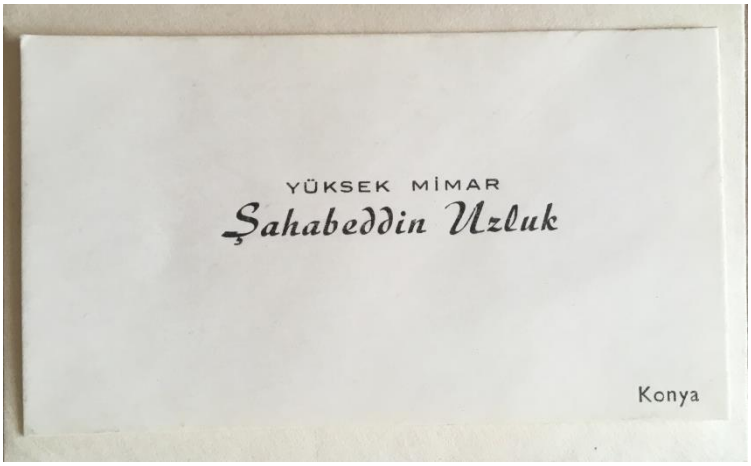
Göndermek nezaketinde bulunduğunuz tebliğ özetini aldık, teşekkür ederiz. Yazınız, Hazırlık Komitesinde dikkatle okundu.

Türk Sanatının objektif olarak özelliklerini tanıtmak için tertiplenmiş olan Kongremize bu kadar umumî mahiyette bir tebliğ ile gitmek mümkün görülmediğinden belli bir konuyu ele alıp onu objektif olarak işlemenizi ve sonucunu bir tebliğle bildirmenizi temenni ederiz. Tebliğ özetleri üç dile çevrileceği için de yeni özetinizi en son 20 Ağustosa kadar göndermenizi saygılarımızla rica ederiz.

Kongre Genel Sekreteri
F. Pekin
Fuat Pekin

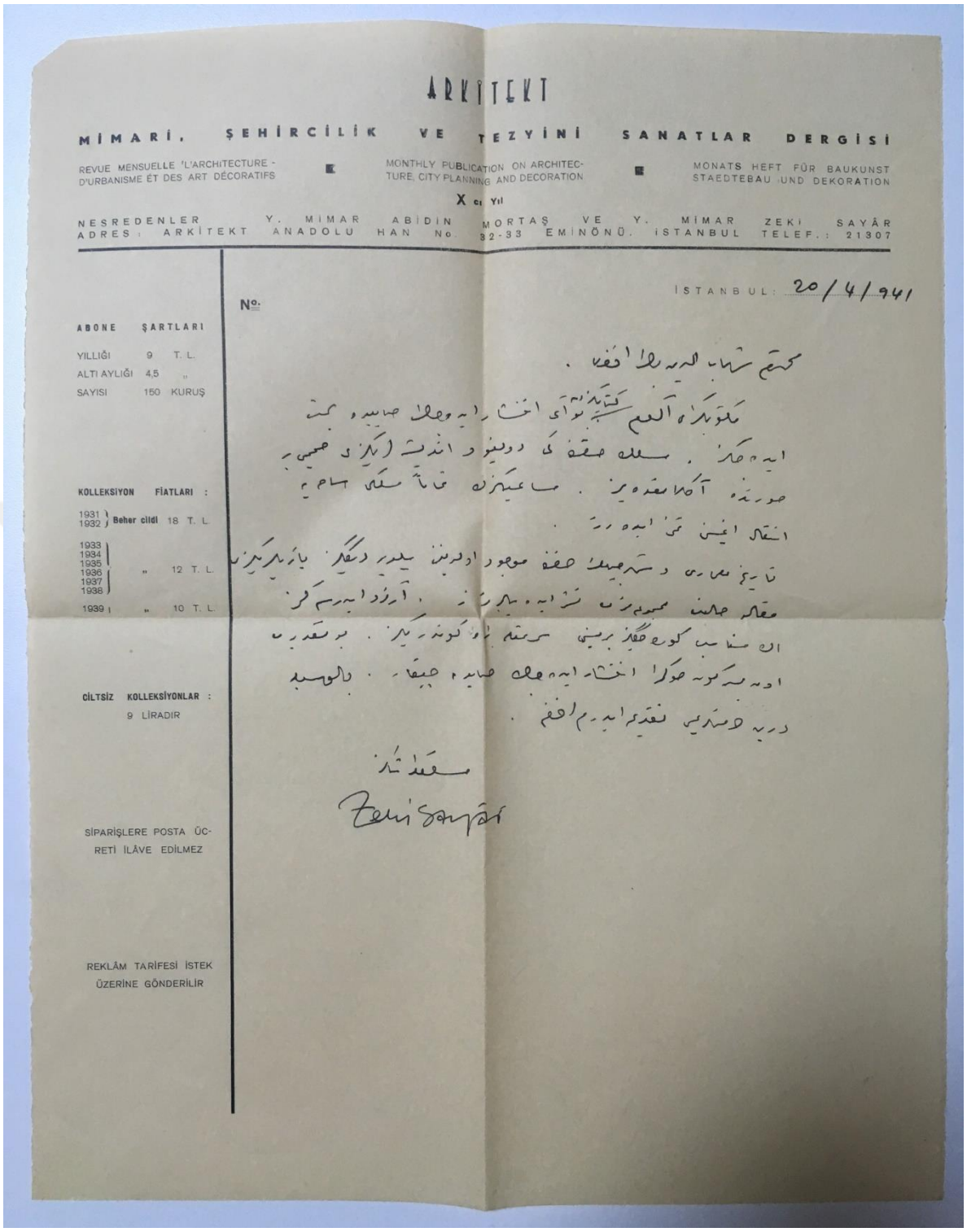
Rç./485

Şekil A.46: Kongre genel sekreterinden gelen 5 Ağustos 1959 tarihli mektup (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

YÜKSEK MİMAR
Şahabeddin Uzluk
Konya

Şekil A.47: Uzluk'un kartviziti (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi)

ARKİTEKT

MİMARİ, ŞEHİRCİLİK VE TEZYİNİ SANATLAR DERGİSİ

REVUE MENSUELLE D'ARCHITECTURE - D'URBANISME ET DES ART DÉCORATIFS ■ MONTHLY PUBLICATION ON ARCHITECTURE, CITY PLANNING AND DECORATION ■ MONATS HEFT FÜR BAUKUNST STAEDTEBAU UND DEKORATION

X cu Yıl

NESREDENLER Y. MİMAR ABİDİN MORTAŞ VE Y. MİMAR ZEKİ SAYAR
ADRES: ARKİTEKT ANADOLU HAN No. 32-33 EMİNÖNÜ. İSTANBUL TELEF.: 21307

İSTANBUL: 20/4/941

No:

ABONE ŞARTLARI

YILLIĞI 9 T. L.
ALTI AYLIĞI 4,5 „
SAYISI 150 KURUŞ

KOLLEKSİYON FİATLARI :

1931 / 1932 Beher cildi 18 T. L.
1933 / 1934 / 1935 / 1936 / 1937 / 1938 „ 12 T. L.
1939 „ 10 T. L.

CİLTSİZ KOLLEKSİYONLAR : 9 LİRADIR

SİPARİŞLERE POSTA ÜCRETİ İLÂVE EDİLMEZ

REKLÂM TARİFESİ İSTEK ÜZERİNE GÖNDERİLİR

Zeki Sayar

Şekil A.48: Zeki Sayar'ın 1941 tarihli mektubu (SÜFNU Nadir Eserler Kütüphanesi Arşivi, Dosya No: 2427).

20.04.1941

Muhterem Şehabeddin Beyefendi

Mektûbunuzu aldım. Kitabınızdan bu ay intişâr edecek sayıda bahsedeceğiz. Meslek hakkındaki duygu ve endişelerinizi samimî bir sûrette anlamaktayız. Mesâînizin tamâmen meslekî sâhaya intikâl etmesini temennî ederiz.

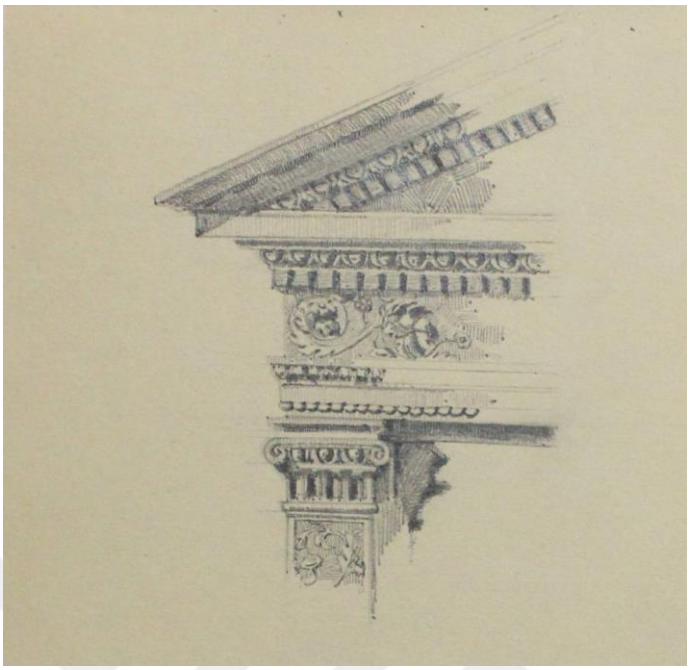
Târîh-i Mimarî ve şehircilik hakkında mevcûd olduğunu bildirdiğiniz yazılarınızı makâle hâlinde mecmûamızda neşredebiliriz. Arzû ederseniz en münâsib göreceğiniz birisini süratle buraya gönderiniz. Bu takdirde on beş gün sonra intişâr edecek sayıda çıkar. Bilvesile derin hürmetlerimi takdîm ederim efendim.

Meslekdaşınız
Zeki Sayar

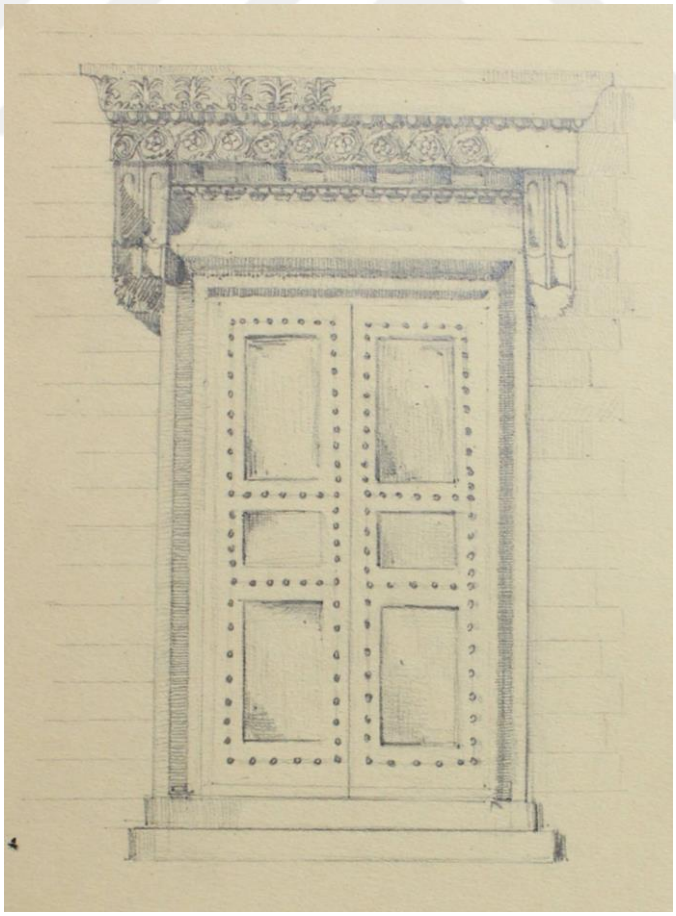
Şekil A. 49: Zeki Sayar'ın 1941 tarihli mektubunun Türkçe tercümesi.

EK B: Şehabettin Uzluk'a ait çizimler

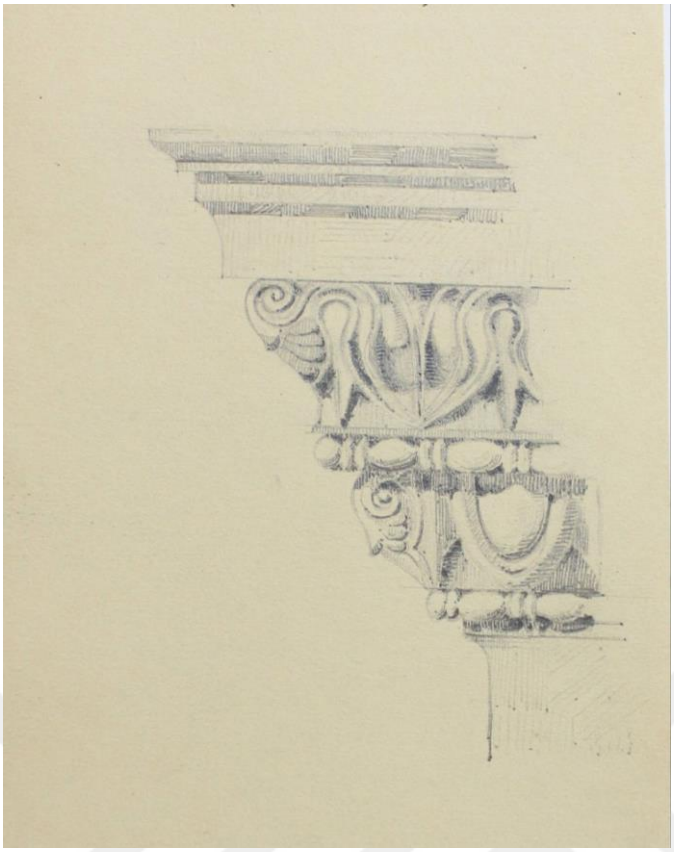
EK B.1: Almanya'ya gitmeden önce yaptığı düşünülen çizimleri

Şekil B.1.1: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

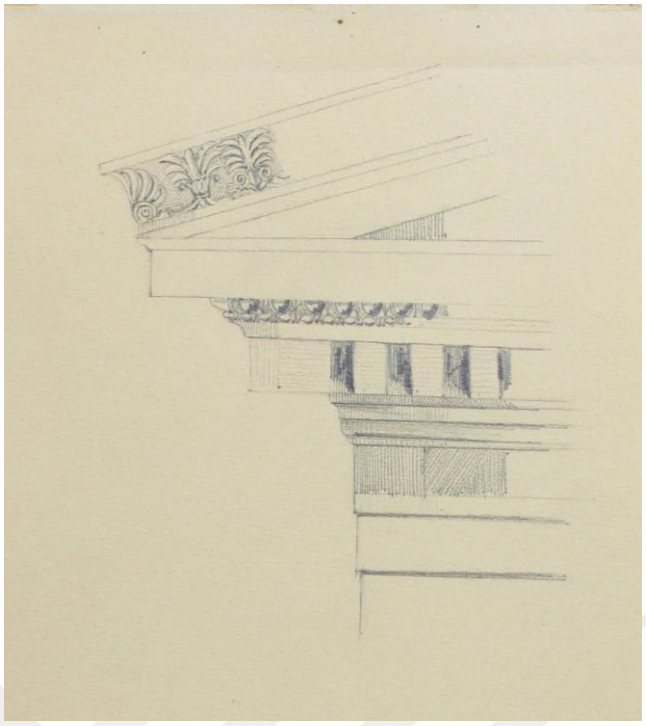
Şekil B.1.2: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

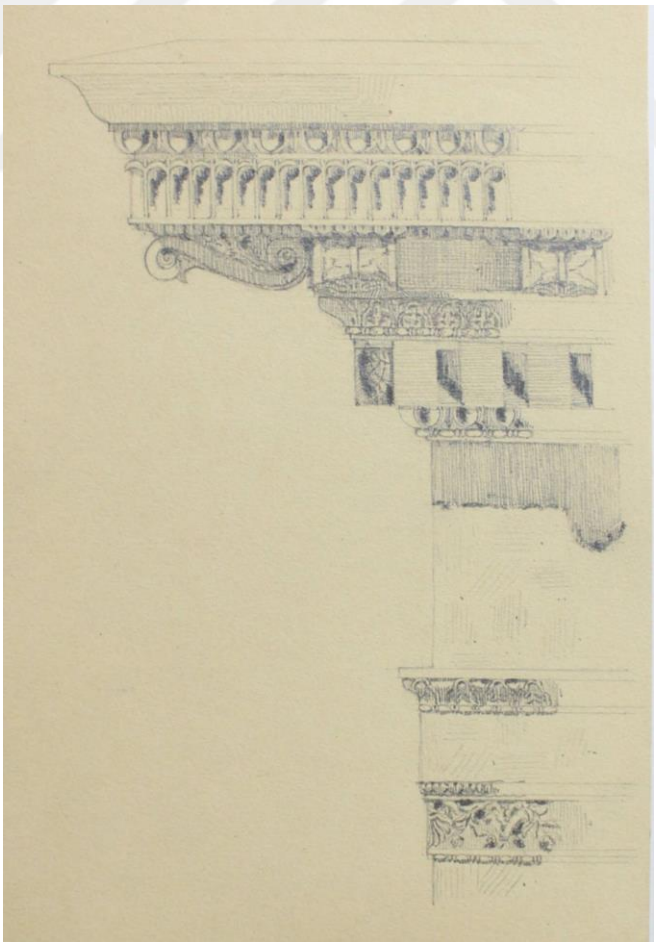
Şekil B.1.3: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

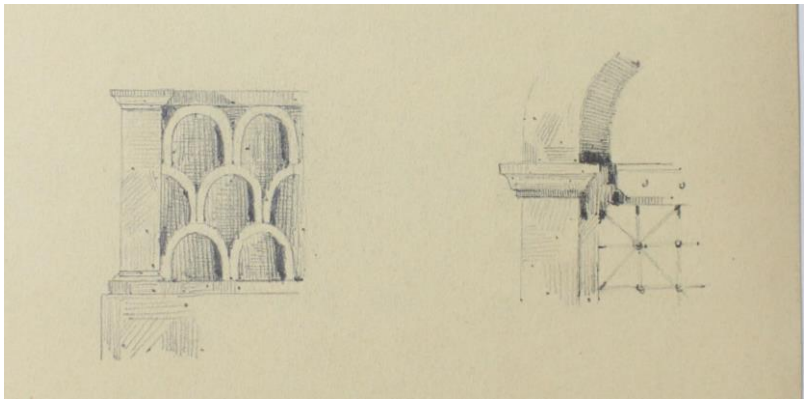
Şekil B.1.4: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

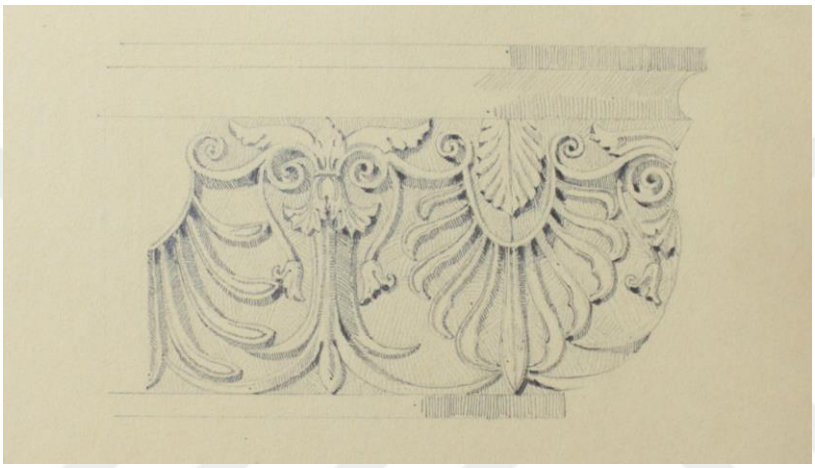
Şekil B.1.5: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

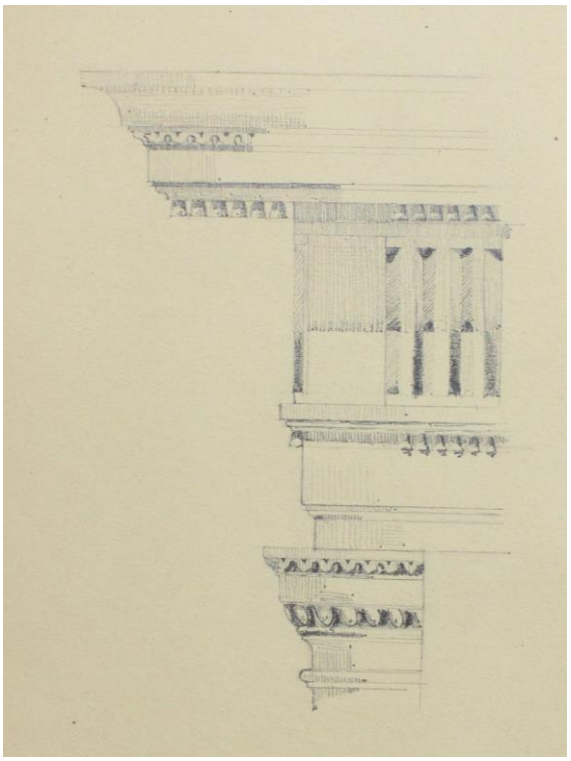
Şekil B.1.6: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

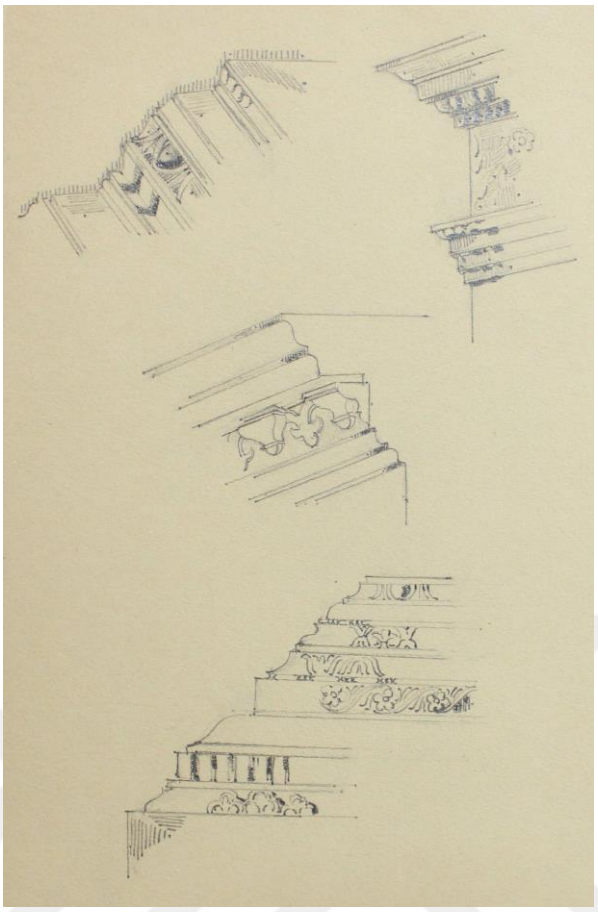
Şekil B.1.7: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

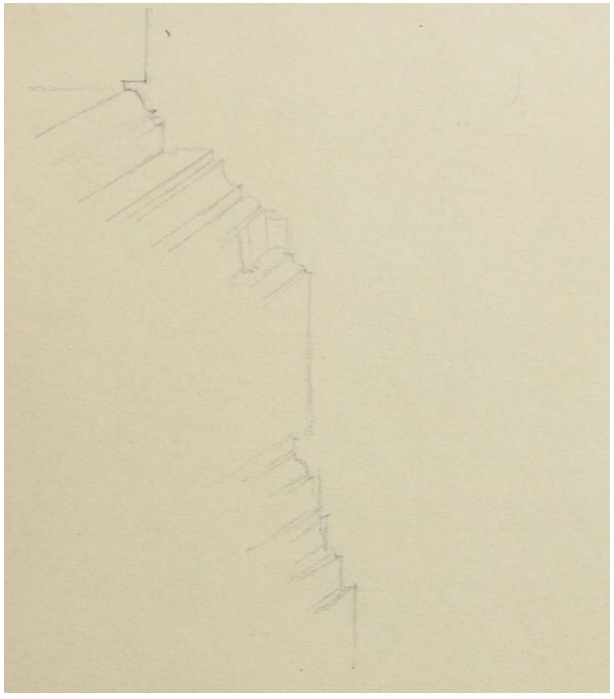
Şekil B.1.8: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

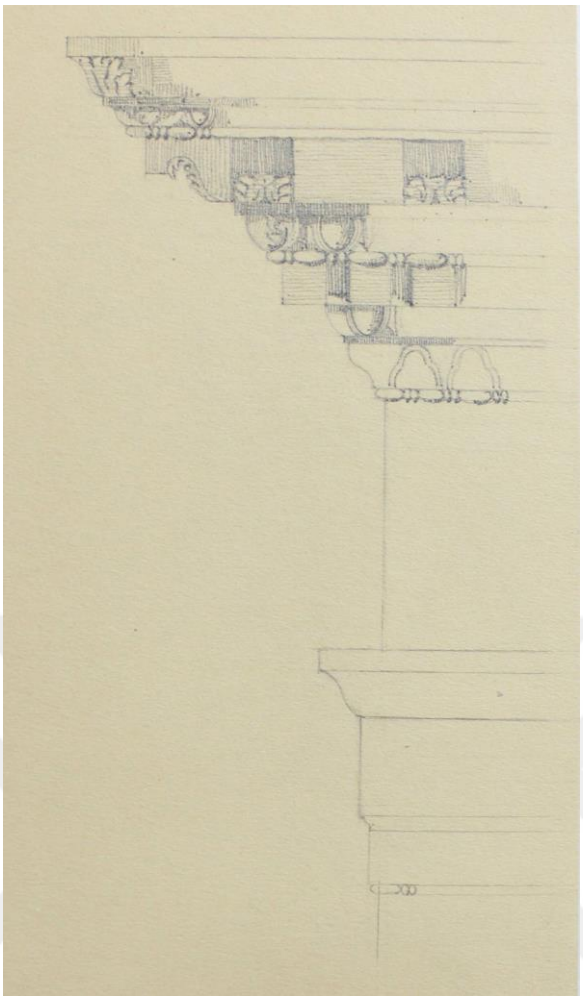
Şekil B.1.9: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

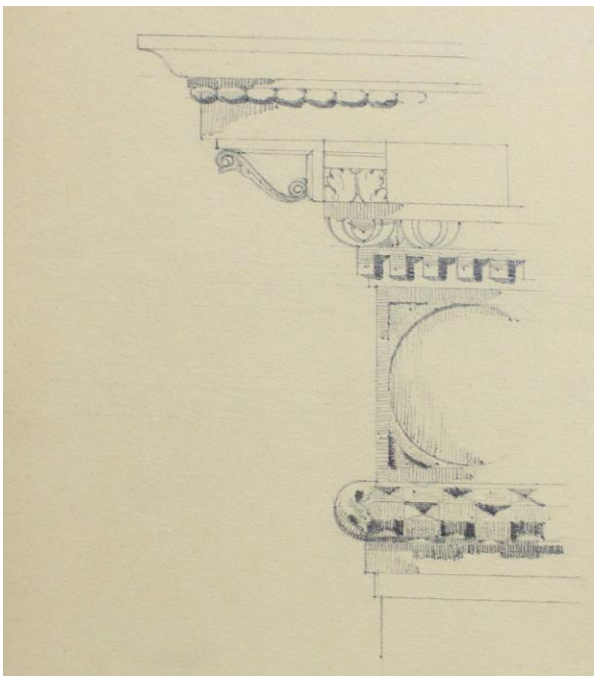
Şekil B.1.10: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

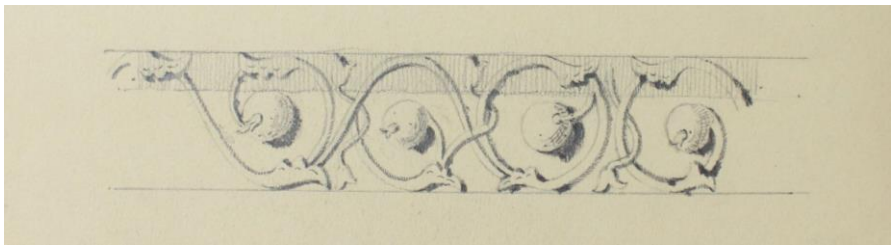
Şekil B.1.11: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

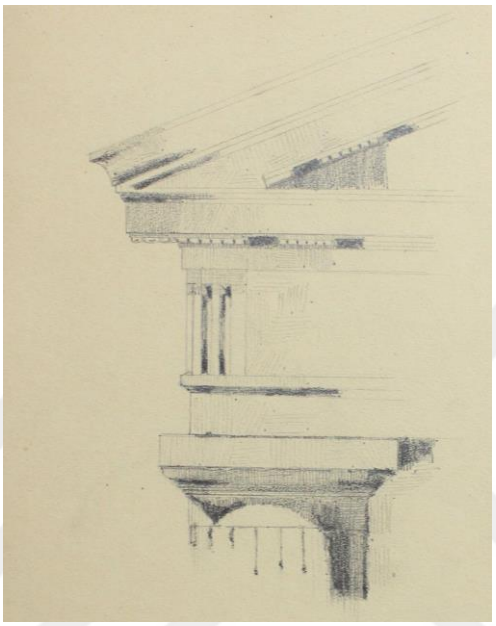
Şekil B.1.12: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

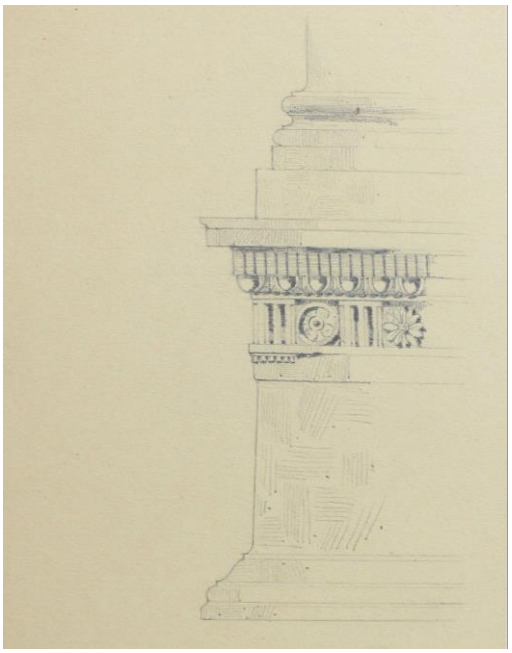
Şekil B.1.13: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

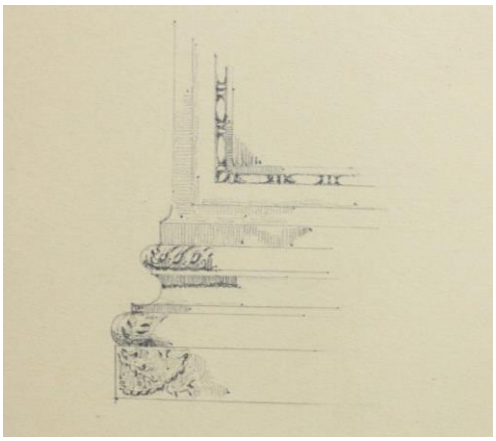
Şekil B.1.14: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

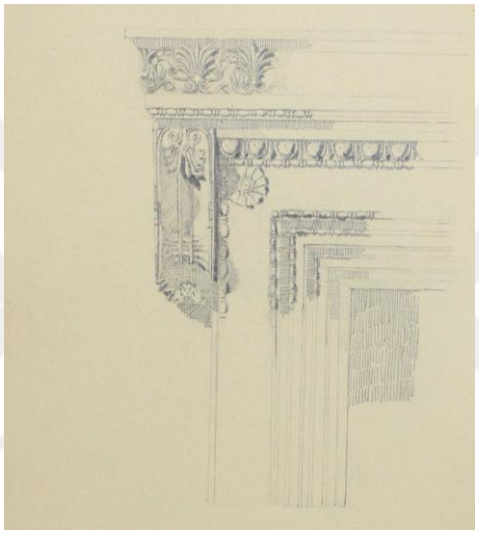
Şekil B.1.15: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

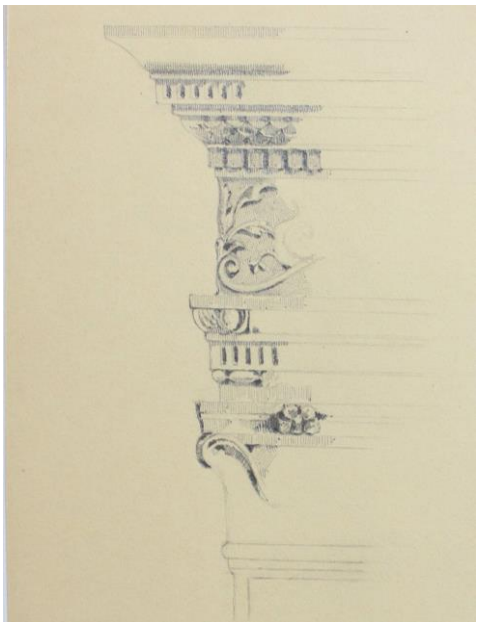
Şekil B.1.16: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

Şekil B.1.17: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

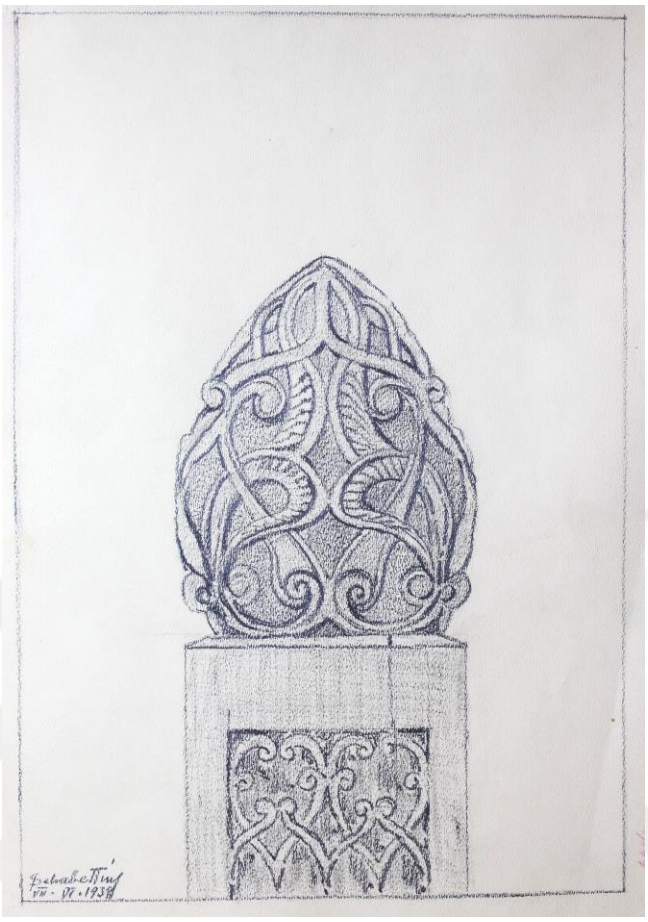

Şekil B.1.18: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

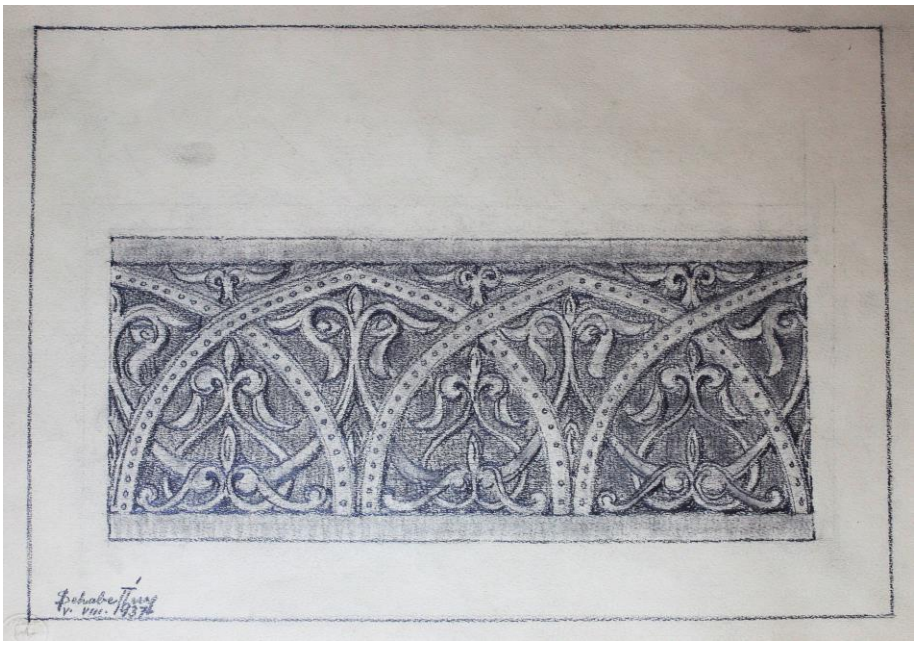

Şekil B.1.19: Çizim (S. Ceylan Kişisel Arşivi)

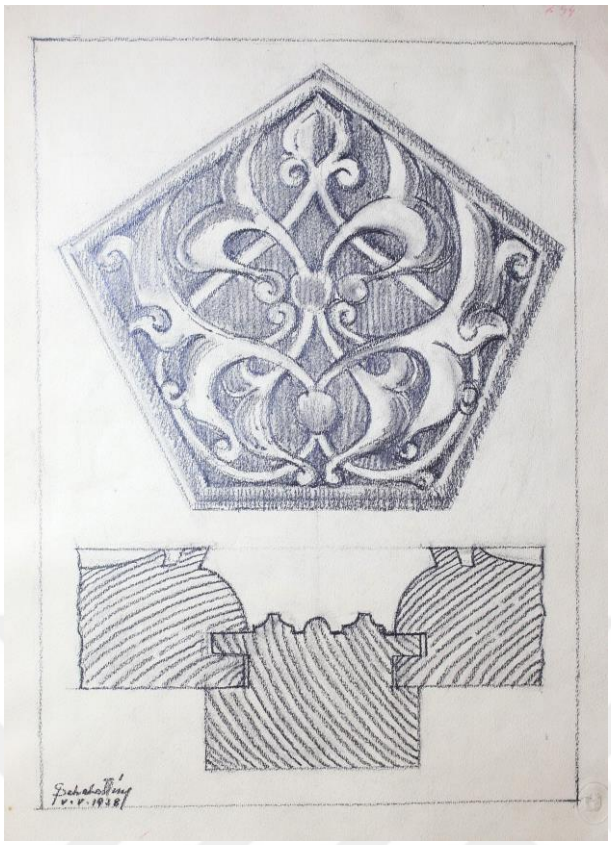
EK B.2: Bir takım çizimler

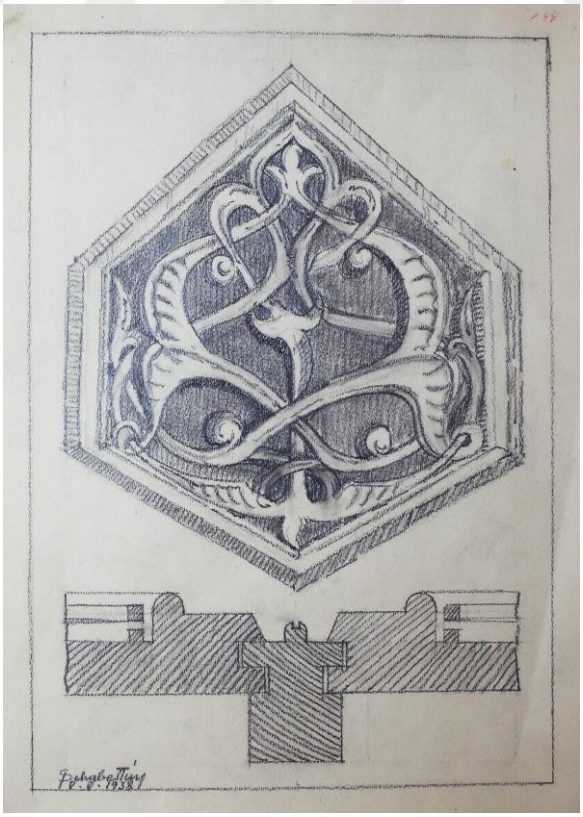
Şekil B.2.1: Uzluk'a ait 1938 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

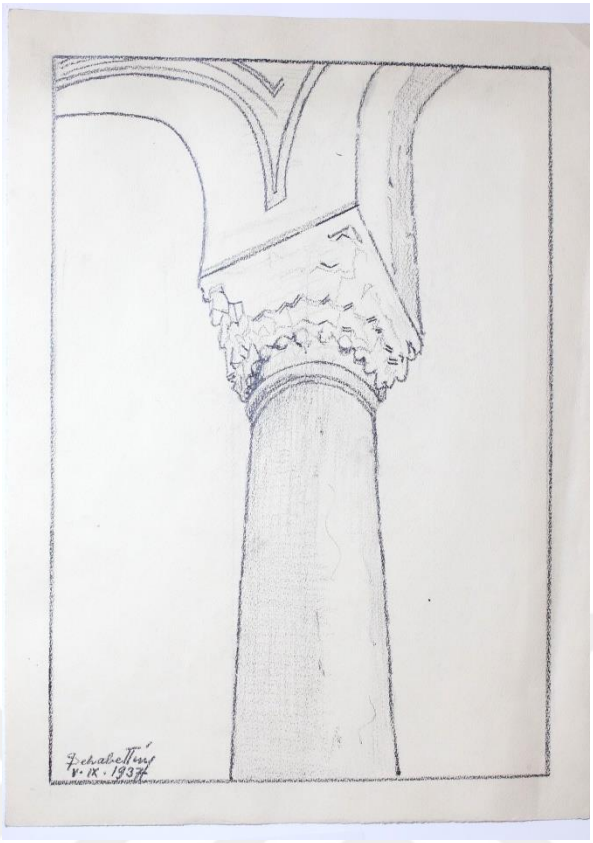
Şekil B.2.2: Uzluk'a ait 1937 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

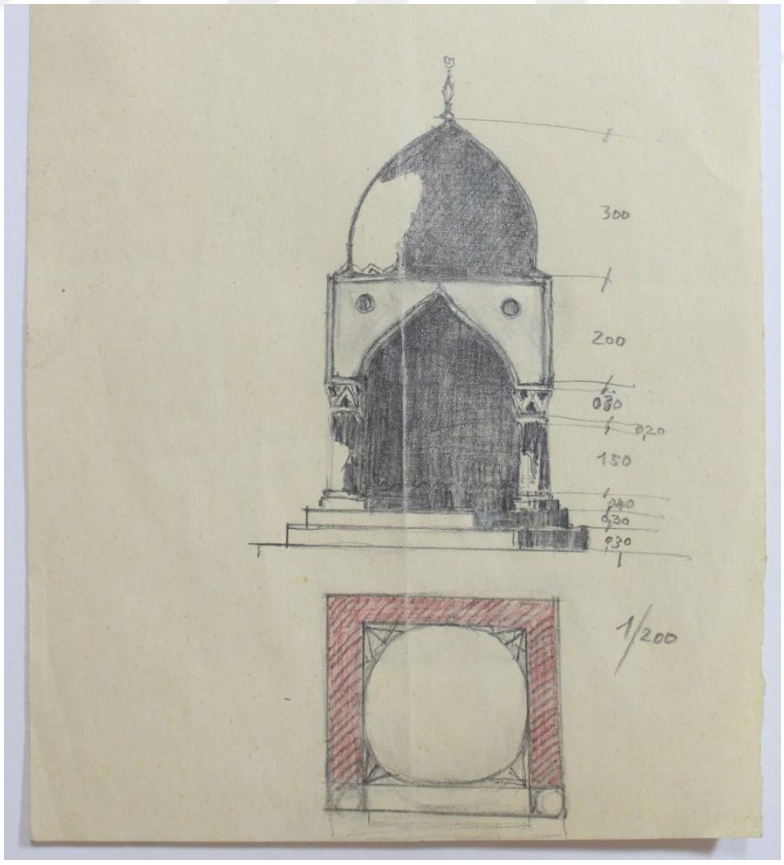
Şekil B.2.3: Uzluk'a ait 1938 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.2.4: Uzluk'a ait 1938 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.2.5: Uzluk'a ait 1937 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.2.6: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi).

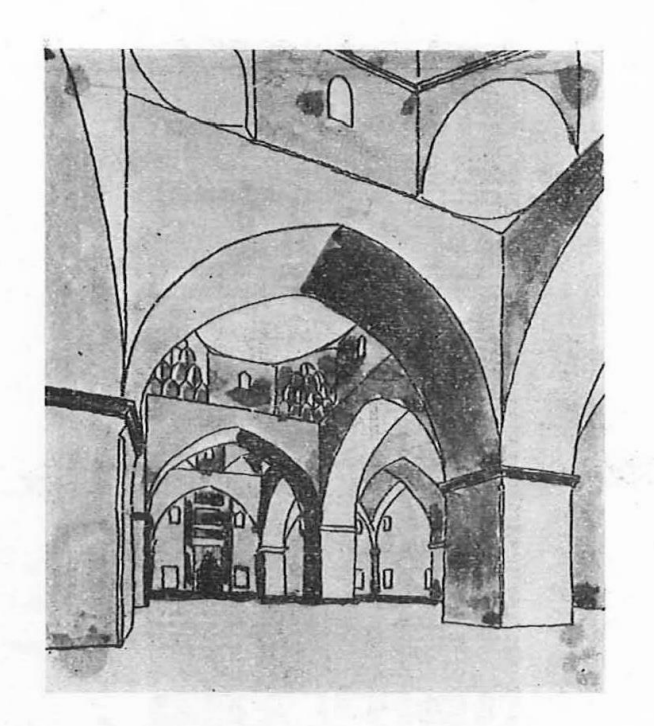
Şekil B.2.7: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi).

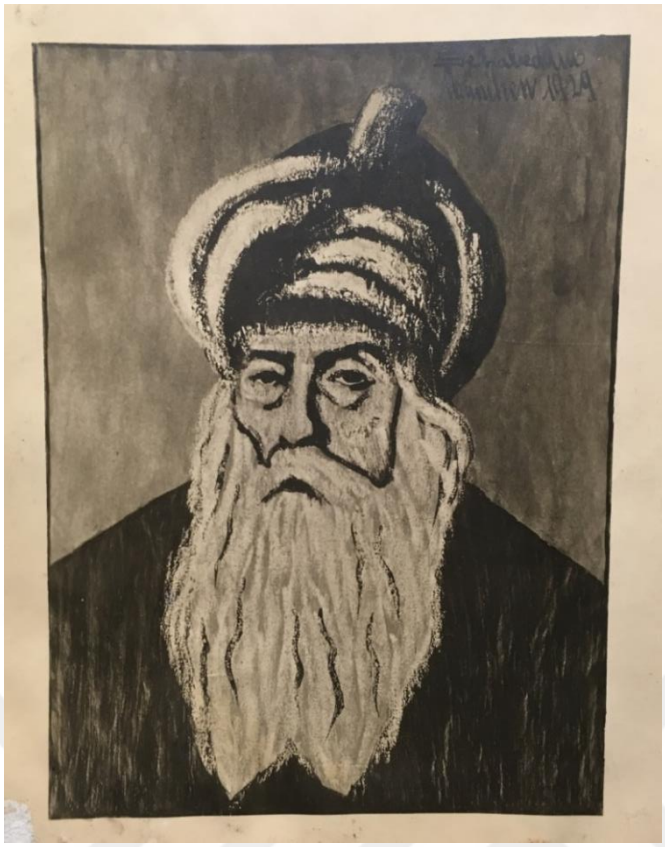
Şekil B.2.8: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi).

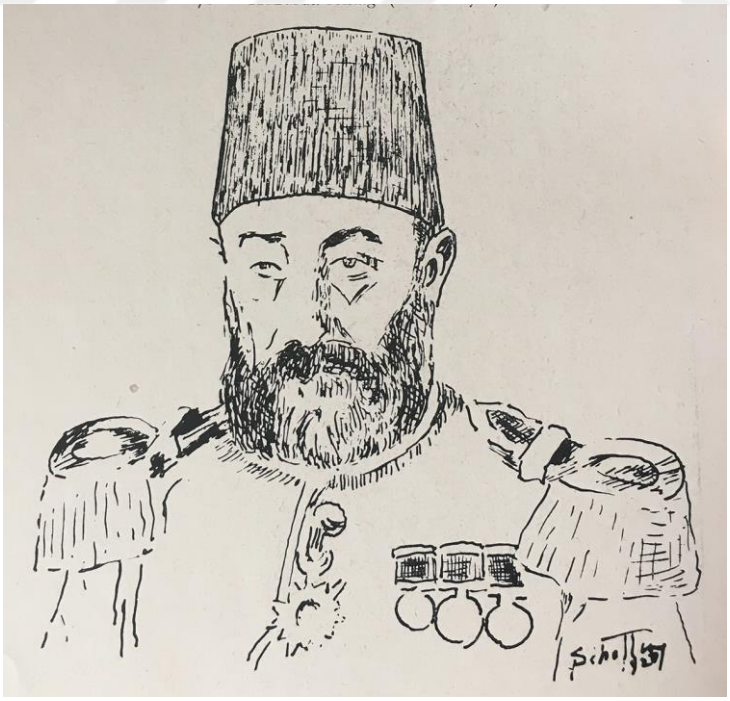
Şekil B.2.9: Uzluk'un 1939 tarihli Edirne Üç Şerefeli Camii çizimi (Arkitekt, 1941).

Şekil B.2.10: Edirne Eski Cami (Arkitekt, 1941).

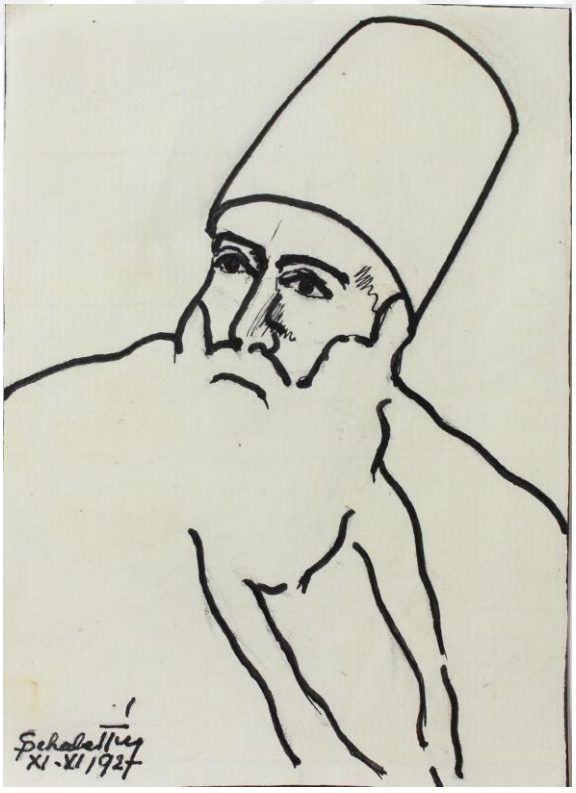
Şekil B.2.11: Uzluk'un 1929 tarihinde Hasan Rıza'dan kopya ettiği Mimar Sinan çizimi (SÜSAM Arşivi).

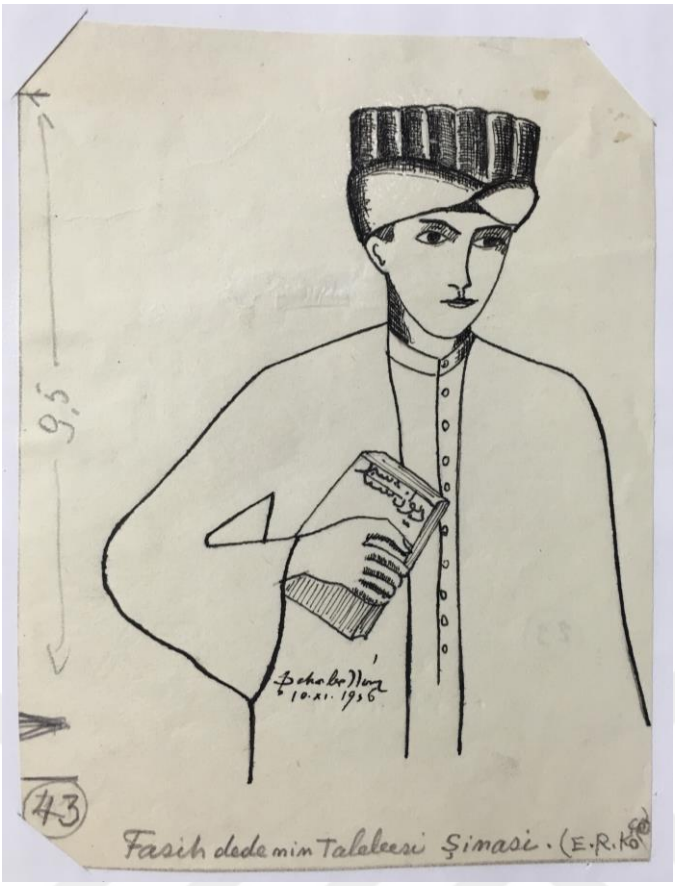
Şekil B.2.12: Çelebi Yusuf Ziya Paşa (Uzluk, 1957).

Şekil B.2.13: Tarihsiz çizim, Mevlana (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.2.14: Uzluk'a ait 1927 tarihli çizim, Fasih Dede (SÜSAM Arşivi).

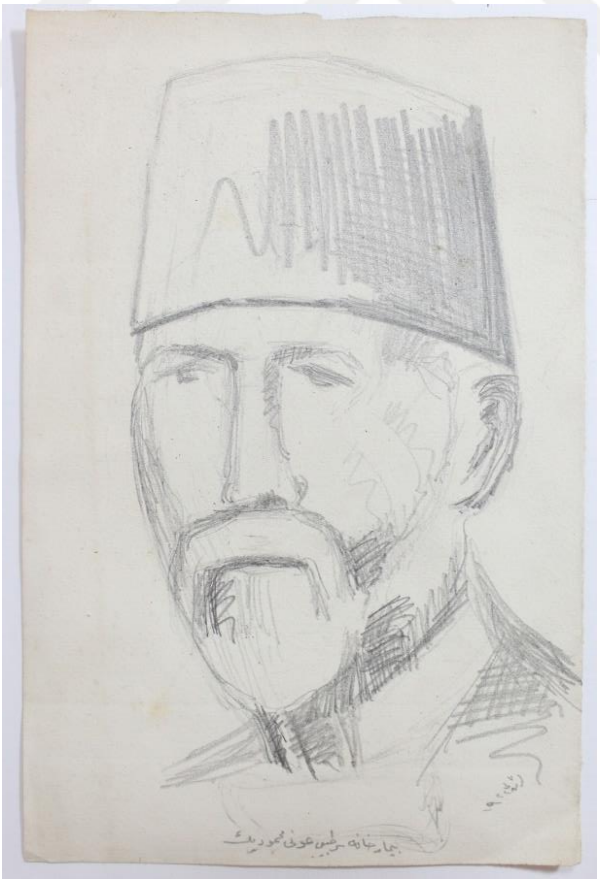
Şekil B.2.15: Uzluk'a ait 1936 tarihli çizim, Fasih Dede'nin talebesi Şinası (SÜSAM Arşivi).

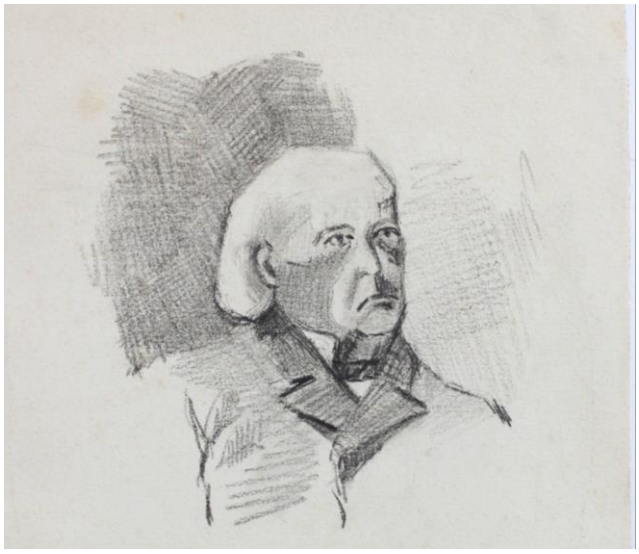
Şekil B.2.16: Leylek Hasan Dede'nin mezar taşı krokisi (Uzluk, 1957).

Şekil B.2.17: Uzluk'a ait 24 Mart 1336 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

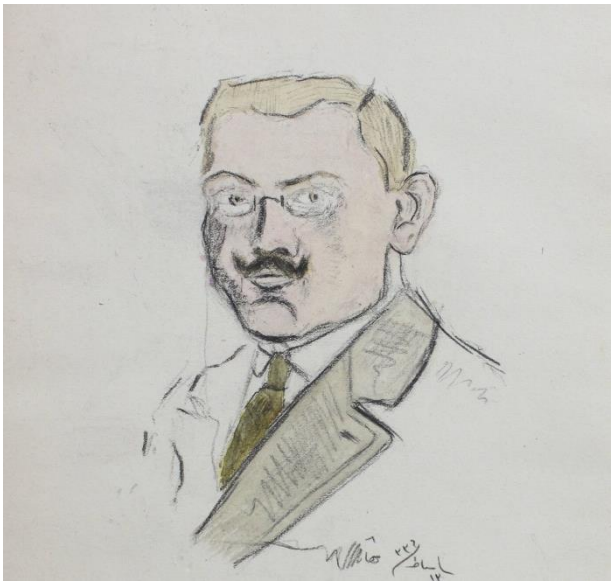
Şekil B.2.18: Uzluk'a ait 1922 tarihli çizim, Bîmârhâne Ser-tabîbi Avnî Mahmûd Bey (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.2.19: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi).

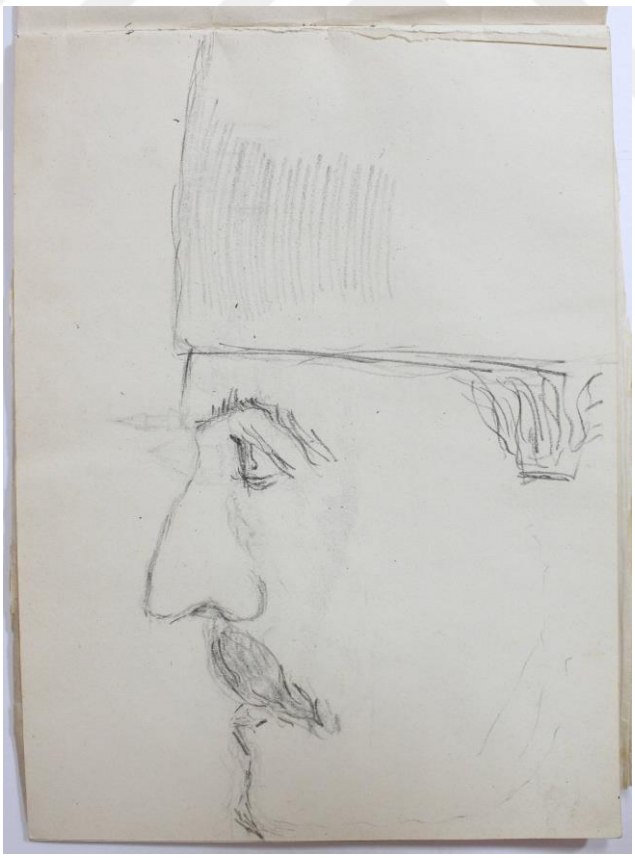
Şekil B.2.20: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi).

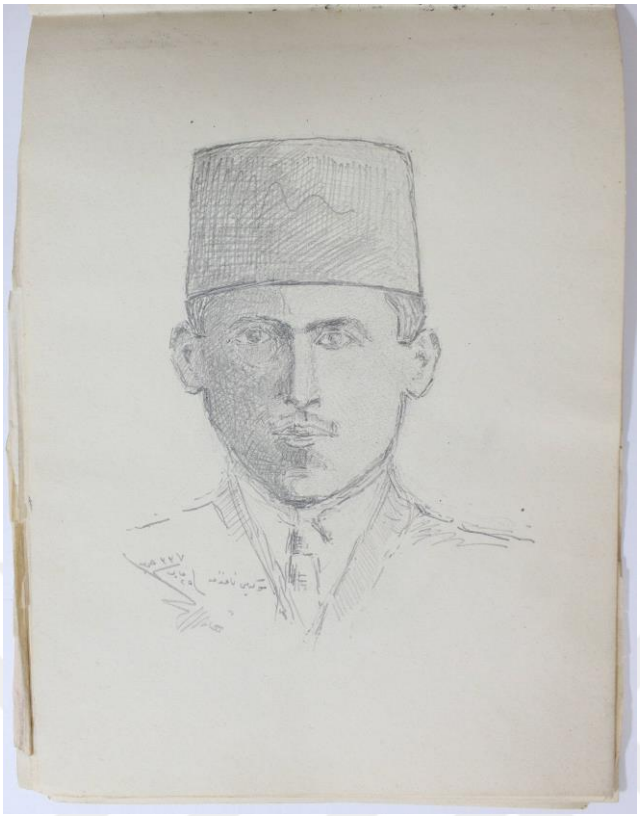
Şekil B.2.21: Uzluk'a ait 13 Şubat 1936 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.2.22: Tarihsiz çizim, dervişler (SÜSAM Arşivi).

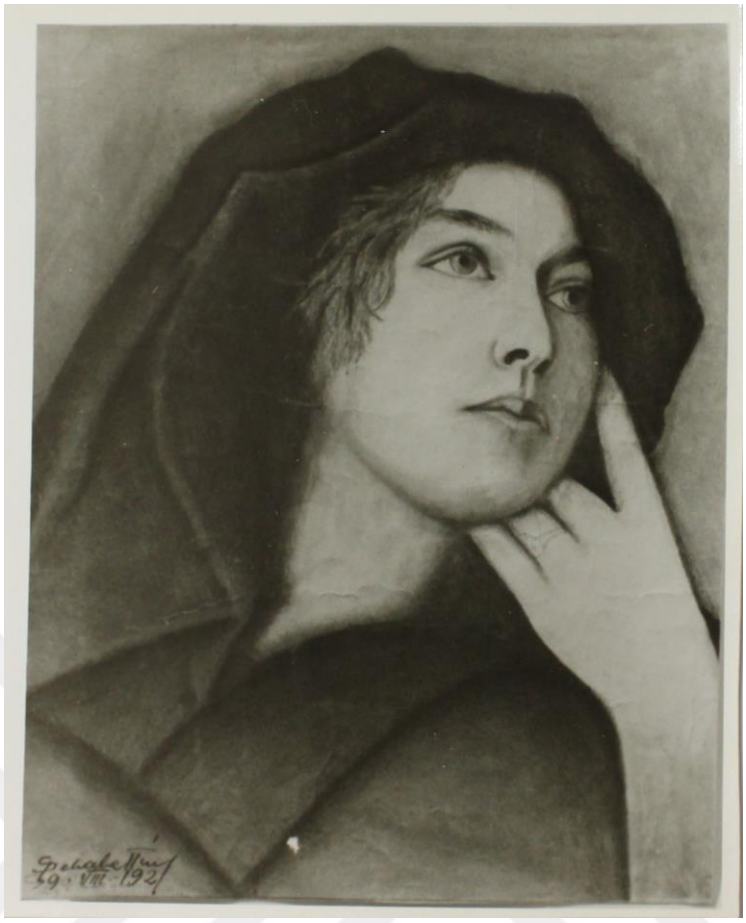
Şekil B.2.23: Tarihsiz çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.2.24: Uzluk'a ait 25 Mart 1337 tarihli çizim, Sevgili Nâfizime (SÜSAM Arşivi).

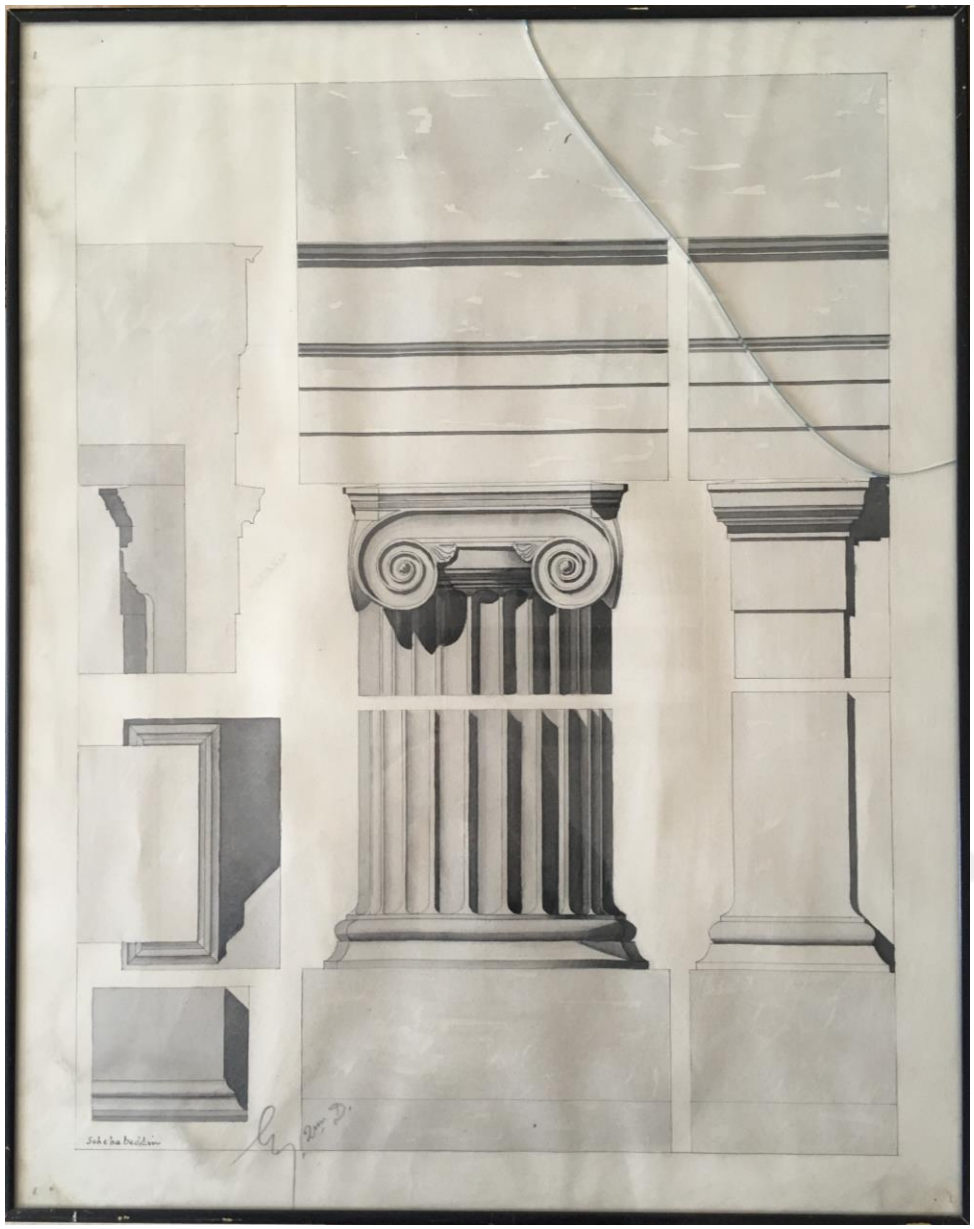

Şekil B.2.25: Uzluk'a ait 3 Mart 1336 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

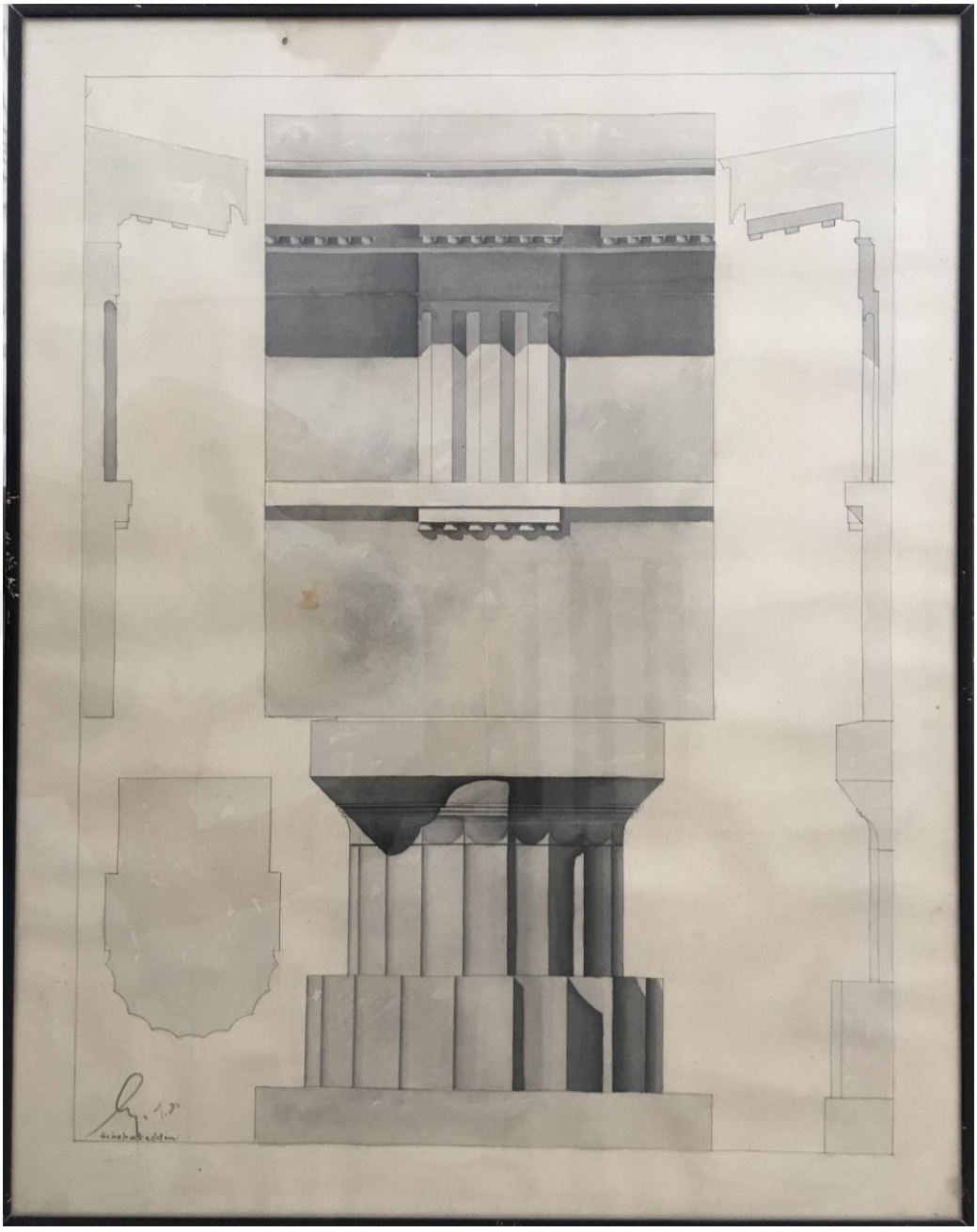

Şekil B.2.26: Uzluk'a ait 1921 Tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

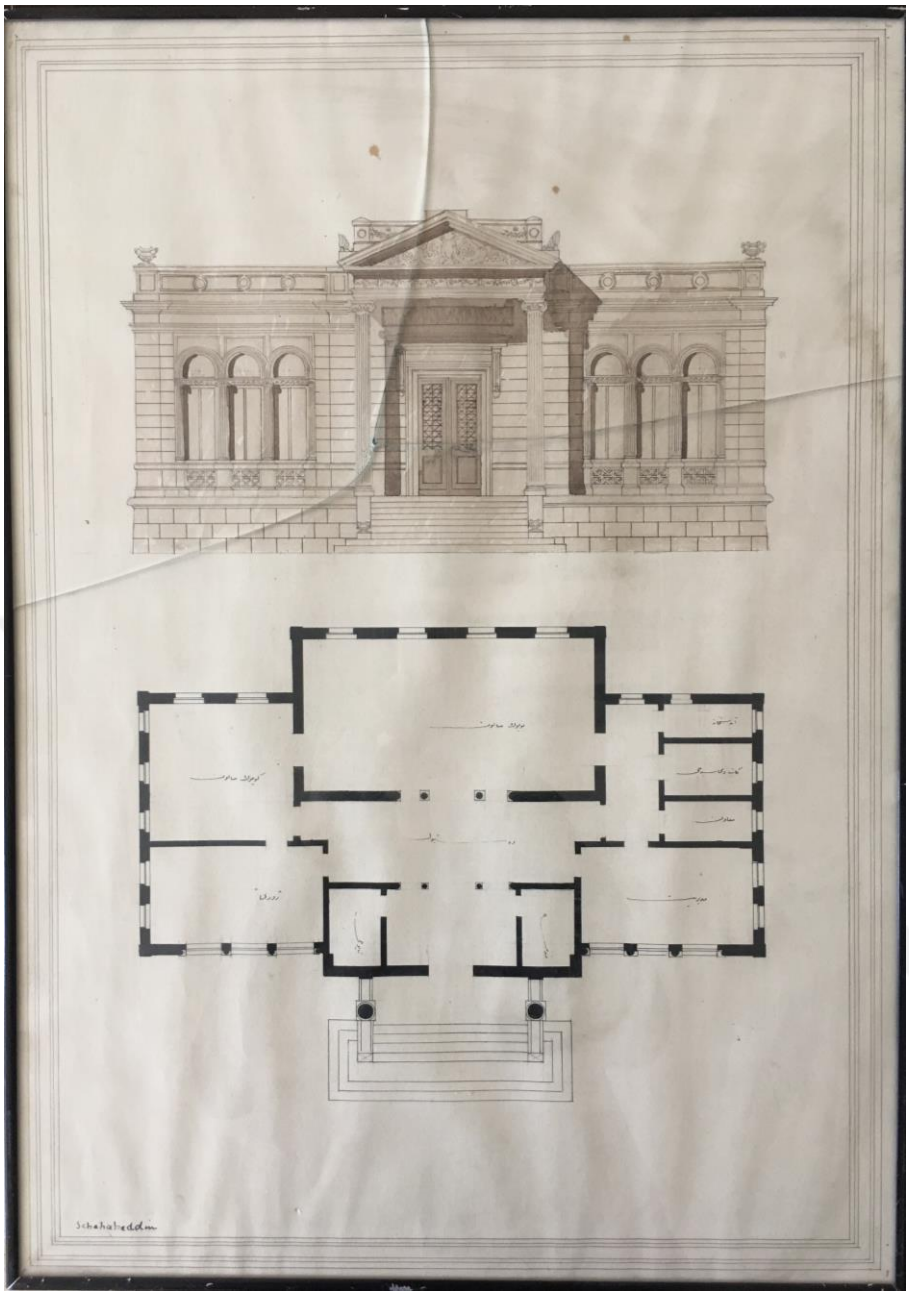
EK B.3: Almanya'da yapmış olduğu çizimler

Şekil B.3.1: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.3.2: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.3.3: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.3.4: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.3.5: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.3.6: Uzluk'a ait 1928 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

EK B.4: Almanya'dan ev ve kır manzaraları

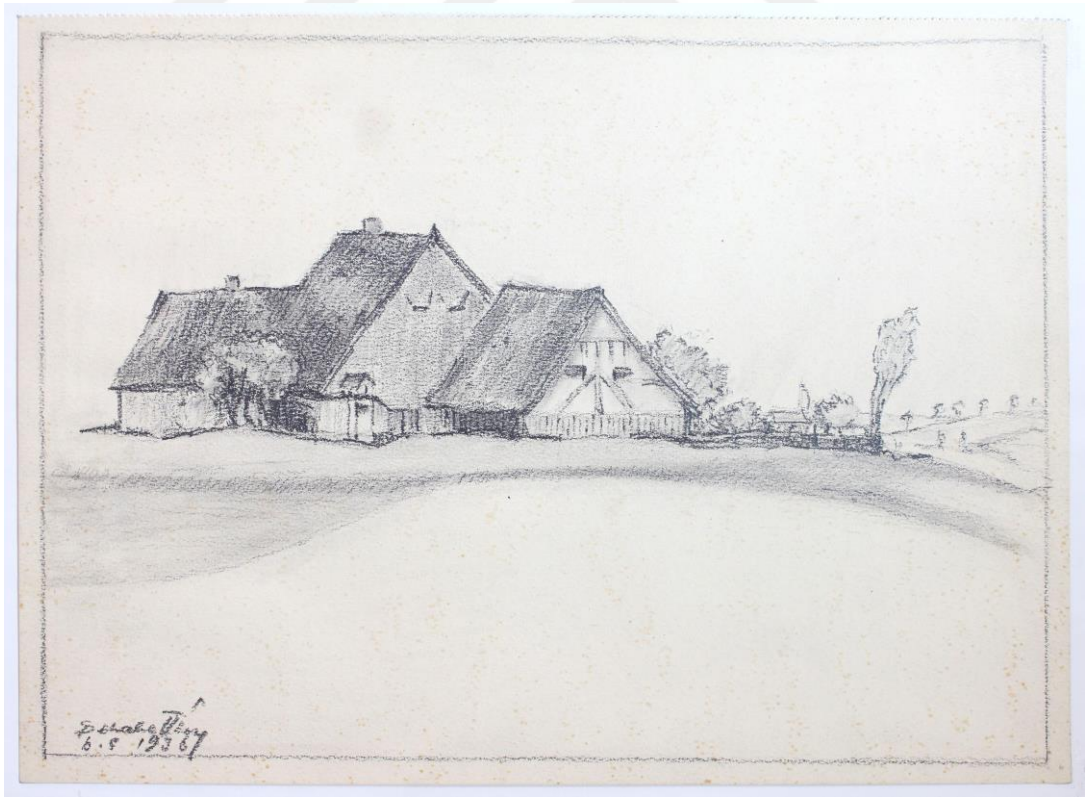
Şekil B.4.1: Uzluk'a ait 1934 tarihli resim (SÜSAM Arşivi)

Şekil B.4.2: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi)

Şekil B.4.3: Uzluk'a ait 1934 tarihli resim (SÜSAM Arşivi)

Şekil B.4.4: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi)

Şekil B.4.5: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi).

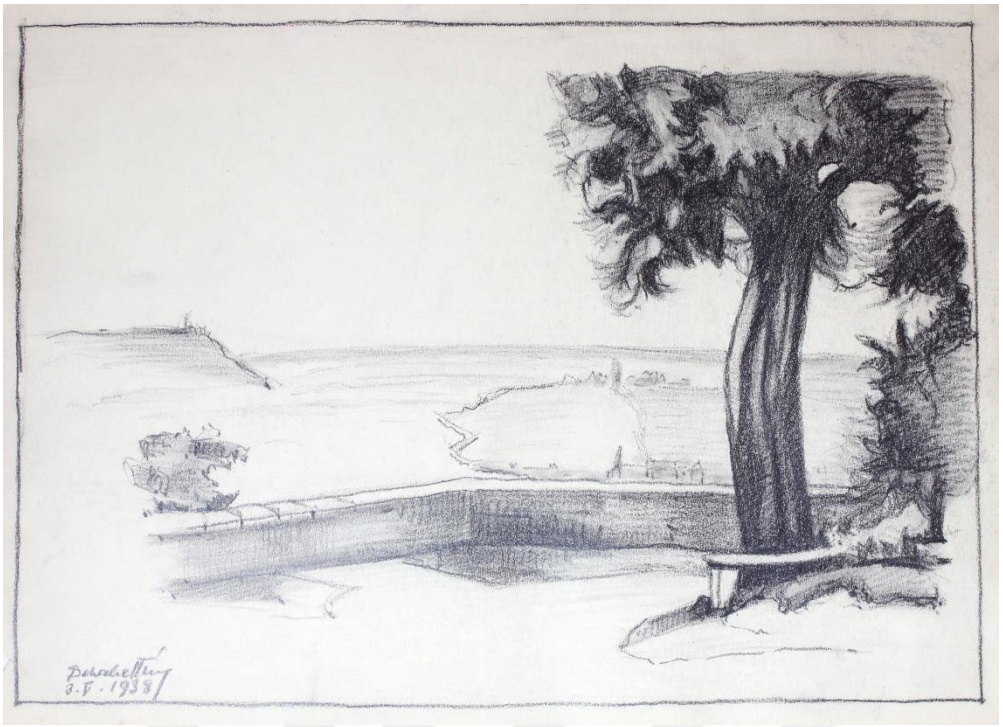
Şekil B.4.6: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.4.7: Uzluk'a ait 19?? tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.4.8: Uzluk'a ait 1931 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.4.9: Uzluk'a ait 1938 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

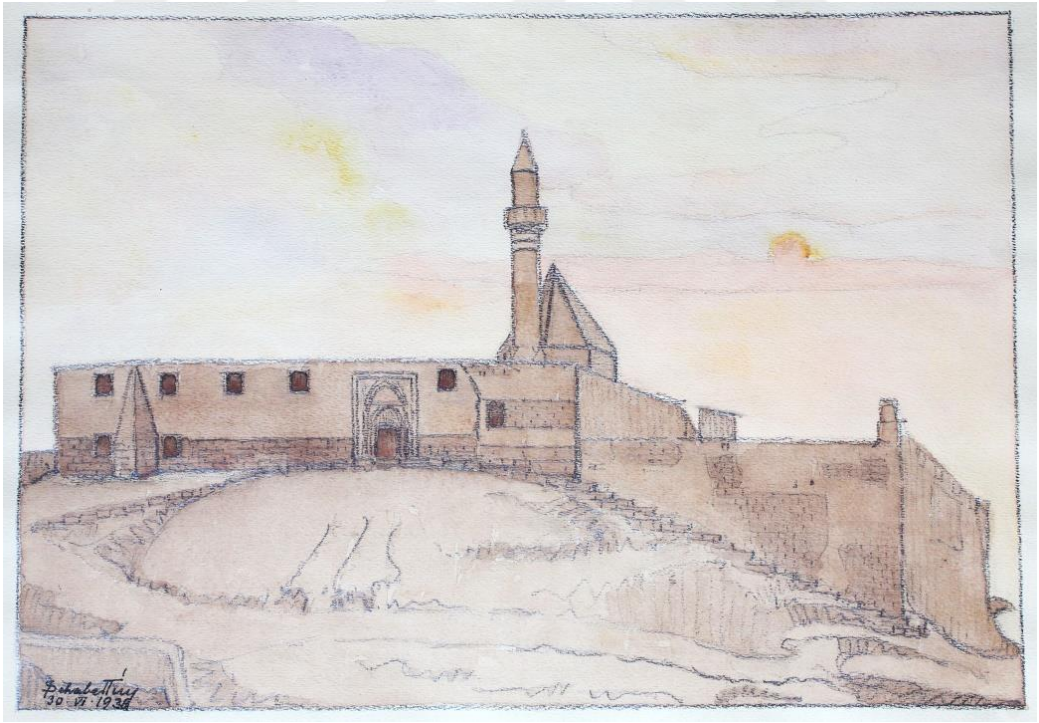

Şekil B.4.10: Uzluk'a ait 1936 tarihli çizim (SÜSAM Arşivi).

EK B.5: Konya çizimleri

Şekil B.5.1: Uzluk'a ait 193? tarihli resim, Konya'nın görünümü (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.2: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, 19.yy'ın ikinci yarısında Alâaddin Camiinin doğudan görünüşü (SÜSAM Arşivi)

Şekil B.5.3: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Alâaddin Camii içi (SÜSAM Arşivi).

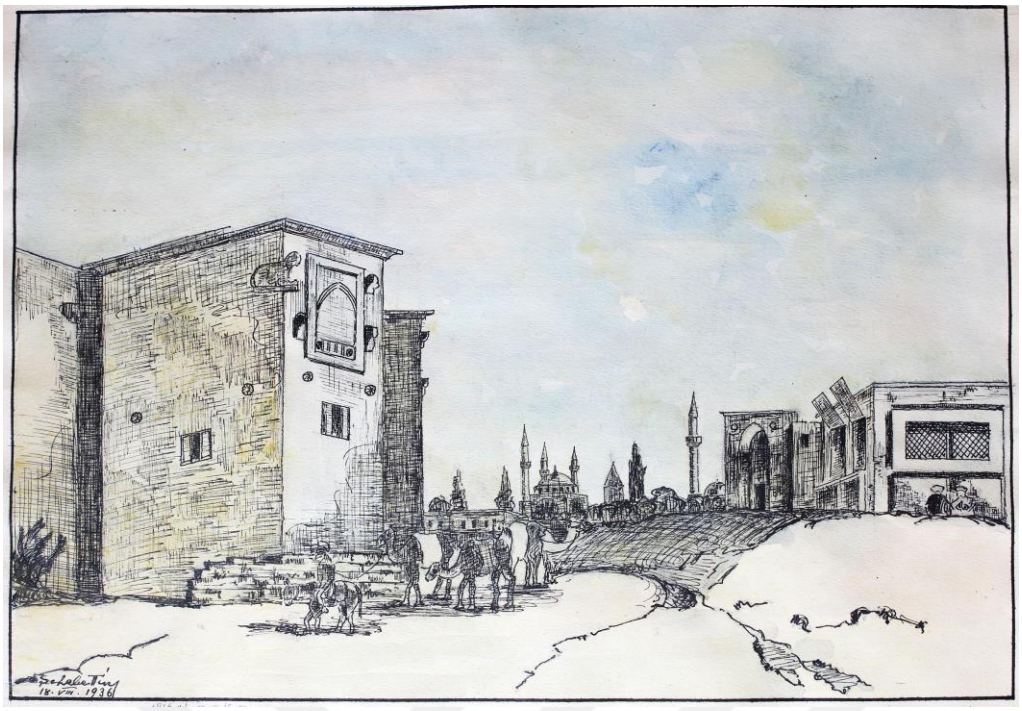
Şekil B.5.4: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Beyşehir Eşrefoğlu Camii içi (SÜSAM Arşivi).

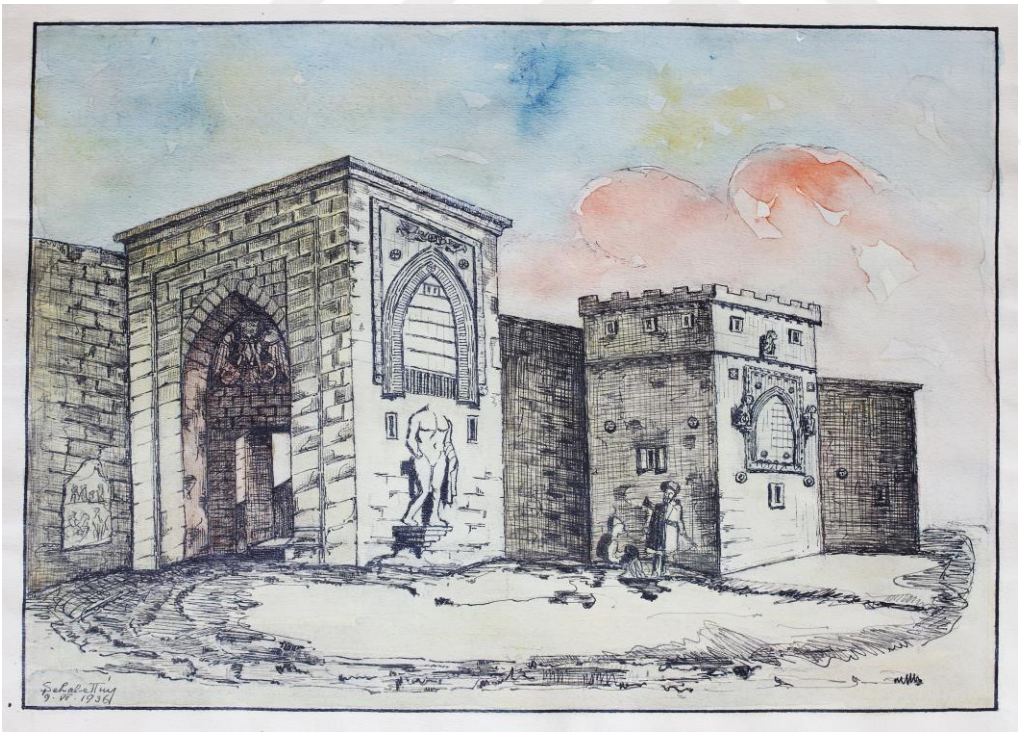
Şekil B.5.5: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Alâaddin Camii'nde sultanlara ait dinlenme odası (SÜSAM Arşivi).

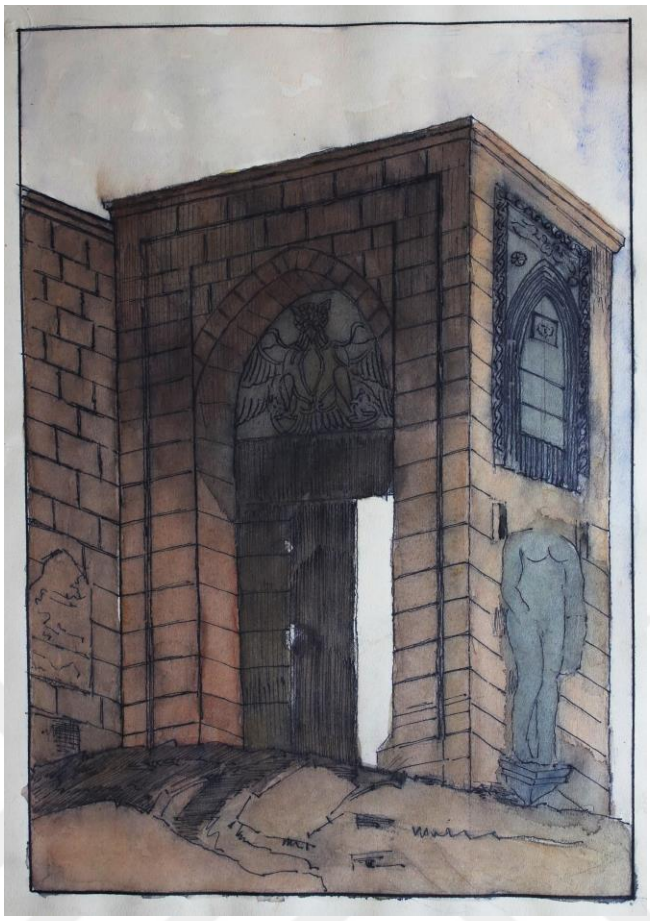
Şekil B.5.6: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, Şerafettin Camii (SÜSAM Arşivi)

Şekil B.5.7: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, iç kalenin 19.yy başlarında görünümü arka planda Selimiye Camii, Yeşil kubbe ve Karatay Medresesi (SÜSAM Arşivi).

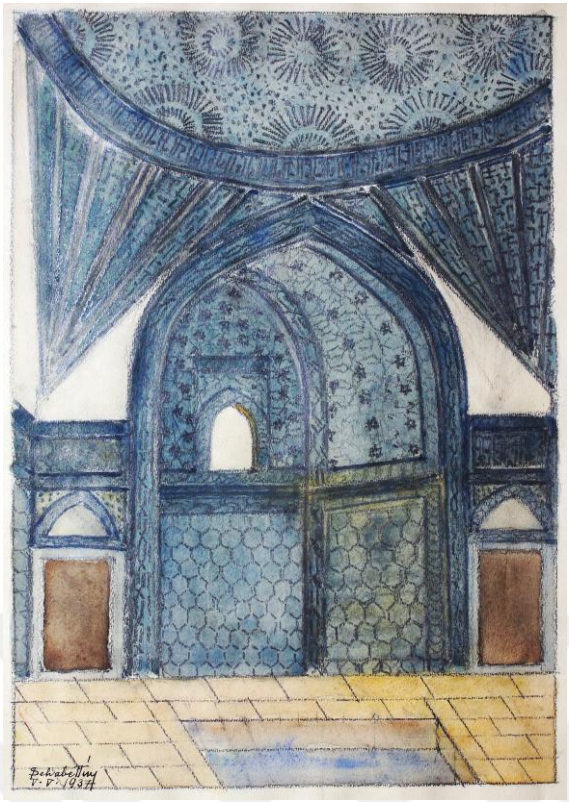
Şekil B.5.8: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, iç kalenin 19.yy başlarında görünümü (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.9: Uzluk'a ait tarihsiz resim, kale surlarından bir görünüm (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.10: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, Selçuklu motifi (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.11: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Karatay Medrsesi içinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi).

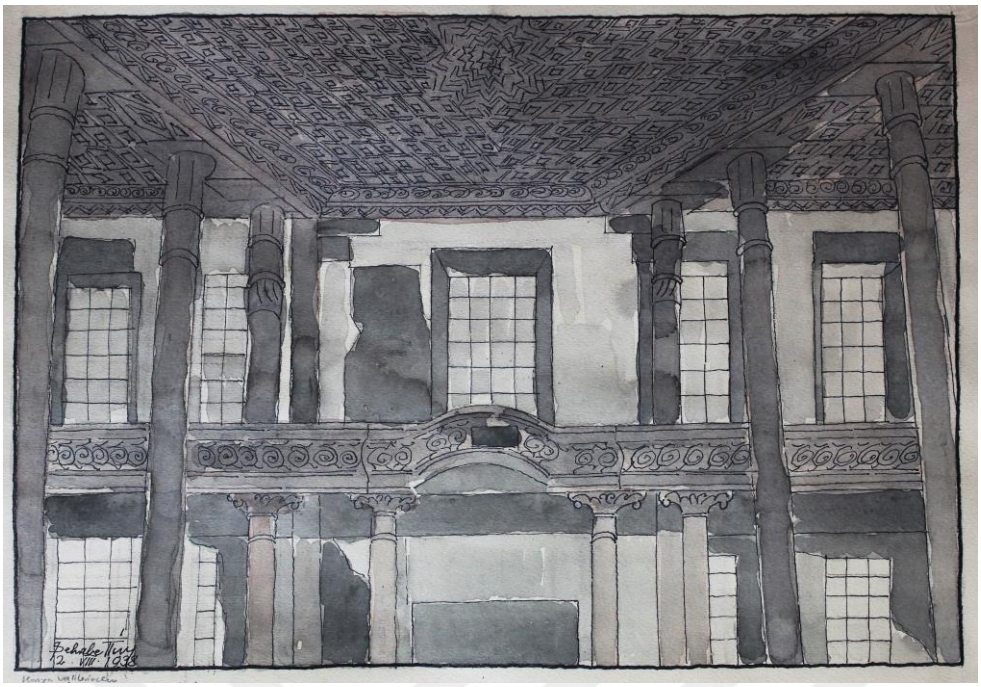
Şekil B.5.12: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, Sahip Ata Türbesi içinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi).

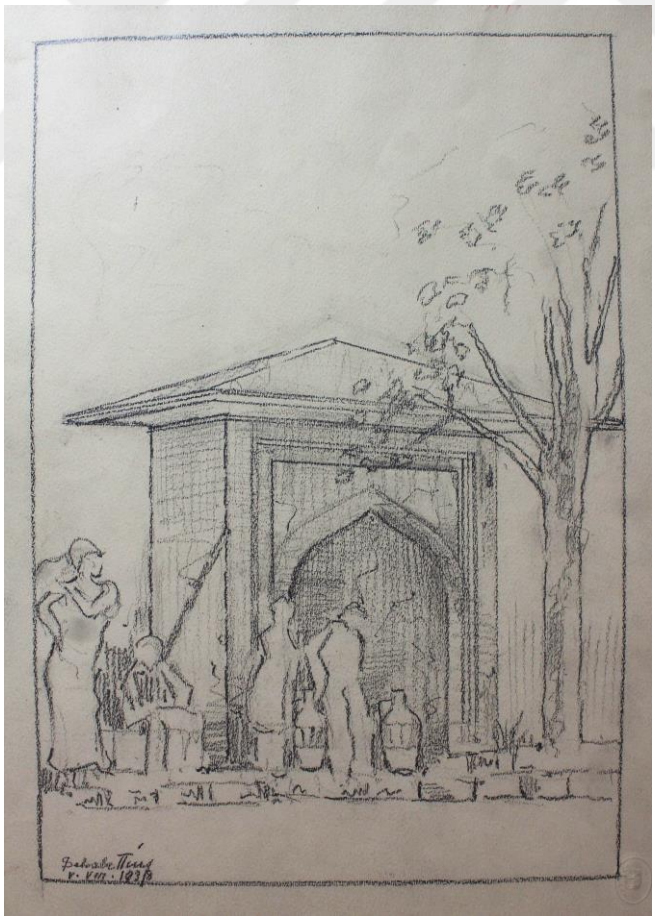
Şekil B.5.13: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim, Selçuklu sultanlarının sandukaları (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.14: Uzluk'a ait 1935 tarihli resim, Sırçalı Medresedeki çinili eyvan (SÜSAM Arşivi).

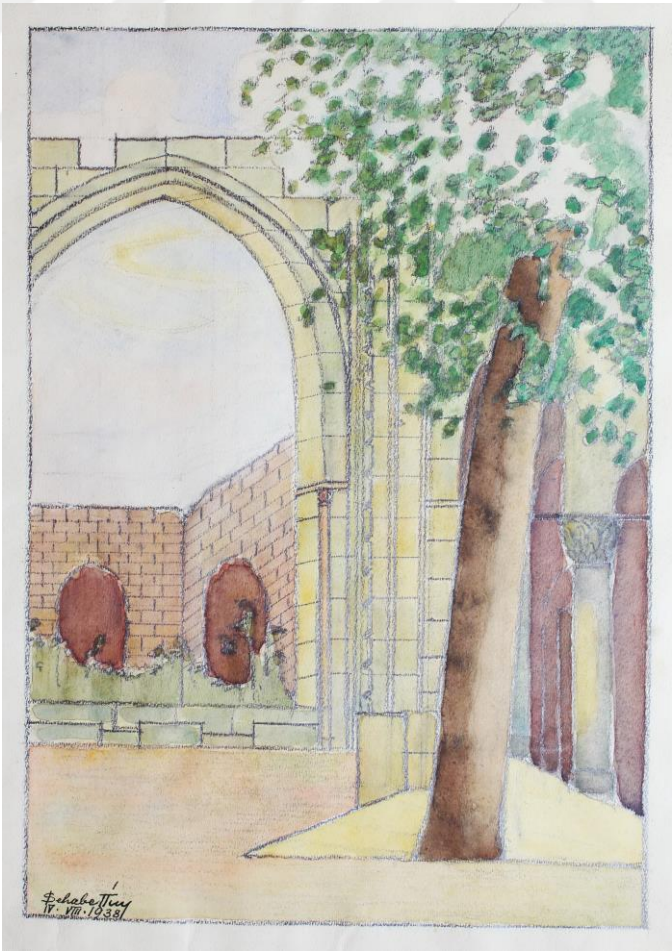
Şekil B.5.15: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, Kışla (Saray) Camii içinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi).

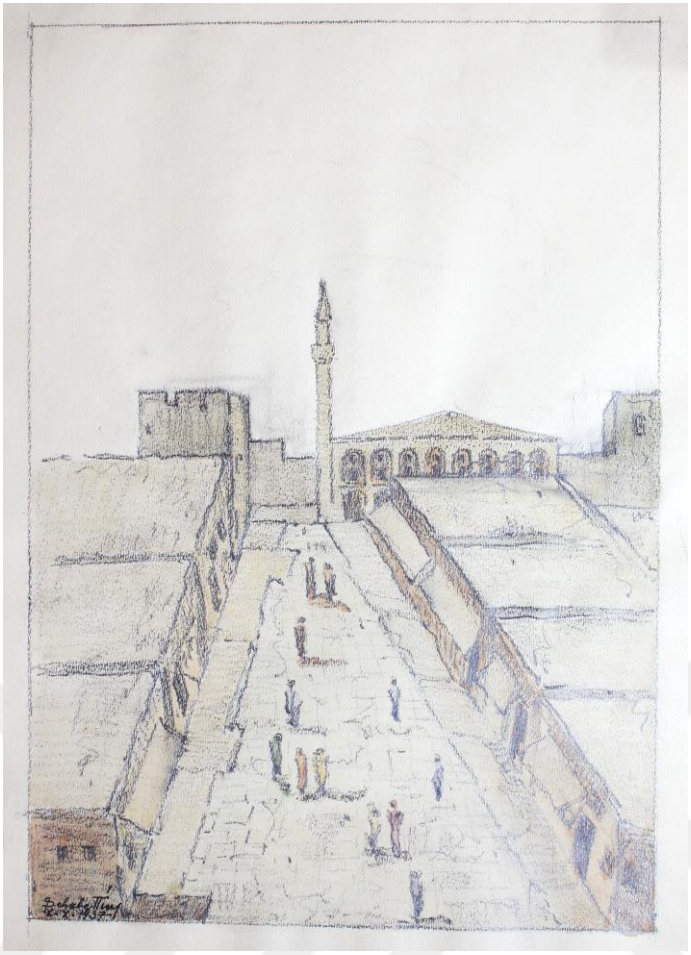
Şekil B.5.16: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, çeşme başında insanlar (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.17: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim, Karatay Medresesi Osmanlı Devri kalıntısı (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.18: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.19: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Kapı Camii ve bedestenden bir görünüm (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.20: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Şemsi Tebrizi Türbesinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.21: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Tâcü'l-Vezîr Türbesinden bir görünüm (SÜSAM Arşivi).

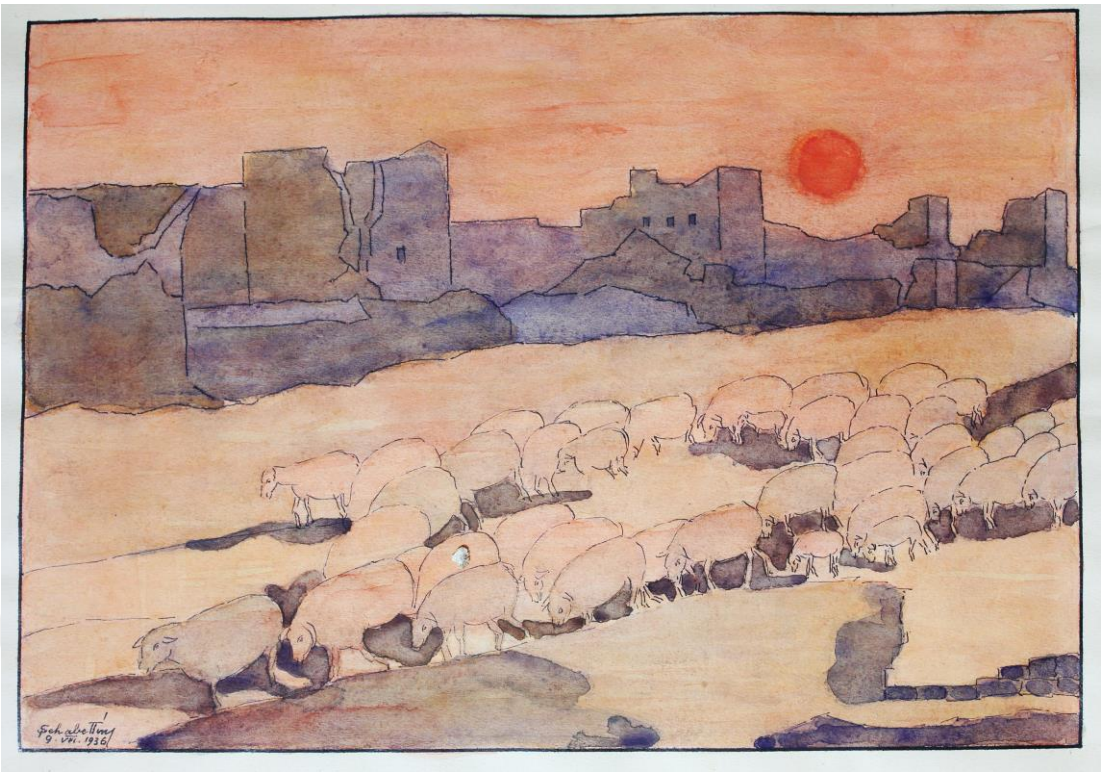
Şekil B.5.22: Uzluk'a ait 1937 tarihli resim, Konya Kadınhanı'nda bir çeşme (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.23: Uzluk'a ait 1938 tarihli resim (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.24: Uzluk'a ait tarihsiz resim, Selimiye Camii ve Yeşil kubbenin gece görünümü (SÜSAM Arşivi).

Şekil B.5.25: Uzluk'a ait 1936 tarihli resim (SÜSAM Arşivi).

Çizelge A.1: Şehabettin Uzluk'un yayın listesi

Yayın Yılı	Mimar Sinan ve Türk Mimarlığı Üzerine Yazıları	Konya Tarihi Üzerine Yazıları	Şehircilik Üzerine Yazıları	Diğer Yazıları
1924		"Konya'da Yeşil Kubbe I", *Anadolu Mecmuası*, s. 2, ss. 69-72.		"Türk Ressamları (Seyyid Bey)", *Milli Mecmua*, s. VII, ss. 106-108.
				"XI. Asırda Türk Sedefçiliği", *Milli Mecmua*, s. IX, ss. 135-137.
				"Türk Ressamları (Said Efendi)", *Milli Mecmua*, s. X, ss. 152-153.
				"Türk Ressamları (Nazmi Dede)", *Milli Mecmua*, s. XI, ss. 169-170.
				"Türk Ressamları (İbrahim Paşa)", *Milli Mecmua*, s. XII, ss. 184-185.
				"Türk Ressamları (Tevfik Paşa)", *Milli Mecmua*, s. XIII, ss. 205.
		"Konya'da Yeşil Kubbe II", *Anadolu Mecmuası*, s. 3, ss. 104-109.		"Türk Ressamları (Ahmet Ali Paşa)", *Milli Mecmua*, s. XV, ss. 236-238.
				"Türk Ressamları (Zekai Paşa)", *Milli Mecmua*, s. XVI, ss. 252-254.
				"Türk Ressamları (Hüsnü Yusuf Bey)", *Milli Mecmua*, s. XVII, ss. 268-270.
				"Türk Ressamları (Yusuf Ziya Paşa)", *Milli Mecmua*, s. XVIII, ss. 284-286.
				"Türk Ressamları (Nuri Paşa)", *Milli Mecmua*, Sayı: XIX, ss. 300-301.
				"Türk Ressamları (Arif Paşa)", *Milli Mecmua*, s. XXV, ss. 403-404.

Yayın Yılı	Mimar Sinan ve Türk Mimarlığı Üzerine Yazıları	Konya Tarihi Üzerine Yazıları	Şehircilik Üzerine Yazıları	Diğer Yazıları
1925				“Müzelere Dair I”, *Milli Mecmua*, s. 37, ss. 603-605.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 42, ss. 680-684
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 43, ss. 697-699.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 44, ss. 714-716.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 45, ss.732-735.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 46, ss. 749-751.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 47, ss. 764-767.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 48, ss. 779-780.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 49, ss. 798-800.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 50, ss. 811-812.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 51, ss. 828-829.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 52,
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 53, ss. 859-860.
1926				“Müzelere Dair II”, *Milli Mecmua*, s. 57, ss. 925-927.
				“Müzelere Dair III”, *Milli Mecmua*, s. 59, ss. 957-958.
				“Türk Nakış Tarihinde Mevleviler”, *Milli Mecmua*, s. 54, ss. 874-875.

Yayın Yılı	Mimar Sinan ve Türk Mimarlığı Üzerine Yazıları	Konya Tarihi Üzerine Yazıları	Şehircilik Üzerine Yazıları	Diğer Yazıları
1927		"Selçukî ve Osmanlı Çinileri İşçiliği, Başlangıç", *Milli Mecmua*, c. 8, s. 87, 1 Haziran 1927, ss. 1401-1402.		
		"Selçukî ve Osmanlı Çinileri İşçiliği, İşçilik", *Milli Mecmua*, c. 8, s. 88, 15 Haziran 1927, ss. 1426-1427.		
		"Selçuki ve Osmanlı Çinileri İşçiliği", *Millî Mecmua*, c. 8, nr. 91, 1 Ağustos 1927, ss. 1467-1468.		
		"Selçuki ve Osmanlı Çinileri İşçiliği", *Millî Mecmua,* c. 8, nr. 94, 15 Eylül 1927, ss. 1515-1517.		
		"Selçuki ve Osmanlı Çinileri İşçiliği", *Millî Mecmua*, c. 9, nr. 98, 15 Teşrinisani 1927, ss. 1581-1582.		
		"Selçukî ve Osmanlı Çinileri İşçiliği, Çini Nakkaşlar", *Milli Mecmua*, c. 9, s. 100, 15 Kanunievvel 1927, ss.1619-1620.		
1930		*Selçukî ve Osmanlı Çinileri İşçiliği*, İstanbul: Kâinat Kitaphanesi.		"Milli Mimari Anketimize Mimar Şehabettin Bey'in Cevabı", *Milli Mecmua*, c. 11, s.120, ss. 84-85.
1931			*Şehir Mimarisinde Mezarlıklar*, İstanbul: Belediye Matbaası.	*Türk Resim Sanatı*, İstanbul: Kainat Kütüphanesi.
1932			"Asya'da Türk Şehir Planları", *Mimar*, s. 23-24, ss. 325-332.	Türk Resim Tarihi, No I, İslamiyetten Önce, İstanbul: ?.
1933			"Şehir Mimarisinde Usuller", *Arkitekt*, s. 25, ss. 1-4.	
			"Şehir Mimarisinde Usuller", *Arkitekt*, s. 27, ss. 65-70.	
			"Şehir Mimarisinde Usuller-Umumi Şehir Hamamları", *Arkitekt*, s. 28, ss. 114-119.	
			"Şehir Mimarisinde Usuller-Şehir Yeşillikleri", *Arkitekt*, s. 31, ss. 221-222.	
			"Şehir Mimarisinde Usuller-Mezarlıklar", *Arkitekt*, s. 32, ss. 242-244.	
			"Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-1. Alaaddin Tepesi", *Arkitekt*, s. 36, ss. 363-364.	

Yayın Yılı	Mimar Sinan ve Türk Mimarlığı Üzerine Yazıları	Konya Tarihi Üzerine Yazıları	Şehircilik Üzerine Yazıları	Diğer Yazıları
1934			"Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-2. Stadyum Noktası", *Arkitekt*, s. 38, ss. 46-47.	
			"Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-3.Halkevi", *Arkitekt*, s. 40, ss. 121-122.	
			"Konya Şehir Planı Üzerinde Etütler-4.Yeni İstasyon", *Arkitekt*, s. 41, ss. 145-146.	
1935	*Keluk bin Abdullah*, Konya: Babalık Basımevi.		*Konya'nın Selçukiler Zamanı Şehir Mimarisi*, Konya: Babalık Basımevi.	
1936	*Sinan bin Abdülmennan'ın Yapı Sınırları*, Konya: Babalık Basımevi.	*Selçukîlerin Konya Sarayı*, Konya, Babalık Basımevi	"Türk Şehircilik Tarihine Dair", *Belediyeler Dergisi*, yıl 1, s. 10, ss. 42-53.	
			"Türk Şehircilik Tarihine Dair", *Belediyeler Dergisi*, yıl 1, s. 11, ss. 19-30.	
1939		*Konya Abideleri*, Konya: Babalık Basımevi.		"Anadolu Selçukî Hastahaneleri", *Türk Tıb Tarihi Arkivi*, c. 3, No. 12, ss. 135-146.
1941	"Hacı Alaeddin ve Türk Rönesans Mimarları Üzerindeki Tesirleri", *Arkitekt*, s.121-122, ss.28-34.			"I. Türk-Asya Resim Mektebi", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 37, ss. 18-25.
				"I. Türk-Asya Resim Mektebi", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 38, ss. 41-48.
1942				"II. Türk- Anadolu Resim Mektebi", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 39, ss. 12-26.
				"III. Türk-Avrupa Resim Mektebi", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 40, ss. 4-14.
				"III. Türk-Avrupa Resim Mektebi", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 41, ss. 5-12.
				"III. Türk-Avrupa Resim Mektebi", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 42, ss. 6-14.
				"Selçukî Heykeltraş Mektebi", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 43, ss. 18-22.
				"Selçukî Heykeltraş Mektebi", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 44, ss. 6-15.

Yayın Yılı	Mimar Sinan ve Türk Mimarlığı Üzerine Yazıları	Konya Tarihi Üzerine Yazıları	Şehircilik Üzerine Yazıları	Diğer Yazıları
1943		"Türk Mimarisinde Mevlana Türbesi ve Onun Mimari Değeri", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 53-56, ss. 144-147.		"Birinci Gıyasettin Keyhüsrev Oğlu Mimar Sadettin", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 57, ss. 4-10. "Mevlana'nın Ressamları I", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 58-59, ss. 13-24. "Mevlana'nın Ressamları II", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 61-62, ss. 23-36.
1944				"Mevlana'nın Ressamları III", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 63, ss. 25-33. "Mevlana'nın Ressamları IV", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 64-65, ss. 35-39.
1945	Mimar Koca Sinan'ın Sanatı, *Konya Halkevi Dergisi*, Yıl 9, s. 78, ss.3-19.			"Abidelerimizi Nasıl Tamir Edebiliriz?", *Halkevi Dergisi*, s.84, yıl.10, Ekim Kasım *Mevlânanın Ressamları*, Konya: Yeni Kitap Basımevi.
1946	"Hindistan'da Sinan'ın Çırakları", Konya Halkevi Dergisi, s. 90, ss. 1-13.	*Mevlana'nın Türbesi*, Konya: Konya Halkevi Güzel Sanatlar Komitesi Yayınları seri 1, no 2.		"Ressam Hamdi", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 88, ss. 18-20.
1947		"Ressam Hüsnü Yusuf'un Konya Panoramasındaki Yapıları", Konya Halkevi Dergisi, s. 108-109-110, Konya Ekim-Kasım-Aralık, ss. 1-2.		
1948	"Koca Sinan'ı Anarken", Konya Halkevi Dergisi, s. 114, ss. 1.	"Konya'da Çifte Şerefeli Üçüncü Minare", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 112, ss. 3-5.		"Konyalı Halk Sazcıları: Silleli İbrahim Berberoğlu", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 111, ss. 8-9. "Konyalı Halk Sazcıları: Seyit Mehmet Çopur", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 112, ss. 6-7. "Konyalı Halk Sazcıları: Ahmet Çopur", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 114, ss. 14. "Halkevinin 13 Mart 1948 Öğretmenler Jübilesi Münasebetile", *Konya Halkevi Dergisi*, s. 113, ss. 1-14.

Yayın Yılı	Mimar Sinan ve Türk Mimarlığı Üzerine Yazıları	Konya Tarihi Üzerine Yazıları	Şehircilik Üzerine Yazıları	Diğer Yazıları
1952	"Mimar Koca Sinan", Millî Mecmua, c.13, s.146-1, ss. 5-6.	"Konya'da Çift Şerefeli Üçüncü Minare", *Milli Mecmua*, Cilt: XIII, s. 147/2, s. 3-5.		
		"Konya'da Beyhekim Camii Mihrabı" , *Milli Mecmua*, Cilt: XIII, s. 148/3, ss. 9-11.		
		"Konya'da Sahip Ata'nın Çeşmeleri", *Milli Mecmua*, Cilt: XIII, s. 149/4, 15 Temmuz, ss. 11-12.		
		"Konya'da Mevlâna'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler I", *Milli Mecmua*, Cilt: XIII, s. 150/5, ss. 12-13.		
		"Konya'da Mevlâna'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler II", *Milli Mecmua*, Cilt: XIII, s. 151/6, ss. 11-12.		
		"Keluk Bin Abdullah'ın İki Meçhul Eseri", *Milli Mecmua*, Cilt: 13, s. 152/7, ss. 4-6.		
1953		"Konya ve Civarı Abidelerinin Süsleri I, *Milli Mecmua*, Cilt:13, s. 153/8, ss. 10-11.		"Fatih Sultan Mehmed'in Köstence'deki Camii", *Milli Mecmua*, Cilt: XIII, s. 158/11, ss. 9-10.
		"Konya ve Civarı Abidelerinin Süsleri II, *Milli Mecmua*, Cilt:13, s. 154/9, ss. 10-11.		
		"Konya ve Civarı Abidelerinin Süsleri III, *Milli Mecmua*, Cilt:13, s. 155/10, ss. 9.		"Texier'in Sırçalı Medrese Planı", *Milli Mecmua*, Cilt: XIII, s. 158/13, ss. 8-9.
		"Konya ve Civarı Abidelerinin Süsleri IV, *Milli Mecmua*, Cilt:13, s. 157/12, ss. 9-10.		
1957				*Mevlevilikte Resim Resimde Mevleviler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
1959		Konya 2. Surundaki Yazılar, Kabartmalar, Heykeller, *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi*, Ankara: 19-24 Ekim.		
1967		F. Sarre, *Konya Köşkü*, (Çev. Şehabettin Uzluk), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.		
1971	"İstanbul'daki Eski Fatih Camii'nin Bir Benzeri Konya'da Selimiye Camii", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: IX, ss. 173-205, (çev).			

Yayın Yılı	Mimar Sinan ve Türk Mimarlığı Üzerine Yazıları	Konya Tarihi Üzerine Yazıları	Şehircilik Üzerine Yazıları	Diğer Yazıları
1972		"Felekabad Sarayı Konya'nın Neresinde İdi, Kim İnşa ettirdi, Çatısını Hangi Mimar Çattı?", VII. Türk Tarih Kongresi 25-29 Eylül 1970 Ankara, c. I, s. 374-380.		
1981		"Selçuklu Sultanın I. Alaeddin'in Beyşehir'deki Sarayı", VIII. Türk Tarih Kongresi 11-15 Ekim 1976, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, Cilt: II, ss. 887-891.		
1984		"Konya Köşkü'nün İç Duvarında Süvari Savaşçılar", Konya (Haz. F. Halıcı), Ankara: Güven Matbaası, ss. 116-119.		
1987		"Mevlana'nın Ölümü ve Yeşil Kubbe", II. Milletlerarası Mevlana Kongresi 3-5 Mayıs 1986, Konya, s. 57-60.		
1988		"Anadolu Selçuklu Medrese Planının Konya'da İki Camide Uygulanışı", IX. Türk Tarih Kongresi 21-25 Eylül 1981 Ankara, c. II, s. 711-714.		"Mevlana'nın Tabibleri: Ekmeleddin Müeyyet-Beyhekim ve Gazanfer", I. Milletlerarası Mevlana Kongresi 3-5 Mayıs 1987, Konya, s. 211-219.
1989				"Galata Mevlevihanesi ve Şeyh Ahmed Celaleddin Baykara Dede Efendi", III. Milletlerarası Mevlana Kongresi 12-14 Aralık 1988, Konya, s. 297-300.
1999		F. Sarre, "Konya Selçuk Abideleri", *Konya Ticaret Odası İpek Yolu Özel Sayı II*, (Çev. Ş. Uzluk- A.O. Öztürk), Konya, s.97-142.		
2001				Karl Müller, "Yakındoğu Kervansarayları", *Yeni İpekyolu, Konya Ticaret Odası Dergisi Konya IV Özel Sayı*, (Çeviren: A. O. Öztürk, Ş. Uzluk), Konya, s. 123-166.

- Bu yayın listesine gazeteler dahil edilmemiştir.